[illegible] ad finem [illegible]
[illegible]st ad 460

BIBLIOTHECA RHETORUM,

PRÆCEPTA, & EXEMPLA COMPLECTENS,

QUÆ TAM AD

ORATORIAM FACULTATEM,

QUAM

AD POETICAM

PERTINENT.

DISCIPULIS PARITER AC MAGISTRIS PERUTILIS.

EDITIO SEXTA.

AUCTORE

P. GAB. FRANC. LE JAY, e Soc. J.

Cum Privilegio Cæsareo & Facultate Super.

MONACHII & INGOLSTADII,

Sumptibus Ioan. Franc. Xav. Crätz, Bibliopolæ Acad.

MDCCLXV.

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

NOS FRANCISCUS Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, & Hieroſolymarum Rex, Dux Lotharingiæ, & Barri, Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nomenei, Comes Falkenſteinei, &c. &c. Agnoſcimus, & notum facimus tenore præſentium, quod Nobis Noſtri, Sacrique Imperii fideles dilecti Joannes Franciſcus Xaverius Crätz Bibliopola Ingolſtadienſis, & ejus Socius Thomas Summer Bibliopola Auguſtæ Vindelicorum humillime ſupplicarint ut Privilegium Impreſſorium a Prædeceſſore Noſtro Imperatore Carolo Sexto, piiſſimæ memoriæ, die nona Auguſti Anno Milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo ſuper librum, cui titulus: Bibliotheca Rhetorum P. le Jay Soc. JEſu, in octavo, Mariæ Urſulæ Magdalenæ, Viduæ Joannis Andreæ de la Haye impertitam, a mox dicta vidua autem, ipſis Supplicantibus una cum integra Officina libraria ceſſum confirmare, & ad alios decem annos extendere clementiſſime dignaremus; Nos attento Supplicantium laudabili ſtudio, quod

ad publicum rei Litterariæ incrementum impendunt, ante citatum Privilegium Cæsareum harum vigore benignissime confirmandum, & renovandum censuerimus. Ac proinde Authoritate Nostra Cæsarea omnibus & singulis Bibliopolis, Bibliopegis, Typographis, & aliis quibuscunque rem librariam, seu hujusmodi negotium exercentibus firmiter inhibemus, vetamus, & interdicimus, ne quis supra nominatum librum ex toto, vel in parte, sub hac, aliave forma, aut titulo per decem annorum spatium ab hodierno die computandum, intra Sacri Romani Imperii fines recudere, vel aliis recudendum dare, aliorsumve impressum apportare, aut distrahere, citra præfatorum Impetrantium, eorundemque Hæredum voluntatem & assensum in scriptis obtentum, ausit, vel præsumat. Si quis vero secus faciendo Privilegium hoc Nostrum seu Interdictum violare, contemnereque præsumpserit, eum non solum ejusmodi exemplaribus ubicunque locorum repertis, illicite quippe recusis, seu apportatis (quæ dicti Joannes Franciscus Xaverius Crätz, & Thomas Summer eorumque Hæredes sive propria authoritate, sive Magistratus illius loci auxilio sibi vindicare poterint) de facto privandum, sed & decem Marcarum auri puri pœna ærario, seu Fisco Nostro Cæsareo, & parti læsæ ex æquo pendenda, omni spe veniæ sublata, mulctandum decernimus, dummo-

do

đo tenor hujus Noſtri Privilegii Cæſarei in fronte libri impreſſus reperiatur, & conſueta quinque Exemplaria Conſilio Noſtro Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus itaque omnibus & ſingulis Noſtris, & Sacri Romani Imperii Subditis, & fidelibus dilectis tam Eccleſiaſticis, quam Sæcularibus, cujuscunque Status, Gradus, Dignitatis, aut Ordinis fuerint, præſertim vero iis, qui in Magiſtratu exiſtentes vel ſuo, vel Superiorum ſuorum loco jus, juſtitiamque adminiſtrant, ne quemquam Privilegium hoc Noſtrum Cæſareum violare, ſpernere, aut transgredi patiantur, ſed ſi quos contumaces compererint, conſtituta a Nobis mulcta eos puniri, & quibuscunque modis idoneis coërceri curent, quatenus & ipſi graviſſimam Noſtram indignationem, prædictamque pœnam evitare voluerint. Harum teſtimonio literarum, manu Noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli Noſtri Cæſarei appreſſione munitarum, quæ dabantur Viennæ die vigeſima quinta Februarii Anno Milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo primo, Regni Noſtro ſexto.

FRANCISCUS

(L. S.)

V. Comes Colloredo, &c.

Ad Mandatum Sac. Cæſ. Majeſtatis proprium.

Joannes Georgius Reizer.

OPERIS TOTIUS, ET PRIORIS MAXIME PARTIS PRÆFATIO.

Fuit hæc mihi semper vitæ ratio ab ineunte ætate suscepta, meum ut omne tempus, & , si quid unquam visum est in mea tenuitate vel facultatis, vel experientiæ, totum hoc Juventutis Studiosæ commodis transmitterem. Nam cum me per tot annos instituendæ eidem, & ad bonas Artes, liberales-

rales-

ralesque Disciplinas informandæ Divina Providentia præfecerit, non putavi, tam operosam, difficilemque provinciam rite obiri posse, nisi cogitationes omnes meæ, curæ, contentiones promovendo feliciter operi incumberent.

Nunc vero laboriosa jam pridem defunctus palæstra, & tranquillius tandem nactus otium, videbor fortasse quibusdam impressa relegere velle vestigia, & resumere Artem, quam abjeceram; qui non modo retractare labores pristinos, sed eosdem in apertam lucem committere non verear. Tamen quis nesciat hoc esse fatum veteris consuetudinis, ut alterius naturæ vim habeat, quam deponere penitus non sit minus arduum, quam prioris naturæ sensus, atque indolem oblivisci? Servire autem consuetudini pristinæ, hanc sequi, in ea se

amare plusculum, nemo reprehendendum arbitretur, si quantum illecebrarum habet illa, tantum honoris ac gloriæ præ se ferat.

Porro supervacaneum sit, hic persequi operosius, quibus lenociniis humanitatis studia devinciant animos; quam ægre divelli se ab iis patiantur, qui rerum istarum usum aliquem habent, & iisdem degustandis assuevere. Nam cæteræ Disciplinæ: *inquit Tullius pro Archia n.* 16. neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.

Quod si culpandus nemo jure videbitur, qui annis etiam senescentibus

ele-

elegantiores Literas impenſius coluerit, vel ob id unum, quod in iis excolendis reficitur animus, & honeſta voluptate perfunditur; quanto minus id ipſum vertendum dedecori, ſi, quotquot politiorum Artium laude floruerunt, omnium ætatum linguis, ac ſcriptis commendationem meruere. Atque ut abſtineam ab amœniſſimis illis ingeniis, quibus Literæ tanquam parentibus ac procreatoribus ſuum decus, ac pretium debent; quæ Literis viciſſim conſtantem tot abhinc annis, & ad nos uſque propagatam nominis ſui celebritatem referunt acceptam, quo hodieque cenſentur loco eruditionis amantes bonæ, qui tritam veterum cum Oratorum, tum Poëtarum veſtigiis viam ingreſſi, amœniores Muſas invexerunt noſtrum in Orbem, earundemque deſiderium, & amorem feliciter promoverunt?

 Nul-

Nullus ergo mihi ſuccenſeat, ſi laudis ejusdem ſtudio aliquem laborum meorum fructum cogitem decerpere, & nomen aliquod ab opella qualicumque noſtra inter percupidos liberalium Artium cultores promereri.

Quanquam abſit hoc a me, ut in recognoſcendis, vulgandisque noſtris Opuſculis, alio me incendi ſtudio patiar, quam quo incendebar olim, dum illa primum informarentur. Erudire liberales ad Artes Juventutem illam, quæ diſciplinam in noſtram traditur, imbuere eandem optimis præceptionibus, quæ facilem aperiant aditum ad doctrinam capeſſendam, acuere Candidatorum ingenium, ſolertiamque variis Exercitationibus, quæ dicendi facultatem, ſtylumque perficiant; unum hunc laboris noſtri finem, unum hunc exitum ſemper reſpexere, qui votis noſtris quam belle hactenus reſpon-

*ſponderint; etſi non eſt meum confi-
dentius dicere, faciunt tamen non pœ-
nitendi fructus, quos olim percepiſſe
ſe ex noſtra Diſciplina Viri jam
omnium Ordinum primarii profiten-
tur, ut impenſæ pro viribus operæ me
non pigeat. Felix, ſi prodeſſe Stu-
dioſæ Juventuti etiamnum poſſim, &
quod præſtare per me deinceps non eſt
integrum, id ope Scriptorum vicaria
videar aſſecutus.*

*Hanc conſilii mei rationem teſtabi-
tur ipſa totius Operis Inſcriptio: BI-
BLIOTHECA RHETORUM,
non tam ſpecioſum nomen ad magnifi-
centiam, quam plenum ſincera volun-
tate bene merendi de clariſſimo Rheto-
rum Ordine; in quem aggregatum
me aliquando fuiſſe, non ſolum hono-
ri ſemper duxi maximo, ſed cum eo-
dem fovere arctiſſimam neceſſitudi-
nem non alia re magis, quam labo-*

rum eorundem communione ambiam.

Quanquam hocipſum Bibliothecæ *nomen, quod Operi noſtro præfigimus, nemo incuſandum putet, quod ejusmodi appellatio illis vulgo Libris tribuitur, qui Scriptorum in quacunque Facultate indicem ac ſeriem, aut elucubratorum ab iisdem Operum Epitomen continent. Nihil equidem ſimile quidpiam* Bibliotheca *noſtra ſuſcipit, cum nec ullam de priſcis, aut novis Rhetoribus faciat mentionem, nec editas eorum elucubrationes attingat. Verum cum univerſam Rhetoricæ ipſius ſuppellectilem complectatur adeoque homini Rhetori poſſit eſſe multorum Librorum inſtar, qui de rebus ſingulis, ad Rhetoricam pertinentibus, ſeorſum pertractarunt, quanto æquius* Bibliotheca Rhetorum *debuit appellari? Rhetorem enimvero, quem informare aggredimur,*

dimur, non unius Eloquentiæ præceptionibus imbutum esse oportet, sed paribus ad Poësim præsidiis assurgat necesse est. Hic porro quam multiplex, quam varia rerum seges se offert, quarum documenta non deprehendas, nisi multis, diversisque sparsa voluminibus. Ille ergo Liber, qui hæc omnia sparsim disjecta sic colligat, ac complectatur, ut amanti bonarum Artium homini sub uno quasi aspectu subjiciat, an Bibliothecæ *nomen nullo jure suo sibi vindicet? Certe usus hic etiam apud omnes invaluit, ut, si qui reperiantur homines tam feliciter instructi Disciplinarum omnium cognitione, ut de re quaque sciscitantibus, ac requirentibus satisfacere abunde possint,* Bibliothecæ vivents *appellentur. Et erit, qui nobis inferat litem, quod Opus hoc qualecunque nostrum, quod juvandis,*

imbuen-

imbuendisque omni præceptionum genere, ex quibus Rhetorica coalescit, Rhetoribus natum est totum, Bibliothecam Rhetorum *inscripseribus?*

Hac ego cogitatione defixus id unum studui præter cætera, ut, quæ scripsi cumque, hæc ad Juventutis indolem, captumque accommodarem; neque tam novæ cujusdam, & inusitatæ doctrinæ auctor, quam veteris, & in medio positæ interpres, & explanator viderer. Hinc in Rhetorica illa, quam tradimus, & quæ primum in hoc priori rerum nostrarum Volumine locum habet, multa putavi prætermittenda, quæ de Eloquentiæ commendatione, de præsidiis ad illam assequendam necessariis, de vario Eloquentiæ genere, de Oratoribus tam Græcis, quam Latinis passim disputantur. De quibus quoniam

niam dissertissime scripserunt jam non pauci, eo lubentius indicta relinquimus, quod ista ad contemplationem solam pertineant, non ad Exercitationem, quæ in instituendis Eloquentiæ Candidatis potissimum requiritur. Est enim hoc teneræ, & imbecillæ adhuc ætatis ingenium, ut in mera rerum consideratione immorari non amet, neque documentorum pondus, ac fastidium ferat, nisi quantum eisdem utendi necessitas exigit.

Et vero magna est in omnem partem vis, & utilitas Exercitationis, nec ulla re fortius, atque efficacius præcepta ipsa inculcantur animis, quam si ad usum frequentem revocentur. Atque ut in iis Artibus, quæ requirunt artificis manum, frustra cogitando, meditandoque sudaveris, nisi ad eas Artes exer-

cen-

vendas ipsa manus accedat; ita nec ad capessendas liberales Disciplinas multum conferet imbuta mens multis præceptionibus, nisi ad imitanda, quæ didicerit, & opere complenda diligenter se accingat.

Nihil ergo facere se consultius posse existiment, qui gravem docendi provinciam obeunt, quam si crebris Exercitationibus extundant eorum solertiam, quos erudiendos suscepere; meminerintque veteris illius adagii, cui ipsa temporum diuturnitas fidem adstruit: longum iter esse per præcepta, per exempla brevissimum. Hanc mihi ipsam Juventutis etiamnum erudiendæ cupidissimus, sequendam imprimis esse duxi rationem; ut in tradendis Præceptionibus Rhetoricis brevior, in Exercitationibus prolixior existerem; cujus consilii non levem, uti confido, fructum percipient

pient

pient Candidati Rhetores, neque ipsi forte Magistri inficiandam penitus utilitatem fuisse experientur.

Jam vero reddenda mihi ratio est, cur Ciceronem unum instituti Operis ducem secutus fuerim, neque alium quempiam tam e Græcis, quam e Latinis Oratoribus proposuerim imitandum. Dicam primum, consulere me inprimis voluisse brevitati, quam multa cum auctoritatum, tum exemplorum congeries non admittat. Non quod eorum studium laudandum non putem, qui in adumbranda Eloquentiæ imagine varios totius Antiquitatis colores curiosius scrutati sunt. At quo diligentius id fecerunt multi; supervacaneum magis visum est in Opusculo brevi, quod meditabar, eorum vestigiis insistere, & alienos labores invadere potius, quam imitari.

Deinde visus est mihi semper unus

Tullius instar omnium, a quo germanæ, sinceræque Eloquentiæ specimen mutuari oporteret; cujus in studio tanto felicius processisse gratulari sibi quis possit, quanto propius ad Ciceronem accedat. Atque hic mihi dicere liceat, quod sentio de Latinis Oratoribus, qui post Ciceronis tempora floruerunt, & Panegyricorum veterum Scriptores vulgo nuncupantur. Quos ego etsi minime contemnendos puto, non tamen proponi ad imitandum ultro velim studiosæ Juventuti, quæ ad veram Eloquentiæ laudem aspiret. Habeant illi per me licet quædam Orationis lumina, quæ perstringant oculos, & primo aspectu pariant admirationem. Inveniantur apud eosdem multa ingeniose excogitata, ornata copiose, feliciter expressa. Sint illi solertes in adulando, in laudando magnifici. At quantula sunt ista ad

ipsam

ipſam Eloquentiam adjumenta, ſi Oratio jejuna ac debilis, ſi pingui rerum ſucco deſtituta, ſi rationum momentis ac ponderibus vacua, & inanis omnino ſit? Si deprehendas nusquam vim illam ineluctabilem, qua perſuadentur animi, & Oratoris ad arbitrium quamcunque in partem inclinantur.

His porro præſidiis dominabatur olim in foro Tullius, & Judicum, religionis, Senatusque auctoritatem regebat: dominabatur in civitate, & populorum voluntates ita moderabatur, ut vel excitaret languentes, vel furentes, & effrœnatos compeſceret. His armis Catilinam ex Urbe, ſceleratosque conjurationis ſocios ejiciebat; his ſubſidiis furta Verris, ac latrocinia revincebat, Antonium rerum potientem, & ſumma poteſtate præditum perterrebat, amicorum gratia ferrum

e Cæsaris manibus extorquebat, clientum controversias, causasque defendebat, afflictæ innocentiæ succurrebat, desertæ solitudini opitulabatur.

Tamen mirum est, quo processerit quorumdam hominum fastidium, ut robustam hanc, maremque Tullii Eloquentiam respuant; phaleratam, exilemque, qua Plinius, cæterique ejusdem ævi Oratores floruerunt, unam deament, ac consectentur, plusque in ea momenti ad ingenii, & facundiæ famam, quam in ipsa Romani Oratoris imitatione esse existiment. Quod malum quanto ingeniorum ac studiosæ præsertim Juventutis detrimento serpat in vulgus, vel ex eo pronum est intelligere, quod luminosum istud ac speciosum Eloquentiæ genus non modo fucum faciat rudibus, & inexpertis rerum bonarum, sed compendiosior etiam videatur ad commendationem

via;

via; quia non tam assidui atque improbi laboris partus excellens, quam felix quidam ac repentinus ingenii fœtus esse soleat. Terret autem plurimos immensus labor, qui Tullianam ad Eloquentiam adspirantibus adhibendus est; & infinitæ rerum segeti, quam offert, metuendæ impares, malunt lubricum minus, expeditiusque stadium cum certa, ut sibi videntur, gloria decurrere, quam in operoso, difficilique curriculo, cum dubia & ancipiti laudis expectatione se se exercere.

Alia ratio porro est, propter quam in una Tullii imitatione immorandum duxi, Stylus scilicet Ciceronianus, & nativa ejusdem, gravis, ac numerosa imprimis Oratio, a qua optandum videretur, ut, qui latine scribunt, & in elaborandis Orationibus versantur, tantopere non deflecterent.

Nescio enim, quo malo Eloquentiæ Fato fiat, ut, quæ jam pridem in Orationes Gallicas irrepsit lues, eadem contagione sua Latinas Orationes afflaverit. Placet hac ætate Oratoribus non paucis exile quoddam, ac jejunum scribendi genus; cujus tota laus antithetis, & acuminibus continetur; quod tam numero, quam majestate destitutum nihil objiciat menti atque auribus, præter vacuam, & inanem verborum consonantiam, & putidam clausularum similiter desinentium affectationem.

In hoc etiam plerumque vitium incurrunt, qui sententiosum, & plenum acuminibus stylum sectantur, ut in Latino sermone Gallici Idiomatis indolem, formulasque retineant, neque tam Romana lingua, quam patria loqui videantur. Quibus ab incommodis nullum est certius præsidium, quam si

in

in assidua Ciceroniani Styli imitatione demoreris, neque alios promiscue Oratores versandos, ac tenendos putes, donec ex longa, ac quotidiana Tullianæ Orationis consuetudine succum ipsum, coloremque Ciceronianum expresseris. Quæ cautio Tyronibus ac Candidatis tanto diligentius adhibenda est, quo recentes adhuc animi primas opiniones facilius imbibunt, & ab iisdem ægrius depurgantur. Est enim illorum ingenium non absimile testis novis ac recentibus, quæ diu servant odorem, quo imbutæ primum fuerint.

Hoc ipsum, quod præcipimus tantopere, an ipsi videbimur assecuti feliciter, eorum judicium, & existimatio sit, qui Orationes nostras lecturi sunt. Id certe profiteri non dubitem, propositum mihi semper fuisse in scribendo Tullium imitari; doliturus, ut fa-

tear, quod res est, si duce sub alieno meruisse stipendia censeri possim.

Tamen ne quis præclarius sentiendum putet de nostris Orationibus, quam sentimus ipsi, aut illas proponi a nobis arbitretur, tanquam exemplar quoddam, cujus ad normam ac regulam exigi Oratio bona debeat. At quoniam Bibliothecam Rhetorum *instruimus, prætermitti illud non oportuit, quod præcipuum est Rhetoricæ munus, & quo Rhetoricæ ipsius præcepta, atque Exercitationes unice referuntur.*

Duplex est autem hodiernæ Eloquentiæ genus: Sacrum aliud, quod argumentis ad DEI cultum, Religionemque pertinentibus continetur; aliud profanum, quod res cæteras, quæ cadere in contentionem possunt, tractandas suscipit. De utroque genere Orationes, ne quid deesset ad comple-

complementum nostri Operis, instituendas duximus; confidentius forte, quam par erat, qui vix ullum apud Latinos Oratores a Sanctorum Patrum temporibus Eloquentiæ sacræ vestigium habeamus. Hic vero locus esset de Eloquentia cum sacra, tum profana, & de vi utriusque, commodis, ac incommodis, aut etiam prærogativo jure disserendi; nisi hoc ipsum argumentum copiose jam disputatum referret Oratio postremum a nobis habita atque edita, cujus hæc Inscriptio legitur: Utra utri præferenda sit, Eloquentia Sacra, an Profana? *Hanc consulat Lector curiosus, &, quid super ea controversia sentiendum sit, judicium ferat.*

Quod spectat ad Eloquentiam profanam, hæc ad tria causarum genera vulgo revocantur: Primum Judicii, secundum Deliberationis, tertium Ex-

ornationis. Singulorum exempla abunde ſufficiet Collectio Orationum, quæ tam Panegyricis, quam Forenſibus Cauſis in utramque partem agitatis continentur. Hoc vero genus Exercitationis quanti ſit ad germanam Eloquentiam præſidii; quantum habeat ad informandos ſtudioſæ Juventis animos pondus ac momentum, præfixa Declamationibus iſtis Præfatiuncula ſuo tempore, & loco declarabit.

Jam quia Rhetoris officium non ſolis Orationibus informandis coërcetur, ſed ad quamcunque ſe extendit ſcribendi rationem, operæ pretium fuit, præbere varias in ſcribendo leges, quas ipſa argumenti varietas induxit. Neque enim in exarandis Epiſtolis adhibendus Stylus idem, quem Orationis gravitas ac majeſtas poſtulat; neque Narratiuncularum,

Fabellarumque simplicitas graviorem aut Orationis, aut Epistolæ Stylum admittit. Varietatem illam cum Epistolæ, quas Orationibus apposuimus, tum Præfationes demonstrabunt.

Denique is sæpe Rhetori labor incumbit, ut Disputationibus Philosophicis, ac Theologicis aperiat aditum, eorum commendatione, quos honoris gratia oppugnandos habet; vel ipse de Rhetore factus postmodum Philosophus, aut Theologus propugnandas a se Theses, aliqua adornare Præfatiuncula meditetur. Sunt, qui Magistratum adituri, aut adepturi Magisterii Lauream habilem, qua pollent, Oratoris manum ad demerendos suffragantium animos adhibendam existiment. Occurrunt occasiones plurimæ, in quibus Viris quocunque gradu primariis gratulari necesse sit. Nos ad conclusionem

prioris

prioris illius Voluminis præſcribemus leges Oratiuncularum iſtarum. Item & rerum fontes, unde illæ conflari commode poſſint, tum & exempla omnis generis, ex quibus formam mutuari liceat, ex fundulo noſtro ſufficiemus.

BIBLIOTHECA RHETORUM

PRÆCEPTA, & EXEMPLA
COMPLECTENS,

QUÆ

AD

ORATORIAM

FACULTATEM

PERTINENT.

Diſcipulis pariter ac Magiſtris
perutilis.

PARS PRIOR.

RHETORICA
AD
TULLIANAM RATIONEM EXACTA.

PRÆFATIO BREVIS,
Et instituti Operis Designatio.

Cum ad bene, ornateque dicendum tota, Tullio teste, nata sit Rhetorica, cujus Præceptiones ad Tullianam exactas tradituri sumus; supervacaneum putamus, pro brevitate instituti Operis, vel de illius natura, vel de necessariis ad eam assequendam cum corporis, tum ingenii præsidiis disputare. Imo neque eum, quem vulgo tenent Eloquentiæ Magistri, sequemur ordinem, ut de Inventione primum, deinde de Dispositione Partium, tum de Elocutione, ejusdemque Amplificatione, atque Ornatu tractemus. Nam cum acuendus sit statim, & exercendus Candidatorum Rhetorum stylus, eam docendi viam duximus potiorem, quæ a facilioribus ad difficiliora progrederetur. Quare in Oratione, ad quam informandam, ornandamque Rhetorica potissimum incumbit, spectabimus primo Elocutionem, secundo

do Amplificationem, tertio Ornatum, quarto Argumentum rationesque, quibus Oratio nititur. Denique Argumentationem, seu rationem, atque argumentorum dilatationem.

Primum præstabimus, cum artem informandi Periodos cujuscunque generis trademus. Alterum, cum easdem amplificandi modum docebimus. Tertium, quod Ornatu continetur, ex tractatione Troporum, ac Figurarum planum fiet. Quartum, quod Argumenta spectat, ex Locis tam intrinsecus, quam extrinsecus petitis eruemus. Denique Argumentationis partes singulas, easque dilatandi rationem, quod est in Rhetorica longe difficillimum, explanabimus. Quæ vero Partes Orationis varias, earumque dispositionem attinent, nos propter brevitatem, cui consultum volumus, ex Auctoribus bene multis, qui de Rhetorica copiosius scripserunt, cognoscenda relinquemus.

Verum quia nihil tam juvat ad defigendas animis Præceptiones ipsas, quam si exempla ad easdem accommodata subjiciantur; non satis habebimus illustria quæque Ciceronis loca, quibus Rhetoricæ præcepta designantur, aut describere, aut saltem diligenter indicare, sed explicatis Præceptionibus singulis unam & alteram Exercitationem adjiciemus, quæ eisdem utendi norma ac regula sit. Atque ut elucubrandæ Orationis artificium studiosam Juventutem ne fugiat, brevem argumenti secundum leges traditas, informandi synopsim præmittemus.

Quoniam autem nobis proposuimus, Ciceronem unum sequi ducem, & exactam ad Tullianas leges Rhetoricam promittimus, operæ pretium est, de ratione ipsa legendi, & imitandi Ciceronis pauca attexere. Quam sunt enim qui Ciceronem evolvunt, multi; tam pauci, qui, quo pacto sit legendus, & imitandus, sciant.

Sunt,

cendi copia ac varietate, in qua nemini oratio deficerit, plus ipsa operis dignitas, & amplitudo prudentem Oratorem deterrere, quam copiosa dicendi seges invitare debet.

CICERONIANA SENTENTIA

Pro Marcello. n. 19.

Laus vera unius virtutis merces est.

Tantus est splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi, & consilii dignitas, ut hæc a virtute donata, cætera a fortuna commodata esse videantur.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Unius Beatitudinis necessarius amor est.

Tantas habet ex se Beatitudo suavitates, atque illecebras, tantam cum ipsa hominem indole necessitudinem, ut cæteris quidem rebus facile carere, at ab illa consectanda temperare non posse videantur.

ALIA SENTENTIA.

Conscientiam malam nemo non execrari, bonam spectari nemo non debet.

Tanta est inculpatæ mentis suavitas, tam graves conscientiæ malæ stimuli, ut hanc execrari penitus, illam expetere votis omnibus nemo non debeat.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Rabirio Perduelli. n. 3.

Consulis officium cum officio Civium collatum.

Si est boni Consulis, cum cuncta auxilia Reip. labefacta-

factari, convellique viderit, ferre opem patriæ, consulere saluti, fortunisque communibus, implorare Civium fidem, suam salutem posteriorem salute communi ducere; est etiam bonorum & fortium Civium, quales vos omnibus Reip. temporibus extitistis, intercludere omnes seditionum vias, munire præsidia Reip. summum Consulibus imperium, summum in Senatu Consilium putare.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Parentis officium cum officio Liberorum comparatum.

Si est boni Parentis, cum Liberos feliciter susceperit, informare statim ipsos ad virtutem, sufficere iisdem quotidiana recte factorum incitamenta, liberalem educationem, vita ipsa, quam dedit, antiquiorem ducere: bonorum quoque Liberorum est, cum talem nacti fuerint Parentem, dociles afferre ad institutionem animos, insistere bonorum exemplis, vitam bene moralem quibuscunque fortunis anteferre.

ALIA SENTENTIA.

Viri prudentis est, res adversas prævidere; fortis, cum advenerint, patienter ferre.

Sicut viri prudentis est, cum fortunam secundam habet, varios rerum eventus providere, declinare, si potest, casus ingratissimos, & contra mala diligenter se munire; ita viri fortis est, cum quid adversum evenerit, sortem alteram tanquam multo ante prævisam excipere, gravissimas ærumnas ferre patienter, & inter acerbissimas rerum humanarum tempestates fortunam meliorem exspectare.

LIBER PRIMUS.

De Elocutione Oratoria.

CAPUT I.

De Periodo.

Quid est Elocutio Oratoria?

℞. Est modus, seu ratio loquendi, ac scribendi Oratorum propria, quam Stylum vocant.

Quænam est Elocutio Oratoris propria?

℞. Debet esse 1. Numerosa, deinde ornata, denique accommodata rei, de qua dicitur. Fit autem numerosa per Periodos, ornata per Figuras, denique accommodata per rationes, & argumenta.

Quid est Periodus?

℞. Periodus a Cicerone definitur in libro, qui *Orator* inscribitur, n. 207. *Oratio in quodam quasi orbe inclusa, procurrens, quoad insistat in singulis perfectis, absolutisque sententiis.* Hoc enim ipsum est, quod Periodus sonat, quæ vox est Græca Περίοδος, nihil aliud significans, quam ambitum quemdam atque circuitum: quia Periodus est comprehensio verborum, totam sententiam ab initio usque ad finem complectens.

Vox autem illa, & significatio metaphorica est a Ludis Olympicis deducta, in quibus Quadrigæ a carceribus ad metam pergebant, eamque circumflectentes redibant deinde ad carceres. Sic Periodus a priori sententiæ parte, quæ *Protasis* vocatur, ducitur ad partem sententiæ posteriorem, quæ appellatur *Apodosis*.

Huic explicationi congruit Aristotelica Periodi Definitio. Dicit enim, Periodum esse Orationem,

quæ initium habet, & finem ex se se, & eam magnitudinem interjectam, quæ aspectabilis facile sit.

Quæres: quid sit *habere initium, & finem ex se se?*

℞. Initium illud vocatur ab Aristotele, post quod aliquid sequi sua sponte debet, quo semel posito, nihil amplius exquiritur. Neque enim Sententia quælibet habere initium, & finem dicenda est; licet a quibusdam vocibus inchoetur, & per alias voces desinat, v. g. Si dixeris: Virtus multas habet, & magnas illecebras. In hac sententia nullum initium aut finis agnoscitur, quia nihil debet sequi, neque quidquam aliud ultra exspectatur. Si vero dixeris: cum virtus multas & magnas habeat illecebras; tunc suspensus erit sensus, & expectabitur alia sententia, quæ priori sententiæ, & præmissæ particulæ *Cum* respondeat, absolvatque Periodum. v. g Cum virtus multas & magnas habeat illecebras, tum ab ea tam amanda, quam consectanda quis temperare possit? Erit hæc vera ac germana Periodus, quæ habeat initium, & finem, & ad leges Aristotelicæ Definitionis exacta sit.

Quid significant voces illæ: *& Magnitudinem interjectam, qua aspectabilis facile sit?*

℞. Designant spatium aliquod inter initium, finemque Periodi interjectum, justum illud quidem, ut & spiritum dicentis juvet, nec aurem audientis aut longiori ambitu obruat, aut breviori fallat.

Eodem pene recidit illa Phalerii definitio, qui dicit, Periodum esse continuationem quandam membrorum ac commatum, ita inter se apte & rotunde connexorum, ut plenam sententiam, & conclusionem referant. Quare, secundum ipsius mentem, Periodus simillima est fornicibus, in quibus lapides ita aptantur inter se, ac vinciuntur, ut se se omnes quodammodo fulciant, & compagem unam, quam efficiunt, ab omni parte sustentent.

Tam

Tam egregiis Periodi Definitionibus aliam adjicimus, si magnificam minus, breviorem certe, & forsasse clariorem.

Igitur quid est Periodus?

℞. Est Oratio habens sensum, & numerum perfectum.

Quot sunt partes Periodi?

℞. Partes Periodi majores vocantur Cola, Κῶλα, seu Membra. Minores Commata, Κόμματα seu Incisa.

Quid est Colum, seu Membrum?

℞. Est Oratio habens sensum, & numerum, sed utrumque imperfectum.

Quid est Comma, seu incisum?

℞. Est Oratio habens sensum perfectum, sed nullum numerum, nisi Periodus ex multis incisis conflectur, quæ simul composita numerum efficiant. v. g. Nihil agis, nihil cogitas, nihil moliris, quod ego non videam, planeque sentiam.

Itaque Membrum cum Periodo convenit quidem, quod Oratio sit habens aliquem sensum, ac numerum; disconvenit vero, quod sensus ac numerus, qui in Periodo perfectus est & absolutus, in membro suspensus & imperfectus inveniatur. Incisum autem habet hoc commune cum Periodo, quod perfectum sensum habeat; ut patet in illa Oratione: *Nihil agis*: differat vero ab eadem & a Membro pariter, quod omni numero propter Orationis brevitatem spolietur.

Sit in exemplum illa Ciceroniana Periodus pro Marcello. n. 19. quæ ex geminis membris coalescit. *Tantus est enim splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi, & consilii dignitas:* hæc Oratio, seu sententia prioris Membri rationem habet, in qua sensus est aliquis, ut patet, & numerus, propter aptam vocum singularum dispositionem, sed imperfectus uter-

uterque, donec altera pars Periodi, seu Membrum quod sequitur, advenerit (*ut hac a virtute donata, cætera a fortuna commodata esse videantur*)

Ex dictis colliges, tria esse dicendi genera. Primo, Periodice is dicit, qui ambitu finito Periodorum effert, explanatque sententiam. Ita Cicero de Provinciis Consularibus n. 1. *Si quis vestrum expectat, quas sim provincias decreturus, consideret ipse secum, quinam mihi homines ex provinciis potissimum detrahendi sint; non dubitabit, quid me sentire conveniat, cum, quid mihi sentire necesse sit, cogitarit.*

Secundo Membratim, cum singulis Membris insistit Oratio, ut in Pisonem. n. 56. *Audistis Philosophi vocem? Negavit se triumphi cupidum unquam fuisse. Cum extinguebas Senatum, vendebas auctoritatem hujus ordinis, addicebas Tribuno plebis Consulatum tuum, Rempublicam evertebas, prodebas caput, & salutem meam una mercede provinciæ; si triumphum non cupiebas, cujus tandem rei te cupiditate arsisse defendes?*

Tertio Incisim, cum Oratio incisis constat, ut in Pisonem ibidem. *O scelus! o pestis! o labes!*

Et post reditum in Senatu. n. 13. *Cum hoc homine, an cum stipite Æthiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse? sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Capadocem, modo abreptum de grege venalium diceres. Idem domi quam libidinosus! quam impurus! quam intemperans!*

Interdum Membra incisis miscentur; ut pro Archia. n. 16. *Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent. Delectant domi, non impediunt, foris pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

Primum genus in usu est præsertim in Exordiis, & in rebus gravioribus. Posteriora duo adhibentur, cum Orator arguit, & increpat aliquem.

CA-

CAPUT II.

De Divisione Periodorum.

Pro numero, & varietate Membrorum multiplex est, ac varia Periodus. Alia enim, ut quidam volunt, unius membri est, quæ dicitur a Græcis Μονόκωλος, a voce μόνος solus, & altera voce κῶλον Membrum. Alia bimembris, sive δίκωλος. Alia trium membrorum, sive τρίκωλος. Alia quatuor membrorum, sive τετράκολος.

Exemplum illud esto Periodi bimembris lib. 1. de Oratore n. 31, *Quid tam est admirabile, quam ex infinita multitudine existere unum* (1. Membrum) *qui id, quod omnibus natura sit datum, vel solus, vel cum paucis facere possit?* (2. Membrum.)

Exemplum Periodi trimembris habes pro Cœlio. n. 28. *Datur enim concessu omnium huic aliquis ludus ætati.* (1. Membrum.) *& ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates:* (2. Membrum.) *quæ si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, & tolerabiles haberi solent* (3. Membrum.)

Exemplum Periodi quadrimembris sufficiet exordium pro Milone. *Etsi vereor, Judices, ut turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere* (1. Membrum) *minimeque deceat, cum T. Annius Milo ipse magis de Reip. salute, quam de sua perturbetur, me ad ejus Causam parem animi magnitudinem afferre non posse:* (2. Membrum) *tamen hæc novi judicii forma terret oculos,* (3. Membrum) *qui quocumque inciderint, veterem consuetudinem fori, & pristinum morem judiciorum minime videns.* (4. Membrum.)

Quæ vero Periodus quatuor membris admodum similibus, & ejusdem fere magnitudinis constat, vocatur *Quadrata*; eadem quæ valde numerosa sit,

Rotunda dicitur. Erit in exemplum Periodi hujuscemodi exordium pro Rabirio perduelli. *Etsi, Quirites, non est mea consuetudinis, initio dicendi rationem dicere, qua de causa quemque defendam;* (1. Membrum) *propterea quod cum omnibus civibus in eorum periculis semper satis justam mihi causam necessitudinis esse duxi:* (2. Membrum) *tamen in hac defensione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii proponenda ratio videtur esse officii mei,* (3. Membrum) *propterea quod quæ justissima mihi causa ad hunc defendendum esse visa est, eadem vobis ad absolvendum debet videri.* (4. Membrum) Ejusdem naturæ est. 1. Periodus de Provinciis Consul. jam laudata.

Quæ vero Periodus sic inter se dispositа membra numerat, ut eodem manente sensu, & Orationis concinnitate pars prior Periodi, quæ *Protasis* dicitur, collocari possit loco posterioris, quæ appellatur *Apodosis*, & postrema membra fiant prima, vocatur *Decussata* a vocabulo *Decussis*, cujus figuram exhibet numerus major denarii Romani: quæ figura sic est disposita, ut, si eam invertas, & partem imam penes loco summæ, maneat tamen eadem figura, & nota Numeri Denarii X. Talis est illa Periodus, quæ initio Orationis pro Cæcinna legitur: *Si quantum in agro, locisque desertis audacia potest, tantum in foro, atque in judiciis impudentia valeret;* (Protasis) *non minus in causa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quam tum in vi facienda audaciæ.* (Apodosis)

Nam si *Protasin* postponas *Apodosi*, seu duo priora membra posteriorum loco colloces, & duo posteriora vicissim priorum locum occupent, manebit idem sensus, qui prius. v. g.

Non minus in causa cederet Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quam tum in vi facienda cessit audaciæ; si, quantum in agro, locisque desertis audacia po-

poteſt, tantum in foro, atque in judiciis impudentia valeret.

Quod diximus ſuperius, ambitum Periodicum ſimilem eſſe Quadrigis procurrentibus a carceribus ad metas, & a metis ad carceres recurrentibus; tanto verius eſt, quod Periodus, cujuscumque generis illa ſit, ex duabus tantum partibus componatur; quarum prior, quæ *Protaſis* dicitur, itus; poſterior, quæ vocatur *Apodoſis*, reditus rationem habeat.

Has porro partes geminas facile deprehendere eſt in bimembri Periodo, cujus membrum prius *Protaſim*, poſterius *Apodoſim* conſtituit. Idem in quadrimembri, ubi duo priora Membra ad *Protaſim*, duo poſteriora ad *Apodoſim* pertinent. At in trimembri Periodo, quæ tribus membris conſtat, Quæres I. *Protaſisne Apodoſi*, an *Apodoſis* debeat eſſe productior *Protaſi*; ſive an duo Membra *Protaſis* complecti debeat, *Apodoſis* unum; an contra geminum in *Apodoſi*, unum in *Protaſi* magis conveniat membrum contineri?

℞. Nullam dari poſſe certam ſuper ea re regulam, cum apud Ciceronem in trimembri Periodo nunc *Protaſis Apodoſi*, modo *Apodoſis Protaſi* inveniatur productior; at conſulendum eſſe judicium aurium, quo nihil eſt in hac arte ſagacius.

Quæres 2. Quomodo diſcernere quis poteſt in Periodo trimembri, quot membra ſibi *Protaſis*, quot *Apodoſis* vindicet?

℞. Attendendum eſſe præſertim ad ſecundum Periodi membrum, quod, ſi vinculo aut particula conjunctum aliqua cum primo membro inveniatur; tunc duo priora membra ſpectabunt ad *Protaſim*; ſin ab eo penitus ſolutum ſit, tunc duo poſteriora membra pertinebunt ad *Apodoſim*. Hoc planum fiet ex ſequentibus exemplis.

Primum petitur ab illa Periodo trimembri, quæ legitur pro Archia. n. 14. *Nisi multorum præceptis, multisque literis mihi ab Adolescentia suasissem, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi laudem, atque honestatem;* (1. Membrum) *in ea autem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exilii parvi esse ducenda:* (2. Membrum) (Protasis) *nunquam me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus obiecissem* (3. Membrum) Apodosis.

Hic pronum est observare particulam *autem* in 2. Membro positam, habere vim connectendi secundum membrum cum primo, adeoque duo priora membra ad *Protasim* referri.

Secus accidit in exemplo sequenti, quod ab Oratione pro Quintio n. 26. depromptum est: ubi secundum Membrum, quia nullo vinculo connectitur cum primo, censeri debet ad *Apodosin* pertinere.

Et enim si veritate amicitia, fide societas, pietate propinquitas colitur; (1. Membrum) (Protasis) *necesse est, iste, qui amicum, socium, affinem fama, & fortunis spoliare conatus est:* (2. Membrum) *vanum se, & perfidiosum, & impium esse fateatur* (3. Membrum. Apodosis.)

Antequam progrediamur ulterius, operæ pretium est, illustriores omnis generis e Cicerone Periodos aliquot proferre, quarum ad normam atque imitationem aliæ Periodi, pro ratione propositi nobis consilii, exigantur.

CA-

CAPUT III.

Periodi ad Ciceronis imitationem exactæ.

BIMEMBRES CICERONIANÆ PERIODI.

De claris Oratoribus n. 7.

SENTENTIA CICERONIANA.

Nunquam plus valet boni civis auctoritas, & oratio, quam belli tempore.

Si fuit in Republica tempus ullum, cum exterquere arma posset e manibus iratorum civium boni civis auctoritas & oratio, tum profecto fuit, cum patrocinium pacis exclusum est, aut errore hominum, aut timore.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Nunquam virtus probatur melius, quam in adversis.

Si est in vita tempus ullum, cum probari possit viri fortis magnanimitas atque constantia, tum profecto est, cum fortunæ reflantis æstum experitur, aut inimicorum injuria, aut amicorum infidelitate.

ALIA SENTENTIA.

Nullum est tempus aptius ad induendam virtutem, quam Adolescentia.

Si est in vita tempus ullum, cum instituti facile possunt ad virtutem hominum animi, tum profecto est, cum ætas flexibilis, ac cerea moderatoris manum non abnuit, aut pravitate cordis, aut morum corruptela.

CICE-

CICERONIANA SENTENTIA.

Liber 1. *de Oratore. n.* 31.

Nihil eſt tam admirabile, quam virum aliquem infinitæ multitudini dominari poſſe.

Quid eſt tam admirabile, quam ex infinita multitudine hominum exiſtere unum, qui quod omnibus naturæ ſit datum, vel ſolus, vel cum paucis facere poſſit.

IMITATIO.

SENTENTIA:

Nihil laudabilius in Principe victore, quam animum ad pacem adjungere.

Quid tam dignum eſt aut præſentium, aut futurorum temporum præconio, quam in medio victoriæ curſu, quæ natura ſuperba eſt, atque inſolens, exiſtere virum Principem, qui propriæ laudis contemptor animum ad pacem ultro, ac volens adiungat.

ALIA SENTENTIA.

Nihil admirabilius in Eloquentia, quam vis, quæ pollet ad flectendos animos.

Quid tam eſt admirabile inter cæteras Eloquentiæ dotes, quam exiſtere vim illam, quæ, quod rerum omnium longe difficillimum eſt, hominum animos regere, & quamcunque in partem flectere poſſit?

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia Poeta n. 1.

Archias Ciceroni auctor eſt ad perdiſcendas Artes liberales.

Quo ad longiſſime poteſt mens mea reſpicere ſpatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam, inde usque repetens; hunc video mihi Principem & ad ſuſcipiendam, & ad ingrediendam rationem bonorum ſtudiorum extitiſſe.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Cicero Artis Rhetoricæ Princeps fuit.

Quam curioſe quis velit perſcrutari ſcripta Oratorum omnium, qui per ſingulas ætates floruerunt, vel ab ipſius naſcentis Eloquentiæ temporibus inde uſque repetens, Ciceronem intelliget, & in tradendis Rhetoricæ præceptis, & in iisdem exercendis Principem extitiſſe.

ALIA SENTENTIA.

Senſit Europa, nullo hoſtium robore, aut multitudine opprimi Galliam poſſe.

Quam pertinaciter tot abhinc annis in Galliæ ruinam, atque exitium Europa tota conjuraverit, copiarum ſuarum robore, ac numero confiſa; ſenſit tandem aliquando, tutiſſimum illam ſemper contra vim ac multitudinem in virtute ſua præſidium habuiſſe.

CICE-

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Lege Manilia. n. 1.

Plus Ciceronem deterruit initi ab adolescentia consilii ratio, ne in Senatu diceret; quam ipsa dicendi gloria, opportunitas illexit.

Quanquam mihi semper frequens conspectus vester multo jucundissimus; hic autem locus ad agendum amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus, Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui semper optimo cuique maxime patuit, non mea me voluntas, sed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate susceptæ prohibuerunt.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Non tam valere debet apud Virum Principem vincendi cupido, quam amor Pacis.

Quamquam plenum illecebris victoriæ nomen ex se se, hæc autem commendatio fortissimis quibusque jucundissima ipsoque capitis periculo redimenda videri solet; tamen in tanta vincendi opportunitate, quanta Viro Principi offerri possit, plus apud eum rationes pacis, quam victoriæ cupido, debent valere.

ALIA SENTENTIA.

Rerum a Ludovico Magno gestarum amplitudo plus Oratorem deterret, quam ubertas invitat.

Quanquam præconem esse rerum a Ludovico Magno domi forisque gestarum longe honorificentissimum, hoc autem argumenti genus factorum ubertate optatissimum, victoriarum magnitudine præstantissimum videri potest; tamen in tanta dicendi

Sunt, qui nihil fere præter verba, & quosdam Elocutionis modos, quos vulgo Phrases vocant, annotent, ac bene multos ejusmodi, ubi sæpius ac veluti per vim in orationem intruserint, non possunt sibi temperare, quin egregiam Ciceronis imitationem sibi gratulentur. Atque hoc præsertim juvenile vitium est, & eorum, qui primis Rhetoricæ elementis vacant.

Alii itque doctiores id fere unum observant, quod ipsi dictioni subest, & Elocutionis ornatu neglecto, sententiam duntaxat, sensusque verborum consectantur.

Alii denique nihil aliud student, quam ut ex lectione Ciceroniana communes excerpant Locos, quos applicare deinde cuilibet argumento possint; quæ quidem exercitatio, licet utilissima sit, nondum tamen assequitur imitandi Ciceronis artem, quæ tria potissimum complectitur.

Primum. Ut Orationis copulæ duntaxat, non autem ipsa verba, neque sensus; qui verbis subest, subripiantur. Quod si tibi Periodus occurrerit, cujus Elocutio adeo sit opportuna, ut invenire ad rem tuam aptiorem non possis, eam poteris assumere, sed ea lege, ut alio, quam posita est, ordine collocetur. Quod ut facias, alia tibi erit quærenda Periodus, cujus ad exemplum verba ipsa accommodentur. Atque hoc ipsum præstandum tibi est, quoties vel Sententiam Tullianam, vel Elocutionem aliquam Orationi tuæ applicare volueris.

Secundum. Ut minus pateat, si quid in Periodo conficienda mutuatum e Cicerone fuerit, satis erit tibi proponere unam aliquam Ciceronianam Periodum, cujus particulas aliquas, quæ vinciendæ Orationi deserviunt, non omnes accipias.

Tertium, idque momenti non levis in eo positum, est, ut, si causam agas in genere Judiciali, hoc est,

si accusandus, aut defendendus aliquis, Periodos, ac figuras imiteris, quas in simili genere Causarum adhibuit Orator, potius quam alias quascunque. Si quid in genere Deliberativo probandum suscipias, consulenda tibi erit Oratio pro Lege Manilia, quæ tota ad Deliberativum genus pertinet. Si causam agas in genere Exornativo, consules Orationem pro M. Marcello, quæ Caji Cæsaris, vel eam partem Orationis pro Lege Manilia, quæ Pompeji laudes complectitur.

Denique si placet in aliquem vehementius invehi, leges Orationes in Verrem, in M. Antonium, in Pisonem, in Catilinam. Idque propterea moneo, quod plerumque varia sint pro varietate causarum Orationis vincula, neque tam multa in accusando, quam in defendendo, aut deliberando requirantur. Quamquam quædam sint magis communes Orationis commissuræ, quæ in omni Causarum genere usurpantur.

Ut autem illa Ciceronis imitatio vitiosa non videatur, varianda est Oratio Figuris; quod ut præstes, proponenda tibi erit una aut altera Ciceronis Oratio, in qua diligenter observes varia Figurarum lumina, quibus illustrare pariter propositam tibi Orationem possis.

TRIMEMBRES PERIODI.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Archia. n. 14.

Devovi caput meum multis periculis amore laudis, & honeſtatis

Niſi multorum præceptis, multisque literis mihi ab adoleſcentia ſuaſiſſem, nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem atque honeſtatem; in ea autem perſequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exilii parvi eſſe ducenda; nunquam me pro ſalute veſtra in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus abjeciſſem.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Peccant plerumque homines rerum æternarum inconſiderantia.

Niſi in media rerum cœleſtium luce miſeri mortales plerumque cæcutirent, negligerentque cogitare, dum peccant, brevem fœdæ voluptatis uſuram pœnarum æternitate eſſe aliquando redimendam; nunquam ſe vitiorum illecebris aut vinci, aut demulceri paterentur.

ALIA SENTENTIA.

Ludovicus Magnus multa victoriarum monumenta ſtudio pacis devovit.

Niſi fatigatis jam diu longiore bello populis, amicum pacis munus totis ambiri animis Ludovicus Magnus intellexiſſet, ſuorumque utilitates, atque commoda ſua ipſius gloria duxiſſet antiquiora; nunquam profecto tot victoriarum ſuarum, & rerum belle fluendarum monumenta ſtudio pacis devoviſſet.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro M. Cœlio. n. 28.

Tolerantur in Juventute cupiditates quædam, si modum non excedant.

Detur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates, quæ, si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, ac tolerabiles haberi solent.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Incultus animus nullam spem facit bonæ frugis.

Eget assidua, diligentique cultura hominis cujusvis animus, & ab ipsa statim adolescentia, mala quædam cupiditatum semina profunduntur, quæ nisi resecentur quamprimum, ac penitus evellantur, vix ullam bonæ frugis patiuntur expectationem superesse.

ALIA SENTENTIA.

Singulis Ætatibus laudabiles Oratores extiterunt.

Non est tam rarus, quam videtur ipse Tullius profiteri, Oratorum numerus; & Ætates singulæ tulerunt Viros ubertate atque elegantia dicendi eximios: qui si tales forte non fuerunt, ut summum Artis illius apicem adepti videantur, laudem certe aliquam, eamque non vulgarem meruere.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Quintio n. 26.

Vanus ille, perfidiosus, impius, qui amicum, socium, affinem spoliare conatus est.

Si veritate amicitia, fide societas, pietate propinqui-

tas

tas cedatur; necesse est, iste, qui amicum, socium, affinem fama & fortunis spoliare conatus est, vanum se, & perfidiosum esse fateatur.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Dignus omnium amore & benevolentia, qui propriam gloriam communi utilitati devovit.

Si contemptu gloriæ vera laus, amore benevolentia, beneficentia gratus animus comparatur, necesse est ille, qui propriam gloriam, studia, opes communibus populorum votis & commodis devovit, laudem ab omnibus, benevolentiam, & animi grati monimentum ferat.

ALIA SENTENTIA.

Qui contempto labore sectatur otium, is aut ignarum se, aut fovendæ doctrinæ parum cupidum profitetur.

Si doctrina comparatur labore, fovetur studio, diligentia promovetur; necesse esse, ut, qui vel perpetuo vixit in otio, vel prioris diligentiæ pertæsus totum se inertiæ permisit, is aut nullam doctrinæ partem unquam adeptus, aut illius tuendæ, atque excolendæ parum cupidus esse videatur.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Domo sua n. I.

Sapienter institutum a Romani Imperii Moderatoribus, ut Pontifices & Religioni, & Reip. regendæ præessent.

Cum multa divinitus, Pontifices, a Majoribus nostris inventa atque instituta sunt, tum nihil præclarius, quam quod vos eosdem & religionibus Deorum immortalium,

& summa Reip. praeesse voluerunt, ut amplissimi & clarissimi Cives, Remp. bene gerendo, Religionem sapienter interpretando, Remp. conservarent.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Sapienter constituta sunt virtuti præmia, & supplicia sceleri.

Cum multa in omni Republica laudabiliter inventa, feliciterque instituta sunt, tum nihil præclarius, quam quot virtuti præmia, supplicia sceleri proponerentur; ut boni mercedis expectatione, mali pœnarum metu in officio continerentur.

ALIA SENTENTIA.

Prudenter provisum est in Romana Rep. ut in largiendis bonoribus, non tam nobilitatis, quam virtutis ratio haberetur.

Cum ad tuendam Imperii Rom. dignitatem plenæ singulari prudentia leges a Reipub. Moderatoribus constitutæ sunt, tum illa certe præstantissima, quod in largiendis honoribus non tam generis, quam virtutis haberetur ratio, ut nobiles viri repulsæ metu, ignobiles gloriæ desiderio ad magna quæque accenderentur.

QUADRIMEMBRES PERIODI.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Milone. n. 1.

Timet Cicero dicere pro Milone, vel dum turpe est, pro ipso dicentem timere.

Etsi vereor, Judices, ne turpe sit pro fortissimo viro dicere incipientem timere, minimeque deceat cum T. Annius Milo ipse magis de Reip. salute, quam de sua perturbetur, me ad ejus causam parem animi magnitudinem

finem afferre non posse: tamen hæc novi judicii forma terret oculos, qui quocunque inciderint, veterem consuetudinem Fori, & pristinum morem Judiciorum non vident.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Præcepta Rhetoricæ, quantumvis difficilia, neminem eloquentiæ Candidatum debent deterrere.

Etsi multa sint in Eloquentiæ studio, quæ primo aditu difficultatis non nihil præ se ferant, ipsaque adeo præceptorum multiplicitas, atque varietas totidem veluti loca sentibus aspera Rhetoricæ Candidatis videri solent; tamen hæc eadem, qualiacunque sunt, documenta neminem dicendi cupidum debent deterrere, quæ labore, usu, atque exercitatione molliuntur.

ALIA SENTENTIA.

Tempus res omnium pretiosissima incautis, atque otiantibus deperditur.

Etsi pretiosissimum quoddam est particula quæcunque temporis; nihilque se offert rerum omnium, cujus jactura resarciri minus ac reparari possit: tamen vel ipsum totius vitæ tempus plerisque hominum deperditur incautis atque otiantibus, qui vel ignorare temporis pretium, vel non illud, ut par est, videntur satis æstimare.

SENTENTIA CICERONIANA

Actione 2. in Verrem. n. 5.

Fallere Verres potuisset, si quam est audax, tam esset obscurus in agendo.

Si quam audax est ad conandum Verres, tam esset obscurus

ftus in agendo, & fortasse aliqua in re nos aliquando fefellisset; verum hoc adhuc percommode cadet, quod cum incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta sit.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Non est metuendus hostis humani generis, quia non est tam potens, quam est attentus ad nostram perniciem.

Si quam est ad perniciem nostram attentus, tam esset ad perficienda consilia potens hostis humani generis, perpetuum certe sanctissimis quibusque Viris metum incuteret; verum hoc percommode, & magno nostrum omnium solatio cadit, quod infinita ipsius invidia cum incredibili imbecillitate conjuncta sit.

ALIA SENTENTIA.

Stultorum natio si tacere posset, aliquam ferret sapientiæ laudem.

Si quam inepta est ad loquendum quidpiam feliciter, tam esset solers ad tacendum stultorum hominum natio, aliquam fortasse sapientiæ laudem habere posset; verum miserabili ipsorum fato ut plurimum, contingit, quod ad incredibilem ipsorum ineptiam insanabilis prurigo garriendi quidlibet accedat.

CICERONIANA SENTENTIA

Pro Rabirio Perduelli. n. 1.

Reddit rationem Cicero præter consuetudinem, cur defendat Rabirium.

Etsi, Quirites, non est meæ consuetudinis initio dicendi rationem reddere, qua de causa quemque defendam; propterea quod omnibus Civibus in eorum periculis semis

fratis justam mihi causam necessitudinis esse duxi: tamen in hac defensione capitis, famæ, fortunarum omnium Caii Rabirii proponenda ratio videtur officii mei; propterea quod, quæ justissima causa ad hunc defendendum esse visa est, eadem vobis ad absolvendum debet videri.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Res adversæ ferendæ sunt æquo animo, vel si durum illud est.

Etsi difficilioris quibusdam operæ est, æquam semper in humanis rebus servare mentem; propterea quod multa plerumque, ut vivitur, contra spem atque expectationem evenire solent; tamen vel ad ipsas rerum asperitates leniendas habenda est moderatio, propterea quod, dum feruntur iniquius, fiant ad ferendum graviores.

ALIA SENTENTIA.

Vel inter gravissima studiorum fastidia Adolescentes solatio non carent.

Etsi in comparandis liberalibus disciplinis multa Juvenum animi experiri fastidia solent, propterea quod rerum istarum cognitio longum assiduamque labo rem exigit; tamen vel ipsas inter gravissimas studiorum molestias, suavissimo recreari solatio debent; propterea quod improbo tandem labore difficillima quæque superantur.

PERIODUS QUADRATA, ET ROTUNDA.

CICERONIANA SENTENTIA.

De Provinciis Consul. n. 1.

Facile quis intelliget, quas sit Provincias Cicero decreturus, si cogitarit, quinam homines ex Provincia detrahendi sint.

Si quis vestrum expectat, quas sim Provincias decreturus, consideret ipse secum, qui mihi homines ex Provinciis potissimum detrahendi sint; non dubitabit, quid me sentire conveniat, cum quid me sentire necesse sit, consideravit.

SENTENTIA.

Intelligere quis potest ex sua in pauperes humanitate, quam olim humanitatis partem apud Christum habiturus sit.

Si quis scire voluerit, quam olim apud Christum mortalium omnium Judicem gratiam sit habiturus, cogitet ille secum, quam ipse gratiæ partem pauperibus, & egenis impendere soleat; tunc facile intelliget, qualem in supremo judicio Christum experturus sit, cum in egenos & pauperes qualis existat ipse, cogitarit.

ALIA SENTENTIA.

Non pigebit quempiam hujus vitæ labores ferre, qui remunerandos illos æterna mercede cogitarit.

Si quis laborum asperitate, quibus consita dicitur vitæ felicis semita, ab eadem insistenda deterretur, reputet ille secum, quantam bonorum amplitudinem amatoribus suis possidendam Deus destinarit; tunc leves existimabit laboris cujuscunque mole-

molestias, cum mercedis æternæ pretium, qua remunerabuntur illæ, considerarit.

PERIODUS DECUSSATA.

CICERONIANA SENTENTIA.

Pro Cæcinna n. 1.

Potuisset A. Cæcinna tam cedere in Foro Sex. Æbutii impudentiæ, quam in agro cessaret audaciæ.

Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in Foro, atque in judiciis impudentia valeret, non minus in causa cederet A. Cæcinna Sex. Æbutii impudentiæ, quam tum in vi facienda cessit audaciæ.

IMITATIO.

SENTENTIA.

Potuit Alexander parem moderationis, & fortitudinis laudem ferre.

Si quantam in expugnandis hostibus fortitudinem Alexander magnus præ se tulit, tantam in privatæ vitæ consuetudine moderationem animi exhibuisset; non minus Principibus viris ad exemplum proponeretur ejus moderatio, quam ad imitandum proponi solet ejus fortitudo.

ALIA SENTENTIA.

Potuit Catilina tam prudentia sua, quam auctoritate vincere Ciceronem.

Si quanta valuit ad conciliandos animos auctoritate Catilina, tanta ad dissimulandas molitiones nefarias prudentia valuisset, non minus in avertenda Reip. ruina Tullius cessisset civis exitiosi prudentiæ, quam in ejusdem pernicie machinanda cesserat auctoritati.

CAPUT IV.

De Venustate Periodi.

In quo posita est venustas Periodi?

℞. In tribus præcipue rebus, in Numero, in Verbis, in Clausulis.

Quid est Numerus?

℞. Numerus secundum Aristotelem est Rhythmus quidam exquisitus, non canorus, qualis est in poëmatis ac versibus, sed ita dissimulatus ac latens, ut sentiatur tamen, ac jucundo fine concludatur.

Definitur aliter a Cicerone: Oratio constans partibus sonoris aurium judicio recte, & æqualiter fluentibus. Quod spectat vero Numerum in Oratione adhibendum, hæc monet Tullius in Oratore ad Brutum. n. 195. „ Neque numerosa esse, ut poëma, neque extra „ numerum, ut sermo vulgi est, debet Oratio. Alte„ rum nimis est vinctum, ut de industria factum appa„ reat; alterum nimis dissolutum, ut pervagatum, & „ vulgare videatur."

Quid spectandum in Verbis?

℞. Hæ sunt in verbis quærendæ virtutes. 1. Vis; ut si *Parricidam* dixeris pro nefario homine, *sacrilegum* pro fure. 2. Majestas; ut *immensitas locorum*, pro magnitudine 3. Splendor; ut *immensæ camporum declivitates*, pro declivi aliquo loco 4. Vehementia; ut *temporum procella*, pro calamitatibus. 5. Epitheta, & verba ficta ad contumeliam; ut gurges bonorum; Furia patriæ, fæx, tempestas, Reipub. pestis. *Non enim nos color iste servilis, non pilosa genæ, non dentes putidi deceperunt.* In Pisonem.

Quæ cavenda sunt vitia in Verbis?

℞. 1. Consonantium asperior commissura; ut Xerxis exercitus. 2. Syllabarum earundem repetitio; ut hunc timorem, moremque perpetuo reti-

nuisi;

nuit. 3. Crebra ejusdem vocis repetitio. 4. Similiter cadentia. 5. Plura monosyllaba. 6. Verba longiora, nisi hoc postulet Orationis tarditas. 7. Inepta verborum trajectio.

Quid observandum in Clausulis?

℞. 1. Supervacaneum est dicere de pedibus, qui vel initio, vel in medio Periodi usurpantur; hæc enim usus, & lectio melius docebunt. 2. Quod spectat ad finem, Periodus verbo elegantius; quam nomine clauditur 3. Ejusmodi clausulis inserviunt vulgo sequentes pedes. Primus est, geminus Trochæus apud Ciceronem usitatissimus. v. g. *Consulatus*, *continebit*, *consequenter* Secundus, geminus Spondeus; ut *infrigendam*. Tertius, Tribrachys, & Spondeus, ut *prohibuerant*. Quartus est Dactylus, maxime; si præcesserit Jambus, ut *perhorresceret*.

CAPUT V.

De arte informandæ Periodi, &, Membra seu partes Periodi alias cum aliis connectendi.

In quo consistit artificium Periodi?

℞. In usu & dispositione Particularum, per quas Periodi sensus suspenditur, & absolvitur. Nam particula quæque initio Periodi, sive Protasi præposita, relativa est, & dicit ordinem ad aliam particulam, Apodosi præfigendam; quæ, nisi advenerit, perfectus, & completus esse sensus non potest. Unde diceres, particulas illas esse in Periodo, quod sunt in ædificiis interruptis prominentes, & fallentes lapides, qui videntur alios expectare, quibus inserantur, & quibuscum unum opus perfectum, & absolutum efficiant.

Quænam sunt illæ Particulæ?

℞. Multiplicis generis recensentur. Aliæ enim comparationem instituunt, v. g. *Tantum*, *quantum*, *talis*,

talis, *qualis*; *eo major*, *quo*; *quemadmodum*, *&c.* Aliæ distributivæ sunt, serviuntque enumerationi partium; v. g. *sive*, *aut*, *vel*, *neque*, bis aut ter repetita; *Primum*, *deinde*, *postremo*, *cum*, *tum*. Aliæ vocantur conditionales, v. g. *Si*, *siquidem*, *nisi*. Aliæ agentes, v. g. *Non solum*, *sed etiam*, *tam*, *adeo*, *ut*. Aliæ caufales, v. g. *Quoniam*, *quandoquidem*, *cum*. Aliæ pugnantes, v. g. *Etsi*, *quamvis*, *tamen*. Aliæ relativæ, v. g. *Qui*, *qua*, *quod*, *is*, *ea*, *id*. Hæ particulæ connectendis Periodi membris, seu partibus deserviunt.

Quomodo particularum illarum ope informari periodus potest?

℞. 1. Quærenda tibi sententia aliqua, quam extendas in Periodum. v. g. *Nihil in vita amico utilius.* 2. Vel rationem subjunges propositæ sententiæ, vel dilatabis tantum vocem illam, *utile*, hoc vel alio modo: *nihil tam natura aptum*, *tam conveniens ad vitæ societatem*, *& consuetudinem*. 3. Proposita particula caufali *Cum*, ut suspensus sensus esse possit, ita bimembrem Periodum efficies: Cum nihil est tam aptum naturæ, tam conveniens ad vitæ societatem atque consuetudinem, quam amici benevolentia; (1. Membrum) tum cordatus homo quisquis erit, illam rebus omnibus humanis anteponendam judicabit. (2. Membrum.)

Sin subjungere statim propositæ sententiæ rationem volueris, istam v. g. quia *amicus secundas res lætiores facit*, *adversas leviores.* Sic Periodum bimembrem efformabis: Cum nihil est ad secundas res lætiores, & adversas leviores faciendas tam potens, quam amici benevolentia; tum cordatus homo quisquis erit, illam rebus omnibus humanis facile anteponendam judicabit.

Jam de Bimembri ut Trimembrem facias, dilatabis *Protasim* in duo membra, & beneficio particulæ

la *Ut*, posterius membrum junges cum priori, hoc modo. Cum ea est veri sincerique amici natura, atque indoles, (1. Membrum) ut res secundas lætiores, adversas leviores efficiat: (2. Membrum; *Protasis.*) quis tot inter ac tantas hujus vitæ varietates sine amici benevolentia vivere se posse arbitretur? (3. Membrum *Apodosis.*)

Denique ut Periodus, quæ Trimembris est, fiat Quadrimembris, dilatanda *Apodosis* est per particulas comparativas, *tam*, *ut*, vel *tantum*, *quantum*, v. g. Eritne aliquis tam parum amicus sui, tam parum cupidus tranquillitatis ac pacis, ut tot inter ac tantas hujus vitæ varietates sine amici benevolentia vivere se posse arbitretur, vel: Quanto difficilioris operæ videtur, æquam rebus in arduis pariter ac bonis servare mentem, tanto dulcior amicus ac jucundior censendus est.

Observabis ex dictis, geminam esse sententiæ in Periodum conformandæ rationem. Aliam per solam dilatationem propositæ sententiæ. Ita Cicero Oratione 2. in Verrem sententiam illam: *Accidit tandem, quod optabamus*: sola dilatatione sic in Periodum Trimembrem fundit. „ Quod erat optandum maxime Judices „ (1. *Membrum.*) & quod unum ad invidiam vestri „ Ordinis, infamiamque judiciorum sedandam maxi„ me pertinebat, (2. *Membrum* Protasis) id non hu„ mano consilio, sed prope divinitus datum, atque ob„ latum vobis summo Reipublicæ tempore videtur. (3. Membrum *Apodosis.*) Ubi patet, totam Periodum nihil esse aliud, quam meram brevioris hujus sententiæ dilatationem, *Accidit tandem, quod optabamus.*

Alia ratio est conformandæ sententiæ in Periodum, nimirum cum sententiæ aliqua ratio subiicitur. Sit in exemplum ista sententia: *Caput meum objeci multis periculis.* Cui Cicero pro Archia. n. 14. hanc rationem adjicit, *quia nihil non ferendum esse*

esse duxi pro consectanda laude, atque honestate; & sic Periodum Trimembrem informat: „ Nisi multorū „ præceptis, multisque literis mihi ab adolescentia sua- „ sissem, nihil esse in vita magnopere expetendum, nisi „ laudem atque honestatem; (1. Membrum) in ea au- „ tem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia „ pericula mortis, atque exilii parvi esse ducenda; „ (2. Membrum. *Protasis*) nunquam me pro salute vestra „ in tot ac tantas dimicationes, atque in hos profligato- „ rum hominum quotidianos impetus objecissem. „ (3. Membrum) *Apodosis*.

Quoties autem propositæ Sententiæ ratio subjicitur, hæc plerumque collocatur in *Protasi*, Sententia vero ipsa in *Apodosi*.

Id porro ut planius fiat, laudatam modo Sententiam cum subjecta ratione, scilicet, *nihil in vita amico utilius, quia lætiores facit res secundas, adversas leviores*, operæ pretium est in varias omnis generis Periodos ad imitationem Ciceronianam informare; ex quibus hoc etiam commodum exurget, ut quo pacto singulæ Particulæ adhiberi debeant, uno quasi intuitu liceat observare. Ipsas vero Ciceronis Periodos non hic describimus, quia jam descriptæ sunt in Capite tertio. Satis erit Orationes, & Numerum, ubi leguntur, indicare.

PERIODI BIMEMBRES.

Pro Archia. n. 1. *per Particulas Relativas* Quod, Id.

Quod in secundis rebus dulcissimum, in adversis multo optatissimum est, id in amici veri, sincerique benevolentia invenitur.

Pro Lege Manilia. n. 1. *per* Particulas pugnantes Quanquam, Tamen.

Quanquam difficultatibus plurimis vita mortalis obnoxia, in bonis autem, & in arduis rebus rara æquabilitas amici videri potest; hic tamen omnibus incommodis non certum modo in amici benevolen-

fis remedium, ſed etiam ſuaviſſimum vitæ ſolatium offertur.

*Lib.*1. *de Oratore n.*31. *Per Particulas Relativas* Is, Qui.

Quid eſt tam expetendum in vita, quam in ſecundis pariter, & adverſis rebus habere eum, qui has leviores, illas jucundiores efficiat?

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro Domo ſua ad Pontifices. n. 1. *Per Particulas Diſtributivas* Cum, Tum.

Cum ad leniendas mortalis vitæ moleſtias multa nobis præſidia non deſunt, tam certe nullum eo majus, quod in amici ſinceri fidelisque benevolentia proponitur, qui res ſecundas lætiores, adverſas leviores efficit.

2. *Orat. in Verrem. n.* 1. *per Particulas Relativas* Id, Quod.

Quod erat ad ſuaviſſimum hujus vitæ ſolatium expetendum maxime, & quod ad ferendam æquo animo ſortis utriusque conditionem inprimis juvare poterat: id nobis in jucundiſſima veri ſincerique amici conſuetudine, ſingulari divinæ Providentiæ beneficio oblatum, datumque gratulamur.

Pro Archia. n. 14. *Per Particulam Conditionalem* Niſi

Niſi tot inter, tamque varias, quibus vita hominum obnoxia eſt, miſerias dulciſſimum in amicis ſolatium haberetur, in iisque præſentiſſimum adverſus utriusque ſortis incommoda remedium occurreret; quem demum, quantumvis cupidus vitæ videretur, longioris ævi non pigeret?

Pro Cælio. n. 28. *Per Particulas augentes* Tam, Ut.

Datur vel inter graviſſimas vitæ hujus ærumnas ſuaviſſimum in amicis ſolatium: & illi eam lætas blan-

blandientis fortunæ vices, tam ferendos restantis ejusdem casus reddere solent, ut sin minus jucunda ex omni parte vita, tolerabilis saltem videri possit.

Pro Quintio n. 26. *Per Particulam Conditionalem* Si, & *Relativas* Is, Qui.

Si res asperas mitiores, lætas jucundiores, vitam totam æquiorem verus ac fidelis amicus facit, necesse est profecto, ut, qui in tanta hujus vitæ varietate de comparanda amici benevolentia curandum sibi non arbitratur, is neque in adversis solatium, neque in prosperis jucunditatem, neque in omni vitæ parte tranquillitatem habere velit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone n. 1. *Per Particulas Pugnantes* Etsi, Tamen.

Etsi difficilioris operæ videtur, æquam in varia fortis utriusque conditione mentem retinere; multosque reperire est, cum iniquioris fortunæ telis restitissent, ejusdem illecebris fuisse superatos; tamen certissimum adversus difficultates ejusmodi subsidium semper invenias in amico fideli, qui & patientiam in adversis, & in prosperis moderationem suadere possit.

De Provinciis Consularibus n. 1. *Per Particulam Conditionalem* Si, & *Distributivas*, Cum, Tum.

Si quis nosse velit, quam necessaria sit inter tantas hujus vitæ varietates fidelis amici societas, consideret ille secum, quantum in utraque sorte juvare amicus possit; tum certe non dubitabit, quantam in amico parando debeat operam ponere, cum prosperæ, tum adversæ fortunæ conditionem esse intellexerit.

PE-

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcinna n. I. *per Particulas Conditionales* Si, *& comparationes* Tantum, Quantum, Non minus, Quam.

Si quantum ad mitigandas, molliendasque res adversas amicus poteſt, tantum ad temperandas ab insolente lætitia res ſecundas valet; non minus quærendus eſt amicus in proſperis ad ſervandam moderationem, quam in adverſis comparari ſolet ad retinendam patientiam.

Quæ ſequuntur in idem argumentum Periodi, etſi ad Tullianam imitationem exactæ omnino non ſint, tamen docebunt uſum aliarum Particularum.

Per Particulas Comparativas Quam, Tam.

Quam ſuave eſt in adverſa ſorte ſolatium, in proſpera lætitiam experiri; tam ſedulo fidelis, ſincerique amici benevolentia videtur eſſe comparanda.

Per Particulam Diſtributivam Sive, *repetitam.*

Sive blandientem ſuaviter, votisque aſpirantem omnibus ſortem experiare; ſive ſævientem immiſericorditer, & reflantem perpetuo fortunam feras; in utraque vitæ conditione tam diſpari, ſtudio tamen pari, parique diligentia fidelis amici conſuetudo conquirenda eſt.

Per Particulas Augentes Tam, Ut.

Tot ac tanta ex dulci fidelis amici commercio, tam in proſperis, quam in adverſis oriri commoda ſolent, ut ſine paratiſſimo ſemper hujusmodi præſidio amara prorſus, & acerba vita videri poſſit.

Per Particulas Comparativas Quemadmodum, ſic.

Quemadmodum ventis tam æquam, quam ſiniſtram in partem ſpirantibus, peritiſſimi moderatoris prudentia navigium eget; ſic ſecundis pariter

atque adversis in rebus veri sincerique amici commercio humana vita carcere non potest.

Aliud statuamus exemplum in illa sententia, quæ rationem adjunctam habet: *Difficile est assentationibus aures occludere; quia homines vulgo se amant.* Illa poterit in Periodos pariter informari ad Ciceronis imitationem.

PERIODI BIMEMBRES.

Lib. I. *de Orat. n.* 31. *per Particulas Relativas.*

Quid esset tam novum, tamque insolens, quam in tanta amantium plus æquo sui hominum multitudine reperire unum aliquem, qui, quod cæteri tantopere ambiunt, nullum prædicationi laudum suarum locum esse patiatur.

Pro Archia n. I. *per easdem Particulas.*

Qui mature perpenderit, quam sit amans sui indoles hominum, per omnes ætatis flexus, & varias vitæ conditiones volvens oculos; is mirari desinet, plerosque & merito rerum suarum præconio, & putidis etiam assentationibus nonnunquam delectari.

Pro *Lege Manilia, n.* I. *per* Particulas Pugnantes Quanquam, Tamen.

Quanquam plenas fuco, atque fallacia adulatorum laudes, & illas non tam ad veritatem, quam ad voluptatem instructas esse nemo non sentit; tamen, ne declinentur illorum illecebræ, non solers modo istorum hominum industria, sed etiam multo magis insitus unicuique suimetipsius amor prohibere solet.

PERIODI TRIMEMBRES.

Pro *Archia n.* 14. *per* Particulam *Conditionalem* Nisi.

Nisi erudita semper ad omne blanditiarum genus esset

esset adulatorum natio, & ad mulcendum eum, qui singulis hominum innatus est, amorem fingeret se totam, atque accommodaret, non tam operosum videretur ab eorum insidiis declinare.

Oratione 2. *in Verrem. n.* 1. *per* Particulas *Relativas* Id, Quod.

Quod est ad conciliandos animos potentissimum, & quod ad pertentandum suaviter eum, quo se quisque prosequitur, amorem plurimum posse videtur; hoc adulatorum natio solertissima non aperte quidem, sed etiam per cuniculos solet adhibere.

Pro *Domo sua ad* Pontifices *n.* 1. *per* Particulas *Distributivas* Cum, Tum.

Cum res est plane difficilis, assentatorum vocibus aures occludere, tum certe tanto id operosum magis, quod illi mollibus illecebris amantem sui plus æquo hominum indolem demulcere solent; ut, qui ab amando se se non possunt, neque ab excipiendis ultro adulationibus valeant temperare.

Pro *Cælio n.* 28. *per Particulas Augentes* Sic, Ut.

Magnam habent homines ad amandos se se propensionem, & solers adulantum genus sic insitum unicuique sui ipsius amorem palpare novit, ut assentationibus aures occludere, singulare quoddam modesti ac temperantis viri specimen videri soleat.

Pro Quintio n. 26. *per* Particulam *Conditionalem* Si, & *Relativas*, Is, Qui.

Si condita mollibus illecebris, & ad unius cujusque sensum voluntatemque, comparata solet esse omnis adulatio, necesse est profecto, ut, qui laudis est amans plus æquo, & permulceri sensus suos lubentius patitur, is ab audiendis adulatorum vocibus temperare sibi non possit.

PERIODI QUADRIMEMBRES.

Pro Milone n. 1. *per Particulas Pugnantes* Etsi, Tamen.

Etsi nemo pene est, qui nesciat, adulatorum gentem totam esse ad fallendum, decipiendumque compositam, nihilque contingere solet viro liberali ingratum magis, quam illud; tamen molles blandientium illecebræ vel ipsos permulcent sapientissimorum hominum animos, qui contra tam amabiles insidias vix, ac ne vix quidem tueri se possunt.

De Provinciis Consularibus n. 1. *per Particulam Conditionalem* Si.

Si quis forte mirabitur, unde tam ægre homines, quoquot sunt, assentationibus aures occludant, attendat ille secum, quam pauci ab amandis semetipsis valeant temperare, tunc facile intelliget, quam ultro sibi, quisquis est, adulari patiatur, cum adulantum nationem totam esse ad mulcendum amorem proprium comparatum, perspexerit.

PERIODUS DECUSSATA.

Pro Cæcinna n. 1. *per Particulam Conditionalem* Si, *& Particulas Comparativas* Tam, Quam, Non minus, Quam.

Si quam est amans sui hominum indoles, tam est comparata ad mulcendum amorem illum omnis adulatio; non minus quis potest ab excipiendis ultro assentationibus temperare, quam ab amando semetipso potest idem abstinere.

Per Particulas Comparativas Quemadmodum, sic.

Quemadmodum Mare Siculum olim navigantibus singularis cujusdam prudentiæ fuit, insidiosis Sirenum cantibus aures occludere; sic in hac vitæ consuetudine, quæ adulantum multitudine infesta est, eorum

rum lenociniis non permulceri perfecta, consummataque sapientia est.

Si cui forte prolixiores fuisse videbimur in exemplis proferendis: ignoscat tamen rem illam apertiorem facere volentibus, quam præceptionem omnium, quæ traduntur in Rhetorica, longe difficillimam Candidati experiuntur, cum ad usum, atque exercitationem revocanda est.

CAPUT VI.

De ratione Periodos alias cum aliis connectendi.

Egimus de Particulis, quibus membra cum membris vinciuntur, & ipsa Periodi conformatio constat; nunc agendum de vinculis, quibus Periodi ipsæ, aliæ cum aliis connectuntur, sive de variis Orationis nexibus. Quæres ergo:

Quænam sunt particulæ, per quas Periodi cum Periodis conjunguntur?

℞. Hæ præsertim adhibentur: *atque ego quidem*, *&* *vero*, *at enim*, *quæ cum ita sint*, *itaque*, *nam cum*, *ac primo quidem*, *enim vero*, *neque vero*, *quin etiam*, *igitur*, *ergo*. *quid quod*, *adde quod*, *accedit & illud*, & aliæ multæ, quas usus frequens, ac lectio docebunt.

Atque ut præceptum istud exemplorum appositione non careat; proponenda sunt ad imitationem quædam Ciceronis exordia, quæ tota fere Periodis constant, in quibus licebit observare, quinam nexus vinciendæ Orationi inserviant. Porro ad majorem cognoscendæ Artis facilitatem, non describemus modo Ciceronis locum, cujus ad normam exigenda imitatio sit, sed brevem ejusdem Synopsin præfigemus.

CICERONIANUM EXORDIUM.

Pro Rabirio Perduelli.

SYNOPSIS CICERONIANA.

Cicero Judices adhortatur ad abſolvendum Rabirium.

1. *Reddit rationem Cicero, cur Rabirium defendat, licet non ſoleat illud facere.* Periodus Quadrimembris.

2. *Dicit Cicero, cum ſua in Rabirium benevolentia, tum ſalute Reipubl. impelli ſe ad ſuſcipiendam ipſius defenſionem.* Periodus Bimembris.

3. *Dicit Cicero, ſicut eſt Conſulis ſuccurrere Reip. periclitanti; ita Civium eſt Conſulem in eo præſtando adjuvare.* Periodus Bimembris.

4. *Dicit Cicero. In me labor, in Senatu debet eſſe ſtudium in defendendo Rabirio.* Periodus Bimembris.

ORATIO.

Etſi, Quirites, non eſt meæ conſuetudinis rationem reddere, qua de cauſa quemque defendam, propterea quod cum omnibus civibus in eorum periculis ſemper ſatis juſtam mihi cauſam neceſſitudinis eſſe duxi; tamen in hac defenſione capitis, famæ, fortunarum omnium C. Rabirii, proponenda ratio videtur eſſe officii mei; propterea quod, quæ juſtiſſima mihi cauſa ad hunc defendendum viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet videri.

Nam me cum amicitiæ vetuſtas, tum hominis dignitas, tum ratio humanitatis, tum mea vita perpetua conſuetudo ad C. Rabirium defendendum eſt adhortata; tum vero, ut id ſtudioſiſſime facerem, ſalus Reipublicæ, Conſulare officium, Conſulatus denique ipſe, mihi

una

una vobiscum cum salute Reipublicæ commendatus, coëgit....

Quamobrem si est boni Consulis, cum cuncta Reip. auxilia labefactari, convellique viderit, ferre opem patriæ succurrere saluti, fortunisque communibus, implorare civium fidem, suam salutem posteriorem salute omnium ducere; est etiam bonorum & fortium civium, quales vos omnibus Reip. temporibus extitistis, includere omnes seditionum vias, munire præsidia Reip. summum in Consulibus imperium, summum in Senatu consilium putare....

Quamobrem labor in hoc defendendo præcipue meus est, studium vero conservandi hominis commune mihi vobiscum esse debebit.

IMITATIO.

Blanca Ludovico Filio Gallici Imperii habenas moderandas tradit.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

Blanca filium adhortatur ad moderandum rite Imperium.

1. Blanca filium suum admonet, etsi non videtur ille egere præceptionibus.

2. Dicet Blanca: cum multa solent obcæcare viros Principes, tum requiri multas virtutes ad declinandum hoc incommodum.

3. Dicet Blanca: sicut exhibuisti adolescens virtutes hujus ætatis proprias; ita Rex constitutus debes præ te ferre virtutes regias.

4. Dicet Blanca: tibi gloriosum erit Regio muneri satisfecisse, mihi non indecorum te instituisse.

ORATIO.

Etsi, fili charissime, novisatis, non egere te maternis præceptionibus ad peragenda diligenter, quæ sunt officii tui: propterea quod innata virtutis æmulatione, quidquid est cum laude conjunctum, ultro consectaris; tamen in hoc rerum flexu, quo moderandas magni imperii habenas suscipis, te præmonendum putavi, propterea quod, quanto sublimior est locus ille, quem capessis, tanto periculosior debet videri.

Nam cum dignitatis Regiæ majestas, populorum admiratio, deliciarum illecebræ, rerum omnium copia viros Principes in hoc sortis apice constitutos occæcare plerumque solent; tum, ut declinare tam graves scopulos valeant, animus de se modeste sentiens, continentia singularis, comis humanitas, egregius rerum humanarum contemptus requiritur.

Quamobrem si tuarum esse partium æstimasti, dum sub disciplina matris adolescens esses, ingenuum morum candorem, docilitatem mentis, pietatem in Parentes exhibere, mox, cum evectus ad solium fueris, virtutes regias, fidem incorruptam, humanitatem in tuos, æquitatem in omnes debes præ te ferre.

Ita gloriosum erit tibi muneri Regio, populorum votis, Parentis expectationi satisfecisse; mihi vero non erit indecorum, vitam tibi, institutionem bonam, Regnum ipsum impertivisse.

EXORDIUM CICERONIANUM.

Pro Lege Manilia.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. *Dicit Cicero, deterritum se fuisse ab agendis Reip. causis, non voluntate sua, sed susceptis vitæ rationibus.* Periodus Bimembr.

2. Dicit

2. *Dicit Cicero, cum sit tenuitatis suæ conscius, & noverit, nihil nisi perfectum afferri oportere, maluisse se aliis rebus vacare.* Period. Bimembr.

3. *Dicit Cicero, non defuturos, qui agant in Senatu, futurumque, ut ipse cum aliqua amicorum utilitate, & gloria pergat in instituto vivendi more.* Period. Bimembr.

4. *Dicit Cicero, ex collato sibi Prætoris munere se intellexisse, quas sibi Populus Rom. quas aliis partes injungere deceat.* Period. Trimembr.

ORATIO.

„ Quanquam mihi semper frequens conspectus vester
„ multo jucundissimus, hic autem locus ad agendum
„ amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus,
„ Quirites; tamen hoc aditu laudis, qui semper optimo cuique maxime patuit, non mea me voluntas,
„ sed meæ vitæ rationes ab ineunte ætate susceptæ
„ prohibuerunt.

„ Nam cum antea per ætatem nondum hujus auctoritatem loci contingere auderem; statueremque,
„ nihil huc, nisi perfectum ingenio, elaboratum industria afferri oportere; omne meum tempus amicorum temporibus transmittendum putavi.

„ Ita neque hic locus vacuus unquam ab iis, qui
„ vestram causam defenderunt; & meus labor in amicorum periculis caste integreque versatus, ex vestro
„ judicio fructum est amplissimum consecutus.

„ Nam cum propter dilationem Comitiorum ter Prætor primus cunctis Centuriis renuntiatus sum, facile intellexi, Quirites. & quid de me judicaretis,
„ & quid aliis faciendum præscriberetis.

IMITATIO.

Negat Cicero, audiendum esse de Pace Antonium.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. Dicet Cicero, deterreri se ab accipienda pace, quam offert Antonius, non amore belli, sed Reipublicæ gloria & salute.

2. Dicet Cicero, cum noverit, quid sit e Reipubl. commodo, & prævideat pacem Reip. turpem & damnosam fore, illam esse bello postponendam.

3. Dicet Cicero, non defuturos, qui bellum feliciter conficiant, futurumque, ut partam meliori fato pacem sibi omnes aliquando gratulentur.

4. Dicet Cicero, cum natura sua cupidus rixarum Antonius pacem peteret, diffidere eum viribus suis, & a virtute Populi Romani sibi metuere.

ORATIO.

Quanquam suavissimum semper Pacis nomen, hanc autem saluberrimam huic Urbi, Populoque Romano longe optatissimam esse duxi, P. C. tamen ad rejiciendam hodie, quam obtulit pacem Antonius, non me intempestiva quædam cupido belli, sed Reip. gloria cum ejusdem utilitate conjuncta permovit.

Nam cum longa temporum experientia didicerim, quid ad Reip. commoda maxime pertineat, intelligamque, oblatas ab Antonio conditiones pacis turpes ac perniciosas fore, illam gravissimo quocunque bello magis metuendam esse, non dubitem profiteri.

Ita neque deerunt in hac Civitate clarissimi, fortissimique Cives, qui bellum istud optata postmodum victoria perficiant, & partam meliori fato tranquillitatem licebit nobis aliquando gratulari.

Nam

Nam cum turbarum amans, rixarumque cupidus Antonius animum tandem ad pacem adjecerit, facile poteſtis intelligere, Quirites, & quam parum rebus confidat ſuis, & quantum a veſtra virtute ſibi metuendum arbitretur.

CICERONIANUM EXORDIUM.

Oratione ſecunda in Verrem.

SYNOPSIS CICERONIANA.

1. *Dicit Cicero, accidiſſe illud, quod erat optandum maxime Reip. & ipſius plurimum intererat.* Period. Trimembr.

2. *Dicit, inveteraſſe opinionem illam, hominem divitem non poſſe condemnari.* Period. Trimembr.

3. *Dicit, in tanto diſcrimine adductum eſſe Verrem in judicium.* Period. Bimembr.

4. *Dicit, ſe Auctorem huic cauſæ acceſſiſſe, ut Senatus exiſtimationi conſuleret.* Period. Trimembr.

ORATIO.

„ Quod erat optandum maxime, Judices, & quod
„ unum ad invidiam veſtri Ordinis, infamiamque Ju-
„ diciorum ſedandam maxime pertinebat, id non hu-
„ mano conſilio, ſed prope divinitus datum, atque
„ oblatum vobis ſummo Reipub. tempore videtur.

„ Inveteravit enim jam opinio pernicioſa Reip. vo-
„ biſque periculoſa, quæ non modo Romæ, ſed &
„ apud exteras Nationes omnium ſermo percrebuit,
„ his judiciis, quæ nunc ſint, pecunioſum hominem,
„ quamvis ſit nocens, neminem poſſe damnari.

„ Nunc in ipſo diſcrimine Ordinis, judiciorumque
„ veſtrorum, cum ſint parati, qui concionibus, &
legibus

„ legibus hanc invidiam Senatus inflammare conen-
„ tur. reus in judicium adductus est C. Verres, homo
„ vita atque factis omnium jam opinione damnatus,
„ pecuniæ magnitudine, sua & spe, ac prædicatione
„ absolutus.

„ Huic & ego causæ Judices, cum summa voluntate,
„ & expectatione Populi Rom. Actor accessi, non ut
„ invidiam augerem Ordinis, sed ut infamiæ commu-
„ ni succurrerem.

IMITATIO.

Juditha redux ad Bethulienses amputato Holophernis capite.

SYNOPSIS IMITATIONIS.

1. Dicet Juditha, perfectum illud esse, quod neque tentare, neque sperare licebat.

2. Dicit, sic interclusos fuisse omnes aditus Holophernis exercitu, ut arcere malum non valeret.

3. Dicit, in magno omnium metu Imperio, & vita spoliatum fuisse Holophernem.

4. Dicit, exhibere se spectandum Holophernis caput, ut gratias DEO populus referat.

ORATIO.

Quod neque humanis viribus tentari posse videbatur, neque in miserrimis rerum nostrarum angustiis sperare fas erat, Cives amantissimi, id hodie non armorum vi, aut militum numero, sed imbelli fœminæ unius manu perfectum, absolutumque putatote.

Imminebant enim nostris mœnibus cum robore, tum multitudine ipsa metuendæ Holophernis copiæ, quæ non regionem modo totam, sed interclusos omnes aditus sic obsidebant, ut vel ruinam Urbis, vel præsens Civium capitibus arcere malum non liceret.

Nunc

Nunc in tanta omnium trepidatione, cum ad perficiendum deteſtabile conſilium ſuperbus hoſtis accederet, debitas temeritati ſuæ pœnas dedit Imperio pariter ac vita ſpoliatus.

Hujus ergo caput hac ipſa reciſum a cervicibus manu ſpectandum vobis exhibeo, Cives amantiſſimi, non ut inſultetis triſtibus hominis impii reliquiis, ſed ut ampliſſimas, ut par eſt, omnipotenti DEO gratias referatis.

Ad abſolutionem hujus Articuli ſubjicimus Oratiunculam ex quatuor Periodis conflatam, quæ referant imitatione Ciceronianas Periodos ex variis Orationibus depromptas.

CREUSA AD ÆNEAM.

Cum incenſa Troja ad propulſandum commune excidium ſe ſe armis accingeret.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Creuſa, addere ſe moram una cum filio feſtinanti Æneæ ad ſervandam Trojam, licet intelligat, quantum in ipſo præſidium communis ſalus habeat.

Propoſitio. Neminem fore, apud quem ipſa, ejusque filius patrocinium inveniat, ſi fortuna pergat adverſari.

Confirmatio. Dicet, non ſibi minus animi fore ad procurandam patriæ ſalutem, quam ipſe præ ſe ferret; ſi, quantam movet fiduciam ipſius magnanimitas, tantam præſens rerum ſtatus expectationem ſuſcitaret.

Complexio. Dicet, ſi fuit olim fortis Civis, patriam tueri quocunque periculo, cum ſpes affulgeret aliqua, jam eſſe boni parentis & conjugis, domum tueri.

ORA-

ORATIO.

Pro Milone n. 1. Etsi, vereor, &c. *Period. Quadrim.*

Etsi satis intelligo, Conjux amantissime, quam certum ad hanc usque diem præsidium in te communis salus habuerit, neminemque video præter Æneam, qui præsentius ruenti patriæ afferre remedium possit; patere tamen, ut festinanti tibi ad servandam Trojam moras adjiciant mœrens uxor, & infortunatus filius; qui vitam, fortunasque suas tui unius in salute collocatas habent.

Pro lege Manil. n. 1. Nam cum antea &c. *Period. Trim.*

Nam si fatorum vis inimica nobis, uti fecit hactenus, pergat adversari; teque spem gentis unicam, & afflictæ domus solatium eripiat, apud quem demum in supremo rerum nostrarum discrimine opem patrociniumque inveniemus?

Pro Cæcinna. n. 1. Si quantum in agro &c. *Period. Quadr. Decussata.*

Equitem si quantam nobis affert animi tui magnanimitas fiduciam, tantam hodiernus rerum status fortunæ melioris moveret exspectationem: non minus ego te ad propulsandum miseræ urbis excidium adhortarer, quam ab eadem frustra defendenda conor deterrere.

Pro Rabirio Perd. n. 3. Quamobrem, si est boni Consulis &c. *Period. Bimembr.*

Verum si fuit olim fortissimi Civis, cum spes avertendæ ruinæ aliqua superesset, opitulari laboranti patriæ, nullam vereri discriminis aleam, suam suorumque salutem communi salute posteriorem ducere; nunc fidi conjugis, & optimi parentis est, cum jam

jam incensa Troja spem omnem ejusdem servandæ ademisse videatur, tutari tristes miseræ gentis reliquias, arcere ferrum, & faces a suis penatibus, totumque se ad præstandos conjugem, & filium incolumes reservare.

LIBER SECUNDUS.

De amplificatione Periodi.

Quoniam Liber ille Secundus pertinet adhuc totus ad conformandam Elocutionem, quæ cum delectu ac compositione verborum, tum sententiarum gravitate maxime constat; non hic attingimus istud Amplificationis genus, quæ ex argumentorum varietate, rebusque cæteris ad faciendam fidem accommodatis nata orationi ipsi dilatandæ inservit. Sed spectamus solam Periodorum amplificationem, aut potius Sententiarum ipsarum dilatationem, ex quibus Periodi conficiuntur. Nam cum Sententia plerumque sit brevior, quam ut ex ea Periodus informari commode possit, hic breviter exponemus, quibus modis dilatari illa debeat.

CAPUT I.

Quibus præcipue modis fiat Periodorum Amplificatio?

Hic spectari potest vel Membrorum Periodi, vel Periodi ipsiusmet Amplificatio.

Quomodo fit Amplificatio Membrorum Periodi?

℞. Fit illa vulgo adjectione Synonymarum vocum, nominum adjectivorum, vel sententiæ alicujus, quæ sit præcedentis ratio, aut explicatio.

Quot

Quot sunt amplificandæ Periodi rationes?

℞. Quatuor præcipue modis amplificari Periodus potest. 1. Per Definitionem. 2. Per Enumerationem partium. 3. Per Interpretationem. 4. Per Auxesim, seu incrementum.

Primo igitur amplificabitur Periodus per Definitionem, quæ propositæ rei naturam explicat; vel per Interpretationem singularem vocum subjectæ Orationis, & sententiæ. Exemplum istud esto: Sit Periodus conficienda ex hac brevi sententia: Rhetoricam oportet perdiscere. Rhetoricæ definitionem afferes: nempe est Ars benedicendi; deinde explicabis, quid sit perdiscere Rhetoricam; nimirum legendo, scribendo, & audiendo illi operam dare; mox per Definitionem ita Periodum conficies:

Ars illa nobilissima, cujus est tradere præcepta bene ornateque dicendi, non tantum est assidue legenda in summorum Rhetorum monumentis, aut a Doctore perito audienda, sed etiam crebra scriptione, & frequenti exercitatione perdiscenda.

Ita Tullius Oratione pro Milone n. 90. qui cum vocem illam *Curiam* amplificandam haberet, ita dilatat per varias Curiæ definitiones: *Vidimus templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput urbis; aram sociorum, portum omnium gentium, sedem ab universo Populo Romano concessam uni Ordini inflammari, exscindi, funestari.*

Sic in Pisonem n. 43. Postquam naufragium, exilium, mortem, & cætera fortunæ tela negavit supplicii loco esse ducenda; delapsus ad Pisonis, Gabiniique scelera, definit, quid sit proprie supplicium; contenditque, ipsorum furorem atque audaciam vera esse supplicia, quæ Deus ab illis exigat. *Quæ est igitur pœna? quod supplicium? Id mea sententia quod accidere nemini potest, nisi nocenti: Suscepta fraus impedita*

dita & oppressa mens conscientia, honorum omnium odium, nota inusta a Senatu, missio dignitatis.

Secundo per Enumerationem partium. Quando ejusdem rei, & sententiæ partes variæ recensentur. Ita Cicero pro Milone n. 20. cum per ironiam hoc tantum haberet dicendum: Omnes lugent Clodium; ita vocem illam *Omnes* dilatat per Enumerationem partium. *P. Clodii mortem æquo animo ferre nemo potest; luget Senatus, mæret Equester Ordo, tota Civitas confecta senio est, squalent Municipia, affliĉtantur Coloniæ, agri denique ipsi tam beneficum, tam salutarem, tam mansuetum Civem desiderant.*

Sic in Pisonem n. 96. ostendit, illum fuisse omnium sententiis damnatum, & vocem illam *omnes* ita dilatat per Enumerationem: *Omnes memoriam Consulatus tui, mores, facta &c. detestantur. Legati, qui una fuere, alienati, Tribuni militum, inimici, Centuriones, &, siqui ex tanto exercitu milites reliqui existunt, non dimissi abs te, sed dissipati, te oderunt, tibi pestem exoptant, execrantur, &c.*

Et Orat. post reditum in Senatu, brevem hanc sententiam: *mihi omnia bona reddidistis*, ita per Enumerationem amplificat, n. 1. *Mihi fratrem optatissimum, me fratri amantissimo, Liberis nostris Parentes, nobis Liberos, dignitatem, ordinem, fortunas, amplissimam Remp. patriam, qua nihil potest esse charius, denique nosmetipsos nobis reddidistis.*

Tertius amplificandæ Periodi modus per interpretationem, sive Synonymiam, & verborum idem pene significantium congeriem; cum id, quod semel uno verbo dictum est, idem aliis verbis ejusdem significationis, sed cum majore Emphasi dicitur. Nam cavendum inprimis in hac Synonymia, ut postremæ voces augeant priorum significationem. Ita Cicero Orat. post reditum in Senatu brevem hanc sententiam: *Vestra in me beneficia explicari di-*

cendo non possunt, per Interpretationem dilatat. n. 1. *Quæ tanta potest existere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus Orationis, quo quisquam possit vestra in nos universa promerita non dicam complecti orando, sed percensere numerando?*

Et Philippica 2. n. 68. Sententiam illam brevem: *Tu Pompeii domum ingredi ausus es*, qua increpat Antonium, ita amplificat: *Tu ingredi domum illam ausus es? tu illud sanctissimum limen intrare? tu illarum ædium Diis Penatibus os importunissimum ostendere? &c.*

Quartus amplificandæ Periodi modus per Auxesim, seu Incrementum, cum per gradus crescit Oratio, & ad summum pervenit. Ita Orat. in Verrem 3. n. 8. scelera Verris per Incrementum amplificat; *Non enim furem, sed ereptorem, non adulterum, sed expugnatorem pudicitiæ; non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque, non sicarium, sed crudelem carnificem Civium, sociorumque in vestrum judicium adduximus.*

Et pro Roscio Amer. n. 12. *Eo prorumpere hominum cupiditatem, & scelus & audaciam, ut non modo clam, sed etiam hoc in Foro, ante Tribunal tuum M. Fanni, ante pedes vestros, Judices, inter ipsa subsellia cædes futuræ sint.*

Et Philip. 2. Antonii violentiam per Incrementum sic amplificat. n 63. „ Tantum vini in Hippiæ nu-
„ ptiis exhauseras, ut tibi necesse esset in conspectu
„ Populi Romani vomere postridie. O rem non modo
„ visu fœdam, sed etiam auditu! Si inter cœnam, in
„ immanibus illis tuis poculis, hoc tibi accidisset, quis
„ non turpe duceret; in cœtu vero populi Rom. nego-
„ tium publicum gerens, Magister Equitum, cui ru-
„ ctare turpe esset, is vomens frustis esculentis, vinum
„ redolentibus gremium suum, & totum Tribunal im-
„ plevit. "

EXER-

EXERCITATIO.

Divi Ambrosii Mediolanensis Episcopi ad Theodosium Imperatorem Oratio, cum is post peractam Thessalonicæ cædem Templum ingredi voluisset.

SYNOPSIS.

Exord. Per Apostrophen petet a Theodosio, quo pergat, & vocem illam, *pergat.* amplificabit per Interpretationem. Tune sanctissimum illud limen ingredi audeas? quam sententiam ad exemplum Ciceronis Philip. 2. n. 68. pariter dilatabit subjiciendo voces synonymas, quæ idem significent, cum majore Emphasi.

Propositio. Jubebit ipsum procul recedere sacris ab ædibus, nisi velit Templum Domini novo scelere polluere; & vocem illam, *Templum*, per definitiones varias amplificabit, ad exemplum Ciceronis pro Milone. n. 90 ubi Curiam per definitiones varias amplificat.

Veniet ad Confutationem, quæ cædis causam elevabit. At enim occisus Tribunus: violata Principis Majestas? &c. An debuit culpa illa tot Civium sanguine expiari? quid illi commiserant? & vocem *illi*, amplificabit per Enumerationem ad Ciceronis exemplum, qui pro Milone n. 20. vocem, *Omnes* amplificat.

Conclusio. Per Incrementum ad exemplum Ciceronis Actione 2 in Verrem. n 8. Et tui te non pudet? sed insolescis; sed &c. Ah! resipisce, &c.

ORATIO.

Quo pergis, Theodosi? quo tendis? quid mihi superbus incessus ille? quid fluctuantes oculi? quid cædem spirans ac sanguinem vultus minatur? Tu civium tuorum adhuc stillans cruore sanctissimum illud limen ingredi? tu verendos penetrare aditus? tu

metuendum inhabitantis ibi Divini Numinis aſpectum ſubire non pertimeſcas?

Procul hinc ſecede ſanctis ab ædibus: non capiunt tanti flagitii reum tam religioſa penetralia; caſtiſſimus hic ſanctiſſimorum virorum cœtus parricidas non admittit; niſi forte nova amens iracundia, novo inflammatus furore auguſtiſſimum ſupremæ Majeſtatis tabernaculum, domicilium ſanctitatis, pietatis aſylum, afflictæ innocentiæ perfugium, locum ſacris myſteriis conſecratum, cædi & ſanguini per ſummum nefas deſtinaſti.

Hanc igitur expectationem fecerant initia moderatiſſimi Principatus? Hanc te ſævitiam ſapere docuit illa Religio, quam ejurato falſorum Numinum cultu ſuſcepiſti? tam cruenti mores, tam barbari Chriſtianum Imperatorem docebant? At enim violata Principis Majeſtas? non eſt reveritus populus Miniſtrum Imperatoris? occiſus turbas inter ac tumultus plebis militum Tribunus? Eſto: an debuit paucorum ſcelus tot Civium ſanguine expiari? an æquum fuit innocentes luere Perduellium pœnas? Nam quid commiſerant tot expertes purique ſeditionis viri, quos occidiſti? quid fecerant tot nobiles matronæ, quas immiſericorditer interemiſti? quod eluebant ſcelus tot pudicæ virgines, quas militum furori pariter ac libidini permiſiſti? Quid peccaverant tot pueri, tot infantes, quos e parentum complexibus, quos matrum ab ubere tortor ac parricida abſtraxiſti? Denique quid habebant cum ſeditioſis quibusdam commune tot religioſi Sacerdotes, quibus ad ſacra Templorum penetralia confugientibus, & aras amplexantibus non pepercisti?

Et tui te non pudet? & factum non doles? & admiſſi parricidii veniam ſupplex non petis? & juratum tibi, teque ad vindictam accingentem DEUM non placas? ſed inſoleſcis, ſed ſuperbo tumidus faſtu

tri-

triumphas, sed etiam inter sacratos recessus admitti postulas? Ah! resipisce potius, si sapis, & devotum non brevibus modo vitæ hujus ærumnis, sed sempiternis etiam suppliciis caput provide quamprimum ut subtrahas.

ALIA EXERCITATIO.

Moysis ad Israelitas Oratio, cum illi longioris viæ laboribus deterriti reditum in Ægyptum cogitarent.

SYNOPSIS.

Exord. Quæret ab Israëlitis, quid cogitent, quid meditentur? &c. quod amplificabit per Interpretationem.

Propositio. Petet, quid tantum ipsis placeat in Ægypto? & per Definitiones varias dicet, quid sit Ægyptus? ærumnarum domicilium, &c.

Confirmatio. Petetur 1. ab iis ærumnis, quas passi sunt in Ægypto, quæ per Enumerationem amplificabuntur. 2 Ab illa Terra, quam se daturum illis Deus promiserat; & Terra illa designabitur variis Definitionibus.

Complexio. Per Auxesim. Quo igitur vos appellabo nomine? an dementes, &c.

ORATIO.

Quid agitis, Israëlitæ miseri? quo vos cæcitas immanis agit oblitos vestri, Deique? Excutite torporem vestrum, & quas vestris mentibus tenebras offundit, caliginem depellite: quid enim in Ægypto quæritis? quid consectamini? quid vobis tantum sapit in hoc tristissimo laborum, ærumnarum, luctus, lacrymarum domicilio? Quid infelix exilium placet? quid perpetuæ servitutis habitaculum juvat libertati destinatos? Itane vero tam cito obliti estis do-

lores vestros, nihil ut vobis injecerit infelicis illius soli, quod miseere deperitis, fastidium? non labores, quos exantlastis? non procellæ, quas pertulistis? non pericula, quæ subiistis? non calamitates, non miseriæ, non Ægyptiorum odia, non furor, non verbera, & cætera malorum agmina, quibus jactati, conflictati, profligati estis, insanabile, quo flagratis infortunatæ regionis desiderium extinguere potuerunt?

An ergo vestris excidit animis, Israëlitæ, fortunatæ illius terræ memoria, quam supremus rerum omnium arbiter, DEUS ille, quem colitis, fideli populo destinavit? nihil vos movet beata illa quietis, pacis, gaudii lætitiæque mansio? nihil sapit tutissimus post tot exhaustas tempestates, & placidissimus, qui vos expectat, portus? non placet felix illa patria, quam fœcundissima rerum omnium ubertate fluentem ac manantem esse didicistis?

Nam quo vos appellabo nomine, si spreto tam felicis ævi domicilio, infelix malorum omnium receptaculum pergitis furiose consectari? an dementes? an vestri rerumque vestrarum oblitos? an potius vitæ ac salutis hostes infensissimos, pene dixerim, vestri ipsorum crudeles parricidas?

ALIA EXERCITATIO.

Marci Attilii Reguli ad Carthaginenses Oratio, cum infecta re, quam ipse dissuaserat, Carthaginem reversus esset.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non timuisse se reverti Carthaginem infecta re, quamvis non ignoraret, quam gravia sibi parata essent supplicia.

Propositio. Per Interpretationem dicet, non negare se, aut dissimulare, fuisse se unum auctorem, ne fœdus ullum Romani cum Carthaginensibus sancirent.

Con-

Confirmatio. Dicet, eo propendiſſe omnium animos, ut remitterentur Carthaginem, qui Romanorum in vinculis tenebantur. Et vocem illam *Omnes* per Enumerationem amplificabit. * Addet, nulla re potuiſſe ſe inflecti, ut communibus votis reſponderet; * quod Enumeratione pariter dilatabit.

Concludet, permittendo ſe Carthaginenſium furori. Hortabitur etiam, ut nocentem plectant; ſuppliciis, morte, afficiant; quod Interpretatione, & Incremento amplificabit.

ORATIO.

Etſi, Viri Carthaginenſes, minime ignorabam, quam grave capiti meo exitium accerſerem, niſi permutandos utrinque captivos eſſe, quod volebatis omnes, Romanis perſuaſiſſem; tamen infecta re non modo revertor ad vos obligatæ fidei memor, ſed neque vereor etiam tam inſolentis conſilii unum me auctorem profiteri.

Sic eſt: non ego veni in hunc locum, Carthaginenſes, ut, quod eſt a me factum laudabiliter, aut inficiari, aut diſſimulare, aut excuſare velim.

Unus omnium obſtiti, prohibui, vetui, ne tam indignum Romana gente vobiscum fœdus ſanciretur. Ego labantes jam & inclinantes ultro pudendam in pacem animos confirmavi: fecit mea unius Oratio, ne turpiſſima noſtro nomini labes, ex tam iniquis conditionibus, æternum adhæreſceret.

Nam, ſi neſcitis, vidi, cum univerſa pene civitas, paucorum hominum ſtudioſa magis, quam gloriæ ſuæ memor, dedi ſibi poſtularet, quos habetis veſtris in vinculis, parata viciſſim, quos captivos feciſſet, Carthaginem remittere: vidi, & videre puduit in eandem ire ſententiam, quod erat apud nos maxime ſanctum atque integrum, partem Nobilitatis longe maximam clariſſimos Reip. noſtræ Ordines. Senatum ipſum molli neſcio quo commiſerationis ſenſu miſerabili-

biliter inflexum aſſentiri votis communibus, & exitu-
rum in patriæ dedecus, & ruinam decretum pacis ac
fœderis meditari. Reclamatum eſt a me viriliter, pu-
gnavi in omnes, vici, perſuaſi. Non me tot matrona-
rum orbitas, aut conjuges, aut liberos requirentium,
non deſolatæ multitudinis obſecrationes, non urbis
totius comploratio, non familiæ meæ dolor ac luctus,
non parata mihi reduci ſupplicia, & cruentum quod-
libet mortis genus commoverunt.

Agite ergo, Carthaginenſes, irritum per me fœdus
meo ſanguine compenſate. Sum reus; in me unum
manus ac furores vertite. Multate ſontem, macerate,
perdite. Tentate in Regulum novum aliquod ſupplicii
genus. Jam præcepi mecum ante, quidquid durum
eſt atque aſperum; non vincetis expectationem: ne-
que aut mori timidum, aut quacunque mortis imagine
paveſcentem invenietis.

CAPUT II.

Quibus verbis conſtare debeat Amplificatio?

Quænam præcipue verba vim habent Amplificandi?

℞. Hæc præſertim recenſit Tullius libro Partitio-
num Oratoriarum, n. 53. ſic enim ait: „ Eſt igitur
„ Amplificatio gravior quædam affirmatio, quæ mo-
„ tu animorum conciliet dicendo fidem. Ea & ver-
„ borum genere conficitur, & rerum. Verba po-
„ nenda ſunt, quæ vim habent illuſtrandi, nec ab
„ uſu ſint abhorrentia, gravia, plena, ſonantia,
„ juncta, cognominata, facta, non vulgata, ſuper-
„ lata, imprimiſque tranſlata nec in ſingulis verbis,
„ ſed in continentibus, ſoluta, quæ dicuntur, ſine
„ conjunctione, ut plura videantur. Augeat etiam
„ relata verba, iterata, duplicata, & ea quæ aſcen-
„ dunt gradatim ab humilioribus verbis ad ſuperiora,
„ omninoque ſemper quaſi naturalis, & non explana-

„ ta

„ ta oratio, sed gravibus referta verbis, ad augen„ dum accomodatior.

De singulis operæ pretium est pauca dicere, & singula illustribus exemplis commendare.

Primo. Verba debent esse *illustria*, ita tamen, ut ab omnibus intelligantur, nec abhorreant a sensu communi. Illustris est ea Ciceronis exclamatio pro Plancο n. 99. *O acerbam mihi memoriam temporis illius ac loci, cum hic in me incidit, complexus est, conspersitque lacrymis, nec loqui præ mœrore potuit! o rem cum auditu crudelem, tum visu nefariam! o reliquos omnes dies, noctesque eas, quibus iste a me non recedens, Thessalonicam me, in Quæstoriumque perduxit!*

Sic pro Milone n. 33. *Tu P. Clodii cruentum cadaver ejecisti, tu spoliatum imaginibus, exequiis, pompa, laudatione, infelicissimis lignis semiustulatum nocturnis canibus dilaniandum reliquisti.*

Secundo. Debent esse *gravia*, hoc est, plena sententiarum, & majestatis. Ita Cicero pro Milone n. 97. *Ex omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium, gloriam esse hanc unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis memoria consolaretur; quæ efficeret, ut absentes adessemus, mortui viveremus: hanc denique esse, cujus gradibus etiam homines in cælum videantur ascendere.*

Porro verba illa graviora sunt, quæ majorem vim bonitatis ostendunt, ut charitas, & pietas, quam amor, & benevolentia. Hinc Cicero L. 1. Epist. 9. *Perjucunda mihi fuerunt litteræ tuæ, quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem; quid enim dicam benevolentiam, cum illud ipsum sanctissimum, & gravissimum nomen pietatis levius mihi meritis erga me tuis esse videtur?*

Graviora sunt pariter, quæ majorem vitiositatis vim præ se ferunt; ut latro, prædo, raptor, quam fur; carnifex, quam sicarius; parricida, quam homicida; impius ac nefarius, quam improbus; profligator,

quam malus. Ita & quæ majorem nocendi vim habent; ut vulnerare & ferire, quam percutere; exterminare, quam ejicere; trucidare, quam occidere, &c.

Tertio debent esse *plena*, qualia sunt illa pro Milone. n. 98. *De me semper Populus Rom. semper omnes gentes loquentur, nulla unquam obmutescet vetustas.*

Quarto debent esse *sonantia*. Talia sunt illa, quæ leguntur in Miloniana n. 87. *Polluerat stupro sanctissimas Religiones; Senatus gravissima Decreta perfregerat; pecunia se palam a Judicibus redemerat; vexarat in tribunatu Senatum; omnium Ordinum consensu pro salute Reip. gesta resciderat; me patria expulerat; bona diripuerat, &c*

Et pro Plancio n. 102. *Huc exurge tamen, quæso, retinebo, & complectar; nec me solum deprecatorem fortunarum tuarum, sed comitem, sociumque profitebor.*

Quinto Debent esse *cognominata*, hoc est ejusdem pene significationis, ut pro Milone n. 101. *Hæc tanta virtus ex urbe expelletur, exterminabitur, ejicietur?*

Et pro Plancio n. 101. *Quid me aspectas? quid mea promissa repetis, quid meam fidem imploras?*

Sexto. Vim habent amplificandi verba *juncta*; quæ non simplicia, sed composita sunt, ut perhorrescere, excruciare, contrucidare, &c.

Septimo. Augent Orationem *facta* verba; quæ Orator ipse fingit, ut acrius, & vehementius dicat. Ita Cicero scribens ad Appium Libro 3. Famil. Epist. 7. dicit: *Nullam Appietatem, nullam Lentulitatem valere plus, quam ornamenta virtutis.* Sic malus Poëta per contemptum Poëtaster nuncupari potest.

Octavo. *Non vulgata*, quæ supra vulgarem dicendi morem efferuntur, ne humilis videatur Oratio, ut pro Milone n. 85. *Vos Albani tumuli atque luci, vos inquam, imploro, atque obtestor! vosque Albanæ Aræ Sacrorum Populi Rom. sociæ & æquales, quas ille præceps amentia cæsis prostratisque sanctissimis lucis, substructionum insanis molibus oppresserat.*

Hæc

Hæc aliquando substituuntur vulgaribus, & ex collatione videntur ampliora. Exemplum dabit hic locus ex Verrina 3 n. 9. *Non enim furem, sed ereptorem; non adulterum, sed expugnatorem pudicitiæ, non sacrilegum, sed hostem sacrorum, religionumque, non sicarium, sed crudelissimum carnificem Civium, sociorumque in judicium vestrum adduximus.*

Nono. *Superlata* dicuntur, quæ veritatem excedunt, & dicunt plus, quam revera est, ut pro Mil. n. 105. *O terram illam beatam, quæ hunc virum exceperit! hanc ingratam, si ejecerit! miseram, si amiserit!* Idem pro Archia n. 19. *Saxa, & solitudines voce respondent, bestiæ sæpe immanes cantu flectuntur, atque consistunt.*

Et pro Marcello n. 8. *Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles; locis infinitas, omni copiarum genere abundantes.*

Et pro Lege Manil. n. 28 de Pompejo loquens. „ Qui extrema pueritia miles fuit summi imperatoris, „ ineunte adolescentia maximi ipse exercitus Imperator, qui sæpius cum hoste conflixit, quam quisquam „ cum inimico concertavit, plura bella gessit, quam „ cæteri legerunt; plures Provincias confecit, quam „ alii concupiverunt.

Decimo Multum valent cum ad illustrandam, tum ad augendam Orationem *translata* verba, qualia sunt illa: lumen Orationis, splendor generis, concionum procellæ, Orationis fulmina, incensus ira, inflammatus cupiditate, error lapsus, &c. Pro Mil. n 5. *Equidem cæteras tempestates ac procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper putavi Miloni esse subeundas.*

Ibid n. 35. *Quid enim odisset Clodium Milo, segetem ac materiam suæ gloriæ, præter hoc civile odium, quo omnes improbos odimus.*

Monet autem Tullius, adhibendam esse *Disjunctionem*; quod fit, cum unumquodque membrum suum

verbum habet, ac sensum. Talis est locus ille supra jam laudatus pro Mil. n. 78. „ Me patria expulerat, „ bona diripuerat, domum incenderat, liberos, con„ jugem meam vexaverat, Cnejo Pompejo nefarium „ bellum indixerat. "

Fit etiam Disjunctio singulis in verbis, ut pro Mil. n. 103. „ Quodnam concepi tantum scelus, aut „ quod in me tantum facinus admisi, cum illa indicia „ communis exitii, indagavi, patefeci, protuli, ex„ tinxi?

Et pro Domo sua. n. 106. *Jus igitur statuetis esse uniuscuiusque vestrum sedes, aras, focos, Deos Penates subjectos libidini tribunitiæ?*

Maximam quoque, si Tullio credimus, vim habent amplificandi *Relata verba*, *duplicata*, *iterata*, & quæ ascendunt ab humilioribus ad grandiora.

Quod spectat ad *relata* verba, illa tribus modis possunt intelligi. 1. Cum paria paribus referuntur, ut pro Mil. n. 10. „ Est enim hæc non scripta, sed na„ ta lex; quam non didicimus, accepimus, legimus; „ verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expres„ simus; ad quam non docti, sed facti, non institu„ ti, sed imbuti sumus, &c.

2. Cum contraria contrariis nectuntur, ut pro Sextio n. 138. „ Sed mihi omnis oratio est cum virtu„ te, non cum desidia; cum dignitate, non cum vo„ luptate; cum ratione, non cum amentia; cum iis, „ qui se patriæ, qui suis Civibus, qui laudi, qui glo„ riæ, non qui somno & conviviis & delectationi na„ tos se arbitrantur. " Pro Marc. n. 7.

3. Cum ad unum verbum multi casus per *Adjectionem* referuntur, ut pro Cluentio, n. 12. „ Ita „ flagrare cœpit amentia, sic inflammata ferri libidine, „ ut eam non pudor, non pudicitia, non pietas, non „ macula familiæ, non hominum fama, non filii do„ lor, non filiæ mœror a cupiditate revocaret.

Iterata dicuntur ea, quæ sæpius initio Membrorum, vel Incisorum repetuntur; ut pro Milone n. 94. „ Ubi „ nunc Senatus est, quem secuti sumus? ubi Equites Ro- „ mani illi, inquit, tui? ubi studia Municipiorum? 2. Phil. n. 19. pro Lege Manil. n. 30.

Duplicata verba sunt ea, quæ geminantur, ut pro Mil. n. 91. *Excitate, excitate eum, si potestis, ab inferis.*

Plurimum valent quoque ea verba ad augendum, quæ ab humilioribus ad grandiora perveniunt. Ita pro Mil. n. 103. „ Utinam Dei immortales fecissent „ (pace tua, patria, dixerim; metuo enim ne scelerate „ dicam in te, quod pro Milone dicam pie) ut P. Clo- „ dius non modo viveret, sed etiam Prætor, Consul, „ Dictator esset, antequam hoc spectaculum viderem. Et Verrina 7. n. 159. „ Facinus est vinciri Civem „ Rom. scelus verberari, prope parricidium necari, „ quid dicam in crucem tollere.

Denique consectanda est in verbis consonantia, Cicerone teste. Hinc Superlativa melius ponuntur pro absolutis. Pro Lege Manil. n. 1. „ Quanquam mihi „ semper frequens conspectus vester multo jucundissi- „ mus, hic autem locus ad agendum amplissimus, ad „ dicendum ornatissimus est visus. *Et pro Flacco n. 1.* „ Cum in maximis periculis hujus urbis atque Imperii, „ gravissimo atque acerbissimo Reip. casu, socio at- „ que adjutore consiliorum, periculorumque meorum „ L. Flacco cædem a vobis, conjugibus, liberis vestris „ vastitatem a templis, delubris, urbe, Italia depelle- „ bam, &c.

Pluralia pro singularibus; ut pro Balbo n. 1. „ Si „ auctoritates patronorum in judiciis valerent, ab „ amplissimis viris L. Cornelii causa defensa est; si „ usus a peritissimis, si ingenia ab eloquentissimis, si „ studia ab amicissimis, & cum beneficiis cum Cor- „ nelio, tum maxime familiaritate conjunctis.

Ver-

Verbalia pro absolutis consonantiora sunt, ut dominatrix animi cupiditas, pro Domina vitæ: *Philosophia, Dux virtutis, indagatrix, expultrixque vitiorum, & Artiumprocreatrix.* lib. 5. Tuscul. Quæst. n. 5.

EXERCITATIO.

Luctus Jacobi, cum tinctam Josephi sui, ut ferebatur, sanguine tunicam aspexisset.

Per Verba Illustria, Gravia, Plena, Sonantia, Cognominata, Juncta, Facta, non Vulgata, Superlata.

SYNOPSIS.

1. Ordietur a triplici Exclamatione verbis illustribus expressa, qua suum, & Josephi fatum deplorabit.

2. Dicet, nihil fore deinceps, quod acerbi funeris memoriam consoletur. Per verba Gravia.

3. Per verba Plena, obversaturam semper animo cruentæ cædis imaginem.

4. Per verba Sonantia queretur, quod adfuerit nemo vel in solitudine, qui rabiem ferarum compesceret.

5. Filios increpabit per Cognominata verba, quod Fratri opem non tulerint.

6. Per verba Juncta dicet, præsentire eos debuisse Josephi fatum, nisi prohibuisset ipsos malus in fratrem livor.

7. Per non Vulgata semetipsum incusabit, qui per deserta loca filium pergere solum permiserit.

8. Denique per verba Superlata, dicet, futurum fuisse, ut ipse feris valentior, earum ferociam repressisset.

ORA-

ORATIO.

(*Illustria pro Planc.* 99.) O acerbum misero parenti nuncium, quod refers, cum tunicam hanc mihi laceram miserabiliter, & cruentam obiicis! o luctuosum deplorandumque Josephi fatum! o reliquos mihi, quibus vivere ulterius dabitur, dies flebiles, & amaros!

(*Gravia pro Mil.* 97.) Nam quid mihi deinceps contingat in hoc ærumnosæ vitæ curriculo, quod acerbissimi illius funeris memoriam possit consolari?

(*Plena pro Mil.* 98.) Obversabitur semper ante oculos cruenta illius cædis imago tristissima, & gravibus stimulis usque confixus animus misero luctu contabescet.

(*Sonantia pro Mil.* 87.) Ergone vel desertas inter solitudines nullus adfuerit, qui ferarum immanium impetum arceret? sævitiam ac rabiem comprimeret? se se destitutæ innocentiæ patronum, defensoremque profiteretur?

(*Cognominata pro Mil.* 101.) Et vos, Fratres infidi, ac perduelles, non adfuistis? non tulistis opem? fratrem vestrum e cruentis belluarum faucibus non eripuistis, non defendistis, non servastis?

(*Juncta*) Præsentire debuisset vestra pietas tam luctuosum miseri Josephi fatum, & periculi magnitudinem antevertere. Erat hic locus contestandæ apud omnes vestræ in fratrem charitatis, nisi mala vos æmulatio, & degener livor continuissent.

(*Non vulgata pro Mil.* 85.) Sed quid filios accusas tuos, infelix parens? Tuam ipsius socordiam argue, & expertem humanitatis omnis animum accusa. Nam cur Josephum tuum per saxa invia & inhospita, per vastas desertasque nemorum solitudines, per metuenda ferarum spelæa solum, incomitatumque permittebas.

(*Superlata pro Mil.* 105. *Pro Archia* 19.) Ah! si puero fidelis comes adfuisses, si te viæ socium adjun-

junxisses; filium ab omni periculo tutum & incolumen præstitisses. Tu leonum ferocitatem perdomuisses, tigrium asperitatem mitigasses, contra vim atque impetum amor ipse fortior ac valentior insolitum robur, & arma vinci nescia sufficisset.

ALIA EXERCITATIO.

Insectatio Neronis, cum Britannicum sub amicitiæ specie ad epulas invitatum veneno interfecisset.

SYNOPSIS.

1. Triplici exclamatione illustribus verbis expressa Neronis facinus insectabitur.

2. Per verba Gravia Britannicum consolabitur gratissima posteritatis recordatione.

3. Per verba Plena, & Sonantia petet a Nerone, num potuerit morientis Britannici vultus sustinere?

4. Per verba Juncta dicet, perhorruisse ipsos sceleris administros.

5. Per verba Facta ostendet, fingenda esse nova vocabula, ad sævitiam Neronis designandam.

6. Quæret a Nerone per verba Cognominata, qua fuerit injuria provocatus, antequam scelus istud perageret?

7. Per non vulgata eundem exagitabit, quod non habuerit satis Britannico eripere Imperium, nisi in ejus vitam grassaretur.

8. Denique per Superlata, non esse Neronem amandandum ad feras, ne easdem faciat consortio suo crudeliores.

ORATIO.

(*Verba illustria*) O ferale, luctuosumque Populo Romano spectaculum! Britannicus geniales inter epulas

las crudelissimo fato sublatus! o funestam bonis omnibus, acerbamque hodiernæ diei memoriam! o facinus nullo posteritatis odio, nulla execratione satis detestandum!

Tamen ne doleas tantum, Juvenis fortissime; (*Gravia*,) nec præcisum tibi ab immani parricida brevis, fragilisque vitæ curriculum acerbius desideres. Non extinxit Nero perfidus una cum corpore, gratissimam rerum a te gestarum recordationem; & dum sævissimi Imperatoris immanitatem omnis ætas execrabitur, nulla de tuis laudibus unquam conticescet.

(*Plena & Sonantia*) Tene vero, mortalium omnium crudelissime, sustinuisse irretortis oculis tristissimam tui sceleris imaginem? Inspexisti sine horrore quodam ac fremitu squalidos ac liventes vultus, extinctos flagitio tuo fratris oculos, revolutum inter mensas incruentum cadaver, flebilem, & amaram omnium complorationem!

(*Juncta*) At perhorruerunt ad tam immane spectaculum detestabiles tui furoris administri; ipsi feralis aulæ parietes visi sunt contremiscere, & ad novum parricidii genus commoveri.

(*Facta*) Crudelis! sed quid ego te crudelem dico, quasi vox sit aliqua, quæ parricidii tui atrocitatem adumbrare possit? Fingenda sunt nova vocabula, quæ criminis novitati respondeant. Non jam crudelis Nero, sed crudelitas ipsa Neronis nomine vocabitur, ut tuo deinceps nomine nuncupata, majorem animis terrorem incutiat.

(*Cognominata*) Sed age! qua lacessitus injuria, qua provocatus contumelia, quo Britannici flagitio stimulatus ad committendum tale parricidium te comparasti? cum barbarum illud consilium concepisti, an eras apud te satis? an fueras sceleris gravitatem meditatus? an Juvenis innocentissimi dignitatem, merita, & propinquam tibi cum eo affinitatem expenderas?

(*Non vulgata*) Parum igitur erat, quod debitum Britannico folium malis Agrippinæ matris artibus eripueras? quod ipfius bona, fortunas, munera fuftuleras, nifi in ipfius vitam immedicabili veneno graffareris?

(*Superlata*) O fcelus! o impietas! & adhuc peracto tali flagitio confpectum hominum fuftines? I, pete receffus nemorum, inter faxa, cautęsque afperas cum immanibus feris immorare. Quamquam & illud cave, ne commiferis. Tu contage crudelitatis immaniores feras, tu rupes præfentia tua duriores, efficeres, qui immanitate feras, rupes duritie fuperafti.

EXERCITATIO.

Extollatur Prudentia Ciceronis, qui ceffit in exilium, ut Rempublicam in difcrimen ne adduceret.

Per Translata verba, Diffoluta, Relata, Iterata, Duplicata, & Gradationem.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non potuiffe temperare vel in privato communique luctu ab extollenda Ciceronis ultro cedentis prudentia.

2. Per Translata verba dicet, magnæ fuiffe prudentiæ, cedere tempeftati, & fe privato potius, quam publico naufragio exponere.

3. Defcribet per Disjuncta, feu Diffoluta verba luctum totius civitatis, abeunte Cicerone.

4. Dicet per Relata verba, pugnandum fuiffe Ciceroni, non cum ratione, fed cum amentia, &c.

5. Per Iterata verba, vidiffe Ciceronem, fi pugnaret cum Clodio, periculis infinitis Remp. effe exponendam.

6. Per Duplicata verba, appellabit Ciceronis prudentiæ teftes Senatores. Vos, vos, &c.

7. Deni-

7. Denique dicet, Ciceronis prudentia servatam urbem, Remp. Italiam, idque per Gradationem.

ORATIO.

Quamvis, Marce Tulli, multo satius arbitrarer cum civitate universa dolori meo indulgere, quam inutili, nec convenienti huic tempori præconio abeuntem prosequi: tamen vel in hac ipsa, in quam te ultro conjecisti, fuga singularem prudentiam demonstrasti, ut ad eam prædicandam, ut par est, publicam interpellare tantisper complorationem non pertimescam.

(*Translata verba pro Mil. n.* 5.) Quantæ enim vero prudentiæ fuit, cum perturbatam causa tua variis animorum æstibus civitatem cerneres, ita cessisse non invitum tempestatibus ac procellis, ut adires ipse quidem naufragii periculum, Rempublicam vero totam tranquillo in portu collocares?

(*Disjuncta, seu dissoluta pro Mil. n.* 87. *Pro Domo n.* 106.) Nam quis meminisse possit sine lacrymis tristissimam illius diei imaginem, cum te deposcente ad pœnas nefaria P. Clodii conjuratione, lugeret Senatus, mœreret Equester Ordo, boni omnes affligarentur, tota Civitas proprii corporis oppositu imminentem capiti tuo perniciem, ferrum, faces, arma, gladios depellere conaretur?

(*Relata pro Mil. n.* 10. *Sex. n.* 128. *Marc. n.* 7.) Tamen, quoniam pugnandum tibi erat, Marce Tulli, non cum ratione, sed cum amentia, non cum æquitate, sed cum furore, non cum homine, sed cum pecude; putasti esse prudentiæ tuæ illud subire pugnæ genus, in qua si vicisses, sine gloria vicisses; vinci autem non posses, quin summum nomini tuo dedecus, fatalem ipsi Reip. ruinam accerseres.

(*Iterata* 2. *Phil n.* 19. *pro Lege Manilia n.* 20.) Videbas enimvero pro singulari mentis tuæ perspicacia, quantis Remp. periculis objiceres, si furenti

Clodio molem opponere aggredereris. Videbas, eversis legibus, nullum fore consiliis tuis, aut etiam divinæ facundiæ locum; videbas sublata Magistratuum auctoritate nullum in Foro præsidium, nullam in æquissimis Judicibus spem esse positam; videbas exulante justitia, dominante ubique libidine, nullum afflictæ innocentiæ contra scelus, atque audaciam patrocinium superesse.

(*Duplicata 7. Verrina. n.* 161. *Cat.* 1. 4.) Quod igitur neque vis, neque facundia perfecisset, hoc tu prudentia tua consecutus es, Marce Tulli, ut communibus malis mederere. Vos, vos appello, clarissima Reipublicæ Lumina, vos amplissimi hujus Ordinis Principes, vos sapientissimi rerum nostrarum Moderatores, qui cedentem ultro tempori Ciceronem palam extulistis. (*Per Gradationem pro Mil. n.* 103. 7. *Ver. n.* 169.) An erit quisquam vestrum, qui profiteri dubitet, singulari ipsius prudentia factum esse, ut ferro, facibusque ereptam hanc urbem, Rempublicam ab excidio communi, Italiam totam a suprema vastatione, universum denique Imperium ab imminenti ruina conservatum, contra spem omnem, expectationemque nostram, videremus.

ALIA EXERCITATIO.

Marco Tullio Ciceroni post suum in urbem Romam reditum, Oratio Gratulatoria per laudata modo verba.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, Remp. voluisse in publico gaudio singulare aliquod lætitiæ suæ testimonium Ciceroni dare.

2. Dicet, longe dissimilem esse faciem Civitatis ab ea, quæ fuerat, cum Cicero ex urbe cederet. Per Translata verba.

3. Per

3. Per Relata explicabit, ut mœror mutatus fuerit in gaudium; & per Diſſoluta, lætitiam ad omnes pertinuiſſe.

4. Per Iterata, non excidiſſe memoriam beneficiorum, quæ Cicero contulerat in Remp. cum, &c.

5. Per Duplicata Ciceronem invitabit, ut excipiat plauſus totius Civitatis.

6. Denique per Gradationem explicabit Ciceronis merita in Remp.

ORATIO.

Etſi ſincerus geſtientis undique Populi Rom. plauſus, & læta omnium Ordinum acclamatio ſatis ſignificant, quantum univerſa Civitas ex tuo in hanc urbem reditu gaudium perceperit, Marce Tulli, tamen ſuæ erga te propenſiſſimæ voluntati nunquam ſe Respublica noſtra feciſſe ſatis exiſtimet, niſi hoc publico lætitiæ ſuæ teſtimonio redeuntem proſequatur.

Proh! Dii immortales, Marce Tulli, quam mutata Civitatis hujus facies, ex quo ſuaviſſimo conſpectu tuo unumquemque noſtrum recreaſti! Quam diſſimilis hodiernæ lucis feſtivitas ab eo triſtiſſimi illius diei apparatu, (*Translata*) cum perturbatis ſeditionum fluctibus cedendum eſſe ratus, ne Remp: certiſſimo naufragii periculo exponeres, te te immaniſſimis ſævientis belluæ furoribus ſubtraxiſti!

(*Relata*, *Diſſoluta.*) An non enim vero ſentis ipſe M. Tulli, quantam in omnibus & ſingulis converſionem animorum adventus tuus effecerit? Non intelligis per temetipſum, ut mœrorem gaudium, riſus lacrymas, feſtivæ gratulantium voces triſtiſſimos planctus exceperint. Ad quem porro tam ſingularis lætitiæ pars non pervenit? Lugebat Senatus abeuntem, jam redeunti gratulatur. Mœrebat Equeſter Ordo, qui te maxi-

mum decus suum atque ornamentum deperderet; nunc, te recepto ac hospite, plaudit, ac triumphat. Affictabantur omnes boni, dum se patrono suo ac defensore destitutos cernerent; exultant hodie, cum restitutum te sibi fuisse gloriantur. Tota Civitas confecta luctu atque senio salutis vindicem, ac libertatis suæ assertorem requirebat; nunc erecta tandem, & recreata novum sibi a te præsidium adpromittit.

(*Iterata*) Neque enim excidit gratissima tuorum erga Civitatem hanc meritorum memoria, cum perniciosa in Remp. consilia detegeres; cum nefarios sceleratorum civium impetus reprimeres; cum pro salute publica gravissimis periculis caput opponeres; cum urbem hanc ab incendio, scelere, ferro, servitute eriperes.

(*Duplicata*) Excipe ergo, Marce Tulli, excipe dignas prudentia, dignas pietate, dignas constantia triumphantis in causa tua civitatis universæ gratulationes. (*Gradatio*) Nam si multum tibi debet, quod illam facundiæ tuæ laude ornaveras; si multo plura, quod eandem tam prudenter administraveras; si plurimum, quod consilio, atque vigilantia multas ab ea calamitates depuleras; quantum debere tibi dicenda est, quam ab exitio funestissimo salvam, & incolumem præstitisti?

CAPUT III.

Quibus e Locis eruenda sit Amplificatio?

Hactenus de verbis egimus, ex quibus Amplificatio constat: reliquum, ut de rebus, seu de Locis, ex quibus eruitur Amplificatio, dicamus. Nam illa, etsi ex omnibus Locis tum insitis seu intrinsecus petitis, tum assumptis seu extrinsecus accersitis haberi potest, de quibus dicemus postea; tamen ex his præcipue decem Locis repetitur.

Pri-

Primus eſt a *Definitionibus conglobatis*, ſeu a congerie Definitionum, per quas rei cujuslibet explicatio, quæ aut naturam ipſius, aut partes, vel cauſas, & effecta, vel officia, & adjuncta continet, vel propriis vocibus, vel translatis deſignatur. Ita Cicero pro Lege Manil. n. 36. definit Imperatorem ab iis virtutibus, quæ in eo adeſſe debent, & quas deinde in Cn. Pompejo reperiri demonſtrat. *Eſt hæc divina, atque incredibilis virtus Imperatoris: quid cætera, quas paulo ante commemorare cœperam, quanta & quam multa ſunt? Non enim ſolum bellandi virtus in ſummo atque perfecto Imperatore quærenda eſt, ſed multæ ſunt artes eximiæ hujus adminiſtræ, comitesque virtutis. Ac primum quanta innocentia debent eſſe Imperatores, quanta deinde in omnibus rebus temperantia? quanta fide, quanta felicitate, quanto ingenio, quanta humanitate! quæ breviter, quales in Cn. Pompejo, conſideremus.*

Sic in oratione poſt reditum ad Quirites, per varias Definitiones enumerat magnitudinem beneficiorum, quæ a populo Rom. acceperat n. 5. *Quorſum igitur hæc diſputatio? quorſum? ut intelligere poſſitis, neminem unquam tanta eloquentia fuiſſe, neque tam divino atque incredibili genere dicendi, qui veſtrorum magnitudinem, multitudinemque beneficiorum, quæ in me fratremque meum, liberosque noſtros contuliſtis, non modo augere, aut ornare oratione, ſed enumerare, aut conſequi poſſit. A parentibus, id quod neceſſe erat, parvus ſum procreatus, a vobis natus ſum Conſularis; illi mihi fratrem incognitum, qualis futurus eſſet, dederunt; vos ſpectatum, & incredibili pietate cognitum reddidiſtis. Remp. illis accepi temporibus eam, quæ pene amiſſa eſt, a vobis eam recuperavi, quam aliquando omnes unius opera ſervatam judicarunt. Dii immortales mihi liberos dederunt, vos reddidiſtis. Multa præterea a Diis immortalibus optata conſecuti ſumus; niſi voluntas veſtra fuiſſet, omnibus divinis muneribus caruiſſemus.*

mus. Veſtros denique honores, quos eramus gradatim aſſecuti, nunc a vobis univerſos habemus; ut quantum antea parentibus, quantum Diis immortalibus, quantum vobismetipſis, tantum hoc tempore univerſo cuncta Populo Rom. debeamus.

Et pro Cæcinna. n. 77. & 78. probat, Aquilium eſſe virum probum a prudentia, humanitate, fide, juſtitia.

Et 2. Oratione in Rullum n. 7. ſe Rempub. afflictiſſimam recepiſſe, quam deſcribens, per omnes calamitatis circumſtantias, definit.

Ibidem n. 97. Avaritiam, & ambitionem Rulli damnat per Definitiones conglobatas.

Secundus Locus a *Frequentatione Conſequentium*, cum proferuntur bona ſeu mala, quæ oriri poſſunt ex aliqua re. Hunc locum tractat Cicero pro Muræna, n. 58. *Sed quid tandem fiet, ſi hæc elapſa de manibus noſtris in eum annum, qui conſequitur, redundarint? Unus erit Conſul, & is non in adminiſtrando bello, ſed in ſufficiendo Collega occupatus. Hunc jam qui impedituri ſint, parati ſunt. Illa peſtis immanis, importuna Catilinæ prorumpet qua poterit, & jam Populo Romano minatur: in agros ſuburbanos repente advolabit: verſabitur in caſtris furor, in Curia timor, in Foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vaſtitas: omni autem in ſede ac loco ferrum, flammamque metuemus. Quæ jam diu comparantur, eadem iſta omnia, & orbata ſuis præſidiis erit Reſp. facile & Magiſtrorum conſiliis, & privatorum diligentia opprimentur.*

Et Catil. 4. n. 11. *Videor enim mihi hanc urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium ſubito uno incendio concidentem: certo animo ſepultam patriam, miſeros atque inſepultos acervos civium. Verſatur mihi ante oculos aſpectus Cethegi, & furor in veſtra cæde bacchantis.*

Tertius a *Contrariis*, in quo contraria multa congeruntur. Pro Muræna n. 89. *Ibit in exilium miſer? Quo?*

Quo? Ad Orientisne partes, in quibus annos multos legatus fuit, & exercitus duxit, & magnas res gessit? At habet magnum dolorem, unde cum honore decesserit, eodem cum ignominia reverti. An se in contrariam terrarum partem abdet; ut Gallia Transalpina, quæ nuper summo cum Imperio libentissime viderat, eundem lugentem, mœrentem, exulem videat? In ea porro provincia, quo animo C. Murænam, fratrem suum aspiciet? qui hujus dolor? qui illius mœror erit? quæ utriusque lamentatio? Quanta autem perturbatio fortunæ atque sermonis, quod, quibus in locis paucis ante diebus factum esse Consulem Murænam nuntii litteræque celebrassent, & unde hospites, atque amici gratulatum Romam concurrerint, repente eo accedat ipse nuntius calamitatis suæ.

Sic pro Milone n. 99. Judicum benevolentiam sibi conciliat commemoratione sui in illos amoris, & memoris animi, quibus irasci non possit ob vulnus acceptum. *Nec vero si mihi eripueris, reliqua est illa tamen ad consolandum querela, ut his irasci non possim, a quibus tantum vulnus accepero; non enim inimici mei te mihi eripient, sed amicissimi; non male aliquando de me meriti, sed semper optime. Nullum unquam, Judices, mihi tantum dolorem inuretis (etsi quis potest esse tantus?) sed ne hunc quidem ipsum, ut obliviscar, quanti me semper feceritis.*

Et pro Cœlio. n. 78. probat Tullius a Contrariorum conflictione, Cœlium nunquam Reip. defuturum; & comparatione inter illum & Clodium, qui non ita pridem absolutus fuerat, instituta, Judices ab ejusdem damnatione deterret.

Quartus Locus est a *Dissimilitudine*, in quo multa dissimilia adhibentur, ut 2. Catil. n. 24. ubi probat Cicero a Dissimilibus, non esse metuendos Catilinæ socios. *O bellum magnopere pertimescendum, cum hanc sis habiturus Catilina scortatorum cohortem*

 præ-

prætoriam! Instruite nunc, Quirites, contra has tam præclaras Catilinæ copias vestra præsidia, vestrosque exercitus, & primum gladiatori illi confecto ac saucio Consules, Imperatoresque vestros opponite. Deinde contra illam naufragorum ejectam, & debilitatam manum, florem totius Italiæ, ac robur educite. Jam vero urbes Coloniarum, ac Municipiorum respondebunt Catilinæ tumulis sylvestribus. Neque vero cæteras copias, ornamenta, præsidia vestra cum illius latronis inopia, atque egestate debeo conferre.

Et Verrina 6. n. 115. *Conferte hanc pacem cum illo bello, hujus Prætoris adventum cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impurum cum illius exercitu invicto! hujus libidines cum illius continentia; ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas.*

Et ibidem n. 31. *Sic habetote, plures esse a Syracusanis istius adventu Deos, quam victoria Marcelli homines desideratos.*

Quintus Locus a *Repugnantibus.* Pro Milone. n. 103. *Nam qui possum putare me restitutum esse, si distrahar ab iis, per quos restitutus sum?* Et n. 104. *Hiccine vir patriæ natus, usquam, nisi in patria morietur? aut si forte pro patria; hujus vos animi monumenta retinebitis: corporis in Italia nullum sepulchrum esse patiemini? hunc sua quisquam sententia ex urbe expellet, quem omnes urbes expulsum a vobis ad se vocabunt?* ubi probat a contentione Repugnantium: Milonem in Italia retinendum esse.

Et pro Comœdo n. 18. probat Saturium pugnantia loqui. *Quid tu, Saturi, qui contra hunc venis existimas*

mas aliter? Nonne, quotiescumque in causa in hujus viri nomen incidisti, toties hunc & virum bonum esse dixisti & honoris causa appellasti, quod nemo nisi aut honestissimo, aut amicissimo facere consuevit? Et ibid. n. 19. *Qua in re mihi ridicule es visus esse inconstans, qui eundem & læderes, & laudares; & virum optimum & hominem improbissimum esse diceres. Eundem tu & honoris causa appellabas, & virum primarium esse dicebas, & socium fraudasse arguebas. Sed, ut opinor, laudem veritati tribuebas, crimen gratiæ concedebas. De hoc, ut existimabas, prædicabas: Chereæ arbitratu causam agebas.*

Et pro Mil. n. 41. *Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliorum querela? Quem jure, quem loco, quem tempore, quem impune non est ausus, hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitavit occidere?*

Et pro Cœlio n. 47. probat a Repugnantibus, Cœlium non potuisse fractum deliciis atque voluptatibus videri, qui Eloquentiam professus fuisset. *An hic, si se isti vitæ dedisset, Consularem hominem admodum adolescens in judicium vocavisset? Hic, si laborem fugeret: si obstrictus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie versaretur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, subiret periculum capitis, ipso inspectante Populo Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimicaret?*

Sextus *a Causis* ducitur, quando vel excusatur aliquis, vel vituperatur, a variis Causis, propter quas videtur aut excusandus, aut vituperandus. Ita Cicero, pro Sextio a n. 46. ad n. 50. causas affert, propter

pter quas ſibi depugnandum, aut etiam moriendum pro ſalute publica non cenſuerit; ſed maluerit exilium ſubire. Locus hic totus diligenter legendus, in quo etiam reddit rationes, propter quas multis veniſſet in odium, & ad mortem depoſceretur.

Et pro Milone n. 73. probat a Cauſis, cur Clodius cæſus jure videri poſſit, etiamſi inſidiator non fuiſſet, qui tanta impunitate per omnia facinora diripiendis civium bonis, faciendis cædibus, admittendis quibusque flagitiis graſſatus eſſet: ſic, ut gloriari Milo poſſet cæde Clodii, & palam dicere: *Occidi, occidi..... eum, cujus ſupplicio Senatus ſolemnes ſæpe religiones expiandas cenſuit: eum, quem cum ſorore germana nefarium ſtuprum feciſſe Luc. Lucullus juratus, ſe, quæſtionibus adhibitis, dixit comperiſſe; eum, qui civem, quem Senatus, quem Populus, quem omnes gentes nobis ac vitæ civium conſervatorem judicabant, ſervorum armis exterminavit; eum, qui regna dedit, ademit, orbem terrarum, quibuscum voluit, partitus eſt; eum, qui pluribus cædibus in foro factis, ſingulari virtute & gloria civem, domum vi, & armis compulit; eum, cui nihil unquam nefas fuit in facinore, nec in libidine; eum, qui ædem Nympharum incendit, ut memoriam publicæ recenſionis tabulis publicis impreſſam extingueret.*

Ibidem multis rationibus Milonem vindicat ab inſidiarum ſuſpicione, & cædis odium in Clodium rejicit a congerie Cauſarum; quia Clodius erat ſceleſtus, quia Milonem oderat, quia honores ambiebat, quia ſperabat impunitatem. a n. 24.

Ita pro Lege Manilia a n. 20. ad 27. probat, bellum eſſe difficile ac periculoſum a Cauſis; ſcilicet, quia concurrunt ad illud Reges potentiſſimi, quia renovant

novant agitatæ rationes, suscipiunt gentes integræ, novus Imperator bello præficitur.

Septimus locus ab *Effectis* petitur, sive eventis, quorum multitudo in laude admirationem parit, in vituperio ciet indignationem. Ita Cicero in Libro de Senectute n. 40. miserabiles effectus voluptatis enumerat ad amplificandos maturæ ætatis fructus, quæ habet, unde pessimos æstuantis ac libidinibus perditæ ætatis motus reprimat, ac coërceat: *Nullam capitaliorem pestem, quam corporis voluptatem dicebat à natura datam hominibus, cujus voluptatis avidæ libidines, temere, & effrænate ad potandum incitarentur. Hinc patriæ proditiones, hinc Rerump. eversiones, hinc cum hostibus clandestina consilia nasci dicebat; nullum denique scelus, nullum facinus magnum esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret. Stupra vero & adulteria, & omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, nisi voluptate. Cumque homini sive natura, sive DEUS nihil mente præstabilius dedisset, huic divino muneri ac dono nihil esse tam inimicum, quàm voluptatem.*

Et Verrina 3. n. 78. Verris libidines ab Effectis amplificat: *Tantæne tuæ, Verres, libidines erunt, ut eas capere, ac sustinere non Provinciæ Populi Rom. non nationes æternæ possint? Tunc quod videris, quod audieris, quod concupieris, quod cogitaris, quod nisi ad nutum tuum præsto fuerit, nisi libidini tuæ cupiditatique patuerit, imitentur homines? expugnabuntur domus? civitates non modo pacatæ, verum etiam sociorum atque amicorum ad vim, atque ad arma confugient, ut ab se, a liberis suis legati Populi Rom. scelus, atque libidinem propulsare possint?*

Phi-

Philippica 14. n. 8. crudele bellum Antonii pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta omnibus denuntiatis pariter ab Effectis amplificat. *Bellum inexpiabile infert quatuor Consulibus unus omnium latronum teterrimus: gerit idem bellum cum Senatu Populoque Rom. Omnibus, quanquam ruit ipse suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tormenta denunciat Dolabellæ ferum & immane facinus, quod nulla Barbaria posset ignoscere, id Deorum consilio factum esse testatur, &c.... Refugit animus, eaque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis, & conjugibus effecerit &c.*

Sic & a rebus gestis Pompejum laudat pro Lege Manil. n. 61. *Quid tam novum, quam adolescentulum privatum exercitum difficili Reip. tempore conficere? confecit. Huic præesse? profuit. Rem optime ductu suo gerere? gessit. Quid tam præter consuetudinem, quam homini præadolescenti, cujus a Senatorio gradu ætas longe abesset, Imperium atque exercitum dari; Siciliam permitti, atque Africam, bellumque in ea administrandum? Fuit in his Provinciis singulari innocentia, gravitate, virtute &c.*

Octavus Locus petitur a *Similitudine.* Ita Cicero pro Archia n. 19. probat eos, apud quos loquitur, moveri debere orantis Archiæ precibus, quandoquidem ipsa saxa Poëtarum voce movebantur: *Saxa & solitudines voce respondent, bestiæ sæpe immanes cantu flectuntur; nos instituti rebus optimis Poetarum voce non moveamur?*

Et pro Roscio Amerino n. 131. Syllam cum Jove comparat, & a Simili probat, ignoscendum Syllæ, si quid animadvertere non potuerit in tanta rerum cum multitudine tum magnitudine, quas administrandas haberet; quandoquidem nec ipsi imputabatur

batur Jovi, si quando imbres ac tempestates urbibus, atque hominibus nocerent.

Et 1. Catilinaria n. 3. probat a Simili non esse ferendum Catilinam. *An vero vir amplissimus Pub. Scipio Pontifex maximus T. Gracchum, mediocriter labefactantem statum Reip. privatum interfecit? Catilinam vero orbem terræ cæde, atque incendiis vastare cupientem nos Consules perferemus? Nam illa nimis antiqua prætereo, quod Q. Servilius Hala Sp. Melium novis rebus studentem sua manu occidit. Fuit, fuit ista quondam in hac Rep. virtus, ut viri fortes acrioribus suppliciis civem perniciosum, quam acerbissimum hostem coërcerent. Habemus Senatus consultum in te Catilina, vehemens & grave: non deest Reip. consilium, neque auctoritas hujus Ordinis, nos, nos, dico aperte, Consules desumus.*

Nonus locus ab *Exemplis*, quibus nihil solet esse efficacius ad movendum. Observandum est tamen, ea non esse in Amplificatione enucleatius explicanda; nam Amplificatio minores circumstantias non patitur, nec admittit quidquam, nisi magnum sit illud vel usu, vel natura. Hæc porro quoties adhibet Tullius in Amplificatione, quasi punctis quibusdam ac stimulis utitur ad urgendum.

Sic pro Archia n. 19. quem admittendum in civitatem esse contendebat, affert congeriem exemplorum petitam a multis civitatibus, quæ Homerum, vel mortuum, suum esse defendebant, æmulatione quadam dignitatis, quam in Poëtis esse positam arbitrarentur. *Homerum Colophonii civem esse dicunt suum; Chii suum esse vindicant; Salamini repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmant, itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt; permulti alii præterea pugnant inter se, atque contendunt; Ergo illi alienum, quia Poëta fuit, post mortem etiam expetunt; nos hunc*

hunc vivum, & qui voluntate, & legibus noster est, repudiabimus?

Et in laudata paulo ante Catilin. 1. n. 3. multis exemplis probat, non esse ferendum Catilinam apertum hostem, & Senatus Consulto jam damnatum, dignumque esse illum suppliciis, quæ ab aliis multo minus nocentibus repetita fuerunt.

Et pro Milone n. 16. & sequentibus probat multorum exemplis Livii, Drusi, Pub. Africani, Pompeji, de quorum morte, etsi de Rep. bene meriti fuissent, nulla habita fuerat quæstio, multo minus de Clodii nece decerni debuisse. Idem argumentum tractat n. 7. ubi confutat præjudicia, quæ contra Milonem jactabantur; scilicet in Rep. bonis legibus instituta, plectendum esse morte, qui hominem occisum a se fateretur, exemplis utriusque Grachi, ac Saturnini, qui jure cæsi habebantur.

Decimus Locus petitur a *fictis personis*, & Prosopopœja nuncupatur; qua fit, ut homines, vel belluæ, vel etiam res inanimatæ loquentes inducantur. Frequentissimus toto Cicerone iste Locus, de quo suo tempore dicemus fusius in Libro, qui de Figuris inscribitur. Sic pro Mil. n. 93. ita Milonem loquentem inducit: *Me quidem, Judices, exanimant, & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assidue, & quibus intersum quotidie. Valeant, inquit, valeant cives mei, sint incolumes, sint florentes, sint beati. Stet hæc urbs præclara, mihique patria charissima: quoquo modo merita de me erit: tranquilla Rep. Cives mei (quoniam mihi cum illis non licet) sine me ipsi, sed per me tamen perfruantur. Ego cedam, atque abibo. Si mihi Rep. bona frui non licuerit, at carebo mala; & quamprimum tetigero bene moratam & liberam civitatem, in ea conquiescam.*

Et 1. Catil. n. 27. Ita Patriam loquentem facit: *Etenim si mecum Patria, quæ mihi vita charior est, si cuncta*

cunctaItalia, si omnis Resp. loquatur, Marce Tulli, quid agis! Tune eum, quem hostem esse comperisti; quem Ducem belli futurum vides, quem expectari Imperatorem in castra hostium sentis; auctorem sceleris, principem conjurationis, evocatorem servorum, & civium perditorum exire patieris; ut abs te non emissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videatur? Nonne hunc in vincula duci, non ad mortem rapi, non summo supplicio mactari imperabis? Quid tandem impedit te? mosne Majorum? At persape etiam privati in hac Rep. perniciosos cives morte multarunt. An leges, quæ de Civium Rom. supplicio rogatæ sunt? At nunquam in hac urbe ii, qui a Republ. defecerunt, civium jura tenuerunt. An invidiam posteritatis times! Præclaram vero Populo Rom. refers gratiam, qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione Majorum, tam mature ad summum Imperium per omnes honorum gradus extulit, si propter invidiam, aut alicujus periculi metum, salutem civium tuorum negligis, &c.

De his decem Locis, atque aliis tam insitis, quam assumptis, ex quibus Amplificatio petitur, quoniam singillatim acturi sumus in quarto Libro, supersedemus in præsentia suas singulis accommodare pro instituti nostri ratione Exercitationes. Satis habebimus unicam hic apponere, quæ ad præceptiones, & regulas in hoc Articulo traditas exacta sit.

EXERCITATIO.

Christiani apud Neronem perduellionis accusati ab homine Ethnico defenduntur.

A Definitione, a Frequentatione Consequentium, a Contrariis, a Dissimili, a Repugnantibus, a Causis, ab Effectis, a Simili, ab Exemplis, a Prosopopœja.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non afferre ſe Chriſtianorum querelas, qui detinentur in vinculis, ad propulſandam illatam perduellionis accuſationem; ne eorum defenſio minus ponderis habeat in propria cauſa, ſed accedere ſe hominem Ethnicum, Chriſtianæ gentis Patronum. Tractabitur Exordium per Proſopopœiam, & per Cauſas; inducentur enim loquentes Chriſtiani, & criminationis illatæ cauſas a ſe amolientes.

Propoſitio. Dicit homo Ethnicus, non potuiſſe ſibi temperare, quin eorum defenſor accederet, quorum innocentiam noverat.

Confirmatio petetur a Repugnantibus, e quibus oſtendet, alienos eſſe a Perduellionis crimine. Et 1. quidem a Religione, quam Chriſtiani profitentur; quam definiet per Effectus, nimirum per leges & inſtituta, quibus conſtat tota, quæ contrarie pugnant cum illo crimine, cujus rei accuſantur. Illa præcipit ſuis ſectatoribus obſequium, amorem, reverentiam ſuos in Principes. 2. A Diſſimili; illi ſcelerata moveant ſuos in Principes arma, qui, &c. 3. Oſtendet Repugnantiam cum Chriſtianorum moribus, qui dociles ſemper viſi ſunt, qui laudem pro contumelia, amorem pro odio, &c. ſolent rependere. Tractabitur etiam hic locus a Contrariis. 4. Id confirmabit a Simili, revocando Chriſtianorum memoriam, qui pro defenſione ſuæ Religionis tam ſæpe, tam multi mortem ſubierunt. 5. A Teſtimoniis: appellabit omnium fidem, ſi auctores aut participes turbarum, tumultus, aut ſeditionis argui Chriſtiani poſſint. Neronem ipſum teſtem appellabit. 6. Repugnat, ut Chriſtiani ſine armis, ſine opibus, ſine Ducibus quidquam ejusmodi moliti ſint.

Concludet. Dehortando ab inferenda Chriſtianis contumelia, vel pœna; & a Frequentatione Con-

ſequentium demonſtrabit, quid metuendum habeat, ſi Chriſtianos pergat ulterius perſequi.

ORATIO.

Non adduco tuum ad Tribunal, Princeps æquiſſime, unum aliquem infortunatis illis ex hominibus, quos in vinculis habes, & cruentæ morti deſtinas; ſuam ut ſociorumque ſuorum peroret cauſam, & injuſtam toti Chriſtianorum genti accuſationis labem depellat. Conqueruntur illi ſuis ex ergaſtulis, tuamque teſtantes æquitatem flebiliter clamant: (*Proſopopœja*) Inſontes nos ſumus, accuſamur perperam, & nihil meriti unquam, male per ſummum nefas damnamur. Nam quis eſt tam injuſtæ criminationis artifex, aut quibus vel argumentis, vel teſtibus illa revincitur! (*A Cauſis.*) An egimus quidquam, quod Perduellionis ſuſpicionem moveat? an fuit noſtris in moribus, & vivendi conſuetudine ſceleris vel umbra, quæ facere ſuſpectam fidem poſſit? Tam juſta Chriſtianorum expoſtulatio, etſi valere poteſt apud æquiſſimum Principem, ad propulſandum iniquæ accuſationis probrum, tamen ab iis profecta, quos utilitatis propriæ, & propenſæ in ſuos voluntatis ratio exſtimulat, minus habere ponderis forte videatur. (*A Diſſimili*) At qui ſtudio contrariarum partium, & alienus ſemper a peregrinis novæ ſectæ opinionibus vixerit, is non aliis, quam ſolius æquitatis rationibus impulſus ad dicendum pro Chriſtiana gente debet videri.

Liceat igitur mihi pauca dicere Chriſtianorum in gratiam, quos probe cum intelligam expertes eſſe prorſus illius criminis, cujus in invidiam vocantur, non potui mihi temperare, quin innocentiæ patronus ac defenſor accederem, & illatam contra fas omne Perduellionis calumniam amolirer.

(*A Repugnantibus.*) Ac primum quidem, quam alienum Perduellionis crimen cenſeri debuit ab iis, qui

Chriſtiani nuncupantur, & Chriſtum Religionis ſuæ Principem atque auctorem colunt? Nam quid ille commendat inprimis, ac præcipit ſuis ſectatoribus? Quibus inſtitutis ac legibus nititur Religio tota, quam tradidit, & communem omnibus pioque cultu ſervandam edixit? Nihil hæc occultum continet, nihil per ambages, aut cum fuco loquitur. Palam eſt, & in ipſis Chriſtianorum expreſſum moribus, (*A definitione per Effecta*) quodcunque profitetur, ac prædicat. At illa, ſi neſcis, fidelem ac nativam ſuis in Principibus DEI præpotentis imaginem agnoſcit; ſingularem iisdem cultum ac reverentiam, ſincerum amorem, devotiſſimum obſequium jubet exhiberi; pro iis tuendis quódlibet adiri periculum, ſanguinem ac vitam profundi imperat. An ergo nefaria legitimum in Principem conſilia meditentur, quibus ipſa Religio præcipit, moderatores ſuos ſinceris animorum ſtudiis demereri?

(*A diſſimili.*) Illi, illi ſcelerata moveant in Imperatores arma, quos Religio nulla retinet, quos una ſollicitat ambitio, incendit avaritia, regnandi libido per omne flagitium rapit, ac præcipitat; qui nullas leges agnoſcunt, nullam dominationem reverentur, cum violari jus poteſt impune, neque ulla ſceleris pœna nocentes expectat. At, qui expreſſam ſuis in Imperatoribus ſui ipſorum DEI ſimilitudinem venerantur, qui eosdem proprio capitis periculo, totiusque effuſione ſanguinis, niſi Religionem ſuam abnegent, debent tueri; qui fortunas, dignitates, vitam nullo ponunt in loco, illi Neronis in caput, in ſalutem conjurent? Non cedit gentem in iſtam tam deteſtabile facinus, neque Chriſtianórum inſtituta ſceleris hujus vel umbram patiuntur.

(*A Simili.*) Nam quid ſimile auditum unquam de ipſis eſt? qui nefarias molitiones, turbas, ſeditiones, tumultus exprobret? quam habuiſſe partem in

in variis civium nostrorum, totiusque Italiæ motibus arguuntur? Exurgant illi, quotquot sunt Christiani nominis accusatores, & in ipsorum moribus, vivendique consuetudine quid reprehendant, quod habere affinitatem cum Perduellione videri possit. Nam quis eos Perduelles putet, (*A Contrariis*) aut ad inferendam injuriam comparatos, qui laudem pro contumelia, pro odio amorem, beneficia pro suppliciis, preces & vota pro cruenta morte rependunt? (*Ab Exemplis.*) Patere, Princeps æquissime, ut cum ea, quam debeo Imperatori meo, reverentia, ad tuum ipsius testimonium appellem; nosti enim vero, & tuis ipse usurpasti oculis, quam dociles illi animos moderatoribus suis afferant, quam patientes in laboribus, quam constantes in cruciatibus perferendis, quam parum cupidi retinendæ vitæ, quoties Religionis causa postulat, aut patriæ salus, Imperatorumque jussa reposcunt.

Sed quid ego diutius immoror in ea confutanda calumnia, quæ nullis nixa fundamentis ruit ex sese, ac subvertitur? (*A Repugnantibus*) Sit ita sane, uti accusatores imperiti clamitant: hoc informare animo tam detestabile consilium Christiani potuerint, habuerint illi conjurandi in patriam, & in Imperatorem ipsum voluntatem; quibus tandem rationibus meditatum scelus exequerentur? quas illi copias, quos exercitus, quas facultates habent, quibus se tueantur armis, quibus Ducibus in aciem prodeant, quas urbes ad defensionem, quæ propugnacula nobis ostentet Christianorum paucitas ex plebeculæ quisquiliis, ac colluvie ferme congregata?

Ah! cave, Princeps æquissime, (*A Consequentibus.*) ne, si gentem innoxiam persequeris, ulterius præter commune odium nihil quidquam reportes; & dum populi, tuæque securitati videris allaborare, non apud Romanos modo, sed etiam apud

 uni-

universum orbem crudelitatis, ac sævitiæ famam incurras.

LIBER TERTIUS.

De Figuris, seu de Elocutionis dignitate.

Vertitur totum Artis Oratoriæ momentum in hoc Libro, qui de Figuris inscribitur. Cum enim Artis Oratoriæ, seu potius Rhetoricæ sit finis apte ornateque dicere ad persuadendum; nulla ratione proveniri securius potest ad propositum exitum, quam scientia & artificio Figurarum, aliorumque Orationis ornamentorum, in quibus tota dicendi vis ac majestas posita est.

Figura porro apud Rhetores nihil est aliud, quam Orationis ornatus, seu Sermonis conformatio a communi ratione dicendi remota; in quo differt a Tropo, qui Orationis ornatus est, per quem sensus alicujus verbi, aut sententiæ proprius ad alium sensum deducitur.

Igitur Elocutionis ornamentum, ac dignitas in Tropis, & Figuris versatur & consistit, & quemadmodum sunt Figuræ quædam verborum, quædam Sententiarum, ita Tropi alii verborum, alii sententiarum nuncupantur.

CAPUT I.

De Tropis, ac de iis primum, qui in uno verbo positi sunt.

Quid est Tropus?

R. Est verbi, vel Orationis a propria significatione ad aliam cum alia virtute ac dignitate Translatio-

latio. Hoc ipſa vox indicat. Tropus enim dicitur a verbo τρέπω, id eſt, converto, ſive immuto.

Quot ſunt in uno verbo Troporum genera?

℞. Septem vulgo recenſentur. Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Catachreſis, Antonomaſia, Onomatopœja, Metalepſis.

Quid eſt Metaphora?

℞. Eſt Translatio verbi a propria ſignificatione ad aliàm cum aliqua ſimilitudine. Verbi gratia, cum quis dicitur incenſus ira, inflammatus cupiditate, lapſus errore: ſic & dicitur lumen orationis; generis claritas, gloriæ ſeges, concionum procellæ, virtutum concentus, quæ omnia ſimilitudinem habent aliquam cum iis rebus, a quibus denominantur.

Quis eſſe debet uſus Metaphoræ?

℞. Cavendum eſſe, ne ſit frequentior, ne inverecundus, ne apud Oratores tam audax, quam apud Poëtas, ne Metaphora producatur nova, quæ auctorem bonum non habeat.

Quid eſt Synecdoche?

℞. Eſt Tropus, in quo totum pro parte, vel pars pro toto ſumitur; vel ex antecedentibus conſequentia intelliguntur. Ita totum pro parte ſumpſit Virgilius, cum dicit: *fontemque, ignemque ferebant*. Hoc eſt, aquam e fonte, carbones ex igne decerptos. Partem pro toto, cum pro navi puppim uſurpat. Conſequentia vero ex antecedentibus intelliguntur, ut ſi quis dicat: *jam boves ab agricolis reducuntur domum*, pro, nox adeſt.

Quid eſt Metonymia?

℞. Eſt Tropus, qui cauſam per effecta, vel effecta per cauſam, vel id quod continet, pro eo, quod continetur, vel rem e ſigno declarat, verbi gratia: *Dona laboratæ Cereris*, pro, frumentum in panem redactum, eſt exemplum Metonymiæ, quæ per cau-

sam effecta designat; quia Ceres inventrix frumenti dicitur. *Scelus*, & *sacrilegium deprehensum est*, id est scelestus, & sacrilegus. Hic causa per Effecta declaratur: id vero quod continet pro eo, quod continetur, ut *lectitare Platonem*, pro lectitare Platonis opera. Denique signum pro re significata sumitur, ut si quis bellum per *arma*, pacem per *togam* indicet.

Quid est Catachresis?

℞. Est Tropus, qui verbo simili aut propinquo, pro certo ac proprio utitur: v. g. cum *Parricidam* appellamus eum, qui matrem interfecit: quod ipsa vox Catachresis innuit, significat enim abusum quemdam.

Quid est Antonomasia, sive Pronominatio?

℞. Est Tropus, qui pro nomine ipso, aliquid æquivalens nomini, aut etiam significantius substituit; ut cum dicitur: *Eversor Carthaginis*, pro Scipione, *Asiæ domitor*, pro Alexandro, *Prætor*, pro Cicerone.

Quid est Onomatopœja?

℞. Est fictio vocis ad rem significatam nativa aliqua sui soni similitudine accedentis, ut *mugitus*, *boatus*, *sibilus*, & similia.

Quid est Metalepsis, sive Transsumptio?

℞. Tropus quo ex alio ad aliud veluti per gradus ascenditur, ut cum dixit Virgilius: *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas*, id est, post aliquot annos; nam ex aristis spicas, ex segetibus æstates, & ex æstatibus annos intelligimus.

CA-

CAPUT II.

De Tropis, qui in Oratione, hoc est, in pluribus verbis fiunt.

Quot sunt Tropi in Oratione, sive in pluribus verbis?

℞. Quatuor. Allegoria, Periphrasis, Hyperbole, quibus addi potest Ironia.

Quid est Allegoria, sive Inversio?

℞. Est Tropus, quo aliud verbis, aliud sensu ostenditur, ut pro Milone n. 5. *Equidem cæteras tempestates ac procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper putavi Miloni esse subeundas.* Ubi per tempestates ac procellas, significat perturbationes ac tumultus, quibus Milo obnoxius fuerat.

Habes alia Allegoriæ exempla apud Ciceronem pro Marcello n. 4. in Pisonem. n. 20. pro Muræna. n. 35. Illustris est etiam illa Allegoria, qua Horatius Rempublicam nova bella molientem, sub navis nomine, cui desunt omnia ad felicem navigationem, compellat, & ab hujusmodi consilio deterret. Lib. 1. Ode 14. *O Navis, referent in mare te novi fluctus, &c.*

Hæc porro Allegoria omnium est præstantissima, quæ similitudinis, & translationis gratia permixta est. Talis est illa, quæ legitur n. laudato 38. pro Muræna: *Quod fretum, quem Euripum tot motus, tamque varias habere putatis fluctuum agitationes, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio Comitiorum? Dies intermissus unus, aut nox interposita sæpe perturbat omnia; & totam opinionem parva nonnunquam commutat aura rumoris.* Ubi vides Comitia per similitudinem Freto, & Euripo comparari: dici perturbationes, & æstus de Comitiorum strepitu ac negotiis per Allegoriam; & rationem pro modo ex ratione adhibito

translatitie usurpari. Item pro Sextio n. 20. Allegoria insignis.

Observandum autem est in Allegoria, ut, quo genere cœperis translationem, eodem finias. Quis enim non improbet, initium a tempestate sumptum, ruina vel incendio concludi?

Quid est Periphrasis, seu Circumlocutio?

℞. Est Tropus, quo pluribus verbis dicitur, quod potest paucioribus exprimi: ut sit ratio plenior, & significantior.

Quid est Hyperbaton, seu transgressio?

℞. Est Tropus, quo in perpetua Orationis serie ordo verborum cum decore perturbatur, *ut mecum*, pro cum me, *quibus de rebus*, pro de quibus rebus.

Quid est Hyperbole?

℞. Est Tropus, qui rem auget, vel minuit supra, vel infra veritatem; supra veritatem quidem, ut pro Marcello n. 4. *Nullius tantum est flumen ingenii, nulla dicendi, aut scribendi tanta vis, tantaque copia, quæ non dicam exornare, sed enarrare, C. Cæsar, res tuas gestas possit.* Ibid. n. 11. *Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipso cogitans sentio. Ipsam victoriam vicisse videris, cum ea ipsa, quæ illa erat adepta, victis remisisti.* Alia sunt ejusdem Tropi exempla illustria pro Lege Manilia n. 28. Philipp. 2. n 67. n. 144.

Exemplum vero Hyperboles, quæ rem minuat infra veritatem, habes pro Roscio Amer. n. 20. ubi facete jocatur in Fannium Cheream: *Oro, atque obsecro vos, qui nostis, vitam inter se utriusque conferte; qui non nostis, faciem utriusque considerate: Nonne ipsum caput, & supercilia illa penitus abrasa olere malitiam, & clamitare calliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum, ex fraude, fallaciis, mendaciis constare totus videtur, qui idcirco capite, & superciliis semper est rasus, ne ullum quidem pilum*

pilum viri habere videatur? item in Pisonem n. 55. pro Flacco n. 41.

Quid est Ironia?

℞. Est Tropus, qui aliter Illusio vocatur, & sensum indicat contrarium iis verbis, ex quibus conflatur, ut si quis diceret: *o pium, & mitem ac gratum animum!* de eo, qui hominem in se beneficum trucidasset.

Frequens est Cicero in Ironia, præsertim si jocari in aliquem mordacius voluerit.

Sic Verr. 6. n. 86. *Erat hyems summa, tempestas perfrigida, imber maximus, cum iste imperat lictoribus, ut Sosipatrum de porticu, in qua sedebat, præcipitem in forum dejiciant. Vix erat hoc etiam imperatum, cum illum spoliatum, stipatumque lictoribus videres. Omnes ideo putabant, ut miser atque innocens virgis cæderetur; fefellit hæc homines opinio; virgis iste cæderet sine causa socium Populi Rom. atque amicum? non usque eo est improbus, non omnia in eo uno sunt vitia: nunquam fuit crudelis: leniter hominem, clementerque accepit.* Quo in exemplo simulatio tota fit in singulis verbis a sua significatione in contrariam mutatis. Nam narrat postea Cicero, quam cruentum in morem Sosipatrum illum Verres cruciasset.

Et pro Rabirio Perd n. 13. T. Labienum irridet ironice, quod popularem se esse dixisset: *Nam quæ hæc tua, quæ te clementem popularemque delectant. I, Lictor, colliga manus; quæ non modo hujus libertatis, mansuetudinisque non sunt, sed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilii, sed Tarquinii superbissimi atque crudelissimi Regis ista sunt cruciatus carmina; quæ tu homo lenis ac popularis libentissime commemoras, caput obnubito, arbori infelici suspendito.*

Item Cat. 2. n. 24. pro Lig. n. 1. in Pisonem n. 56. pro Mil. n. 20.

Observandum autem, Ironiam facile intelligi vel ex modo, quo pronunciatur, qui irrisionem sonat,

nat vel ex persona, aut rei natura, verbis, quæ proferuntur, contraria.

EXERCITATIO.

In purissimos Beatæ Virginis Conceptus.

Per Allegoriam, Hyperbolem, & Ironiam.

SYNOPSIS.

1. Socios invitabit ad celebrandos Sanctissimæ Virginis ortus purissimos. Laudemus enimvero &c. gratulemur Parenti amantissimæ, &c. Adjunget definitiones aliquas allegoricas, easdemque Virgini honorificas.

2. Per Hyperbolem dicet, neminem esse, non hominem, non cælestem Genium, non aliam quamlibet creaturam, quæ perfectiones animæ illius vel in ortu primo explicare possit. Solius esse DEI Patris, qui Mariam in Filiam, Filii, qui in Parentem, Spiritus Sancti, qui in Sponsam elegit, enarrare dotes illas, &c.

3. Per Ironiam junctam cum Allegoria quæret a Dæmone: cur otiaretur, cum felicissima illa anima corpori cuncta est. Quin tu Sidus illud obscurabas, &c.

4. Per aliam Ironiam extollat lenitatem, ac comitatem Dæmonis, qui non tantum Virgini pepercerit, sed ultro etiam passus fuerit caput suum ab eadem conteri.

5. Concludet gratulando sibi & sociis, qui talem Parentem nacti sint.

ORATIO.

Laudemus enimvero, o socii, fortunatissimam illam post homines natos Virginem, quæ singulari omnipotentis DEI beneficio communis expers ma-

maculæ pulcherrima tota, tota puriſſima exoritur. Gratulemur Parenti amantiſſimæ, quæ DEUM aliquando nobis fratrem eſt editura. Recolamus horam illam, qua hæc anima e præpotentis DEI manibus, tanquam opus numeris omnibus & partibus abſolutum, tanquam cœleſtis potentiæ, ac ſapientiæ ſpecimen prodit. Hodie primum Sidus illud emicat, cujus ſplendidiſſima luce orbis terrarum univerſus aliquando colluſtrabitur: (*Allegoria*) hoc illud lilium eſt, cujus puriſſimum candorem nullus unquam nævus inquinavit; hoc illud ſpeculum eſt, cujus nitorem tartarei ſerpentis halitus peſtifer nunquam infecit, inquinavit, afflavit.

Quanquam quis ex nobis aſſequi dicendo poſſit dotes iſtas incontaminatæ Virginis, quæ omni commendatione major eſt? (*Hyperbole.*) Quis, non hominum dico, ſed beatarum etiam mentium explicet, quot, & quantis ornata virtutibus in hoc primo vitæ limine refulſerit? o Tu, ſumme rerum omnium moderator Deus, qui illam tibi dilectiſſimam in Filiam adoptaveras: Tu æqualis in omnibus Patri Fili Unigenite, qui reliquas inter fœminas aſſumpſeras illam in Matrem: Tu, Divine Spiritus, qui in Sponſam tibi chariſſimam Mariam elegeras: dicite, quam ſingulari perfectionum omnium comitatu deſtinatum vobis habitaculum adornaſtis?

Tu vero quid agebas interea humani generis hoſtis infenſiſſime? quid ceſſabas? quid oriabare? Adeone reſederant iræ veteres, & inſatiabilis animi tui furor quieverat? (*Ironia, Allegoria,*) Quin tu Sidus illud lucidiſſimum, cum ſtatim exortum eſt, ſpiſſa noctis illius, quam incolis, caligine obſcurabas? quin glaciem illam nitidiſſimam infecto pollutionis halitu maculabas? Quin fontem illum limpidiſſimum venenata impuriſſimi pectoris peſte infici-

ciebas! Quin in hortum illum amœniſſimum omni florum genere fragrantem, ac redolentem pro tua ſubtilitate irrepebas? quin ſpecioſiſſimum illum florem, pretioſiſſimum naturæ partum medias inter ſentes ac ſpinas enatum atro pollice demetebas?

Sed quid in te priſtini furoris veſtigia requirimus? Admiremur potius indolem ad omnem humanitatem comparatam; extollamus comitatem incredibilem: (*Ironia*) lenitatem nullo unquam elogio ſatis prædicandam! Parum eſt, quod vel ad primum Virginis intactæ conſpectum trepidaveris; quod ſacratiſſimos ipſius ortus veneratus fueris, quod ab inferenda animæ ipſius labe temperaveris; niſi calcari te totum ab eadem Virgine, niſi conteri caput tuum, agni inſtar mitiſſimi, impune permiſiſſes. O patientiam admirabilem! o incredibilem modeſtiam! o raram in hoſte tam jurato manſuetudinem!

Gratulemur igitur nobis tam felicibus natam auſpiciis parentem optimam; celebremus ortus ipſius puriſſimos, & primigeniæ labis expertes; & nulla vox, nulla lingua ab ipſius laudibus unquam conticeſcat.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Adoleſcens accuſatus in Areopago, quod Coturnicis oculos effodiſſet.

Per Ironiam, & Hyperbolem.

SYNOPSIS.

Exordium, & Propoſitio. Dicet Ironice, & Hyperbolice, novum crimen illatum fuiſſe Adoleſcenti, qui accuſetur, quod aviculæ oculos effodiſſet.

Deinde Ironicam præ ſe feret ſollicitudinem, incertus unde repetat Adoleſcentis miſeri defenſionem, nam

nam crimen patet; ipſa volucris æquitatem Judicum implorat, &c.

3. Refutabit Ironice, quod adverſarius dixerat, non tam petendam eſſe accuſationis gravitatem ex ipſo facto, quam ex malitia, quam facinus illud argueret; deſignari ſcilicet patranda olim ab eo Adoleſcente graviſſima quæque flagitia. 1. Extollet mitem Accuſatoris animum, qui commiſſum in avicula piaculum ipſum excuſet. 2. Exagitabit eundem, quaſi vidiſſet intimos adoleſcentis ſenſus, ut malitiam, quam exprobrat, deprehenderet. 3. Per aliam Ironiam illudet adverſario, qui certum de rebus olim eventuris ferre judicium videatur.

4. Concluſio Ironica. Dicet, nihil eſſe relictum Clienti ſuo, niſi ut miſericordiam Judicum imploret, qui omnium voce, ſi quid accuſatori creditur, ſit condemnatus.

ORATIO.

Novum crimen, Judices, & ante hunc diem inauditum, (*Ironia, & Hyperbole,*) quod nulla legum ſeveritas, nulla atrocitas ſuppliciorum, nullum ſatis grave mortis genus eluat unquam, aut expiet. Adverſarius meus, homo religioſus mirum in modum, ac perſpicax ad vos detulit: Adoleſcentem minime malum oculos aviculæ ludendo effodiſſe.

Quid agam, Judices, quo me vertam? (*Ironia*) res patet: negare factum nequeo, habetis confitentem reum: perdidit oculos nullo ſuo ſcelere infelix volucris, & veſtram omnium æquitatem implorat; vindicem manum repetit, dignum tanto parricidio ſupplicium efflagitat.

Quanquam, fallor, levis vel iſta culpa videri poſſit, inquit Adverſarius, niſi perverſitatem animi non ferendam in Adoleſcente argueret: niſi perpetrandis olim flagitiis majoribus viam ſterneret. O mutatam bene Accuſatoris indolem! o placidum ultra,

quam

quam ſperare fas erat, & mitem animum! Confide tandem, infelix adoleſcens, & dubiis in rebus noli ſpem abjicere. (*Ironia*) Ecce cauſam agit tuam, qui te acrius accuſabat; & quem adverſarium ſenſeras, jam patronum experiris. Quod feciſti cunque, leve eſt, ſi quid accuſatori creditur, nec meretur pœnam. At te cordis tui perverſitas quolibet ſupplicio dignum efficit, nec ducere ulterius vitam patitur. Morieris ergo, miſerrime Juvenis; nam quis tutari te poſſit, aut vim accuſationis ejusmodi deinceps elevet?

Vidit enim vero, quaſi oculis cerneret, animi tui naturam atque indolem Accuſator perſpicax, penetravit pro ſua ſagacitate abditos quosque pectoris tui receſſus, & implicatiſſimos ſinus reſolvit. Tu malus eo judice atque arbitro, licet nihil unquam edideris, unde quis ſuſpicari id poſſit. Fruſtra traducta tibi feliciter ad hunc usque diem adoleſcentia eſt: nihil eſt, quod probatam omnibus ſuavitatem indolis, morum continentiam, in tota vitæ conſuetudine amabilitatem prætendas. Non te juvat, quod gratus parentibus, charus amicis, dilectus æqualibus habearis. Vincit conſtans de te totius urbis judicium nova & inſolens hominis unius opinio, qui cæteris oculatior vidit in te mala quædam improbitatis ſemina, quæ nemo hactenus deprehenderat.

Neque vero oculatus ille tantum, ſed & peritus Augur, quod aliquando futurum eſt, certo præcipit: habet hoc ſingulare Superum munus, ut, quæ cæteris mortalium latent, unus noverit, atque intelligat. Jam objectas menti, & quaſi præſentes oculis intuetur cædes, rapinas, populationes, parricidia, aliaque id genus, ab Adoleſcente miſero committenda olim flagitia, & multo ante ſontis capite plectenda arbitratur.

Quid

Quid igitur supereſt, niſi ut, crimen ejusmodi cum excuſari non poſſit, veſtram miſericordiam obteſter, & quem accuſatoris voce, tanquam veſtris omnium ſententiis damnatum intelligo, in eundem partem veſtræ bonitatis aliquam derivare pertentem.

CAPUT III.

De Figuris.

Quid eſt Figura?

R. Eſt conformatio quædam ſermonis remota à communi, & primum ſe offerente dicendi ratione.

Quotuplex eſt Figura?

R. Duplex: altera Verborum, altera Sententiarum.

Quid eſt Figura Verborum?

R. Eſt ornatus quidam in verbis ipſis poſitus, nimirum in eorum ordine, iteratione, & aliis id genus.

ARTICULUS I.

De Figuris Verborum, quæ Repetitione constant.

Quid eſt Repetitio, ſeu Anaphora?

R. Eſt Figura, qua ab una eademque voce Oratio ſæpius inchoatur, ut: *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas, quod ego non videam, planeque ſentiam.* Pro Quintio n. 82. *Quid hæc amentia, quid hæc feſtinatio, quid hæc maturitas tanta ſignificat? Non vim? non ſcelus? non latrocinium? non denique omnia potius, quam jus, quam officium, quam pudorem?* Ibid. n. 51. & 52.

Vide & n. 21. Divinatione in Verrem. Pro Roſcio Amerino n. 13. Pro Lege Manilia 40. 2. in Rullum n. 9. 1. Catilinaria n. 1. Philippica 2. n. 19. Pro Milone 94. & 100.

Quid est Conversio, sive Epiphora?

R̄. Est Figura Repetitioni contraria, qua Oratio in eadem voce sæpe finitur. Sit exemplum illud Ciceronis Orat. in Vatinium n. 37. *Atque illud etiam audire a te cupio; quare, cum ego legem ex Senatus Consulto de ambitu tulerim, sine vi tulerim; salvis auspiciis tulerim, salva lege Ælia, & Fusia tulerim, ut eam esse legem non putes.*

Item & illud Philippica 2. n. 55. *Doletis tres exercitus Populi Romani interfectos? Interfecit Antonius: desideratis Clarissimos Cives? eos quoque vobis eripuit Antonius; auctoritas hujus Ordinis afflicta est? afflixit Antonius.*

Quid est Complexio seu Symploce?

R̄. Est Figura Repetitione simul & Conversione constans; ita ut ab eadem voce inchoetur Oratio, & eadem sæpius finiatur. Celebre est illud exemplum Lib. 4. Auctoris ad Herennium n. 18. *Qui sunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italia gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui Italiam deformaverunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginenses.* Ex Oratione pro Milone n. 59. *Sed quæstiones urgent Milonem, quæ sunt habitæ nunc in atrio Libertatis. Quibusnam de servis rogas? de P. Clodii. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio.*

Quid est Traductio?

R̄. Est Figura, quæ facit, ut cum idem verbum crebrius ponatur, non modo non offendat animum, sed etiam concinniorem Orationem reddat. Lib. 4. ad Herennium n. 19. *Qui nihil habet in vita jucundius vita; is cum virtute non potest vitam colere.*

Ibid. *Eum tu hominem appellas; qui si fuisset homo, nunquam hominis vitam tam crudeliter petiisset. At erat inimicus. Ergo inimicum sic ulcisci voluit, ut ipse sibi reperiretur inimicus.*

Ibid.

Ibid. *Divitias sine divitum esse: tu vero virtutem praefer divitiis; nam si voles divitias cum virtute comparare, vix satis idoneæ tibi divitiæ videbuntur, quæ virtutis pedissequæ sint.*

Ex eodem genere Exornationis est, cum idem verbum in diversa significatione ponitur: Ibid. n. 19. *Cur eam rem tam studiose curas, quæ multas tibi dabit curas?*

Item. *Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari.*

Quid est Conduplicatio?

℞. Est Figura, qua idem verbum geminatur, ut Catilinaria 1 n. 4. *Vivis, & vivis non ad deponendam, sed confirmandam audaciam.*

Interdum verba repetuntur in fine sententiæ, quæ posita fuerant initio. Pro Sextio n. 6. *Ademit Albino soceri nomen mors filiæ; sed charitatem illius, necessitudinem, & benevolentiam non ademit.*

Item pro Marcello n. 17. *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam: gladium vagina in urbe vacuum non vidimus.*

Idem pro Milone n. 95. Philippica 2. n. 88.

Quid est Gradatio, seu Incrementum, sive Climax?

℞. Est Figura, in qua Oratio per certos Gradus ad aliquid summum, & ultimum veluti ascendit, aut ad aliquid infimum descendit. Ita pro Roscio Amerino n. 75. *In Urbe luxuries creatur, ex luxuria existat avaritia necesse est; ex avaritia erumpat audacia, inde omnia scelera, ac maleficia gignuntur.*

Et pro Quinto n. 95. *Miserum est, exturbari fortunis omnibus, miserius est, injuria: acerbum est ab aliquo circumveniri, acerbius a propinquo: calamitosum est bonis everti, calamitosius cum dedecore: funestum est jugulari a forti & honesto viro, funestius ab eo, cujus vox in præconio quæstum præstitit. Indignum est a pari vinci, indignius ab inferiore atque humiliore. Luctuosum est*

tradi alteri cum bonis, luctuosius inimico: horribile est causam capitis dicere, horribilius priore loco dicere.

Et Verrina 7. n. 75. n. 169. Pro Milone n. 61. Pro Archia n. 4. Pro Sextio n. 32.

Quid est in Figuris istis præcipue cavendum?

℞. 1. Ne sæpius adhibeantur. 2. Ne assumantur illæ, quæ frequentiori usu viluerunt. 3. Ne per vim intrudantur. Hinc Quintilianus Lib. 9. cap. 3. notat, Figuras illas, etsi non parum venustatis habent, quia tamen affectatam artem & apertam nimis continent, rarius usurpari a magnis Scriptoribus, nec fere nisi res ipsa successionem habeat, & certos gradus, cujus rei hoc profert exemplum: *Africano*, inquit, *virtutem industria, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit.*

EXERCITATIO.

Defenditur Diogenes, qui media luce hominem Athenis quæreret accensa face.

Per Repetitionem, Conversionem, & Complexionem.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, plenum sapientia fuisse facinus illud Diogenis, quod ineptum plurimis, ac ridiculum visum est.

Propositio. Dicet, vel in populosa civitate paucos extitisse, qui nuncupari vere homines possent.

Confirmatio. 1. Per Repetitionem dicet, non meruisse illos appellari homines, qui ambitioni, qui avaritiæ, qui voluptatibus unice servirent & unius curandi corporis solliciti animam negligerent.

2. Solos illos esse homines, qui rationem ducem sequerentur. Quod tractabit per Complexionem.

Age, quid facit hominem? Ratio, &c.

Con-

Contentio. Per Conversionem. Da mihi aliquem, qui nihil agat, nihil loquatur, nihil meditetur, nisi ex præscripto rationis, & illum hominem reputabit Diogenes.

Conclusio. O si reviviſceret Diogenes, an multos in hac ampla civitate homines inveniret?

ORATIO.

Etsi visa est illa plurimis ridicula Philosophi insanientis ostentatio, quod Athenis ipsa luce meridiana accensam facem circumferens hominem Diogenes quæreret; tamen qui causas facti illius, rationesque scrutari penitius voluerit, is summam in eo consilio sapientiam cogetur admirari.

Enimvero quot putatis vel in ampla illa ac populosa civitate extitisse, quos homines esse vere diceres, & tam honorifica appellatione merito nuncupandos arbitrareris?

An erant homines illi, talesve merebantur appellari, quibus nunquam erat satis, quot habebant, sed cumulandis quotidie novis opibus inhiarent? (*Repetitio.*) An erant homines illi, qui inani gloriolæ cujusdam accensi fumo, nihil præter fragiles titulos, & ambitiosa honorum insignia quærerent, ac venarentur? An erant homines illi, qui mollibus inescati deliciarum illecebris voluptatem unam in pretio ponerent? An erant homines illi, qui in curanda fovendaque cuticula, & in iis, quæ ad corpus pertinent, vigiles & attenti, unius animæ bona, decorem, ornatumque negligerent? Denique an homines erant illi, qui fraudibus, insidiis, cædibus sese mutuo peterent, & ad suam ipsi ruinam, exitiumque incumberent?

(*Conduplicatio.*) Age, te ipsum compello, age, qui Diogenem accusas, & in ipsum, tanquam parum sanæ mentis hominem insurgis; dic mihi, quæso, quid

quid facit hominem, aut eo dignum reddit nomine? Opinor, Ratio, (*Complexio*.) Quid tantum ipsi pretium, tantam supra res omnes creatas excellentiæ prærogativam arrogat? Ratio. Quid eum discernit a belluis, mutisque pecoribus segregat? Ratio. Quid inter homines ipsos tantam affert vim discriminis, ut alii habeantur in pretio, alii contempti jaceant? Ratio. Et tu homines appellabis, aut etiam efferes insolentius, quorum in moribus vix ullum rationis vestigium agnoscas? qui rationem bene monentem, & ad saniora inflectentem audire non sustineant? qui pravis cupiditatibus obsequi, quam rectæ rationi obtemperare malint?

Da, da mihi quempiam, qui meditetur nihil, nisi quod rationi sit consentaneum, (*Conversio*) & illum reputabit hominem Diogenes. Cedo aliquem, qui nihil loquatur, nisi quod ratio ipsa dictitat, & illum ultro volensque fatebitur hominem Diogenes. Prodeat unus aliquis e tanta multitudine, qui nihil agendum sibi putet, nisi quod ad rectæ rationis normam ac regulam fuerit exactum; nec dubitabit illum agnoscere hominem, atque ut talem venerari Diogenes.

O si reviviſceret hodie sapientissimus ille Philosophus, & civitatem istam, tam amplam, tam confertam illustraret circumcursans: credis, tot inter homines, qui non modo gloriosum istud nomen usurpant, sed quidpiam sibi præter vulgarem hominum sortem arrogant insolentius, credis inveniendos ab eo plurimos, quos homines appellaret?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

In Brutum Cæſaris Interfectorem.

Per Repetitionem, Converſionem, Complexionem & Gradationem.

SYNOPSIS.

1. Dicet, mirum eſſe, quod Brutus ad occidendum Cæſarem adduci potuerit.

2. Per Repetitionem, nihil erat ergo; Brute, quod a tanto ſcelere te averteret, ad imitationem Ciceronis. Cat. 1. n. 21.

3. Per Converſionem dicet, Brutum fuiſſe cauſam malorum omnium, quæ Cæſaris necem conſecuta ſunt.

4. Per Complexionem tamen, quod mirum eſt, Brutus ſibi ignoſci poſtulat, & affectat nomen Liberatoris patriæ.

Concluſio. Per Gradationem. Quis ergo Brutum non ſceleratum modo, ſed &c. appellet? Nam ſi facinus eſt, Civem Romanum interficere, ſcelus, innocentem trucidare &c.

ORATIO.

Quanquam ea eſt ſceleris omnis funeſta quædam, & nunquam pene evitanda conditio, ut eos, qui flagitioſum quidpiam meditantur, cœcos ſtatim efficiat; mirum eſt tamen, eo cæcitatis atque dementiæ venire Brutum potuiſſe, ut Cæſarem inaudito hactenus & novo crudelitatis genere interficeret.

Ad unde tanta animi ferocitas? Unde in humano pectore tam implacabilis furor exarſit? (*Repetitio*) Ergo nihil erat, o Brute, nihil quod te ab immani facinore revocaret? Nihil loci ſanctitas, nihil majeſtas Principis, nihil oris vultusque dignitas, nihil bo-

beneficiorum memoria, nihil paternæ cujusdam benevolentiæ vis, nihil orbitas Reipublicæ, & in tanti viri fato jam jam interituræ commiseratio moverunt?

Nam quem alium, Patres conscripti, malorum illorum, quæ jam patimur, auctorem, nisi M. Brutum appellabimus? (*Conversio*) Doletis extinctas Cæsaris victoria civilis belli faces fuisse denuo suscitatas? Suscitavit M. Brutus. Desideratis expulsam urbe nostrisque finibus tranquillitatem ac pacem? Expulit M. Brutus. Expostulatis sublatas armorum licentia leges, violatam Senatus auctoritatem, libertatem Reipublicæ gravissimo vulnere sauciatam? Sustulit, violavit, sauciavit M. Brutus.

(*Complexio*) Et tamen post tot ac tanta scelera in uno commissa flagitia, quis facti conscientia superbit? M. Brutus. Quis amissam libertatem in pristinum decus restituisse gloriatur? M. Brutus. Quis miseris ac perditis civibus insultat? M. Brutus.

Quis ergo, M. Brute, non sceleratum te solum, sed impium: neque impium modo, sed etiam parricidam; (*Gradatio*) neque parricidam tantum, sed etiam totius Reipublicæ interfectorem non appellet? Nam si facinus est, Romanum Civem etiam nefarium occidere; scelus, innocentem trucidare; parricidium, optimum Principem de medio tollere; quid dicemus, Patrem Patriæ, totiusque Romani Imperii columen, ac præsidium sustulisse?

ARTICULUS II.

De Verborum Figuris, quæ constant Similitudine.

Quot sunt Figuræ Verborum, quæ constant Similitudine?

℞. Quatuor. Compar, sive Isocolon, Similiter Cadens, Similiter Desinens, Annominatio.

Quid est Compar, seu Isocolon?

℞. Est

℞. Est Figura, in qua ponuntur Membra, sive Commata simillimæ magnitudinis, v. g. pro Lege Manilia. n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum Cn. Pompejus exeunte hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, extrema æstate confecit.*

Sic & pro Sylla n. 14. *Multum hæc vox debet valere ejus hominis, qui Consul insidias Reipublicæ consilio investigasset, veritate aperuisset, magnitudine animi vindicasset.*

Item in Vat. n. 5. Philippica 5. n. 44.

Quid est Similiter Cadens, sive Homœoptoton?

℞. Est Figura, qua iidem casus sæpe in fine Commatis, aut sententiæ ponuntur. v. g. pro Roscio Amerino n. 27. *Quid tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* Ubi vides quatuor nomina in dandi casu posita.

Item pro Marcello n. 5. *Soleo sæpe ante oculos ponere, idemque libenter crebris usurpare sermonibus, omnes nostrorum Imperatorum, omnes exterarum gentium, potentissimorumque populorum, omnes clarissimorum Regum res gestas, cum tuis, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorum posse conferri.*

Item pro Cæcina n. 1.

Quid est Similiter Desinens?

℞. Est Figura, qua duæ, vel plures sententiæ, seu Orationis membra simili terminationis modo finiuntur. Cicero pro Lege Manil. n. 84. *Itaque non sum prædicaturus, quantas res ille domi, militiæque, terra, marique, quantaque felicitate gesserit; ut ejus voluntatibus non modo cives semper assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti, tempestatesque obsecundarint.*

Et Verrina 3. n. 9. *Quis hoc non perspicit, præclare nobiscum actum iri, si Populus Romanus istius unius*

supplicio contentus erit, ac non sic statuerit, non illum majus in se scelus concepisse, cum fana spoliarit, cum tot homines innocentes necarit, cum cives Romanos morte, cruciatu, affecerit, cum prædonum duces accepta pecunia dimiserit, quam eos, si qui istum tot, tantis, tam nefariis sceleribus coopertum jurati sententia sua liberarint.

Et pro Milone n. 85.

Quid est Paronomasia, sive Annominatio?

R. Est similitudo verborum in sententia dissimili, ut Philippica 3 n. 21. *En, cur Magister ejus ex Oratore Arator factus est?*

Et de Haruspicum responsis. n. 6. *Non modo vincere, sed vincire oporteret.*

Alia habes exempla Catil. 1. n. 93. Pro Rabirio Persio n. 72. in Verrem. n. 5.

EXERCITATIO.

Augustissimum JESU Nomen celebratur.

Per Paronomasiam, Isocolon, Similiter Cadens & Similiter Desinens.

SYNOPSIS.

1. Elevabit ac deprimet Imperatorum illorum vanitatem, & ambitionem, qui non tam a beneficiis, quam a maleficiis sibi nomen quæsierunt. Idque tractabit per Paronomasiam.

2. Hoc ipsum probabit exemplo Romanorum, quorum alius Achaicus, alius Macedonicus, alius Asiaticus ob expugnatam Achaiam, Macedoniam, Asiam appellati sunt; (idque tractabit per Similiter Cadens) & aliorum, qui nomen habuere, quod eversionem, depopulationem, vastationem intulissent.

3. Dicet, Nomen JEsu nihil præ se ferre præter bonitatem, beneficentiam, salutem, felicitatem, idque tractabit per Isocolon.

4. Id

4. Id confirmabit recensendo mirabiles effectus, qui ex Nomine JESU oriuntur. In cœlo DEUM placat, misericordiam conciliat, &c. In terris morbos pellit, vetustatem tollit, &c. In Inferis hostem humani generis coërcet, &c. Id porro tractabitur per Similiter Desinens.

Conclusio. Quid ergo tam dulci ac benefico Nomine nobis debet esse charum, & acceptum magis?

ORATIO.

(*Paronomasia.*) Valeat enimvero, valeat ambitiosissorum hominum genus, qui non tam a rebus gestis, quam a perditis ac profligatis, non tam a beneficiis, quam a maleficiis nominari se volunt! quibus cæsi exercitus, deletæ civitates, direptæ provinciæ, extinctæque gentes ac nationes nomen imponunt; quos feritatis potius atque injuriæ, quam fortitudinis, & munificentiæ monumenta nominant.

Est scilicet, qui, quod evertisset Græciam, sit ex eo appellatus Achaicus; (*Similiter Cadens*) est, qui devicta Macedonia magnam cladem genti Macedonum cum attulisset, dictus est Macedonicus: est, qui a Senatu Populoque Romano, quod partem orbis tertiam vastasset bello, ac perdidisset, vocatus sit Asiaticus: est, qui eversa ferro armisque Numidia, sit nuncupatus Numidicus.

Nam quid sexcentos appellem alios aliis nominatos vocabulis, (*Similiter Cadens*) quia urbibus excisionem, agris inflammationem, provinciis eversionem, populis desolationem, publicis ac sacris locis populationem intulissent; non in venia danda, aut in gratia miserorum, & innocentium ineunda probarum, ac liberalem animum demonstrassent.

At JESU Nomen ambitiosis illis nominibus quam dissimile est! Quid enim aliud, nisi meram sine cujusquam damno præ se fert benefaciendi voluntatem?

tem? (*Isocolon*) Quid aliud loquitur, nisi communem sine ulla exceptione salutem? quid aliud clamat? nisi perpetuam, id est immortalis animi felicitatem? Externum, idemque non mediocre bonum tribuere alteri, liberalitas est; vitam dare multo plus aliquid, quam magnificentia; diutissime propagare vitam, & ipsam vitæ immortalitatem conferre, quo id tandem, nisi nomine, optime JESU, tuo appellabimus? Fruere igitur tanto Nomine, sine ullius invidia, quod tu tibi sine ullius injuria ascivisti; retine cum omnium gratulatione, quod ad omnium salutem accepisti; maxima gloria tua posside, quod maximis rebus gestis peperisti.

Agite enim, quantam putatis vim esse, atque efficaciam illius Nominis, cujus pulcherrimis, & uberrimis fructibus nulla pars Orbis universi vacua videatur? Quid in altissimo DEI domicilio non molitur? Iratum humano generi Numen placat, divinam benignitatem, atque misericordiam conciliat, lætissimos beneficiorum omnis generis fontes in nos derivat. (*Similiter desinens*) Quid non perficit in terris? Hujus nominis auditione freta fides subsistit, erecta spes augescit, amor instigatus ad omne erga DEUM, atque homines officiorum genus exardescit. Mentis vero caligo plerumque hujus cogitatione Nominis nonne discutitur? ægritudines nonne sedantur? gestientes deliciæ, indomitæque libidines nonne tanquam freno cohibentur? Quid loquar nunc, ut ore tantum prolatum Nomen infestos humano generi adversarios, & ad nostrum interitum, animorumque perniciem ex inferis imminentes propulset; ut cunctas fraudes, conatusque refutet, ut audaces debilitet, ut omni jam supplicio maceratos de integro excruciet?

Nos ergo jucundius aliquid, quam JESU Nomen audiemus? frequentius aliquid, quam hoc Nomen loquemur? libentius aliquid, quam hoc Nomen scribemus? Habitet in oculis, hæreat in medullis

atque viſceribus; vivat, atque ſpiret inuſtum cordi; ut nos ante vita ac ſpiritus, quam nominis tanti grata recordatio deficiat.

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Burrhi ad Neronem Oratio, ut a Britannici cæde abſtineat.

SYNOPSIS.

Exordium, & Propoſitio. Dicet temperare ſibi non poſſe, quin vel cum periculo capitis Neronem dehortetur a tam pernicioſo exitialique conſilio.

Confirmatio petetur 1. a funeſtiſſimis illius parricidii effectis, quod Populus Romanus, Exteri, Superi ipſi, quibus acceptiſſimus erat Britannicus, execrabuntur, idque per Iſocolon tractabitur.

2. Ab ea fama, quam ſibi Nero virtutibus ſuis pepererat, quas facinus ejuſmodi non poſſit non obſcurare. Tractabitur illud per Similiter Cadens.

Rationem illam illuſtrabit demonſtratione publica, quam ſuæ in Neronem benevolentiæ Populus R. dederat; idque amplificabit per Similiter Deſinens.

Concludet hortando Neronem, ut potius redeat in gratiam cum Britannico, ipſique amice reconcilietur.

ORATIO.

Etſi deteſtandum illud, quod iniiſti de Britannico interficiendo conſilium, non poſſum palam incuſare, quin graviſſimum ipſe capitis periculum adire videar, Imperator fortiſſime; tamen ita me dies noctesque ſtimulat incredibile, quo ſemper exarſi, gloriæ tuæ ſtudium, ut tantam inuri nomini tuo labem ſegnis ac lentus non feram.

Enim-

Enimvero liceat mihi cum ea, quæ debetur tanto Principi, reverentia ſciſcitari: an cogitaſti ſatis apud te facinoris illud genus, quod moliris? An perpendiſti tecum diligenter, eam adhæreſcere inaudito hactenus parricidio atrocitatem, quam univerſus Populus Romanus perhorreſcat? (*Iſocolon*) exteræ gentes deteſtentur, ipſi Superi impunitum non ſinant? Prævidiſti Britannicum extingui a te non poſſe, quin præcipuum ſibi decus eripi Nobilitas doleat, ſuo ſe privari præſidio exercitus poſtulet, tota civitas dulciſſimos adimi amores conqueratur?

Tene vero, Princeps fortiſſime, quem vetus & implacabile (*Similiter Cadens*) Juvenis innocentiſſimi odium incendit, tene partæ tot rebus præclare geſtis gloriæ jam piget? tantumne te cepit laudum tuarum faſtidium, ut tuam extolli probitatem, prædicari palam humanitatem, uno omnium ore jactari pietatem non patiaris?

An ulla poſſit eſſe tibi vox ſuavior, an jucundior auribus concentus unquam accidat, quam cum imis pariter gratus ac ſummis, quo te ageres cunque, medios inter exultantium populorum plauſus incederes? cum virtutum tuarum fama omnium in te oculos, gratiam, admirationem concitares? (*Similiter Deſinens*) cum ſublatus honoris cauſa comitantium humeris, quaſi parta de ſingulorum animis atque voluntatibus victoria triumphares? cum ſuum te miſeri ſubſidium, afflicti ſolatium, perditi refugium appellarent; cum te oſtentare ſenes, jactare juvenes, prædicare univerſi ordines properantibus ſtudiis certarent; cum te ſemel viſo, te compellato, te laudato felices ſe omnes, beatosque exiſtimarent?

Ah! ne, Princeps fortiſſime, tam lætam rerum tuarum ſegetem unius facinoris labe contamines, ac corrumpas: placare potius Britannico fratri, vincat veteres inimicitias concordia, ſimultates amor

ſingu-

superiet, odio jam pridem insito constans ac perennis benevolentia succedat.

ARTICULUS III.

De Figuris Verborum, quæ aliquo conflictu constant.

Quid est Antitheton, seu Antithesis, ut est Figura verborum?

℞. Est Figura, qua verba verbis opponuntur, ut Ver. 5. n. 115. *Conferte hanc pacem, cum isto bello; hujus Prætoris adventum, cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto.* Item Orat. pro Milone n. 18.

Est enim hæc non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.

Sunt & alia hujus Figuræ exempla illustria, Ver. 6. n. 121. Cat. 2. n. 10. ibid. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc honestas, illinc turpitudo, &c.* Phil. 8. n. 10. 3. Ver. n. 3. Pro Font. n. 22.

Est alia Figura huic pene similis; quæ Antithesis dicitur, & inter Figuras sententiarum reponitur, quæ in sententiarum oppositione posita est; sed de illa suo loco tractabitur.

Quid est Antimetathesis, seu Antimabole?

℞. Est Figura, in qua procurrit sententiæ contrarietas, cum transpositione verborum. Ita Cicero Lib. 3. de Legibus n. 2. dicit, *Magistratum esse legem loquentem, Legem autem mutum Magistratum.*

Et pro Quinto n. 51. *Mavult commemorari de se, cum posset perdere, pepercisse; quam, cum parcere potuisset, perdidisse.*

Quid est Synœciosis?

℞. Est

℞. Est Figura, qua res eadem contrariis rebus tribuitur, ut: *Pessima res est, & nimia servitus, & nimia libertas.*

Quid est Oxymoron?

℞. Est Figura, qua idem de seipso negatur, ut fatue dictum videatur illud, quod postea dictum acute cognoscitur. Ita Cicero Lib. de Amic. n. 23. de amicis loquitur: *Amici, & absentes adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, & mortui vivunt.*

Simile est ejusdem de Sicilia testimonium, postquam illam expilasset Verres. *Sic erat deformis atque horrens ager Siculus, ut in ipsa Sicilia Siciliam quæreremus.*

Luculentum & illud Figuræ illius exemplum, quod Epigrammate concluditur, in veteres Urbis Romanæ ruinas:

Qui veterem in veteri quæris novus advena Romam,
Et Romæ in Roma nil reperis media.
Aspice murorum moles, disjectaque saxa,
Obrutaque ingenti vasta Theatra situ.
Hæc sunt Roma: viden', velut ipsa cadavera tantæ
Molis adhuc spirent imperiosa minas!
Vicit ut hæc mundum, voluit se vincere; vicit,
A se non victum ne quid in orbe foret.
Albula Romani permansit nominis index,
Quique etiam rapidis fertur in æquor aquis.
Disce hinc, quid possit fortuna; immota labescunt;
Et, quæ perpetuo sunt agitata, manent.

EXER-

EXERCITATIO.

Philippi Macedonis, & Alexandri Magni natura dispar, atque indoles demonstrat, non reperiri semper in indole, quæ in sanguine est, similitudinem.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, mirandum non esse, si parentibus similes liberi procreantur propter sanguinis communionem.

Propositio. Id porro videri mirum posse, si nullam habent liberi cum parentibus similitudinem. Addet, non esse illud tam infrequens, ut illustribus exemplis demonstrari non possit.

Confirmatio. Petetur ab exemplo Philippi Macedonis, & Alexandri Magni, qui non in virtutibus modo, sed etiam in vitiis dissimiles extitere; quod Antithetis variis illustrabitur.

Conclusio. Adeo vel in ipsa sanguinis communione disparitas indolis reperitur.

ORATIO.

Cum nihil est ad efficiendam in moribus, atque indole similitudinem potentius, quam ejusdem sanguinis communio, & ipsa natura pares amat in eis dotes contemplari, quos paribus, ut sic loquar, cœmentis confinxerit; tunc certe nemo est, cui mirum videri debeat, si liberi parentibus plerumque similes procreantur.

Verum, si quando talis e parentum sinu soboles prodeat, ut non modo nullam habeat cum progenitoribus suis similitudinem, sed oppositos etiam affectus, & contrarias voluntatum inclinationes præ

ſe ferat; tunc oriri jure poſſit admiratio non levis, & latentes tanti diſcriminis cauſæ curioſius inquiri.

Tamen etſi contra rerum naturam illud accidat, neque legitima ſatis ſubjici ratio videatur illius, quæ liberos inter & parentes cernitur, diſcrepantiæ; non eſt illud nihilominus tam infrequens, ut illuſtribus exemplis demonſtrari non poſſit.

Teſtis mihi ſit unus inter cæteros Magnus Alexander, qui Philippo parente procreatus, & ab eodem adeptus Imperium Macedonum, ita vixit, ita regnavit, ut tam in virtutibus, quam in vitiis nihil paternæ indolis, aut naturæ accepiſſe videretur.

Fuit enimvero utrique vincendi ratio diverſa; Philippus clam & arte; Alexander aperto Marte bella tractabat. Deceptis ille gaudere hoſtibus; hic palam fuſis. Prudentior ille conſilio, hic animo illuſtrior. Iram pater diſſimulare, plerumque etiam vincere: filius ubi exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. (*Antitheta*) Vini nimis uterque cupidus, ſed ebrietatis diverſa vitia. Philippo mos erat etiam de convivio in hoſtem procurrere, manum conſerere, periculis ſe offerre; Alexander non in hoſtes, ſed in ſuos ſæviebat. Illum ſæpe vulneratum prælia remiſerunt; hic amicorum interfector convivio frequenter exceſſit. Regnare ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle, filius metui. Literarum cultus utrique ſimilis. Majoris ille ſolertiæ, hic fidei. Verbis atque oratione Philippus, Alexander rebus moderatior; parcendi victis filio animus & promptior & honeſtior. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Denique orbis Imperii fundamenta Philippus, operis totius gloriam Alexander conſummavit.

Adeo vel ex ipſa ſanguinis communione magna interdum indolis, ac morum diſparitas exurgit!

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Christianos Heroas profanis Heroibus præstare.

Per Antitheta.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet, nihil habere heroicam fortitudinem, quod cum Christiana virtute comparari possit.

Confirmatio. Petetur ex comparatione rerum a profanis Heroibus gestarum in adeundis periculis, aut debellandis hostibus, cum constantia Christianorum Martyrum in ferendis patienter tormentis, vincendisque Tyrannorum furoribus; quod Antithetis illustrabitur.

Concludet. Dicendo, ne illos quidem fortes esse appellandos, qui se cupiditatibus vinci, ac superari passi fuerint.

ORATIO.

Etsi multa legimus ab Heroibus profanis edita fortitudinis exempla, quæ consequentium deinde ætatum laudem, atque admirationem meruerunt; hæc tamen, quantacunque sunt, aut æstimare, aut etiam mirari desinet, quisquis illa voluerit cum invicta Christianorum Heroum constantia comparare.

(*Antitheta.*) Prodeant enimvero, quotquot olim animi magnitudine conspicui, aut præclaris facinoribus illustres exstitere, suasque victorias cum Martyrum nostrorum triumphis conferant. Illi dubiis, incertisque periculis, isti certis, apertisque doloribus caput devovebant. Illi hostes quidem ferocissimos, sed freti sociorum auxiliis, sed muni-

ti armis aggrediebantur. Isti soli atque inermes Tyrannis crudelissimis dilaniandos se se permittebant. Illi conquiescebant identidem a laboribus, & beatæ pacis otio fruebantur. Isti ad extremum usque spiritum trajectam gravissimis ærumnis vitam perferebant. Illi evertendas arces, urbes excidendas, vastandas Provincias; isti frangendas cupiditates, vincendum animum, mortem ipsam superandam sibi proponebant. Illi arcano quodam superbiæ fastu stimulati; isti solius divini amoris studio incensi. Illi ut sibi apud posteros fortis animi famam compararent; isti ut DEO, Superisque gratiosi haberentur.

Eat ergo nunc ostentatrix vetus Roma, & Heroas suos cum nostris conferat, aut etiam fortes appellandos putet, qui timidi plerumque, qui desides & ignavi nihil veræ sinceræque virtutis retinebant; qui cum hostes vincerent, seipsos vincere minime sustinebant. Illi, illi fortes soli, & tam glorioso nuncupandi nomine, qui nullis cruciatibus corporis, nullo vel exilii, vel mortis metu, nullis crudelissimorum Tyrannorum furoribus a suscepta semel Christi fide deterreri potuerunt.

ARTICULUS IV.

De reliquis Verborum Figuris.

Quid est Adjunctio, sive Zeugma?

℟. Est Figura, qua ad unum verbum, seu primum, seu medium, seu postremum plures sententiæ referuntur. Cicero Lib. de Oratore ad Brutum. *Quid tam commune, quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis?* ubi vox illa *commune* multis vocibus inservit, ad quam illæ referuntur. Item pro Lege Manil. n. 40. *Sed hæredes, qui cæteros remorari solent, non retardarunt: non avaritia ab instituto cursu ad prædam aliquam revocavit, non libido ad voluptatem,*

non

non amœnitas ad delectationem, non nobilitas Urbis ad cognitionem, non denique labor ipse ad quietem. Ubi multa vocabula ad unum idemque verbum, *revocavit*, referuntur. Pro Quint. n. 15. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Et Orat. pro Marcello. n. 7 *Nihil sibi ex ista laude Centurio, nihil Præfectus, nihil Cohors, nihil Turma decerpit.*

Quid est Disjunctio?

℞. Est Figura Adjunctioni contraria, qua unicuique Orationis membro suum verbum apponitur, cum unum toti Orationi possit sufficere. Ita Cicero pro Archia n. 26. *Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

Ibidem. n. 19. *Homerum Colophonii suum esse civem dicunt, Chii suum vindicant, Salamini repetunt, Smyrnæi vero suum esse confirmant.*

Quid est Distributio?

℞. Est Figura, qua ita distribuuntur Orationis membra, ut singula singulis respondeant; quæ Figura eadem pene est ac Isocolon, de quo jam diximus. Cicero pro Lege Manil. n. 35. *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque dispersum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, extrema hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, media æstate confecit.*

Et pro Sylla n. 14. *Multum hæc vox deberet fortasse valere ejus hominis, qui Consul insidias Reipublicæ consilio investigasset, veritate aperuisset, magnitudine animi vindicasset.*

Et Phil. 5. n. 44 in Vat. n. 5.

Hæc Figura in sententiis efferendis vim habet & gratiam; sed eadem parce utendum Oratori, quia fastidium parit propter nimiam artis affectationem.

Quid est Synonymia, sive Interpretatio?

℞. Est Figura, qua plura idem significantia congeruntur instandi, urgendique gratia. Cat. 1. n. 10. *Nobiscum versari jam diutius non potes: non feram, non patiar, non sinam.* Cat. 2. n. 1. *Tandem aliquando Catilinam furentem audacia, scelus anhelantem, pestem patriæ nefarie molientem, ex urbe vel ejecimus, vel emisimus, vel ipsum egredientem urbe prosequuti sumus; abiit, excessit, evasit, erupit.*

Habes alia Figuræ hujus exempla pro Mil. n. 33. in Pisonem n. 47.

Observandum porro 1. magnum habendum esse verborum delectum, ne Orationem potius onerent, quam ornent. 2. Ut quæ verba ponuntur, extremo loco, sint graviora prioribus, imo aliquid paulo diversum sonent.

Quid est Synathrœismus, seu Congeries?

℞. Est multarum rerum, seu potius verborum congeries, qua præsertim utimur, cum aliquid amplificare, aut vehementius instare volumus. Sit illud exemplum Orat. qost reditum in Senatu n. 1. *Quæ potest existere tanta ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum, atque incredibile Orationis genus? quo quisquam possit vestra in nos universa promerita, non dicam complecti orando, sed percensere numerando? qui mihi fratrem optatissimum, me fratri amantissimo, liberis nostris parentes, nobis liberos: qui dignitatem, qui ordinem, qui fortunas, qui amplissimam Rempublicam, qui patriam, qua nihil potest esse jucundius, qui denique nosmetipsos nobis reddidistis?*

Et Catilinaria 1. n. 10. *Quæ cum ita sint, Catilina, perge, quo cœpisti, egredere tandem aliquando ex urbe: patent portæ, proficiscere: Nimium te diu Imperatorem tua illa Manliana castra desiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, sin minus, quam plurimos; purga urbem, magno me metu liberabis, dummodo inter me, atque te murus*

murus interſit; nobiscum verſari jam diutius non potes; non feram, non patiar, non ſinam. Vide & n. 20. Item pro Cælio n. 12, 46 pro Mil. 69.

Quid eſt Paradiaſtole, ſive Diſcriminatio?

℞. Eſt Figura, qua res inter ſe ſimiles diſtinguuntur. Ita Seneca de pigro homine loquens dicit: *Non diu vixit, ſed diu fuit.* Item, *Pergimus, non quo eundum eſt, ſed quo itur, nec ad rationem vivimus, ſed ad ſimilitudinem.*

Quid eſt Polyptoton?

℞. Eſt Figura, qua nomen idem variis in caſibus, vel generibus iteratur. Cicero Orat. de Haruſpicum Reſp. n. 33. *Tibi vero, ſi diligenter attenderis, intelliges, hominum pœnas deeſſe adhuc, non Deorum. Homines te in re fœdiſſima defenderunt; homines turpiſſimum, nocentiſſimumque laudaverunt, homines propter pecuniam judicio liberaverunt; hominibus injuria tui ſtupri illata in ipſos, dolori non fuit. Homines tibi arma, alii in me; alii poſt in illum invictum civem dederunt. Hominum beneficia prorſus concedo tibi, at majora non eſſe quærenda.*

Et pro Archia n. 14. *Pleni omnes ſunt Libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorum vetuſtas.*

Item 7. Et Ver. n. 78. *Eſt certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reſervetur.*

Quid eſt Polyſyntheton?

℞. Eſt Figura, qua multæ conjunctiones ſimul in eadem Orationis parte ponuntur. Cicero Lib. 1. Offic. n. 109. *In ſermonibus alium quidem videmus, quamvis præpotens ſit, efficere, ut unus de multis eſſe videatur; quod in Catullo, & in patre, & in filio, itemque in Mutio vidimus.*

EXERCITATIO.

Christus infans Orator disertissimus.

Per supra laudatas Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Mortales invitabit ad audiendum cœlestem Oratorem a DEO missum in terras ad homines erudiendos; quod tractabit per Congeriem, & Synonymiam, sive Interpretationem.

2. Dicet, Christum Infantem, quanquam silere videatur, loqui tamen disertissime; neque ipsum tantum, sed & quæ circum adjacent omnia, stabulum, fœnum, pannos &c. quod illustrabit Adjunctione.

3. Addet, disertius loqui ipsum e stabulo, quam olim e monte locuturus est, qui exemplo suo erudiat homines ad rerum terrenarum contemptum: idque tractabit per Disjunctionem. Jam beatos pauperes clamat, jam, &c.

4. Rationem afferet per Adjunctionem. Nam quis commendanti paupertatem non credat, quem viderit, &c. Quis repudianti honores fidem deroget, &c.

Concludet per Distributionem. Quis ergo jam divitias ambiat? quis honores sectetur, quis, &c.

ORATIO.

Adeste, mortales, quotquot estis, venite, properate frequentes: (*Synonymia.*) ecce promissus vobis tot abhinc sæculis, desideratus ab innumeris gentibus, Orbi universo tamdiu expectatus, e pulcherrimo Cœli domicilio delabitur cœlestis Orator, qui obsitas veteris ignorantiæ tenebras depellat, mentes erudiat, & depromptam ex ipso DEI omnipotentis sacrario doctrinam impertiat. Accedite igitur propius, succedite

dite in ipsa loci illius penetralia, quæ sibi ad perorandum elegit: & cavete sedulo, ne quid eorum vobis excidat, quæ ab ipsius ore divino promanabunt.

Quamquam ludimur! nam quæ nova se oculis nostris species objicit? Quærimus Oratorem; ecce reclinatum in præsepio, pannis involutum, constrictum fasciis, unius denique diei infantem offendimus. Quin &, quem venimus auditum, is silet, aut nihil emittit præter vagitus miserabiles, certissima paupertatis, angustiæ, dolorum, ac miseriarum, quas patitur, argumenta.

Tamen, ne vos inanis species decipiat; vel in Infante, (*Adjunctio,*) vel in silente Oratorem agnoscite disertissimum. Neque vero loquitur ipse tantum, sed & quæcunque hic adjacent, omnia loquuntur. Stabulum, præsepe, panni, vagitus, lacrymæ, minuta corpusculi membra, ipsum denique, quod miramur, silentium disertissime loquitur.

Imo, imo excipite diligenter auribus cœlestis illius, quam tradit, doctrinæ oracula; jam enim exemplo suo melius, quam oratione (*Disjunctio*) beatos pauperes clamat, beatos, qui lugent, prædicat, beatos, qui patiuntur ultro vitæ hujus ærumnas ac calamitates, profitetur. (*Polysyntheton.*) Nunc hodie primum divitias improbat, & ambitionem arguit, & molles delicatioris vitæ delicias execratur. Nunc e stabulo melius, quam olim e monte facturus est, reconditioris sapientiæ fundamenta orditur, & jacit.

Nam quis, amabo, commendanti paupertatem non credat, quem ad extremas egestatis angustias redactum, & rebus spoliatum omnibus noverit? (*Adjunctio.*) cui procul a cognatis, notis amicis posito, nullum comitatum, nullum auxilium, nihil eorum, quæ miserrimis quibusque nunquam desunt, videat suppetere? quem sine tecto, sine lare, sine foco nihilo sane commodius, quam foris, in aperto ac propatulo loco natum, & educatum sciat? Quis repudianti ho-

nores ac dignitates fidem deroget, dum ipſe ſciens, volensque viliſſima quæque, ſpreto, conculcatoque mundano faſtu, amplectitur? Dum patrem opificem, matrem pauperem in vulgus ignotam, tenuiſſimis utrumque fortunis elegit, dum emendicato oſtiatim diverſorio ſpretus inſigniter, & per ſummam contumeliam excluſus undique, ad deſertas, inhabitabilesque attegias, ad merum ceſpitem, meram materiam, ad brutorum animantium vitam, ſocietatem, ac veluti contubernium ſe demittit? Quis diffluentem deliciis, voluptuoſamque vitam increpanti contradicere audeat, quem graviſſimos acerbitatum caſus intelligat ſubiiſſe, & innumeris, quibus hæc vita confligatur, ærumnis obnoxium, ac ſubditum eſſe fateatur?

(*Diſtributio.*) Erit ergo deinceps, qui divitias tantopere conquirendas putet, dum Chriſtus exemplo ſuo paupertatem commendat? Erit, qui honores ac dignitates conſectetur, dum Chriſtus abjecta ſæculi pompa obſcuræ vitæ opprobrium amandum eſſe reclamat? Erit, qui mollioribus vitæ illecebris ſtudeat impenſius, dum Chriſtus inter acerbiſſimos dolorum aculeos natus conſectandas, aut ſaltem ferendas moleſtiarum acerbitates eſſe demonſtrat!

ALIA EXERCITATIO.

Servandam eſſe etiam in appetenda gloria moderationem.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, tam exitioſam eſſe nimiam gloriæ cupiditatem, quam eſſe ſolet fluvius, qui præſcriptos ſibi fines excedit.

2. Di-

2. Discurrendo per multa vitia ostentet, nullum esse, quod tam gravem Reipublicæ ruinam afferat, quam nimia gloriæ libido; idque tractabit per Adjunctionem.

3. Demonstrabit nullam esse ætatem, nullum ordinem, quem non corrumpat, idque per Disjunctionem.

4. Per Distributionem contendat, nihil esse tam sanctum, quod non illa violet, nullum esse vitium, ad quod non impellat.

Concludet per Adjunctionem, providendum omni Reipublicæ, ut in suis immoderatum gloriæ desiderium reprimat.

ORATIO.

Quemadmodum fluvius leni ac temperato agmine profluens agris fertilitatem, urbibus merces peregrinas, populis ac regionibus ubertatem invehit; idem si exundans & impatiens suis ripis teneri erumpit, sata læta evertit, campis vastitatem, perniciem ipsis urbibus importat: ita gloriæ cupiditas quamdiu tenebit modum, & præscriptos intra limites se continebit, lucro erit ac laudi: sin vero ultra fines illos prosilierit, quos illi ratio, virtusque posuerint, incredibile dictu est, quas afferat calamitates, quantam perniciem publicis privatisque rebus importet.

Cedo mihi enimvero aliam tam metuendam Reipublicæ perniciem, quam cupido gloriæ esse solet, ubi semel justos moderatæ virtutis fines prætergressa est. (*Adjunctio,*) Non alieni semper appetens avaritia, non ignavia civium, non effrœnata voluptatum libido, non iræ, non simultates, non ipsæ, quæ alios in alios acuunt, civiles discordiæ, tam gravem, tam apertam, tam fatalem Reipublicæ ruinam moliuntur. (*Di-*

(*Disjunctio.*) Nam cui demum parcit, cui non imperat, cui non dominatur impotens gloriæ libido? Adoleſcentes urit, viros inflammat, ſenes etiam accendit, nobiles acuit, plebejos exſtimulat, barbaris etiam & incultis gentibus faces ſubjicit, & graviſſima importat incendia.

(*Diſtributio.*) Sed quid iſta commemoro? Nihil eſt tam altis defixum radicibus, quod non evellat; nihil tam firmum, tam defenſum, quod non perfringat; nihil tam indomitum, quod non ſubjiciat; nihil tam ſanctè inſtitutum, quod non reſcindat; nihil denique ſacrum, quod non polluat.

Hoc igitur præcavere ſedulo debet omnis bene morata Reſpublica, (*Adjunctio.*) ut ſi dociles, modeſtos, obſequentes, pacis ac tranquillitatis ſtudioſos cives habere voluerit, eam in ipſis cupiditatem temperet, quæ audaciæ, temeritati, iræ, vindictæ, rebellioni, impietati, innumeris denique vitiis quaſi vexillum ſolet præferre.

CAPUT IV.

De Figuris Sententiarum.

Quid ſunt Figuræ Sententiarum?

R. Sunt Orationis ornamenta, quæ non in verbis, ſed in ipſis ſententiis collocatam habent ſuam dignitatem.

Quæ ſunt Figuræ Sententiarum?

R. Præcipuæ ſunt illæ:

Interrogatio, Reſponſio, Subjectio, Prolepſis, Correctio, Dubitatio, Communicatio, Proſopopœja, Apoſtrophe, Hypotypoſis, Apoſiopeſis, Ethopœia, Emphaſis, Suſtentatio, Prætermiſſio, Licentia, Conceſſio, Parentheſis, Diſtributio, Permiſſio, Antitheſis, Deprecatio, Optatio, Execratio, Epiphonema, Exclamatio.

Age

Agemus de ſingulis ſuo ordine; atque ut uberior rerum ſeges Exercitationibus contingat, plures Figuras Articuli ſinguli complectentur.

ARTICULUS I.

De Interrogatione, Reſponſione, & Subjectione.

Quid eſt Interrogatio?

℞. Eſt Figura, qua Orator adverſarium, vel alium quemlibet, vel ſemetipſum interrogat, ob aliam quam ſimplicem ſciſcitandi cauſam. Hujus porro Figuræ tot ſunt apud Ciceronem exempla, ut in ſingulis pene paginis occurrant.

Catilin. 1. n. 1. *Quouſque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra? quamdiu nos etiam furor iſte tuus eludet? quem ad finem ſeſe effrœnata jactabit audacia? Nihil te nocturnum præſidium palatii, nihil urbis vigilia, nihil timor populi, nihil conſenſus bonorum omnium, nihil munitiſſimus habendi Senatus locus, nihil horum ora, vultuſque moverunt? Patere conſilia tua non ſentis? Conſtrictam jam horum omnium conſcientia teneri conjurationem tuam non vides? quid proxima, quid ſuperiori nocte egeris? ubi fueris, quos convocaris, quid conſilii ceperis, quem noſtrum ignorare arbitraris?*

Et pro Plancio n. 48. *Eſtne hæc vera contentio? Placetne ſic agi? Non poſſum magis pedem conferre, ut ajunt, aut propius accedere. Quid taces? quid diſſimulas? quid tergiverſaris? Etiam atque etiam inſto, atque urgeo, inſector, poſco, atque adeo flagito crimen: quamcunque tribum, inquam, delegeris, quam tulerit Plancius, tu oſtendito, ſi poteris, vitium.*

Verrina 7. n. 15. 146. Pro Cœlio n. 71. Ver. 1. n. 21. Var. 5. n. 160. Pro Flacco n. 79. Pro Cluent. n. 62. Pro Sextio n. 78.

Quid eſt Interrogationis uſus?

℞. Fre-

℞. Frequentissimus est in omni genere Causarum; in Exordio, Narratione, Confirmatione, & Peroratione. Valet autem præcipue in laudando, & vituperando, in votis ac desideriis. Usurpatur autem maxime, cum urgendus est adversarius vehementius.

Quid est Responsio?

℞. Est Figura, qua unum interroganti aliud, quod utilius est, respondetur. Cicero pro Rosc. Amer. n. 143. „ Quid vis amplius? quid insequeris? quid oppu-„ gnas? qua in re voluntatem tuam a me lædi putas? „ Ubi tuis commodis officio? quid tibi obsto? Si spo-„ liorum causa vis hominem occidere? spoliasti. Quid „ quæris amplius? si inimicitiarum? quæ sunt tibi ini-„ micitiæ cum eo, cujus antea prædia possedisti, quam „ ipsum cognosti? sin metuis? abeone aliquid metuis, „ quem vides ipsum ab se se tam atrocem injuriam „ propulsare non posse? &c. "

Et pro Muræna n. 73. *Quid enim, num Senatus obviam prodire crimen putat? non, sed mercede convince. Num sectari multos? non, sed conductos doce. Num locum ad spectandum dare? aut ad prandium invitare? minime, sed vulgo, passim: quid est vulgo? universos.*

Item pro Flacco n. 4.

Quid est Subjectio?

℞. Est Figura, qua Orator vel interrogat seipsum, & respondet sibi, vel cum alium interrogavit, non exspectat ejus responsum, sed aliud addit de suo. Ita Cicero: *An domus tibi deerat? at habebas. An pecunia? at abundabas. An arma? at non ita pridem ad te missa fuerant.*

Et pro Lege Manil. n. 61. „ Quid tam novum, quam „ adolescentulum privatum exercitum, difficili Reipubli-„ cæ tempore conficere? confecit. Huic præesse? præfuit. „ Rem optime ductu suo gerere? gessit. Quid tam præ-„ ter consuetudinem, quam homini peradolescenti, „ cujus a Senatorio gradu ætas longe abesset, impe-„ rium atque exercitum dari? Siciliam permitti, atque

Afri-

„ Africam bellumque in ea administrandum? Fuit in
„ his Provinciis singulari innocentia, gravitate, vir-
„ tute: bellum in Africa maximum confecit, victorem
„ exercitum deportavit."

Habet alia hujus Figuræ exempla pro Quintio n. 34. 44 79. Pro Rosc. Amer. n. 54. 74. 2. in Rull. n. 45. Ver. 4. n. 192.

Quis est usus hujus Figuræ?

℞. Usurpatur illa maxime in Amplificatione cum ad laudem, tum ad vituperium; seu cum urgetur adversarius, aut suadetur aliquid, vel dissuadetur. Egregium hujusce rei exemplum offert Oratio pro Muræna n. 88. ubi Cicero dissuadet Judicibus exilium Murænæ.
„ Si, quod Jupiter omen avertat, hunc vestris senten-
„ tiis afflixeritis, quo se miser vertet? domumne, ut
„ eam imaginem clarissimi viri parentis sui, quam
„ paucis ante diebus laureatam in sua gratulatione
„ conspexit; eandem deformatam ignominia, lugen-
„ temque videat? An ad matrem, quæ misera modo
„ Consulem osculata filium suum, nunc cruciatur,
„ & solicita est, ne eundem paulo post spoliatum
„ omni dignitate conspiciat? Sed quid ego matrem,
„ aut domum appello, quem nova pœna legis & do-
„ mo & parente, & omnium suorum consuetudine,
„ conspectuque privat? Ibit igitur in exilium miser?
„ quo? ad Orientisne partes, in quibus multos annos
„ legatus fuit, & exercitus duxit, & magnas res gesf-
„ sit? At habet magnum dolorem, unde cum
„ honore discesserit, eodem cum ignominia
„ reverti, &c."

EXER-

EXERCITATIO.

Veturia Coriolani Mater ad Filium Romæ excidium meditantem.

Per Interrogationem, Reſponſionem, Subjectionem.

SYNOPSIS.

Exord. Queretur Veturia repulſas Senatus preces; petetque per Interrogationem, num deprecantem matrem paret rejicere.

2. Per aliam interrogationem, quæret ab eo, quid velit? quid meditetur?

3. Per Interrogationem cum Subjectione junctam oſtendet conſilii ipſius iniquitatem, qui devotam ſibi urbem, pœnitentem facti, & paratam ad omnia velit perdere.

4. Per Interrogationem, & Reſponſionem dicet, vis nocentes plectere? punies innocentes. Hoſtes perſequeris? perdes amicos &c.

Denique minabitur, niſi ille iram ponat, futurum, ut excidium urbis a ſuorum ſtrage incipiat.

ORATIO.

Certum igitur, deliberatumque eſt, Coriolane, (*Interrogatio.*) cupidum cædis, & appetentem vindictæ animum explere? Hodiernus dies nobis ultimus illuxit. Nihil Senatus preces, nihil vota populi, nihil totius civitatis mœror, ac comploratio animum inflectunt? Tuosne etiam durus abjicies, ac reſpues? Tu Parentis afflictæ gemitus, tu conjugis piæ lacrymas, tu miſeræ ſobolis orbitatem aſpicies ſiccis oculis, & inexorabili mente etiam perferes?

Sed quid agis? quid moliris? quid cogitas? quis eſt ſenſus armorum tuorum? quid ſibi volunt diſtricti illi gladii? quid accenſæ faces meditantur? Me-

Mene, an ſponſam, an filios petunt? Adeone veteris injuriæ memor, atque iræ impotens, nihil ut avidum ultionis animum placare valeat?

At enim te civem, te bene meritum de patria, (*Subjectio*) te innocentem ingrata civitas damnavit: ſed ipſam facti piget. Te expulit? ſed revocavit; te Magiſtratibus ſpoliavit? ſed ampliores reſtituit; te probro, te contumelia, te dedecore, per ſummum nefas, notavit? at devota jam tibi tota, & ad omne obſequii genus parata, quidquid eſt admiſſum flagitii, ultro volensque expiabit.

Quanquam ſi cædes placet, ſi te pereuntis patriæ funera delectant, ſaltem ah! diſtingue ſontes ab inſontibus, hoſtes ab amicis, alienos a tuis (*Interrogatio, & Reſponſio.*) Nocentes vis perdere? perdes innocentes. Infenſos tibi perſequeris? mactabis amicos. Civium ingratorum ſanguinem appetis? tuorum cruorem fundes. Neſcis ergo, Coriolane, neſcis, quia ſub iſtis mœnibus, quæ jam evertes, in his laribus, quos jam incendes, intra illius urbis penetralia, quam excidio deſtinas; neſcis, inquam, quia filii chariſſimi, fidelis uxor, & tua quondam cura, infelix mater tegitur?

Ne dubita: niſi pacem annuis; niſi te amor, fides, pietas furentem retinent; idem qui patriam tumultus & nos obruet. Ibo, ibo, & infeſtos inter gladios occurram nudato pectore, liberos tibi objiciam tuos; primos portarum aditus uxor, & mater defendent. Aut arma pones nobis rogantibus; aut, ſi vindicta magis placet, prima cademus tibi victima; nec niſi noſtro cruentum ſanguine in civium tuorum corpora ferrum exiges.

ALIA EXERCITATIO.

Andromache ad Ulyssem, cum is Astyanactem mactandum repeteret.

SYNOPSIS.

Exord. Ulyssi gratulabitur, quod supplicem, & advolutam genibus Priami nurum, & Hectoris conjugem videat.

2. Sententiam corriget, petetque ab Ulysse veniam, cujus in misericordia salutem Astyanactis sui positam fatebitur.

3 Per varias Interrogationes quæret, an non satis graves pœnas Trojani dederint incensa Troja, Priamo, atque Hectore interfectis? cur ultra Græci veteres injurias vindicent? cur puerum innocentem perdere meditentur?

4. Ostendat per Interrogationem, & Subjectionem, nihil esse metuendum a puero, inermi captivo, qui nec hostes, nec animos noverit.

5. Jubebit Ulyssem securum esse ab omni metu; unumque rogabit, ut sibi vitam in tenebris trahere ingloriam liceat.

ORATIO.

Quod hactenus nec incensa Troja, nec ereptis hujus Imperii defensoribus, nec ipso Hectore amantissimo conjuge interfecto Græci consecuti sunt, ut advolutam cuiusquam ad pedes Andromachen, aut supplices manus protendentem viderent, id hodie felici, dicam, fato tuo, Ulysse, an tua potius sagacitate perfecisti.

Gratulare igitur tibi, Imperator sapientissime, illa tot Regum neptis Andromache, illa magni Priami nurus, & fortis conjux Hectoris tua amplexari genua non erubescit. Quid in longa obsidione

illa

illustrius, quid in victoria gloriosius, quid in præda magnificentius sperare potuisti?

Quanquam ubi sum? aut quem alloquor? (*Interrogatio, & Responsio*) Supplex Dominum, victorem captiva, vitæ, necisque arbitrum victima crudelibus fatis mancipata! Pone ingentes animos, Andromache, & quos dedit fortuna sensus; indue. Hi spiritus olim stante Troja decebant, lapsa non decent. Da veniam, Ulysse, ignosce, si me pristinæ sortis recordatio vel afflictam ac jacentem exstimulet. Ad te confugio, tibi me permitto totam; in tua bonitate atque clementia vitam, ac salutem repono. Te per istam animi tui lenitatem, per communes Deos, per spem surgentis Telemachi oro, atque obtestor; noli perdere, quos potes tueri; serva mihi sospitem Astyanacta, & innocentis illius victimæ miserefce.

Nam quid ultra nos persequeris? Num ergo satis graves pœnas miseri Troes luimus? (*Interrogatio*) num abunde veteres injurias ulti Græci sunt? Heu! quos ego dolores vel una non sensi? Patriam ferro flammisque evertistis? propinquos ac consanguineos interfecistis; Hectorem meum crudelem in modum raptastis! Quid innocentem puerum, unicum afflictæ matris solatium ad pœnas repetitis? An vestras ille turmas profligavit? an vestris subjecit ignes navibus? an Græcorum sanguine manus cruentavit?

(*Interrogatio, & Subjectio*) Sed quid ego hæc? Frustra sum! timemur, Astyanax; neque se Græci securos, aut victores putant, dum vixeris? Itane vero est, Ulysse? nihil fingis? nihil dissimulas? Ah ne te ista cura maceret; non sic jacemus miseri, ut facere cuiquam metum valeamus? Timetis, ne resides incensæ Trojæ cineres Astyanax exsuscitet? at puer est; veremini, ne suos olim pristinam in libertatem vindicet? at in vinculis, at captivus est. Per-

 time,

timescetis, ne parentis, & avi mortem ulciscatur? At nec patrem, nec avum novit, aut vidit.

Egregium enimvero timoris argumentum. Victores Græci victos, armati inermes, Ulysses puerum, universus exercitus tristes desolatæ familiæ reliquias extimescunt. Esto solutus ab illo metu, Ulysse; plus miserandi, quam timendi sumus! I, repete patriam, & reportatâ victoriæ gloriam nostris securus refer. Hoc unum exorem ab humanitate tua, ut ingloriam perpetuis in tenebris vitam trahere filio, matrique liceat; sic tu faventibus Superis Ithacam sospes & incolumis appellas! sic tibi Telemachus longum vivat, & avum patremque factis ingentibus æmuletur! sic Laertem charissimum, sic Penelopen tuam revisas, & diu multumque utriusque amplexibus perfruare.

ARTICULUS II.

De Prolepsi, Correctione, Dubitatione, Communicatione.

Quid est Prolepsis, sive Anteoccupatio?

℞. Est Figura, qua Orator occupat id, quod ab adversario objici posset. Usum habet frequentem in Exordiis. Divinat. in Ver. n. 1. *Si quis vestrum, aut eorum, qui sunt, forte miratur, me, qui tot annos in causis, judiciisque publicis ita versatus sum, ut defenderim multos, læserim neminem: subito mutata voluntate ad accusandum descendisse; is, si mei consilii causam, rationemque cognoverit, una & id, quod facio, probabit, & in hac causa profecto neminem præponendum esse mihi actorem putabit.*

Item pro Rosc. Amer. n. 1. Ver. 6. n. 2. Ver. 7. n. 2. Pro Rab. Posth. n. 1. Pro Sextio. 3.

Quot modis fieri potest Prolepsis?

℞. 1. Cum fatemur verum id esse, quod ab adversario objicitur; ut in Orat. pro Rab. Posthumo

n. 1.

n. 1. *Si quis est, Judices, qui C. Rabirium, quod sua fortuna fundatas præsertim, atque optime constitutas opes potestati Regiæ, libidinique commiserit, reprehendendum putet, adscribat ad judicium suum non modo meam, sed hujus etiam, qui commisit, sententiam; neque enim cuiquam ejus consilium vehementius, quam ipsi displicet.*

2. Cum aliquid sibi objicit Orator, & refellit statim, pro Archia n. 15. „ Quæret quispiam, quid? Illi „ summi viri, quorum virtutes litteris proditæ sunt, istane doctrina, quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt? „ Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen „ est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse, & sine doctrina naturæ ipsius habitu prope divino, per seipsos moderatos & graves extitisse fateor; atque illud adjungo: sæpius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, cum ad naturam eximiam, atque illustrem accesserit ratio quædam, confirmatioque doctrinæ, tum illud nescio, „ quid præclarum ac singulare solere existere. " Item Ver. 7. n. 2.

3. Cum aliquid Orator præsumit, quod ab adversario objici posset, ut pro Cœlio n. 39. *Dicet aliquis, hæc est igitur tua disciplina? sic tu instituis adolescentes? ob hanc causam tibi hunc puerum parens commendavit & tradidit, ut in amore & voluptatibus adolescentiam collocaret, & hanc tu vitam, atque hæc studia tu defenderes? Ego, si quis, Judices, hoc animi robore atque hac indole virtutis ac continentiæ fuit, ut respueret omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum in labore corporis atque animi contentione conficeret; quem non quies, non æqualium studia, non ludi, non convivia delectarent; nihil in vita putaret expetendum, nisi quod esset cum laude, & cum dignitate conjunctum, hunc mea sententia divinis quibusdam bonis instructum atque ornatum puto.*

Talis est locus ille pro Lege Manilia. n. 22. *Requiretur fortasse nunc &c.*

4. Cum Orator emendat aliquid, priusquam id dicat, ut in Orat. pro Sextio n. 4. *Itaque si aut acrius egero, aut liberius, quam qui ante me dixerunt, peto a vobis, ut tantum orationi meæ concedatis, quantum & pio dolori, & justæ iracundiæ concedendum putetis.* Item, pro Quintio n. 5.

5. Denique cum dicit Orator aliquid, antequam id dicere videatur, ut P. Ver. n. 2. *Magnum videor dicere; attendite etiam, quemadmodum dicam; non enim verbi neque criminis augendi causa complector omnia, cum dico, nihil istum ejusmodi rerum in tota Provincia reliquisse.*

Hujus autem Figuræ sunt illæ apud Tullium formulæ: „ Forsitan quæretis: Forte dicet quis? Etiam dicere audebis; an etiam sunt, qui dicant; sed quæ „ exaudio, dissimulare non possum: At ne quis a vo„ bis. Reprehendo igitur? minime vero; neque enim, „ &c. "

Q. id est Correctio?

℞ Est Figura, qua Orator dictam sententiam alia magis idonea corrigit. Hac utitur Tullius imprimis, si quem pungere acrius velit. Ut pro Cœlio n. 32. *Quod quidem facerem vehementius, nisi mihi intercederent inimicitiæ cum istius mulieris viro, fratrem volui dicere, semper hic erro; nunc agam modice, nec longius progrediar, quam me mea fides, & causa ipsa coget.*

Alia est Correctio verbi, alia sententiæ; in priori dictum verbum Orator emendat, & aliud subjicit; in posteriori sententiam ipsam corrigit.

Verbum corrigit, loco jam laudato pro Cœlio. item. n. 71. *O stultitiam! stultitiamne dicam, an impudentiam singularem?*

Et Pro Rosc. Am. n. 134. *In hac vita quos sumptus quotidianos, quas effusiones fieri putatis? quæ vero*

com-

convivia? honesta, credo, in hujusmodi domo? sic domus hac habenda est potius, quam officina nequitiæ, & diversorium flagitiorum omnium.

Item pro Ligario n. 26. pro Sextio n. 110. 2. Philipp. n. 10.

Hæc Figura multum leporis habet, cum in Paronomasia luditur, ut: *tum iste vir optimus, pessimum volui dicere.*

Corrigit sententiam Cicero pro Lig. n. 24. „ Veniebatis igitur in Africam Provinciam, unam ex omnibus huic victoriæ maxime infestam, in qua erat Rex potentissimus, inimicus huic causæ, aliena voluntas, conventus firmi atque magni. Quæro, quid facturi fuissetis? quanquam quid facturi fueritis non dubitem, cum videam, quid feceritis. "

Item Phil. 2. n. 42. „ Quanquam hoc maxime admiratus sum, mentionem te hæreditatum ausum esse facere, cum ipse hæreditatem patris non adiisses. Hæc ut colligeres, homo amentissime, tot dies in altera villa declamasti. Quanquam tu quidem, ut tui familiarissimi dictitant, vim exhalandi, non ingenii acuendi causa declamitas.

Item 1. Cat. lin. 22. & 24. pro Comœdo n. 18. Pro Domo sua n. 121. Pro Plancio n. 40. 2. Offic. n. 77.

Hac porro Figura non utitur modo Tullius ad vituperandum, sed etiam laudandum, ut 3. Philip. n. 3. „ Cajus Cæsar adolescens, pene potius puer, incredibili, ac divina quadam mente atque virtute, tum maxime, cum arderet furor Antonii, cum ejus a Brundusio crudelis ac pestifer reditus timeretur, nec postulantibus, nec cogitantibus, nec opinantibus quidem nobis, quia fieri posse non videbatur, firmissimum exercitum invicto genere veteranorum militum comparavit, patrimonium suum effudit. Quanquam non sumus usi eo verbo, quo decuit; non enim effudit, sed in salute Reipublicæ collocavit. "

Item pro Dejot. n. 16. *At credo, hoc homo inconsultus & temerarius non videbat; quis consideratior illo, quis tectior? quis prudentior? Quamquam hoc loco Dejotarum non tam ingenio & prudentia, quam fide & religione defendendum puto.*

Ex laudatis jam locis facile est intelligere, quænam formulæ huic tractandæ Figuræ deserviant.

Quid est Dubitatio?

R. Est Figura, qua Orator fingit nescire se, quid dicere debeat, aut quam in partem animum convertat. Dubitatio autem altera verborum, altera rerum dici potest. Verborum quidem, cum de nomine Orator dubitat, ut pro Quintio n. 56 „ Si ista Causa abs te tota „ per summam fraudem & malitiam facta est; si vadi„ monium omnino tibi cum Quintio nullum fuit; quo „ te nomine appellemus? improbum? ut etiamsi va„ dimonium desertum esset, tamen in illa postulatio„ ne, & proscriptione bonorum improbissimus repe„ riebare. Num malitiosum? neges. Fraudulentum? „ jam id quidem arrogas tibi, & præclarum putas. „ Audacem? cupidum? perfidiosum? vulgaria & ob„ soleta sunt, res autem nova & inaudita."

Item & 6. Ver. n. 1.

Illustre est exemplum apud Livium Lib. 4 Decade 3. ubi Scipio ita loquitur: „ Apud vos quemadmodum „ loquar, nec consilium, nec oratio suppeditat, quos, „ nec quo nomine appellare debeam, scio. Cives? „ qui a patria vestra descivistis. An milites? qui im„ perium auspiciumque abnuistis. Sacratos? Religio„ nem rupistis. Hostes? corpora, ora, vestitum, „ habitum civium agnosco; facta, dicta, consilia, „ animos hostium video."

Dubitatio vero rerum ea est, cum ex pluribus rebus Orator quærit, quid agere debeat 6. Ver. n. 88. „ Unum hoc crimen videtur esse, & a me pro uno „ poni de Mercurio Tyndaritano. Plura sunt: sed „ ex quo pacto distinguere, aut separare possim, nescio.

„ scio. Est pecuniarum captarum, quod signum a
„ sociis pecuniæ magnæ sustulit. Est peculatus, quod
„ publice Populi Romani signum de prædâ hostium
„ captum, positum Imperatoris nostri nomine, non
„ dubitavit auferre. Est majestatis, quod Imperii no-
„ stri gloriæ, rerumque gestarum monumenta ever-
„ tere, atque asportare ausus est. Est sceleris, quod
„ in hominem innocentem, socium nostrum atque
„ amicum novum, ac singulare supplicii genus exco-
„ gitavit. Illud vero quid sit, jam nequeo dicere;
„ quo nomine appellem, nescio, &c." Totus ille lo-
cus egregius est.

Item pro Rosc. Amer. n. 29. „Hoc consilio, atque
„ adeo hac amentia impulsi, quem ipsi, cum cupe-
„ rent, non potuerunt occidere; eum jugulandum
„ vobis tradiderunt. Quid primum querar? aut un-
„ de potissimum exordiar? aut quod, aut a quibus
„ auxilium petam? Deorumne immortalium? Populi-
„ ne Rom. vestramne, qui summam potestatem ha-
„ betis, hoc tempore fidem implorem?"

Habes alia ejusdem Figuræ exempla 2. Ver. n. 32. 7.
Ver. n. 112. Phil. n. 19. Pro Cluentio n. 4. 11.

Quis est usus illius Figuræ?

R. Multiplex. Valet in Orationibus Panegyricis, quando ea rerum gestarum ubertas occurrit, aut virtutum alicujus, & ornamentorum magnitudo, ut Orator finget nescire se, unde potissimum debeat ordiri, & quid primum dicere. In genere judiciali, cum indignitas alicujus facinoris est exponenda, aut vitia alicujus redarguenda. In genere deliberativo, quando rei gerendæ tot occurrunt rationes, ut quam primo loco ponat, fateatur Orator se nescire.

Quid est Communicatio?

R. Est Figura, qua Orator vel adversarios, vel Auditores, vel Judices ita consulit, ac compellat, ut eos rei judices quasi constituere velle videatur, adeo bonitati causæ suæ confidit.

Cicero pro Rab. Perd. n. 22. „ Tu denique Labie-
„ ne, quid faceres tali in re, ac tempore, cum igna-
„ viæ ratio te in fugam, atque in latebras compelle-
„ ret, improbitas & furor L. Saturnini in Capitolium
„ arcesseret; Consules ad patriæ salutem ac liberta-
„ tatem vocarent? Quam tandem auctoritatem, quam
„ vocem, cujus sectam sequi, cujus potissimum im-
„ perio parere velles?

Pro Muræna n. 9. „ Quod si licet desinere, si te
„ auctore possum, si nulla inertiæ, nulla superbiæ
„ turpitudo, nulla inhumanitatis culpa suscipitur: ego
„ vero libenter desino; sin autem fuga laboris desi-
„ diam, repudiatio supplicum superbiam, amicorum
„ neglectio improbitatem coarguit; nimirum hæc
„ causa est hujusmodi, quam nec industrius, nec mise-
„ ricors, nec officiosus deserere possit. Atque hujusce
„ rei conjecturam de tuo ipsius studio, Servi, facile ce-
„ peris. Nam si tibi necesse putas, etiam adversariis ami-
„ corum tuorum de jure consulentibus respondere; &
„ si turpe existimas, te advocato, illum ipsum, quem
„ contraveneris, causa cadere; noli esse tam injustus,
„ ut, cum tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros
„ rivulos etiam amicis putes clausos esse oportere."

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 37. 7.
Ver. n. 165. Pro Cæcin. n. 32. 35. Pro Quintio n. 54.
Pro Rosc. Am. 104. Pro Sextio n. 43. 81. 3. Agra-
ria n. 20. Pro Domo sua n. 130. Pro Plancio n. 7.
Philip. 2. n. 34.

Sunt autem hujus Figuræ vulgares apud Tullium
formulæ: „ Nunc ego vos consulo, quid mihi facien-
„ dum putetis &c. Quæro, si te hodie domum tuam
„ redeuntem coacti homines, & armati non modo li-
„ mine tectoque ædium tuarum, sed primo aditu ve-
„ stibuloque prohiberent, quid acturus sis, &c.
„ Vide, Antoni, quid tibi futurum sit, &c.

EXER-

EXERCITATIO.

Nobilis Carthaginensis ad Annibalem Capuæ otiantem, ut Romæ obsidionem aggrediatur.

Per laudatas supra Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Fiet per Prolepsim. Præveniet Annibalis animum, quod tanto Imperatori dare consilium præsumat.

Propositio. Per Dubitationem scrutando caussas, propter quas Capuæ remoretur; an extinctum sit ipsius in Romanos odium? an pœniteat ipsum partæ jam gloriæ? an timeat Romam aggredi?

Confirmatio. Petetur a facilitate expugnandæ urbis, & per Correctionem, quid facilem dico, &c. ostendetque, quam obvia sit expugnatio Romæ, ab accisis Romanorum viribus, a cladibus jam acceptis, a metu, quo perculsa Roma est.

Id ipsum tractabit per Communicationem. Quid facturos putares Romanos, si Carthaginenses tot cladibus affecissent; si vicissent ad Trebiam, ad Trasymenum, ad Cannas? an otiarentur desides? an oblatam novæ victoriæ occasionem aspernarentur?

Conclusio. Vide ergo, ne, si cessaveris diutius, invalescant illi, & veteres ruinas reparent.

ORATIO.

Etsi bellicis in rebus per temet ipse satis acutum vides, neque nostrum est sapientissimi Ducis consilia curiosius perscrutari; (*Prolepsis*) tamen ubi gloria tua, ubi patriæ salus vocatur in discrimen, ignosces, reor, si longioris moræ, quam facis in hac urbe, periculum ausim demonstrare.

Nam,

Nam quid sentiam, Imperator fortissime,! vel quid loquar, cum otiantes Capuæ sextus jam mensis nos videat? (*Dubitatio*) An extinctum putem tuum illud in Romanos odium, quod nisi cum ipsa vita extinguendum Divum in præsentia tam solemniter promisisti? Tene partæ jam gloriæ pœniteat, aut novam illustrioris triumphi segetem aspernéris? Num affectam per te tot cladibus Romam rursum lacessere, & tam facili redimendam victoria metuas occupare?

(*Correctio*) Quanquam quid victoriæ mentionem hic facio, ubi certamen esse non possit? Ecce si volueris, Roma jam tua est, non sanguinis pretio, non armorum vi, non militum robore pervincenda. Accede tu tantum; siste te præsentem mœnibus: Annibalem videat superba illa civitas, & victorem ultro, triumphantemque excipiet. Nempe fatalem pugnæ infelicis exitum expectet? Accisis viribus, defensoribus spoliata, gravi perculsa metu victoris exercitus impetum sustineat? sitis faces admoveri mœnibus, cives ad internecionem cædi, Penates ac Deos objici ludibrio patiatur? Novi Romæ ingenium, Dux fortissime, in iis rerum suarum angustiis aleæ tam metuendæ discrimen ultimum nolit experiri. Quid cessamus ergo? quæ nos retinet vecordia sic oblitos gloriæ, & faventis ultro fati contemptores? O si tam aspirantem sibi fortunam Romani experirentur, quanto illi utilius sortem lætissimam lucro apponerent!

Hoc ipsum per te velim æstimes, Dux sapientissime. Fac eo Romanos esse, quo sunt Carthaginenses loco. Si rebus illi abundarent omnibus; si copiarum freti numero ac robore rem haberent cum hoste fracto, & viribus exhausto; si victoriæ spem certam præsumerent; putas otiarentur illi segniter, & parandæ gloriæ occasionem tam commodam prætermitterent? Unum te, inquam, arbitrum, ac

ac judicem volo. (*Communicatio*) Liceat mihi etiam paulo liberius a te percunctari; si re Romani vicissent ad Ticinum, si profligassent ad Trebiam, si ad Trasymenum lacum expugnassent; si cecidissent ad Cannas, an stetissent illi tam prospero victoriam in cursu? an triumphantem exercitum luxu & inertia corrumpi, depravarique sinerent? an relinquerent hostibus moram reparandi jacturas, quas fecissent? an non potius urgerent victos acriter; trepidantibus, & insolito metu perculsis instarent; tristes desolati exercitus reliquias persequerentur, donec rerum potiti omnium plenam, cumulatamque victoriam retulissent?

Tuum est pro tua prudentia, Imperator sagacissime, cavere sedulo, ut quod fecissent illi opinione tua, id ipsum hodie tibimet ipse faciendum putes. Eamus ergo, invadamus hostes, dum nostris in manibus est victoria: petamus Romam, dum obsistere nobis illa non potest; non permittamus ipsi ulteriorem ad respirandum moram; ne, si colligendi se se, & redintegrandi copias spatium habuerit, invalescat illa denuo, & otiantibus nobis parem aliquando acceptæ contumeliæ labem importet.

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Posthumii Junioris Oratio, cum Volscorum victor damnatus fuisset ad mortem, quod Dictatoris, ejusdemque Patris injussu depugnasset.

SYNOPSIS.

Exord. Fiet per Prolepsim, dicetque, non venisse se, ut de nimia Dictatoris, ac Patris severitate quereretur.

Desi-

Deinde per Dubitationem fatebitur, incertum se fuisse diu multumque, quid ageret, an accederet ad dicendam causam, an indicta causa pergeret ad supplicium.

Propositio. Dicet, pauca se dicturum, non ut latam mortis sententiam declinet, sed ut omnem amoveat detrectati Imperii suspicionem.

Confirmatio. Per Communicationem cum universi exercitus Ducibus, a quibus petet, quid fecissent in iis rerum adjunctis, cum hostis lacesseret; cum partem exercitus Romani fundere meditaretur! Cum ipso Patre rogando, quid facere filium jussisset, aut quid fecisset ipse in eas adductus angustias?

Concludet per Correctionem, petendo veniam à Patre, quasi appellare velle ab ipsius sententia visus esset, &c.

ORATIO.

Quanquàm victori durissimum est, nullum ferre aliud victoriæ præmium, præter ignominiosam pudendæ mortis sententiam; (*Prolepsis*) in eaque subeunda severissimum in amantissimo patre Judicem experiri; non veni tamen, fortissimi Commilitones, vel ut nimiam Dictatoris, ac patris inclementiam arguerem, vel ut indignus Posthumo lacrymis ac precibus capitis periculum deprecarer.

Quin & illud profiteri possum coràm viris fortissimis, dubitasse me diu multumque, quid in his rerum angustiis præstandum expediret; (*Dubitatio*) an capitis causam dicturus amplissimum hunc consessum ingrederer, an indicta causa ad destinatum supplicio locum properarem.

Quamobrem pauca pro me sic loquar, ut commissæ modo pugnæ offensionem quamlibet, & detrectati Imperii suspicionem amoveam, non ut latam in me mortis sententiam videar declinare. Felix vel hac forte fortunatusque nimium, si, dum interibit

cor-

corpus, fama nominis mei integra, & incolumis vivat?

Qua in re veſtrum judicium, veſtra exiſtimatio ſit, ſapientiſſimi, quotquot hic adeſtis, exercitus Romani Ductores. Veſtram in hac cauſa fidem appello; quid agendum vobismetipſis putaſſetis, ſi eadem vobis, quæ mihi, tempora, eadem rei ſtrenue ac feliciter gerendæ occaſio incidiſſet. (*Communicatio*) Fingite vos in iis poſitos fuiſſe præſidiis, quæ Volſcus inferior numero ac virtute provocaret ad pugnam, laceſſeret impune, & emiſſis etiam telis procaciter inſultaret: dum Romanus miles probri impatiens fremeret; dum coerceri ſe per ſummum nefas, & ſibi victoriam eripi de manibus quereretur; dum Imperatorem ipſum timoris, atque ignaviæ tantum non argueret.

Tuque, o Dictator prudentiſſime, idemque mihi colende imprimis parens; nam liceat provocare ad teipſum; quod tu filio in hujusmodi rerum adjunctis conſilium dediſſes? quid feciſſes ipſe? an haberi ludibrio Romanos Equites permiſiſſes? an irruentium Volſcorum agminibus turpiter ceſſiſſes? an partem Romani exercitus nobiliſſimam everti funditus, mactari tuis in oculis ac trucidari paſſus eſſes? an non potius vim vi acriter repuliſſes? nobiliſſimo militum noſtrorum ardori colligendæ gloriæ viam aperuiſſes? tui ipſius illuſtrandi nominis occaſionem arripuiſſes?

(*Correctio*) Quanquam quid loquar? Ignoſce, Pater amantiſſime, ſi forte videri poſſim oblitus, quid Dictatori, quid tibi patri debeam; ſi amovendi ſuſpicionem violati Imperii plus æquo cupidus patratum a me contra leges tuas facinus aggreſſus ſum multitudini approbare. Non me ſpecies mortis ulla terreat; de me quidquid ſtatueris, ultro lubensque perpetiar, paratus eadem conſtantia mortem excipere, qua eandem medios per hoſtes toties la-

ceſſi-

cessivi. Quid moror? huc ades, lictor, manus colliga; caput infelix obnube, &, quam Dictator, & Pater imperat, mortem irroga.

ARTICULUS III.

De Apostrophe, & Prosopopœja.

Quid est Apostrophe?

℞. Est Figura, qua Orator convertit Orationem vel ad DEUM, vel ad Judices, vel adversarios, vel etiam res inanimatas.

Orationem convertit ad Deum Tullius 1. Cat. n. 33. *Num tu Jupiter, qui iisdem, quibus hæc urbs, auspiciis a Romulo, es constitutus, quem Statorem hujus urbis atque Imperii vere nominamus: hunc, & hujus socios a tuis aris, cæterisque templis, & tectis urbis, ac mœnibus, a vita fortunisque civium omnium arcebis, & omnes inimicos bonorum, hostes patriæ, latrones Italiæ scelerum inter se se ac nefaria societate conjunctos, æternis suppliciis vivos mortuosque mactabis?*

Orat. pro Domo sua n. 104. *O Dii immortales! vos enim hæc audire cupio; Pub. Clodius vestra sacra curat? vestrum Numen horret? res omnes humanas religione vestra contineri putat? hic non illudit auctoritati horum omnium, qui adsunt summorum virorum? non vestra, Pontifices gravitate abutitur? ex isto ore religionis verbum excidere, aut elabi potest?*

Item pro Cœlio n. 59. 2. Phil. n. 32. 33.

Ad Judices convertit Orationem 7. Ver. n. 122. *Per Deos immortales, Judices, quo tandem animo sedetis, aut hæc quemadmodum auditis? Utrum ego desipio, & plus quam satis opus est, doleo in tanta calamitate miseriaque sociorum? an vos quoque hic acerbissimus innocentium cruciatus, & mæror pari sensu doloris afficit?*

Pro Muræna n. 82. *Qui locus est, Judices, quod tempus, qui dies, qua nox, cum ego, non ex istorum insi-*

dits

diis ac mucronibus, non solum meo, sed multo etiam magis divino consilio eripiar, atque evolem, &c.

Habes alia exempla 3. Ver. n. 81. Pro Ligario n. 6. Pro Arch. n. 19. Pro Mur. n. 78. 3. Phil. n. 22.

Ad adversarios orationem convertit, pro Ligario n. 9. *Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? qui sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, manus, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

In Pisonem n. 1. *Jamne vides bellua, jamne sentis, quæ sit hominum querela frontis tuæ? Nemo queritur, Syrum nescio quem de grege novitiorum factum esse Consulem; non enim vos color iste servilis, non pilosa gena, non dentes putrid deceperunt. Oculi, supercilia, frons, vultus denique totus, qui sermo quidam tacitus mentis est, hic in errorem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus, decepit, fefellit, in errorem induxit. Pauci ista lutulenta vitia tua noveramus; pauci tarditatem ingenii stuporem, debilitatemque linquæ; nunquam periculum factum consilii; nullum non modo illustre, sed ne notum quidem factum aut militiæ, aut domi; obrepsisti ad honores commendatione fumosarum imaginum, quarum simile habes nihil præter colorem.*

Item. 1. Ver. n. 35. 3. Ver. n. 77. 78. 6. Ver. n. 18. 79. 82. pro Quintio. 4. 1. Cat. n. 1. 2. Phil. n. 33. 34. 14. Phil. n. 21. Pro Rosc. Am. n. 144.

Ad res inanimatas convertit Orationem pro Balbo n. 13. *O nationes, urbes, populi, reges, tetrachæ, testes Cn. Pompeji non solum virtutis in bello, sed etiam religionis in pace! vos denique, mutæ regiones, imploro, & sola terrarum ultimarum; vos maria, portus, insulæ, litoraque! Quæ est enim ora, quæ sedes, quis locus, in quo non exstent hujus cum fortitudinis, tum vero humanitatis, tum animi, tum consilii impressa vestigia?*

7. Ver. n. 70. *Si hæc non ad Cives Romanos, non ad aliquos amicos nostræ Civitatis, non ad eos, qui Populi*

Rom. nomen audissent, denique si non ad homines, sed ad bestias, aut etiam, ut longius progrediar, si in aliqua desertissima solitudine & saxa, & scopulos conqueri, & deplorare vellem; tamen omnia muta atque inanimata tanta & tam indigna rerum atrocitate commoverentur.

Similiter & 2. Philip. n. 32. & 33. Dicit nullos esse tam agrestes homines, nulla tam deserta loca, quæ Brutum, & Cassium non efferrent, & patratum ab ipsis gloriosum facinus non gratularentur. Item pro Milone n. 85.

Valet autem hæc Figura, ut ex laudatis exemplis colligitur, ad increpandos acrius adversarios, etiam ad delectationem, & commiserationem commovendam.

Quid est Prosopopœja?

℞. Est fictio personæ cujuslibet loquentis, qua rebus etiam mutis ac sensus expertibus sermo accommodatur, aut vita functi tanquam præsentes spirantesque, & loquentes inducuntur.

Pro Muræna n. 38. Fingit Tullius, & inducit loquentes milites, qui sub Muræna meruerunt, „ In
„ Consule declarando multum apud universum Popu-
„ lum Romanum auctoritatis habet suffragatio milita-
„ ris; Imperatoris enim Comitiis Consularibus, non
„ verborum Interpretes deliguntur. Quare gravis est
„ illa Oratio: me saucium recreavit, me præda dona-
„ vit, duce hoc castra cepimus, signa contulimus:
„ nunquam iste plus laboris militi imposuit, quam sibi
„ sumpsit: ipse cum fortis, tum etiam felix. "

Similis pene locus ibid. n. 45. ubi colloquentem populum inducit de vario Candidatorum habitu. *Vides tu illum tristem, &c.*

Item & pro Plancio n. 12. in Pisonem n. 59. Pro Quintio n. 55. Pro Roscio Amer. n. 32. & 145.

Mortuos ab inferis excitat, & loquentes exhibet pro Cœlio n. 33. *Aliquis mihi excitandus est ab Inferis*

feris ex barbatis illis, non ex illa barbula, qua ista delectatur, sed illa horrida, quam in statuis antiquis, & imaginibus videmus: qui objurget mulierem, & pro me loquatur, ne ista mihi forte succenseat. Existat igitur ex illa familia aliquis, ac potissimum cæcus ille (minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit) qui profecto, si extiterit, sic aget, & sic loquetur: Mulier, quid tibi cum Cœlio! quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris illi fuisti, ut aurum commodares; aut tam inimica, ut venenum timeres? Non patrem tuum videras, non patruum, non avum, non proavum, non atavum; audieras consules fuisse? &c. Locus egregius totus perlegendus.

Et n. 36 „ Sin autem urbanius me agere mavis, sic „ agam tecum. Removebo illum senem durum ac „ pene agrestem, ex iisque tuis sumam aliquem, ac „ potissimum minimum fratrem tuum, qui est in isto „ genere urbanissimus, qui te amat plurimum, qui „ propter nescio quam credo timiditatem, & nocturnos quosdam inanesque metus tecum semper.......; „ Eum putato tecum loqui. Quid tumultuaris soror? „ quid insanis? quid clamore exorsa rem parvam magnam facis? vicinum adolescentulum aspexisti, candor hujus te, & proceritas, vultus, oculique pepulerunt; &c. " Hæc Prosopopœja continuatur usque ad num. 38.

Habes alia hujus Prosopopœjæ exempla 3. Ver. n. 94. 7. Ver. 135. & 187. Pro Milon. 72 & 77. Pro Balbo 44.

Denique rebus etiam inanimatis sua vox tribuitur, ut Ver. 4. n. 19. *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in eis urbibus, sedibus, delubris fuit, quod in unaquaque re beneficio Senatus, Populique Romani juris habui, id mihi tu C. Verres, eripuisti, atque abstulisti. Quo nomine abs te sestertium millies ex lege repeto.*

Et 1. Catil. n. 18. *Nunc te patria odit, quæ communis omnium nostrum parens est... quæ tecum Catilina sic agit, & quodammodo tacita loquitur: nullum jam tot annos facinus extitit, nisi per te; nullum flagitium sine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio direptioque sociorum impunita fuit, ac libera. Tu non solum ad negligendas leges ac quæstiones, verum etiam ad evertendas, perfringendasque valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli. Nunc vero me totam esse in metu propter te unum: quidquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod a tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe. Si verus, ne opprimar: sin falsus, ut tandem aliquando timere desinam.*

Item n. 27. & 28. ejusdem Catilinariæ, Patria Ciceronem alloquitur.

EXERCITATIO.

Saul incertus, & anxius, quis esset futurus exitus certaminis, quod erat contra Philistæos commissurus, statuit Samuelis umbram per Pythonissam consulere.

Per Apostrophen, & Prosopopœiam.

SYNOPSIS.

Primo per Apostrophen ad Deum queretur, quod interrogatus de committendæ mox pugnæ exitu nullum per Vates ac Sacerdotes responsum dederit.

2. Per aliam ad seipsum Apostrophen quæret, quid sibi agendum sit in eo rerum discrimine, statuetque adire Inferos, quoniam Cœlum tacet.

3. Per aliam Apostrophen ad seipsum damnabit consilium suum, qui nihil audire possit a Samuele, nisi funestum, nihil cujus conscius esse sibi non debeat.

4. Per

4. Per Profopopœiam finget audire fe loquentem Samuelem, & denuntiantem mala jam jam eventura.

Concludet: I, perge, quando fic placet, evoca virum illum, difce ab eo calamitatum tuarum feriem, &c.

ORATIO.

(*Apoftrophe.*) Quid effe dicam, o DEUS? Ecquid ferale non occinit filentium illud, quod hodie præter morem affectas. Ecce Philiftæi populum tuum impetunt, triftiffimam nobis perniciem minitantur? & taces? conticefcunt Vates tui, & interrogati Sacerdotes refponfum non ferunt! itane miferum Regem abjicis o DEUS, & hoftis barbari furoribus illudendum permittis?

(*Apoftrophe.*) Quid ages, Regum infortunatiffime? quo te vertes? cujus implorabis opem in tantis rerum tuarum anguftiis? Statue nunc tandem aliquid. Cur hæres dubius? cur deliberas? cur times? fume dignum animo tuo, dignum præfenti calamitate, dignum defperatiffimis rebus confilium. Nullum nobis de cœlo refponfum venit? efto; adeamus inferos; penetremus intima terrarum vifcera; evocemus inde virum illum, cujus ex ore divina toties oracula promanarunt; ne parcamus magicis artibus, neque adhibere pudeat eorum induftriam, quos pepulifti nuper, atque exterminafti: fcelera ipfa atque flagitia hac hodie mercede nobis placeant.

(*Apoftrophe,*) At enim quo pergis? quo properas? quo præceps ruis? quid fperandum habes ab eo, quem contrarium tibi, dum viveret, quem infenfum femper, quem perpetuum impietatis tuæ obtrectatorem expertus es? quin interrogas potius te ipfum, quin confcientiam perfcrutaris, quin tumultus illos, metus, pavores, quibus agitatur infelix animus,

 per-

persentiscis, atque hinc certius tristissimam paratæ tibi sortis acerbitatem auguraris?

Nam quid Samuelem adeas, inconsulte? quid ipsius quietem etiam post ultima fata interturbes? An vis audire denuo severum Vatem increpantem te durius, & commissa toties in DEUM per summum nefas piacula dissertissime retractantem? Vis, ut excitatus Pythonissæ incantationibus e media prodeat umbrarum caligine; & ardentibus ut olim oculis, minaci fronte, vultu ad indignationem composito sic loquatur, aut potius fulminet? (*Prosopopœja*) Quid me suscitasti, Regum infelicissime, vel me quid interrogas? an nescis, quod ego tibi jam prædixi tam sæpe, recessisse a te omnipotentem DEUM, & ad æmuli tui viri sanctissimi partes transiisse? An ignoras, auferendum tibi modo regnum illud, quod per tot annos flagitiis tuis dedecorasti? Nempe jam oblitus es, quoties, quam turpiter datam DEO fidem violaveris; quam temere sacratissimas ipsius leges perfregeris, quam inconsulte, atque impie avaritia impulsus tua Regi Amalecitarum, & opimis ipsorum spoliis, ipso repugnante, & contradicente DEO peperceris? Quid igitur a me audire lubet ulterius? an exitum illius pugnæ, quam meditaris, fore tristissimum? an vincendos, cædendos, mactandosque a Philistæis Israelitas? an medias inter populi tui strages ac ruinas tibi una cum filiis esse occumbendum? Hæc sunt, infelix Saul, quæ audies.

I nunc ergo, quandoquidem sic placuit, i, perge certam in perniciem; Samuelem interroga, disce diligenter crudelis fati, quod capiti impendet tuo, atrocitatem omnem; noli expectare, dum hora fatalis advenerit, sed macera jam teipsum funestissimo nuntio, quod auditurus es, & ante tempus debitas sceleribus tuis pœnas a temetipso exige.

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Theodoricus Oſtrogothorum Rex, cum Symmachum, falſo accuſatum crimine, capitali ſupplicio affeciſſet, viſus eſt ſibi ejusdem Symmachi caput intueri in capite piſcis ingentis, quod cœnanti ſibi fuerat appoſitum.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Primo ſtuporem ſuum teſtabitur; & converſa ad miniſtros ſuos oratione, petet, an illudant ſibi, jubebitque removeri triſte ſpectaculum.

2. Arguet ſe ſe, qui inanibus terriculis moveatur.

3. Priorem ſententiam corriget, & quaſi loquens audire Symmachi caput per Proſopopœjam inducet Symmachum, exprobrantem ſibi crudelitatem ſuam, & denuntiantem mox eventuras calamitates.

Denique per Apoſtrophen ad Deum fatebitur ſe merito puniri, & mortem mox adfuturam præcipiet.

ORATIO.

Quid video, Rex infelix? mene fallunt oculi? quid hoc ſibi vult oblitum recenti cruore caput? quid pallida, & exanguis facies? quid iſti oculi in me unum truces, & efferati? Piſcisne, an Symmachi potius caput inter epulas mihi appoſitum intueor?

(*Apoſtrophe.*) Ah! removete ocyus triſte ſpectaculum; itane Regi veſtro illuditis, miniſtri perduelles? Mene, an vos ignoratis? quod eſſe decuit ferarum præda, hoc Regis veſtri, credo, cibum eſſe vultis? cedo arma miles; hic modo gladius meritas a proditoribus pœnas hauriet... Sed caligant oculi,

oculi, vires deficiunt, vox hæret, & præſagus mali animus dirum neſcio quid perhorreſcit!

Quanquam reſume animos, Theodorice, quid trepidas? quid inania tibi fingis ſomnia? ſcilicet hunc timeas mortuum, quem vivum contempſiſti? Nihil ago, nihil promoveo! fruſtra ſum. Perii miſer! ecce terribilis, & minax ſonus auribus intonat meis, & animum nequicquam obluctantem exanimat! Audio, audio Symachi vocem; me me petit illa, & edita nuper crudelitatis argumenta palam exprobrat! Utinam liceret triſtibus querelis aures occludere! Nam quid audio infelix? quæ me fulmina percellunt? (*Proſopopœja.*) Intuere, Rex crudeliſſime, tuo ſpectacula digna convivio; porrige dexteram, nequid ſævitiæ tuæ deſit, & inter digitos rivi defluant innocentis cruoris. Et quoniam ſæviendo reſtingui non poteſt inexpleta ſanguinis humani ſitis, bibe cruorem illum ſcaturientibus adhuc exſecti capitis venis profluentem. Infelix! quousque tandem in cives tuos bacchabere? quamdiu inſontes quosque perſequeris, & clariſſimorum virorum ſanguine impias cruentabis manus? Age, age; quæ tibi mens? quod conſilium? quis animus fuit? quid, me interfecto, ſperaſti crudelis? quæ te ſpes, vel quis metus ad inauditas illas, & impias Senatorum ampliſſimorum cædes ſtimulabat? Hanc feceras exſpectationem tui, degener, cum fauſtis ominibus ad ſolium evectus, inviſus nulli, nemini non acceptus, proponendum cunctis Imperatoribus humanitatis, clementiæ, æquitatis exemplum, regni habenas moderabare? Quantum mutatus ab illo es? quis jam Theodoricum in Theodorico agnoſcat?

Heu me! quid miſerum aſperas, Symmache? abſiſte, ſatis eſt; habes fatentem reum; facti pudet, pigetque: aſpice manantes ex oculis fletus, audi triſtes, ſincerique doloris indices gemitus, & ſi fas, ignoſce.

At

At tu, ſupreme rerum omnium arbiter DEUS! (*Apoſtrophe*) qui Regnum perinde, ac cæterorum mortalium fata moderaris: tuam ſentio, quæ capiti ſcelerato impendet, ultricem manum: merui, quæ patior, & graviora merui. Mors imminet; nec mortem deprecor; quæ utinam ſcelera mea antevertiſſet! Hoc unum obſecro, ſi quid adhuc rogare me ac flagitare pateris, hic ſontem plecte, ſi modo te nec vitiis meis iniquum, nec ultra mortalis ævi ſpatia gravem experiar.

ARTICULUS IV.

De Hypotypoſi, & Ethopæia.

Quid eſt Hypotypoſis?

R. Eſt Figura, qua res ſubjiciuntur oculis perinde, ac ſi coram gererentur. Ad hanc Figuram pertinent Deſcriptiones locorum, rerum, perſonarum, &c.

Pro Roſcio Amer. n. 98. *Etiamne in tam perſpicuis rebus argumentatio quærenda, aut conjectura capienda ſit? nonne vobis hæc, quæ audiſtis, cernere oculis videmini? Non illum miſerum, ignarum caſus ſui, redeuntem a cœna videtis? non poſitas inſidias? non impetum repentinum? non verſatur vobis ante oculos in cæde Glaucia? non adeſt ipſe Roſcius? non ſuis manibus in curru collocat Automedontem illum, ſui ſceleris acerbiſſimi, nefariæque victoriæ nuntium? non orat, ut eam noctem pervigilet? ut honoris ſui cauſa laboret? ut Capitoni quamprimum nuntiet?*

Pro Milone n. 28. ita deſcribit egreſſum Clodii ex urbe, ut inde concludat, ſtructas ab eo Miloni inſidias fuiſſe.

Et 2. Phil. n. 105. *Perſonabant omnia vocibus ebriorum, natabant pavimenta vino; madebant parietes;*

rietes; ingenui pueri cum meritoriis; scorta inter matres familias versabantur.

Ibid. n. 58 *Vehebatur in essedo Tribunus plebis. Lictores laureati antecedebant: inter quos aperta lectica Mimus portabatur, quam ex oppidis municipales homines honesti necessario obviam prodeuntes, non noto illo & mimico nomine, sed Volumniam consultabant. Sequebantur rhedam cum leonibus comites nequissimi: rejecta mater amicam impuri filii tamquam nurum sequebatur.*

Alia hujus Figuræ exempla habes 3. Ver. n. 67. 141. 4 Ver. n. 108. 6. Ver. n. 74. 7. Ver. n. 17. & a 26 ad 29. 2. Catil. n. 5. 4. C. n 11. 2. Phil. n. 7.

Valet autem hæc Figura plurimum ad commovendos affectus, & Judicum animos concitandos.

7. Ver. n. 105 „ Hæc postea quam acta, & con-
„ stituta sunt, procedit iste repente e prætorio, in-
„ flammatus scelere, furore, crudelitate in forum ve-
„ nit. Navarchos vocari jubet, qui cum nihil metuerent,
„ suspicarentur nihil, statim occurrunt. Iste homini-
„ bus miseris, innocentibusque injici catenas imperat;
„ implorare illi fidem Populi Rom. & quare id faceret,
„ rogare. Tum iste hoc causæ dicit, quod classem
„ prædonibus prodidissent. Fit clamor, & admi-
„ ratio populi, tantam esse in homine impuden-
„ tiam.

Et n. 141 ibid. *Hæc cum maxime loqueretur, sex Lictores circumsistunt validissimi, & ad pulsandos, verberandosque homines exercitatissimi cadunt acerrime virgis. Denique proximus lictor Sestius, converso bacillo oculos misero tundere vehementissime cœpit. Itaque ille, cum sanguis os, oculosque complesset, concidit; tum illi nihilominus jacenti latera tunderentur, ut aliquando spondere se diceret, &c.*

Ibid. Numerus 139. & 160. uterque egregium exhibet hujus Figuræ exemplum, & ad movendos affectus aptissimum.

Item

Item 2, Philip. n. 7. „ Ponite igitur ante oculos mi-
„ ſeram illam quidem & flebilem ſpeciem, ſed ad in-
„ citandos animos veſtros neceſſariam: nocturnum
„ impetum in urbem Aſiæ clariſſimam, irruptionem
„ armatorum in Trebonii domum; cum miſer ille
„ prius latronum gladios videret, quam, quæ res eſ-
„ ſet, audiſſet; furentis introitum Dolabellæ, vocem
„ impuram, atque os illud infame? vincula, verbe-
„ ra, equuleum, carnificem, tortoremque Samarium,
„ quæ tuliſſe illum fortiter, & patienter ferunt."

Denique in Oratione pro Muræna illuſtris eſt Hypotypoſis gemina, eademque vehementiſſima n. 85. & 88.

Quid eſt Ethopœia?

℟. Eſt Figura, qua vitam, & indolem alicujus quibusdam ſignis ita deſcribit Orator, ut in cognitionem morum ſaltem aliquam deducat. Hæc autem Figura magnam habet cum Hypotypoſi affinitatem, & quemadmodum illa, in exornatione, & in motibus excitandis frequenter uſurpatur.

Pro Roſc. Amer. n. 135. *Ipſe vero quemadmodum compoſito & delibuto capillo paſſim per forum volitet cum magna caterva togatorum, videtis Judices, ut omnes deſpiciat, ut hominem præ ſe neminem putet; ut ſe ſolum beatum, ſolum potentem putet.*. Lege ibid. n. 59. & 110.

Pro Comœdo n. 20. „ Oro, atque obſecro vos,
„ qui noſtis, vitam inter ſe utriusque conferte; qui
„ non noſtis, faciem utriusque conſiderate. Nonne
„ ipſum caput & ſupercilia illa penitus abraſa olere
„ malitiam, & clamare calliditatem videntur? nonne
„ ab imis unguibus uſque ad verticem ſummum, ſi
„ quam conjecturam affert hominibus tacita corporis
„ figura, ex fraude, fallaciis, mendaciis conflare
„ videtur? qui idcirco capite, & ſuperciliis eſt ſem-
„ per raſis, ne ullum pilum viri boni habere videatur."

Item pro Sextio n. 18. ad 20. *Quorum ſi nondum ſcelera, vulneraque inuſta Reipublicæ vultis recordari, vultum*

vultum atque incessum animis intueamini, facilius facta eorum occurrent mentibus vestris, si ora ipsa oculis proposueritis. Alter unguentis affluens, calamistrata coma despiciens conscios stuprorum, ac veteris vexatores ætaculæ suæ, puteali, & fœneratorum gregibus inflatus atque perculsus, olim, ne Scyllæo æris alieni in freto ad columnam adhæresceret, in Tribunatus portum perfugerat. . . . . Alter, o Dii boni, quam teter incedebat! quam truculentus! quam terribili aspectu! Unum aliquem te ex barbatis illis, exemplum Imperii veteris, imaginem antiquitatis, columen Reipub. diceres intueri. Vestitus asper, nostra hac purpura plebeja ac pene fusca; capillo ita horrido, ut Capua, in qua ipse tum imaginis formandæ causa Duumviratum gerabat, Seplasiam sublaturus videretur. Nam quid ego de supercilio dicam, quod tum hominibus non supercilium, sed Reipublicæ pignus videbatur? tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo supercilio Respub. tamquam Atlante Cœlum niti videretur.

Sunt & alia Ethopœiæ exempla illustria 4. Ver. n. 74 134. & 135. 5. Ver. n. 22. & 23. 7. Ver. n. 27. 2. in Rullum. n. 13.

Item & Gabinium effœminatum sic describit Orat. post reditum in Sen. n 12. *Primum processit, qua auctoritate viri vini, somni, stupri plenus, madenti coma, composito capillo, gravibus oculis, fluentibus buccis, pressa voce, & temulenta.*

Est & aliud singulare Ethopœiæ exemplum 7. Ver. n. 27. jam laudato, ubi mollem, & delicatam Verris vitam per singulas anni tempestates graphice describit.

EXER-

EXERCITATIO.

Extolletur magnanimitas Matris Machabæorum quæ septem filios pro divina Lege morientes non modo constantes vidit, sed & ipsos ad spernendas Tyranni furias est adhortata.

Per Hypotyposim, & Ethopœiam.

SYNOPSIS.

Exord. & Propositio continebitur sola dilatatione argumenti.

2. Confirmatio fiet per Hypotyposim; describitur terribilis suppliciorum apparatus ad crucianda Machabæorum corpora. Expediebantur enses, aculei, rotæ, incendia, &c. & per Ethopœiam inhibebitur, Antiochus inflammatus ira, &c.

3. Per aliam Hypotyposim exponetur luctus astantium, & comploratio. Alios vidisses effusos in lacrymas, & fortissimorum Juvenum sortem deplorantes, alios affixos sacris corporibus, alios detestantes Antiochi furias, &c.

4. Per Ethopœiam describetur mater cruentam inter natorum carnificinam erecta animo, spe firma, gaudio exultans, &c.

Conclusio. Eat nunc superba Antiquitas, & Heroas suos jactet.

ORATIO.

Nam quæ illa fæmina est, supra sortem sexus sui tam fortis, ut ad mortis aspectum non expallescat? adversus naturæ sensus omnes sic obfirmata, ut inter cruenta charissimæ sobolis funera gaudeat, ac triumphet? Agnosco generosam illam Machabæorum matrem; quæ divinæ legis amore succensa non habuit satis, si pro eadem tuenda mortem viriliter oppete-

peteret, nisi ad parem animi constantiam septem, quos pepererat, filios adhortaretur; & antequam extingueretur ipsa, septies cum totidem filiis interiret.

Quantæ porro virtutis erat, non commoveri funestissimo carnificinæ illius apparatu, qui amantissimæ suæ soboli (*Hypotyposis*) tristissima quæque minitabatur! quæ mater alia non perhorruisset vel ad cruentam mortis tam multiplicis imaginem? Hinc enim expediebantur enses, aculei, rotæ, incendia, ferventes ollæ, & alia cujuscunque generis instrumenta, luxandis, ac dilaniandis artubus accommodata. Illinc erumpebat immanis tortorum furor, quos innata barbaris pectoribus feritas, & crudelia immanis Tyranni imperia in sanctissimos Juvenes incitabant. Interim spretus insigniter Rex Antiochus, quod blanditiis, precibus, promissis non potuerat exorare, id minis, terroribus, & sævissimis cruciatibus urgebat. Ardebant oculi, frons ignescebat, (*Ethopœia*) vultus furore ac scelere inflammabatur, & toto ex ore crudelitas emicabat!

Nullus erat ex confertissima circumstantis populi multitudine, quem terribilis spectaculi hujusmodi facies non moveret. Hinc audiri gemitus, illinc erumpere lachrymæ, inde tristissima omnium comploratio misceri. (*Hypotyposis.*) Miserabantur alii luxata equuleis corpora, laceratos plagis artus, inundantes ex omni parte rivos sanguinis, & absumptum ante tempus ætatis florem lamentabantur. Alii genibus affusi fortissimorum Juvenum sacra ipsorum vestigia osculabantur; alii ruebant in amplexus; alii, quia turbam hominum non valebant submovere, protensis a longe manibus lugubri planctu, ac lamentabili voce invictos Heroas prosequebantur. Alios audiisses dirissimam tortorum barbariem increpare, alios suam ipsi Antiocho exprobrare crudelitatem, alios vindices sceleratis capitibus pœnas imprecari.

At

At quid Mater interea tot inter adſtantium gemitus, ſuſpiria, lacrymas, ejulatus, minas, execrationes? An cæterarum matrum de more ſcindebat capillos, laniabat genas, tundebat pectus, & luctuoſa comploratione omnia late loca perſonabat? an impii Regis genibus affuſa ſuppliciter, parata ſupplicia deprecabatur? an filios convolantes ad mortem lacrymis ſuis ac precibus retardabat? (*Ethopœia.*) Imo, imo, erat aſpectus ipſius ſpe plenus, erectus conſtantia, & incredibili quadam lætitia perfuſus. Nunc defixis in Cœlum oculis novum inde robur certantibus accerſebat; nunc deflexis paullum in amantiſſimos filios virilem omnibus conſtantiam inſpirabat; modo ſupremi Numinis erumpens in laudes, divinam ſuis in pugilibus potentiam celebrabat; mox ſanctos Heroas blande compellans ruentes ultro certas in neces ſtimulis acrioribus incendebat. Lacerabantur alii ferreis pectinibus, alii diſtentabantur rotis & equuleis, alii ferventibus ollis immergebantur, cædebantur. Plaudebat interim ipſa, exultabat, triumphabat, & carnificum furias prævertens filiorum corpora perimenda porrigebat.

Eat nunc oſtentatrix ſui Antiquitas, extollat Heroas ſuos, ac prædicet, aut cum fœmina illa fortitudinis, ac conſtantiæ laude comparandos arbitretur.

EXER-

ALIA EXERCITATIO.

Bacchanalium Insectatio.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Exord. Deplorabit Christianæ Religionis fatum, quæ, post refixam jam diu falsorum Numinum superstitionem, dolere possit profanos eorumdem cultus fuisse revocatos.

Propositio. Sic efferetur per Hypotyposim. Nam quid sibi vult tumultus ille concursantium, quid vociferantium clamores? &c. an, si coleretur hodie Bacchus, celebraretur aliter a Bacchantibus?

Confirmatio. Describentur per Hypotyposim, & Ethopœiam insani Bacchanalium mores, quos dicet nihil differre a priscis Orgiis; diurni, nocturnique tumultus ac strepitus, sonitus tympanorum, larvatæ facies, mimici habitus, immoderatæ epulæ, ridicula spectacula, contentiones, rixæ, cædes.

Contentio. Petet a Religione, an profanos hujusmodi cultus in suis approbet? Mox inducet Religionem ipsam expostulantem, & degeneres Christianos objurgantem, quod a Majorum virtute deflexerint.

ORATIO.

Quam luctuoso Religionis Christianæ fato fieri dicam, ut, cum incredibili labore suo priscam falsorum Numinum superstitionem jam diu refixerit; profanos tamen eorundem cultus, aut servatos tanto post tempore doleat, aut postliminio certe revocatos conqueratur?

Nam quid sibi vult tumultuosus ille sonitus? quid clamores vociferantium inconditi? quid accensæ faces vel innuunt, vel loquuntur? (*Hypotyposis.*) At ergo

ergo vigent hodieque, & in pretio sunt prisca insanientium hominum Orgia? an apud nos etiamnum habere Numen aliquod Bacchus creditur? Nam qui forent alii Bacchantium mores, quam nunc sunt; aut quibus aliis ritibus Bacchus ipse coleretur, si ad nostra usque tempora superstitio vana perstitisset?

Sed quid dico, Bacchi cultus hodie non viget, aut inesse Baccho divinum quidpiam homines nostri non putant? Unde ergo diurni, nocturnique Bacchantium strepitus aures personant? Cur intempestivi tympanorum sonitus aut vigilantibus obstrepunt, aut dormientium somnos interturbant? (*Hypotyposis, & Ethopœia.*) Quid mentitas video facies undique, & ridiculum, vel horrendum in morem larvatas? Quis turpes illos Mimorum, & Histrionum habitus induxit? Quare tam obliti pudoris ac modestiæ, quotquot sunt ex illo desipientium hominum grege, nemo, ut prodire in publicum nisi dissimulatus insigniter, & monstro cuipiam, quam homini proprior videri sustineat? Hinc offerunt se mihi perennes epulæ, illinc immoderatæ commessationes, inde ebrietas, ac crapula! Hic turpissima spectacula offendunt oculos, illinc cachinnantium strepitus, plausus lascivientium aures obtundunt! ibi concertantium clamores, ac rixæ funestissimam futuri postmodum certaminis scenam denuntiant! Jam ventum est ad jugia, a jurgiis ad manus; jam stringuntur enses, mutuis hinc inde vulneribus res geritur. Omnes inflammati scelere, ebrietate, furore crudelitatem spirant, ac cædem! Jam misceri susdeque omnia, convivia in Corybantas mutari, natare pavimentum vino ac sanguine, & luctuosi cruentique belli facies exurgere. O tempora! o mores!

Et hæc pateris Religio sancta? Tu ritus illos, hæc flagitia tuis in asseclis atque sectatoribus approbas? Imo, imo: queritur, gemit, & illatam sibi per summum nefas contumeliam graviter expostulat. O si

audire poſſis per turbas ac tumultus, quisquis depravatis hiſce moribus funeſtam Religioni labem ac maculam importas! Quieſce tantiſper ab inſanis illis clamoribus; reprime ad breve tempus impetum illum, qui te ad inſaniam adigit, reſipiſce paullum, ſi potes, & perſonam hominis ſobrii ac temperantis vel deponendam poſtmodum, indue. Audi, Chriſtiane degener, quibus te tuique ſimiles querelis ac probris Religio illa, quam ſpernitis, atque illuditis, inſectetur.

Hanccine mihi refertis gratiam, ſceleſti ac perduelles filii, quos peperi olim tot laboribus, quos fovi toties in ſinu, quos alui tam diligenter? Hic erit unus impenſi amoris fructus, hæc inſtitutionis bonæ, quam dedi, merces unica, ut proſcindi me veſtris opprobriis, ac contumeliis affici videam? Itane ſoboles infida a majorum ſuorum virtute deflexit! Illi me pio ſanctoque cultu ad ſupremum dignitatis apicem evexerunt; vos dejectam ex illo gradu ac jacentem illuditis. Suas illi vigilias, labores, curas mihi devoverunt; vos in meam perniciem omni ſcelere ac flagitio incumbitis. Illi jus meum contra nefarios hoſtium impetus vel ſanguinis ſui diſpendio defenderunt: vos inita cum iisdem ſocietate expugnatis. Statuite porro, quid agere vos deinceps oporteat; an haberi vos veſitis hoſtes, an amicos? eligite, per me licet, utrum impietatis, an Religionis partes ſectari vos conveniat. Si primum placet, nihil ego vos moror; profugite tandem, caſtris meis abſcedite penitus; deponite nomen illud, cujus tantum vos piget. Sin potius ſaniora vos juvant conſilia, abjicite mores illos tam injurios mihi, veſtro nomini tam alienos; & dignos Religione, quam colitis, ſenſus tandem induite.

AR-

ARTICULUS V.

De Sustentatione, Aposiopesi, Emphasi.

Quid est Sustentatio?

℞. Est Figura, qua diu suspenduntur Auditorum animi, donec aliquid inexpectatum, sive risu, sive admiratione dignum subjiciatur.

Hinc figuræ hujus duplex est usus; alter in rebus magnis, & insolitis facinoribus exponendis; alter in rebus quibusdam levioribus, quando jocandi causa magnum aliquid promittit Orator, illudque tandem in jocum aliquem recidit. Hic agimus potissimum de Sustentatione, quæ in rebus magnis ac seriis adhibetur.

Habes illustre Sustentationis exemplum 7. Ver. n. 10. & 11. *Res delata ad istum: statim ut par fuit, jussu ejus homines, qui nominati fuerant comprehensi, adductique Lilibæum: domino denuntiatum est, ut adesset, causa dicta damnati sunt. Quid deinde? quid censetis? furtum fortasse aut prædam expectatis aliquam? Nolite usquequaque eadem quærere: in metu belli furandi locus quis potest esse? Etiamnum mihi expectare videmini, Judices, quid deinde factum sit; quod iste nihil unquam fecit sine aliquo quæstu, atque præda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum est. Expectate facinus quam vultis improbum: vincam tamen expectationem vestram; nomine sceleris, conjurationisque damnati, ad supplicium traducti, ad palum alligati repente multis hominum millibus inspectantibus soluti sunt, & Leonidæ illi domino redditi.*

Et Philip. 2. n. 12. *Quid putem, contemptumne me? Non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac mea mediocritate ingenii quod despicere possit Antonius. An in Senatu facillime de me detrahi posse credidit? qui ordo clarissimis Civibus, bene gestæ Reip:*

testimonium multis, mihi uni conservata dedit? An decertare mecum voluit contentione dicendi? hoc quidem beneficium est; quid enim plenius, quid uberius quam mihi & pro me contra Antonium dicere? illud profecto est: existimavit sui similibus probari posse, se esse hostem patriæ, nisi mihi esset inimicus.

Hæc porro Figura multam vim habet & gratiam, cum ita suspenduntur Auditorum animi, allatis multis rebus, iisdemque rejectis, ut subjiciatur tandem novum aliquid, & minime expectatum; quod in laudato mox loco videre est.

Habes alia Sustentationis exempla pro Rosc. Amer. n. 39. pro Quintio n. 66. 3. Ver. 141. 4. Ver. 106. 3. in Rul. n. 11. Pro Dejotaro n. 26.

Quid est Aposiopesis, seu Reticentia?

℞. Est Figura, qua Oratio interciditur, & interrumpitur, alicujus gravioris affectus significandi gratia. Ita Cicero Epist. 21. ad Atticum Lib. 7. de Pompejo loquens, cujus saluti metuebat, utitur Aposiopesi. *De Pompejo scio nihil, eumque nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri. Sed non possum accusare eum, de quo angor, & crucior... reticet tarditatem*, aut *ignaviam*.

Et Epistola ultima Lib. 9. ad eundem Atticum utitur Aposiopesi, dissimulandæ indignationis gratia. *Sed erat immitissimus Servius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompejum, aut certe capiendum. Etsi hic quidem timoris causa; ille vero....sed stomachari desinamus.*

Adhibetur etiam nonnunquam, ut, quod reticetur, majus quodpiam suspicandi det causam, quam si efferretur. Cicero pro Cœlio n. 69. *Hic etiam miramur, si illam commentitiam pyxidem obscenissima sit fabula consecuta. Nihil est, quod in ejusmodi mulierem cadere non videatur. Audita, & pervulgata, & celebrata sermonibus res est. Percipitis animis, Judices, jam*

dudum quid velim, vel potius quid nolim dicere: quod etiam est factum, certe a Cœlio non est factum.

Potest etiam dici prætermissum. illud a Cicerone vitandæ obscœnitatis causa.

Quid est Emphasis?

℞. Est Figura, qua Orator plus significat, quam dicit. Quæ quoniam refertur ad Hyperbolem, de qua jam diximus, pluribus hic supersedebimus.

EXERCITATIO.

Amici, opes viri Principis.

Per Sustentationem, Aposiopesim, Emphasim.

Exord. & Prop. Dicet, nihil esse oportere pretiosius Viro Principi, quam amicos.

Rationem afferet; quia rebus omnibus abundat, qui amicos paravit, eisdem, qui caret, omnium egenus est.

Confirmatio. Petetur ab Alexandri Magni auctoritate, qui venientibus ad se Persarum Legatis, & Alexandri thesauros videre cupientibus, circumstantes amicos ostendens dixit; En opes Alexandri. Tractabitur hic locus per Sustentationem, & Emphasim.

Concludet, in amicis veras esse divitias, quas nulla fortunæ mutabilitas auferre possit.

ORATIO.

Extollant alii per me licet, & quantum volent, prædicent magnificentius in Principibus viris ingentia auri, argentique pondera, pretiosam suppellectilem, superba palatia; eosque ditissimos arbitrentur, qui rebus istis omnibus abundant. Ego certe opulentissimum inter cæteros eum semper æstimabo, qui amicos quam plurimos potuerit sibi jure merito gratulari,

Enimvero quibus rebus non abundat, aut quibus tandem egere poteſt ille, qui ſinceram amicorum multitudinem comparavit? Liceat mihi compellare aliquem eorum de numero, qui quanto ſuperiorem dignitatis gradum adepti ſunt, tanto diligentiorem in demerendis amicis operam poſuere. Age, quid times, qui fideles amicos habes, ut ſic loquar, ad manum? an ærarii penuriam? at amicorum opes tuæ ſunt. An pericula? at illi continuo præſto ſunt, tuum vel capitis diſcrimine parati latus defendere. An adverſos fortunæ reflantis ictus? at fortunam adverſam vix ſentit, cujus acerbitatem amici mulcere poſſunt. Tu vero qui amicos negligis; (*Apoſiopeſis*) qui, pene dixi, amicum habes præter me neminem, noli jactare nobis inſolentius vel ipſas Arabum gazas, quibus, ſi quis caſus ingruerit, ſi quod inciderit periculum gravius, neque ad arcendam, neque ad mitigandam calamitatem amicis deſtitutus uti feliciter poſſis.

Atque hoc noverat certe ſapientiſſimus rerum æſtimator Alexander Magnus, qui ſe non tam Orientis pene totius ſpoliis beatum ac divitem, quam amicis ſuis ſemper reputavit. Venerant ad eum aliquando Legati Perſarum, quos non minus divitiarum ipſius fama, quam rerum ab eo geſtarum gloria excitaret. Ii perfecta legatione, cum flagitaſſent ab Alexandro curioſius, ſuos ut ipſis theſauros atque opes oſtenderet; quid putatis feciſſe Principem ſapientiſſimum? (*Suſtentatio*) An recluſit arcas auri argentique pondere refertas? an oſtentavit aulæ ſuæ magnificentiam? an aurata palatia, pretioſam ſupellectilem, tot erepta devictis a ſe Regibus ſpolia, tot Provinciarum manubias; tot exuvias Aſiæ perdomitæ, quibus caſtra & armamentaria redundabant, ambitioſius jactavit? Sed quid feciſſent alii Reges ac Principes in æſtimandis rebus minus periti, & inani rerum ſuarum pompa inflati plus æquo ac ſuperbi?

Nihil

Nihil hujusmodi expectate ab Alexandro; habet pretiosius aliquid, quod & sibi lubentius gratularetur, & aliis jactantius ostentaret. Tunc enim expectantibus avide Persarum Legatis, unde curiosos oculos pascerent, circumspiciens Alexander quam plurimos, qui stipabant latus, suos familiares, & Legatos amice compellans, (*Emphasis.*) en, inquit, opes Alexandri. O vocem auream! o responsum literis omnibus ac monumentis prædicandum! o dignam tali Principe, dignam omnibus, qui populis imperant, commendationem!

Quis enim vero negat haberi in amicorum benevolentia divitias, quas neque fortunæ mutabilitas unquam adimat; neque ipsa rerum humanarum inconstantia labefactet?

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Orator Popularis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, quantopere Oratori sit elaborandum, ut se ad populi captum, gustumque accommodet.

Rationem afferet; quia nihil est tam amans libertatis, & necessitatis inimicum, quam ingenium multitudinis.

Confirmatio petetur ab exemplo Demosthenis, qui gravibus de rebus cum diceret aliquando apud Athenienses, sensissetque populi oscitantis fastidium; fabulam inceptavit de umbra Asini; idque tractabit per Sustentationem. Quid putatis fecisse Demosthenem, an? &c.

Concludet per Emphasim, umbram Asini præ-

ferendo cuilibet rationi speciosissimæ; si quidem illa perfecit Demosthenes, ut attentum rebus suis Populum redderet.

ORATIO.

Cum is debet esse propositus optimo cuique Oratori finis, ut eorum, apud quos agit, animos ac voluntates quamcumque voluerit in partem flectat, & inclinet; tum certe operam in ea re suam bene collocatam æstimabit, si eorundem mentes, sensusque, priusquam ad dicendum accedat, diligenter degustarit.

Nam qui rem aversam a multitudine per fas & nefas facere acceptam, quia se in ea amavit plusculum, suscipiat, is ignorare videatur, quam sit amans, suæque retinens libertatis, multitudinis ingenium, quam inimicum cujuscunque necessitatis.

Quare non committet unquam Orator bonus, ut quidquam in vulgus efferat, quod non sit auribus populi accommodatum; sed ita temperabit omnia, ut, quidquid dicturus est, non tam ex aurificis statera, quam populari quadam in trutina examinet.

Demosthenes Orator ille percelebris, & eloquentiæ Atticæ facile Princeps, cum aliquando diceret ad Athenienses, remque magni, ut videbatur, ponderis, ea, qua valebat, dicendi vi persuadere niteretur; vidit non audiri se tam attente, quam par erat, & oscitantis lanquescentisque populi sensit fastidium. (*Sustentatio*) Hic vero quod putatis iniisse consilium Demosthenem? qua ratione medendum censuit multitudinis tædio peritissimus ille dicendi vir? An invectus est acriter in populum levem, & insanientem indormiscentis socordiam objurgavit? at respuissent omnes intempestivum objurgatorem. An Orationem persecutus suæ populum somnolentiæ permisit? at quid orando longius profecisset? An relicto suggestu

geſtu faſtidioſam multitudinem dimiſit? at illuſus ab eadem fuiſſet, ac contemptus. Quid ergo fecit Orator præſtantiſſimus? Cogitate aliquid dignum illius induſtria, qui ſe hominum ingeniis ac rationibus accommodare noverat: exſpectate quidpiam, quod exercitatam in tractandis hominum animis dexteritatem redoleret. Præſtabilius duxit Orator ille ſummus deſipere ad tempus, ut ſic loquar, cum multitudine, dum aſſequeretur, quod vellet, quam ſi ſapuiſſet intempeſtive. Quare abjicit continuo materiam, quam tractabat, & converſa penitus oratione lepidam de Aſini umbra fabulam inceptat.

Ecce expergiſcitur ſtatim populus, & excuſſo omnes torpore, quaſi novi ac recentes ad audiendum Oratorem accedunt. Diſſipatam illico mentem occupat attentio, ſtudium languorem excipit, & tædio ſuccedit hilaritas. (*Suſtentatio.*) Tum vero ſuſpenſis omnium animis, & fabulæ exitum avide expectantibus, quid feciſſe rurſum putatis Demoſthenem? An ſua in populum indulgentia demereri eum aggreſſus eſt? an fabulæ finem curioſe quærentibus liberaliter ſatisfecit? an quidpiam ingenioſe commentus eſt, quo incœptam fabulam concluderet? Imo ſubſtitit medio in ſermone Orator egregius, & objurgata populi levitate, qui rebus graviſſimis indormiſceret, dum evigilaret in nugis, ita inclinavit omnium voluntates, ut non modo langueſcentem excitaret, ſed etiam, quod erat meditatus primum, perſuaderet. Sic, obſequendo in ſpeciem multitudinis ingenio, id conſecutus demum eſt, quod nullus forte rationem momentis perfeciſſet.

(*Emphaſis.*) O felicem & ratione quacumque Umbram Aſini potiorem!

ARTICULUS VI.

De Prætermissione, Distributione, Licentia, Concessione.

Quid est Prætermissio?

℞. Est Figura, qua Orator id maxime dicit, quod dicere nolle se fingit. Hæc autem figura etsi tam ad laudem, quam ad vituperium valet, tamen ea sæpius utitur Cicero ad objurgandum, quam ad laudandum. Utitur ad increpandum Prætermissione de Prov. Cons. n. 8. *Nihil dico nunc P. C. hominem ipsum relinquo. Itaque omnia illa quæ & sæpe audistis, & tenetis animis, etiamsi non audiatis, prætermitto. Nihil de hac ejus urbana, quam ille præsens in oculis vestris, mentibus que defixit, audacia loquor, nihil de superbia, nihil de contumacia, nihil de crudelitate disputo. Lateant libidines ejus illæ tenebricosæ, quas fronte & supercilio, non pudore, & temperantia contegebat; de Provincia quod agitur, id disputo.*

3. Ver. n. 32. & 33. „ Itaque primum actum istius „ vitæ turpissimum, & flagitiosissimum prætermittam. „ Nihil a me de suæ pueritiæ flagitiis audiet; nihil ex „ illa impura adolescentia sua, quæ qualis fuerit, aut „ meministis, aut ex eo, quem sui simillimum produ- „ xit, recognoscere potestis. Omnia præteribo, quæ „ mihi turpia dictu videbuntur. Neque solum, quid „ istum audire, verum etiam, quid me deceat dicere, „ considerabo. Vos quæso, date hoc, & concedite „ pudori meo, ut aliquam partem de istius impuden- „ tia reticere possim. Omne illud tempus, quod „ fuit, antequam iste ad Magistratus, Remque pu- „ blicam accessit, habeat per me solutum ac liberum. „ Sileatur de nocturnis ejus bacchationibus ac vigiliis; „ lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio „ fiat; damna, dedecora, quæ res patris ejus, ætas „ ipsius pertulit, prætereantur. Lucretur indicia ve- „ teris infamiæ: patiatur ejus vita reliqua, &c.

Ha-

Habes alia hujus Figuræ exempla 1. Ver. n. 26. 29. 2. Ver. n. 14. 3. Ver. n. 75. 128. 4. Ver. n. 110. 5. Ver. n. 59. 103, 106. 6. Ver. n. 37. 48. 2. in Rul. n. 21. Pro Flacco n. 79. post red. in Sen. n. 22. in Vat. n. 11. de Prov. Conf. n. 6. in Pisonem 38. 87. 2. Phil. n. 47.

Utitur aliquando Tullius Prætermissione ad laudandum, pro Sextio n. 7. *Possum multa dicere de liberalitate, de domesticis officiis, de Tribunatu militari, de Provinciali in eo Magistratu abstinentia; sed mihi ante oculos obversatur Reipublicæ dignitas, quæ me ad esse rapit, hæc minora relinquere hortatur.*

Et pro Rosc. Amer. n. 75. „ Qua in re prætereo il-
„ lud, quod mihi maximo argumento ad ejus innocen-
„ tiam poterat esse, in rusticis moribus, in victu
„ arido, in hac horrida incultaque vita istius modi ma-
„ leficia gigni non solere. Ut non omnem frugem,
„ neque omnem arborem in omni agro reperire pos-
„ sis, sic non omne facinus in omni vita nascitur. In
„ urbe luxuries creatur; ex luxuria existat avaritia ne-
„ cesse est; ex avaritia erumpat audacia, inde omnia
„ scelera, ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ru-
„ stica, quam tu agrestem vocas, parsimoniæ, diligen-
„ tiæ, justitiæ magistra est. Verum hæc missa facio. "
Item 1. Ver. n. 26. pro Flacco. n. 103.

Sunt autem illæ ex Tullio formulæ, quibus hæc Figura exponi solet: Prætereo non dico, non commemoro, non hic profero, non audietis a me, non attingam. Sinite me hoc loco præterire, possem multa dicere, sentio mihi esse moderandum, jam Orationi meæ fugiendam satietatem vestram. Non versabor in uno genere. Hic nolite expectare; sed quid ea commemoro? nunc agam modice, nec longius progrediar, & similes.

Quid est Distributio?

℞. Est Figura, qua Orator dividit aliquid in partes suas, ita ut partes singulas acervatim semel proposi-

tas

tas statim resumat, & quod cuique parti convenit, subjiciat.

Pro Lege Man. n. 23. *Ego enim sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere: scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior unquam aut fuit, aut esse debuit &c.* Singulis hujus distributionis membris suas rationes subjicit, quibus probat, quatuor illas magni Imperatoris virtutes in Pompejo adfuisse.

Et pro Cœlio n. 2. *Sed ego Atratino humanissimo atque optimo Adolescenti, meo necessario ignosco, qui habet excusationem vel pietatis, vel necessitatis, vel ætatis. Si voluit accusare, pietati tribuo: si jussus est, necessitati: si speravit aliquid, pueritiæ.*

Pro Quintio n. 5. „ Quæ res in civitate duæ plurimum possunt, eæ contra nos ambæ faciunt hoc tempore. Summa gratia, & eloquentia: quarum alteram C. Aquilii vereor, alteram metuo. Eloquentia Q. Hortensii ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor; gratia Sex. Nævii ne P. Quintio noceat, id vero non mediocriter pertimesco."

Habes alia hujus Figuræ exempla illustria pro eodem Quintio n. 26. pro Rosc. Amer. n. 9. 35. 72. 85. pro Muræna n. 88. de Prov. Cons. 43. in Pis. n. 64. pro Marcello n. 7. pro Dejot. n. 15.

Interdum ita Distributio fit, ut Orationis membra inter se solum dividantur, neque subjiciatur quidquam, quod ipsis respondeat. Sit in exemplum designatus jam numerus 7. pro Marcello. *At vero hujus gloriæ, C. Cæsar, quam es paullo ante adeptus, socium habes neminem. Totum hoc, quantumcunque est, totum est inquam tuum. Nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma decerpit, quin etiam illa ipsa rerum humanarum domina Fortuna in illius se societatem gloriæ non offert &c.*

Quid est Licentia?

℟. Est

℞. Eſt Figura, qua Orator pro ſuo jure dicit aliquid audacius apud eos, quos vereri, ac metuere debet.

Pro Sylla n. 33: „ Attende jam Torquate, quam ego
„ non defugiam auctoritatem Conſulatus tui. Maxima
„ voce ut omnes exaudire poſſint, dico ſemperque di-
„ cam; adeſte omnes animis, qui adeſtis corporibus,
„ quorum ego frequentia magnopere lætor; erigite
„ mentes, aureſque veſtras, & me de invidioſis rebus,
„ ut ille putat, dicentem attendite. Ego Conſul, cum
„ exercitus perditorum civium clandeſtino ſcelere con-
„ flatus crudeliſſimum, & luctuoſiſſimum patriæ exi-
„ tium comparaſſet, &c."

Item n. 46. & 47. ejusdem Orationis egregium habes exemplum Licentiæ, qua libertatem, & audaciam Cicero præſefert.

Uſurpatur hæc Figura ad oſtendendam fiduciam. 1. in Rull. n. 23. *Erraſtis, Rulle, vehementer, & tu, & Collegæ tui, qui ſperaſtis vos contra Conſulem veritate, non oſtentatione popularem, poſſe in vertenda Reipub. populares exiſtimari. Laceſſo vos, in concionem voco, Populo Rom. diſceptatore uti volo.*

Valet ad inſultandum adverſario, pro domo ſua n. 99.
„ Quare diſrumpatur licet iſta furia (*Clodium intelligit*)
„ atque audiat hæc ex me, quoniam laceſſivit, his ſerva-
„ ri, & cum Conſul togatus armatos vici, & cum priva-
„ tus armatis ceſſi. Utriusque temporis fructum tuli ma-
„ ximum; ſuperioris, quod ex Senatus auctoritate & Se-
„ natum, & omnes bonos meæ ſalutis cauſa mutata ve-
„ ſte vidi; poſterioris, quod & Senatus, & Populus
„ Rom. & omnes mortales, & privatim & publice judi-
„ carunt, ſine meo reditu Remp. ſalvam eſſe non poſſe.

Ad objurgandum etiam utilis eſt, pro Mil. n. 33. *An vero Judices ſoli ignoratis? vos hoſpites in hac urbe verſamini? veſtræ peregrinantur aures; neque in hoc pervagato civitatis ſermone verſantur, quas ille leges (ſi leges nominandæ ſunt, ac non faces urbis & peſtes Reip.) fuerit impoſiturus nobis omnibus atque inuſturus; Exhi-*

be,

be, quæso Sexte Clodi, exhibe librarium illud legum vestrarum quod te ajunt, eripuisse e domo, & ex mediis armis turbaque nocturna, tanquam Palladium sustulisse: ut præclarum inde munus ac instrumentum Tribunatus ad aliquem, si nactus esses, qui arbitrio tuo Tribunatum gereret, deferre posses. Et aspexit me illis quidem oculis, quibus tum solebat, cum omnia omnibus minabatur. Movet me quippe lumen Cubiæ. Quid tu me iratum, Sexte, putas tibi, cujus tu inimicissimum multo crudelius etiam punitus es, quam erat humanitatis meæ postulare, &c.

Item 7. Ver. n. 153. Phil. 10. n. 8. & 19.

Interdum assentationi deservit, ut pro Marc. n. 26. „ Itaque illam tuam præclarissimam, & sapientissimam „ vocem invitus audivi, satis te diu vel naturæ vixisse, „ vel gloriæ; satis, si ita vis, naturæ fortasse, addo „ etiam, si placet, gloriæ: at quod maximum est, „ patriæ certe parum. Quare omitte, quæso, istam „ doctorum hominum in contemnenda morte pruden„ tiam: noli periculo nostro sapiens esse: sæpe enim „ venit ad aures meas, te istud nimis crebro dicere, „ satis te tibi vixisse. Credo: sed tum id audirem, si „ tibi soli viveres, aut si etiam soli natus esses. Nunc „ cum omnium salutem civium, cunctamque Remp. „ res tuæ gestæ complexæ sint, tantum abes a perfe„ ctione maximorum operum, ut fundamenta, quæ „ cogitas, nondum jeceris.

Quid est Concessio?

℞. Est Figura, qua Orator aliquid etiam iniquum, fiducia causæ suæ adversario videtur concedere. Est autem Concessio illa vel seria, cum parte aliqua concessa sperat Orator se in reliquias fore superiorem, vel ironica, cum res concessa invidiam conflare potest adversario.

Prioris exemplum habes pro Quintio n. 56. „ Hæc „ ille si verbis non audet, re quidem vera palam loqui„ tur. Etenim si vult bonorum virorum instituto vivere,

„ mul-

„ multa discat oportet, atque dediscat, quorum illi
„ ætati utrumque difficile est. Non dubitavi, inquit,
„ cum vadimonium desertum esset, bona proscribere;
„ improbe: verum quoniam tu id tibi arrogas, & con-
„ cedi postulas, concedamus."

Et pro Roscio Amer. n. 37. „ Utrum quid agatur non
„ vides? aut apud quos agatur? Agitur de parricidio,
„ quod sine multis causis suscipi non potest. Apud ho-
„ mines autem prudentissimos agitur, qui intelligunt
„ neminem, ne minimum quidem maleficium sine causa
„ admittere. Esto: causam proferre non potes, tametsi
„ vicisse debeo; de meo jure decedam, & tibi, quod
„ in alia causa non concederem, in hac concedam,
„ fretus hujus innocentia. Non quæro abs te, quare
„ patrem Sex. Roscius occiderit, quæro, quomodo
„ occiderit?"

Item 5. Ver. n. 28. 219. 7. Ver. n. 4. pro domo sua
n. 43. pro Muræna n. 41.

Ironicæ Concessionis exempla habes 4. Ver. n. 46.
„ Quæ est ista prætura? Eripis hæreditatem, quæ ve-
„ nerat à propinquo, venerat testamento, venerat le-
„ gibus: cujus hæreditatis, cum ille aliquando ante
„ te Prætorem esset mortuus, controversia fuerit nul-
„ la, mentionem fecerat nemo! Verum esto; eripe
„ hæreditatem propinquis, da palæstritis, prædare in
„ bonis alienis nomine civitatis; verte leges, testamen-
„ ta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam
„ Heraclium bonis privari oportuit?"

Et 5. Ver. n. 16. „ Qua in re illud primum reprehen-
„ do, & accuso, cur in re tam veteri, tam usitata novi
„ aliquid feceris, ingenio aliquid assecutus es? tot ho
„ mines sapientissimos, qui illam Provinciam ante te
„ tenuerunt, prudentia consilioque vicisti? Est tuum,
„ est ingenii prudentiæque tuæ. Do hoc tibi, & con-
„ cedo: scio te, Romæ cum Prætor esses, edicto tuo
„ possessiones hæreditatum a liberis ad alienos, a pri-
„ mis hæredibus ad secundos, a legibus ad libidinem
„ tran-

„ transtulisse. Scio, te edicta Superiorum omnium
„ correxisse, & possessiones hæreditatum non secundum
„ eos, qui proferrent, sed secundum eos, qui dice-
„ rent, testamentum factum dedisse; easque res novas
„ a te prolatas & inventas magno quæstui tibi fuisse, scio.
Item & 4. Ver. n. 110.

Delectat autem inprimis Concessio, cum id, quod conceditur, adversario nocet. Ut pro Ligario n. 2.
„ Habes igitur Tubero, quod est accusatori maxime o-
„ ptandum, confitentem reum: sed tamen ita confiten-
„ tem se in ea parte fuisse, qua te, Tubero, qua virum
„ omni laude dignum patrem tuum. Itaque prius de
„ delicto vestro fateamini necesse est, quam Ligarii
„ ullam culpam reprehendatis."

Habet etiam multam gratiam hæc Figura, cum id adversario conceditur, quod negari non potest, ut alia meliora, & majoris momenti subjiciantur. Ut pro Flacco n. 9. „ Hoc dico de toto genere Græcorum. Tri-
„ buo illis litteras, do multarum artium disciplinam,
„ non adimo sermoni leporem; ingeniorum acumen,
„ dicendi copiam denique etiam, si qua sumunt alia,
„ non repugno. Testimoniorum religionem, & fidem
„ nunquam ista natio coluit, totiusque hujusce rei,
„ quæ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus ignorant."

Sunt autem illæ, quibus Figuram illam Tullius adhibet, formulæ: Esto, verum fac, verum esto, patior non moleste. Ut tibi concedam. Sed ierit ad bellum, &c. sit ita sane. Sed hinc sint parta omnia. Hoc do tibi, & concedo. Tamen de meo jure cedam. Ita fac, &c.

EXERCITATIO.

Marcus Attilius Regulus ad Senatum Romanum de non permutandis Captivis.

Per Licentiam, Prætermissionem, Distributionem, Concessionem.

SYNOPSIS.

Exord, & Prop. Fient per Licentiam, dicetque, non vereri se arguere minimam quorundam hominum in se commiserationem.

Rationem afferet per Distributionem, quia illa commiseratio indigna est viris gravissimis, periculosa Reipubl. sibi ipsi injuriosa.

Primam partem probabit per Licentiam, admonendo, plus ipsos consulere debere æquitati, quam inutili pietati.

Secundam partem probabit; quia nihil est Reip. perniciosius, quam si redimantur illi cives, qui dedere se hostibus, quam fortiter in acie mori maluerunt. Quod tractabit per Prætermissionem. Liceat mihi præterire silentio, quæ vidi, &c. Dicetque, vidisse se vexilla Romana affixa delubris Carthaginensium, Romanos indignis, aut nullis vulneribus saucios, &c.

Tertiam probabit partem, & ostendet, pietatem ipsorum arguere in ipso paratum minus ad ferenda quælibet adversa animum. Mox per Concessionem: at carebitis Romanis civibus; Esto: at, &c. at gravissima mihi intentantur supplicia; sit ita sane, &c.

Concludet dicendo, certum sibi esse, redire Carthaginem, nec passurum se, ut redimatur ipse, quidquid de aliis statuatur.

ORATIO.

Quis ille, Patres Conscripti, qui singulorum frontem obnubit dolor? quid illi mœrorem ac tristitiam spirantes oculi volunt? aut quem tandem ad finem universa omnium reclamatio meis auribus insonuit; cum retinendos in urbe Carthaginensium milites, nostros vero furori hostium permittendos esse defendi?

(*Licentia.*) Equidem ſcio, apud quos agam P. C. Revereor, ut par eſt, auctoritatem hujus Ordinis, & tot clariſſimorum virorum ſuffragia maximi eſſe apud me ponderis, ac momenti ultro volensque profiteor. Tamen ubi veſtra omnium dignitas, Reipub. ſalus, mea ipſius gloria vocantur in diſcrimen, non poſſum mihi temperare, quin palam & maxima, qua poſſum, voce, ita ut omnes exaudire poſſint, de vobis omnibus graviter expoſtulem, & intempeſtivam illam, qua videmini me proſequi, commiſerationem durius etiam coarguam.

(*Diſtributio.*) Nam quid alienum magis a dignitate veſtra, quid Reip. ſaluti pernicioſius, quid Marco Regulo magis injurioſum eſſe poterat, quam inutilis dolor, inanis gemitus, pietas mollior: ubi gravitas, conſtantia, & omni periculo ſuperior magnitudo quædam animi requiritur?

(*Licentia.*) Alienum dico a dignitate veſtra, P. C. Agite enim; an eſtis obliti, quales ſitis, & quibus hic partibus defungamini? Meminiſtis, in eo vos amplitudinis gradu eſſe conſtitutos, non ut imbelli pietatis ſenſu afflictorum miſerias lugeatis, ſed ut plena ſummæ gravitatis judicia exerceatis? An excidiſſet vobis e memoria, eſſe vos hæredes priſcæ illius ſeveritatis, quæ tanta in hoc Imperio fuit, ut clariſſimi Imperatores in filios ſuos atrociſſime interdum animadverterint, ſi tamen illud atrox, aut crudele videri poteſt, quod cum paucorum jactura univerſæ Reip. bono, ac ſaluti cunjunctum eſt?

Atque hinc mihi alia ſuboritur objurgandæ commiſerationis veſtræ ratio, quæ dum redimendos eſſe ab hoſtium ſervitute Romanos videtur perſuadere, funeſtiſſimam Reipubl. perniciem importat. Quid enim opinione illa, cum ad fovendam militum noſtrorum ignaviam, ac debilitandas ipſorum vires efficacius, tum ad excitandos hoſtium animos

præ-

præſentius eſſe poteſt? Ubi hercle! in prælio paulo acrius ex adverſo pugnabitur, plena fugientibus caſtra, atque hoſtibus ſeſe dedentibus videbitis, malent tradere ſe ſervituti turpiter, quam honeſtæ vitæ finem conſequi. Quam porro ſpem in illis deinceps habebitis, quos putatis eſſe redimendos? Redibit nimirum redemptus auro miles ad pugnandum paratior, qui pacem ac vitam petendam ab hoſte cenſuit prius, quam fortiter occumbere; reſumet virtutem priſtinam, qui ſe ab ea degenerem aliquando præſtitit; invadet hoſtem acriter, & cum eo ſtrenue pugnabit, cujus olim jugum, ac vincula expertus eſt?

(*Prætermiſſio.*) Hic vero ſinite me, P. C. æterno præterire ſilentio illatam nomini Romano labem, & nullo eluendam piaculo ignominiam. Hoc indulgete dolori meo, ut obductas male cicatrices non refricem, dum repeto memoriam triſtiſſimi illius ſpectaculi, quod ego vidi his oculis, atque utinam viderè nunquam licuiſſet! Non dicam, ſpectaſſe me ad ſempiternum hujus Imperii dedecus, affixas Carthaginenſium delubris victrices illas aquilas, quarum vel aſpectus hoſtibus noſtris metum ac terrorem incutit. Tacebo direpta Romanis Civibus vexilla, quæ templorum tholis ſuſpenſa impune volitant, non lacera, non infecta cæde ac ſanguine, ſed integra, ſed ultro permiſſa. Non referam plena ſpoliis noſtris armamentaria, & auctum ex Romanorum manubiis Carthaginenſium ærarium. Silebo, nam refugit animus meminiſſe, ſilebo, inquam, cives noſtros ac milites, quorum præcipua laus ac gloria libertas eſſe debuiſſet, ſervorum inſtar onuſtos vinculis, & retortis poſt tergum manibus infami jugo depreſſos. Non dico vacua vulneribus omnium pene corpora, aut, quod longe turpiſſimum eſt, indignis ac pudendis plagis inuſta. Nolite igitur P. C. de redimendis hujusmodi militibus

cogitare, quorum salus multo majorem Reip. perniciem, quam ipsa clades ac jactura allatura sit. Absit a vestris animis tam perniciosa Reip. nostræ commiseratio, quam si mea causa suscepistis, rogo vos, ut eandem deinceps, nisi jam infelicis Reguli vos piget, deponatis.

Hoc enim saltem mereri possum a vobis, ut satis animi censeatis esse Regulo ad perferendum fortiter, quidquid in me durius fortuna statuerit. Neque vero audiendos putetis illos, qui me deditionis turpissimæ infamia liberant, & illius consilii auctorem non fuisse profitentur. Certe, si quid in ea re ignominiæ est, cui potius, quam Imperatori tribuendum?

Nihil hic purgandus apud vos sum, P. C. nec quidquam derivandi criminis gratia dicam. Utcumque gesta res est, nequaquam me ab eorum causa segregabo, nec turpis facti auctoritatem defugiam. Ero igitur in hostium potestate atque arbitrio, quo minus id modeste ferant, meoque exitio patriæ dedecus abolebo. Discant exemplo nostro Romani milites, nullum in acie, præterquam in virtute atque manibus esse perfugium. Documento erimus generi humano, pugnantibus aut victoriam, aut necem esse propositam, mediam inter eas fugam nunquam nisi hostibus patere.

At enim carebitis Romanis illis Civibus, quos in vinculis Pœni detinent? (*Concessio.*) Nam video occurrendum esse illorum pietati, quos hæc jactura moveat; carebitis, inquam, illis Civibus? Esto: at retinebitis apud vos partem maximam nobilissimæ ac florentissimæ Juventutis, quibus non tam est patriæ, quam illorum in patria desiderium; quorum maxime gratia Legatio ista suscepta est, quorum jactura magna sit Carthaginensibus virium & animorum decessio. Gravissima nobis supplicia præparantur; illatum Romano nomini opprobrium licebit eluere; mortem non effugiemus? at mori gloriose præstat, quam turpiter vivere.

(Con-

(*Congressio Ironica.*) Quanquam si doletis gravius jacturam tam levem, P. C. statuite de cæteris, ut placuerit, per me licet; redimite, quando si libitum est, ignavos milites, qui plus nocere nobis, quam prodesse possunt. Effundite opes vestras, exhaurite ærarium, flagitio flagitium addite, ut belli nervis destituti necessariis ad dubia Reipub. tempora præsidiis careatis. Remittite Carthaginensibus præcipuum totius exercitus robur, exercitatam militari disciplina juventutem, ut jamjam majori numero, reparatisque viribus vobis ingruant. Mihi in patria manere nulla conditione certum est, atque decretum, nec, ut reliquos maxime redimendos censueritis, quemquam meorum de Carthaginensibus captivis permutabitis.

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

SYNOPSIS.

Marcus Tullius Cicero ad Senatum, ut peractæ in Lentulo, Cethego aliisque conjurationis Catilinariæ sociis cædis invidiam amoliatur.

Exord. & Propositio fiet per Licentiam. Dicet Cicero, non venire se, ut peractæ cædis suspicionem amoliatur a se, qua Romanus quilibet gloriari debeat.

Rationem afferet per Distributionem, quia cædes illa fuit justa, necessaria, & utilis. E triplici illo capite eruetur Confirmatio.

1. Justam illam cædem fuisse probabit enumeratione illarum rerum, quas Catilinæ socii cum Catilina moliebantur, in Reip. perniciem, recensebitque excidium urbis, bonorum occisionem, ruinam totius

Italiæ; idque tractabit per Prætermissionem, petendo a Judicibus, ut ab ejusmodi rebus commemorandis abstinere liceat.

2. Necessariam fuisse demonstrabit; quia etiam sublato Catilina erat timendi locus, ne conjuratio redintegraretur, si superfuissent Catilinæ socii. Hoc tractabit per Concessionem. Esto, dederit Catilina pœnas temeritatis suæ pares, dissipata, extincta conjuratio videri potuerit. At, &c.

3 Demonstrabit, fuisse utilem ab ea tranquillitate, qua gaudebat civitas, ex quo conjurati pœnas dederant: deinde ex publica omnium Ordinum gratulatione, quam sibi decreverant pro servata patria.

Concludet: admonendo eos, qui nimis dolerent de interfectis conjuratis, ne veniant ea demonstratione in suspicionem necessitudinis alicujus cum conjuratis.

ORATIO.

Etsi novi unus omnium optime, P. C. quam graviter apud vos de me expostulaverint, qui Lentulum, ac Cethegum, reliquosque pestiferæ conjurationis socios dignas temeritate sua dedisse pœnas affliguntur; nolite tamen existimare, venisse me hodie in hunc celeberrimum consessum vestrum, vel ut amoliri a me peractæ cædis suspicionem, vel adhibitam in nefarios cives severitatem conarer excusare.

(*Licentia.*) Est enim hujusmodi factum illud, quod auctoritate mea paratum esse profiteor, & ita profiteor, ut a vobis omnibus, qui hic adestis, quorum & frequentia maxime lætor, exaudiri velim; ut non modo Consul, qualem esse me benevolentia vestra voluistis, sed etiam Civis Romanus quilibet sincero patriæ studio succensus eo debeat gloriari.

Nam quis, amabo vos, P. C. nisi quam habuerit ille cum apertis Reip. hostibus societatem, aut ejusdem hodie etiam, restincto jam incendio, perniciem meditetur, (*Distributio.*) qui sublatos cruenta morte

cives

cives eos doleat, quorum damnatio tam utilis Reip. totique adeo Italiæ videri debuit? Agite, quam ſevere, quam duriter animadverti in eos oportebat, qui unumquemque noſtrum fatali exitio deſtinabant? An decuit ullam impertiri miſericordiæ partem iis, qui neminem a ſua crudelitate atque ſævitia immunem volebant? an æquum erat, eorum quemquam eſſe diutius in vita ſuperſtitem, qui Remp. nullam eſſe, ac funditus interire decreviſſent?

Hic vero ſinite me, P. C. præterire funeſtiſſimam conjurationis illius memoriam, (*Prætermiſſio.*) quam meis conſiliis, meis laboribus, mei capitis periculo ſine multitudine, ſine delectu, ſine armis, ſine tumultu, a veſtris omnium cervicibus depulſam fuiſſe mihi tu, vosmetipſi gratulati eſtis. Vel ipſa periculorum, quæ defugimus, recordatio me angit, atque excruciat mirum in modum; quoties recogito mecum tacitus, eo prorupiſſe quorumdam hominum improbitatem, ut incenſioni urbem, internecioni cives, Italiam vaſtitati deſtinaſſent: cum redit in mentem vix unius noctis ſpatium abfuiſſe, quin perditi ac ſcelerati cives vitam omnium, ſtatum orbis terrarum, urbem hanc denique noſtram omnium ſedem, arcem Regum ac Nationum exterarum, lumen Gentium, domicilium Imperii perderent, ac labefactarent.

Et erit aliquis tam inimicus huic urbi, tam alienus a ſalute civium, tam parum cupidus Romani nominis, ut eos ſublatos de medio doleat, qui niſi communi omnium exitio vitam trahere ulterius non potuiſſent? Majores noſtri Gracchum utrumque, Tiberium, & Cajum, Spurium Mellum, Saturninum, & alia civitatis hujus clariſſima lumina merita multatos morte judicarunt, quod ſtudere novis rebus, & nimiam in libera civitate poteſtatem affectare viderentur: nos patiemur iniquo animo, peſtiferæ conjurationis ſocios interiiſſe, qui Remp. totam peſſumdare moliebantur.

At enim video, quid objiciant homines mansueti plane ac misericordes. Dissipata, inquiunt, conjuratione, extincto penitus, quod imminebat funesti belli incendio, exulante longius Catilina, quid erat deinceps metuendum huic urbi? cur in clarissimos Cives tam inhumaniter sævitum est? Quæ tua, Marce Tulli, tanta, tam incredibilis sanguinis humani sitis, ut medio pacis in sinu tristissimam carnificinam exerceres? An videbatur aliquid deesse gloriæ tuæ, nisi tot illustrissimas civitatis hujus familias luctu ac mœrore perderes?

(*Concessio.*) Sit ita sane, P. C. id vigilantia nostra, & Consulari auctoritate consecuti sumus, ut imminentem patriæ, civitati, Reip. perniciem averteremus; dissipata, extincta, si vultis, conjuratio sit, pœnas dederit, dignas scelere, dignas furore suo nequissimus post homines natos Catilina; tamen putatis nihil fuisse, quod pertimesceremus, nisi socii pariter funestæ conjurationis concidissent; inertes illi scilicet ac lenti quievissent a flagitio? non tetendissent novas Reip. insidias? non collegissent vires? non consopitum male incendium suscitassent? non spirantem adhuc & anhelantem scelus Catilinam per fas ac nefas intra urbis hujus mœnia revocassent? Sic vobis notus animus, sic nota perditorum hominum indoles fuit? Non ignorabam ego, P. C. quales essent, non illuserant mihi, non fecerant fucum. Vidi, quid vellent, quo tenderent, quid meditarentur, non quievissent illi, mihi credite, non abstinuissent a scelere, donec Remp. penitus evertissent. Hinc intelligite, P. C. quanti momenti fuerit, ut cives perditi quasi putrida totidem membra a reliquo Reip. corpore rescinderentur.

At quantus hinc fructus, quanta ad omnes utilitas pervenit! Quis est in hac amplissima civitate, qui suspirare tandem, & post longos gravesque metus securum esse se posse non æstimarit? Quis gravissi-

mis

nis periculosæ tempestatis fluctibus defunctus, beatum tranquillæ pacis attigisse portum sibi non visus est? Est aliquis adhuc tam timidus, tam procellæ metuens, qui sublatis de medio conjurationis funestæ reliquiis, bona, fortunas, domum, liberos, conjugem, seque ipsum veluti a communi naufragio ereptum fuisse non arbitretur? Ut immutata paucis abhinc diebus hujus urbis facies! ut parata ubique regnat quies ac tranquillitas! ut omnes, quotquot sunt, boni & amantes Reip. cives quasi ex longa recreati malorum serie plaudunt sibi, ac triumphant!

Mihi vero, P. C. quem in sedanda tempestate non inanem operam posuisse arbitrati sunt, quam frequentes, quam honorificas gratulationes universi Reip. Ordines decreverunt! Quis habendas mihi gratias non putavit, quod luctuosam suæ sobolis fortunarumque suarum perniciem non vidisset? quod domesticos intra Penates tranquilla pace frueretur?

Mene vester Ordo amplissimus solenni supplicatione decorandum tanquam parentem patriæ, & conservatorem hujus urbis censuisset, nisi persensisset omnino, quanta interfectis, quicumque vestrum exitium machinabantur, perniciosis civibus, utilitas in omnes redundasset.

Valeant ergo, qui me crudelitatis ac sævitiæ accusandum putant: caveantque diligenter, ne, dum apertos Reip. hostes intempestivis querelis requirunt acerbius, arctiori, quam par est, odiosæ cum ipsius necessitudinis vinculo conjuncti videantur.

ARTICULUS VII.

De Antithesi, Permissione, Parenthesi.

Quid est Antithesis, ut est Figura Sententiarum, & ab Antithesi, seu Antitheto, quæ est Figura Verborum, distinguitur?

R. Est Figura, qua non tantum verba verbis, sed sententiæ sententiis opponuntur, ut pro Rosc. Amer. n. 13. *Accusant ii, qui in fortunas hujus invaserunt; causam dicit is, cui præter calamitatem nihil reliquerunt. Accusant ii, quibus occidi patrem Sex. Roscii bono fuit; causam dicit is, cui non modo luctum mors patris attulit, sed etiam egestatem. Accusant ii, qui hunc ipsum jugulare summe cupierunt; causam dicit is, qui etiam ad hoc judicium cum præsidio venit, ne hic ibidem ante oculos vestros trucidetur. Denique accusant ii, quos populus poscit: causam dicit is, qui unus relictus ex nefaria cæde restat.* Egregium ejusdem Figuræ exemplum ibid. n. 88. quod vide.

Pro Cœl. n. 12. *Habuit ille* (Catilina) *sicut meminisse vos arbitror, permulta maximarum non expressa signa, sed adumbrata virtutum. Utebatur hominibus improbis multis; & quidem optimis se viris deditum esse simulabat. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ; erant etiam industriæ quidam stimuli ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum; vigebant etiam studia rei militaris... Quis clarioribus viris quodam tempore jucundior? quis turpioribus conjunctior? quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hostis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis in largitione effusior? Illa vero, Judices, in illo homine mirabilia fuerunt, comprehendere multos amicitia, tueri obsequio, cum omnibus communicare, quod habeat, servire temporibus, suorum omnium pecunia, gratia labore corporis, scelere etiam, si opus esset, & audacia; versare suam naturam, & regere ad tempus, atque huc illuc torquere, & flectere; cum tristibus severe, cum demissis jucunde, cum senibus graviter, cum juventute comiter, cum facinorosis audacter, cum libibidinosis luxuriose vivere.*

Item pro Ligario n. 15. pro Lege Manil. n. 28. Quid

Quid est Permissio?

℞. Est Figura, qua Orator bonitate causæ suæ fretus quædam judicibus, aut adversariis æstimanda permittit, & statuendi facultatem largitur. Hæc Figura eadem pene est cum Concessione, quod illa multo gravior, & acerbior est, ut Philippica 2. n. 5.

At beneficio sum usus tuo? quo... Quod me Brundusii non occideris, quem ipse victor, qui tibi, ut tute gloriari solebas, detulerat ex latronibus suis principatum, salvum esse voluisset, in Italiam ire jussisset, eum tu occideres? Fac potuisse. Quod est aliud, P. C. beneficium latronum; nisi ut commemorare possint, iis se dedisse vitam, quibus non ademerint? Quod si esset beneficium, nunquam ii, qui illum interfecerunt, a quo erant servati, quos tu ipse viros clarissimos appellare soles, tantam essent gloriam consecuti. Quale autem beneficium est, quod te abstinueris a nefario scelere? Qua in re non tam jucundum mihi videri debuit, non interfectum a te, quam miserum, id te impune facere potuisse. Sed sit beneficium, quandoquidem majus obtineri a latrone non potuit, in quo me dicere potes ingratum? An de interitu Reip. queri non debui, ne ingratus viderer, &c.

Et Catil. 1. n. 10. *Catilina, perge quo cœpisti; egredere aliquando ex urbe; patent portæ, proficiscere. Nimium diu te Imperatorem illa tua Manliana castra desiderant. Educ tecum etiam omnes tuos, purga urbem.*

Et pro Flacco n. 96. *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos; nimiæ pietatis, & summi amoris in patriam vicissim nos pœnas, si ita Diis placet, sufferamus.*

Habes alia Permissionis exempla de Provinc. Conf. n. 8. & n. 16. in Vatin. n. 11.

Quid est Parenthesis?

℞. Est Figura, qua Orator breviter declinat a proposito, & nonnihil alicujus continui partibus interjicit.

Est

Est autem hæc Figura tam frequens apud Ciceronem, ut pene supervacaneum sit, exempla in medium proferre.

Divin. in Ver. n. 28. *Quare negent: ex me non audies: hos patere id suspirari, quod necesse est. Illi quidem (ut est hominum genus nimis acutum & suspiciosum) non te ex Sicilia literas in Verrem deportare velle arbitretur, &c.*

2. In Ver. n. 15. *Sed vide, quid agat (neque enim agit occultissime) proponit inania mihi nobilitatis, hoc est, arrogantium hominum nomina.*

2. Philip. n. 16. *At etiam ausus es (quid est autem, quod tu non audeas?) Clivum Capitolinum dicere, me Consule, plenum servorum armatorum fuisse.*

Ibid. eodem numero. *O miserum, sive illa tibi nota non sunt, (nihil enim boni nosti) sive sunt, qui apud tales viros tam impudenter loquare.*

Et pro Sextio n. 25. & 49. in Pisonem n. 72.

EXERCITATIO.

Diva Genovefa Heroibus quibuscunque illustrior.

Per Antithesin, & Permissionem.

SYNOPSIS.

Exord. Fiet per Permissionem, ultroque patietur Orator jactari ab admiratoribus Antiquitatis priscos Heroas, qui nominis sui memoriam factis illustribus consecrarunt.

Propositio. Dicet, Divam Genovefam feliciorem fuisse, licet d versam omnino viam ab iis tenuerit.

Confirmatio. Per Antithesin comparabit Beatæ Genovefæ vitam, & agendi modum cum vita, factisque veterum Heroum. Illius modestiam cum horum ambitione, illius otium pacificum cum soli-

solicitis horum laboribus, illius de se ipsa victoriam cum edita ab his hostium strage, &c.

Confirmabit deinde, comparando per alias Antitheses gloriam, quam sibi Genovefa peperit, cum illa laude, quam prisci Heroës meruere. Hæc fragilis ac caduca, illa solida ac sincera, hæc brevis, illa sempiterna, &c.

Concludet dicendo, DEUM mirabilem extitisse in illustranda Sanctorum gloria, ut mortales suum ad obsequium, & amorem illiceret.

ORATIO.

(*Permissio. Parenthesis.*) Jactet enimvero ambitiosa vetustas Heroas suos, & futuris ætatibus pergat magnificentius ostentare. Prædicet, (nam quis hoc illi leve solatium invideat?) exantlatos ab iisdem labores, & edita passim bello facinora, quibus immortalem, si Superis placet, gloriam apud posteros meruerunt, insolentius efferat.

Ecce ignobilis puella laboravit illis omnibus felicius, & sublimius quoddam laudis, honorisque fastigium ascendit. Ac licet diversam penitus ab iis tenuerit viam, qui memoriam sui nominis in omne tempus consecrare studerunt: licet nihil sit ab ea gestum cum fastu, nihil palam, aut per ostentationem, tamen post emensum semel vitæ curriculum, bellatorum omnium decus, ac famam tanto superavit intervallo, quanto illi, dum viverent, Genovefæ tenuitatem, atque obscuritatem superabant.

Agite enimvero, B. Genovefæ cum tot clarissimis viris, tot famosis orbe toto nominibus, immensos eorum labores cum pacifico illius otio conferamus. Illi acrioribus parandæ sibi gloriæ stimulis incensi ad magna quæque ferebantur. (*Antithesis.*) Illa uno sui deprimendi studio stimulata, quod erat abjectum cumque, ambiebat. Illi res suas magno

cum

cum fastu palam, & ubique jactabant. Illa sectabatur hoc unum, ut lateret. Illi armorum præsidio ad nominis sui commendationem abutebantur. Illa perpetuis apud DEUM precibus, atque obsecrationibus indulgebat. Illi suscitabant hostes sibi, quos vincerent, ut partam ex victoria gloriam consequerentur. Illa nullum sibi, nisi cum vitiis, bellum volebat esse, & meritam ex eorundem strage laudem uni DEO referebat. Illi populorum cæde ac sanguine venturis olim ætatibus innotescere quæsierunt. Illa assidua corporis afflictatione soli placere Numini cogitavit. Illi rerum a se gestarum titulis atque inscriptionibus, erectis ad pompam ex ære vel marmore momentis, brevis ævi mortalis angustias compensare conati sunt. Illa impressis ubique virtutum suarum vestigiis, quam vixit olim vitam, ad hæc usque nostra tempora meliori fato prorogavit.

Vicerunt illi quidem ex parte ruentis omnia, ac labefactantis temporis injurias, & aliquam apud nos retinent nominis sui commendationem. At vicit illas multo felicius Genovefa, & illustriorem apud hominum memoriam locum obtinet. Narrantur hodieque res ab illis laudabiliter, feliciterque gestæ, at in plerisque rerum istarum gloriam ingrata recordatio vitiorum obscurat. Genovefæ memoria sic apud nos recolitur, ut nulla labe corrupta, sed gratia penitus occurrat. Illorum cineres sine honore contempti jacent nullumque a nobis cultum sibi vindicant. Pretiosæ illius reliquiæ omnium venerationi proponuntur. Nihil illi possunt hominum causa; neque jam bene mereri de quoquam valent. Genovefa suum ultro impertit ab alto præsidium, & se clientum precibus patitur exorari.

Vere tu mirabilis, o DEUS, tu colendus ante omnes & amandus, qui mortales miseros sic extollis, & leve

leve fragilis obsequii munus, ingenti laudis nunquam interiturae pretio compensas.

ALIA EXERCITATIO.

Mutius Scævola Romanus ad Porsennam Clusinum Regem, cum Scribam ejus pro Rege ipso interfecisset.

Per Permissionem.

SYNOPSIS.

Exord. Romanum se esse, hostemque Porsennæ fatebitur, eoque accessisse consilio, ut ipsum interficeret.

Deinde per Permissionem admonebit Porsennam, ut statuat de ipso, quidquid volet, sibi interim exurendam videri manum illam, quæ erraverat.

Mox per eandem Figuram jubebit Porsennam exemplum sumere ex ea severitate, qua errorem suum plecteret, quam grave supplicium ipse vicissim de Mutio statueret.

Concludet per eandem Figuram, Porsennam admonendo, trecentos esse Romanos juvenes, qui facinus idem audeant.

ORATIO.

Romanus civis ego sum, quem Mutium vocant, hostis hostem occidere volui. Non mihi ad cædem vel meditandam consilium, vel perficiendam animus defuit; neque etiam ad plectendam, quæ erravit, manum æquitas deerit. (*Permissio.*) Proinde tu de me statue, ut voles, nihil moror. Interim de me ipso, aut de hac ipsius, quæ me fefellit, manu quid statuam, vide. Errorem illa suum vindicibus flammis expiabit, & solvet ipsa pœnas, quas itre-

arrogare debuisset. Et quoniam facti illius honorem, cui fuerat devota per me, non adepta est, illam ex inceps, tanquam vile & inane membrum reputo, & a reliquo corpore rescindi volo.

Jam disce vel ex me, quid te facere oporteat. (*Persa*) Age, facinus vindica, iras acue, enses expedi, lacera, perure, jugula, mille in partes divide, nostro te sanguine exsatia; non erit ad mortem minus animi quam fuit ad cædem. Non me suppliciorum acerbitas terret, aut tortorum furor incutiet metum. Et facere, & pati fortia Romanorum est.

Et unum moriens te monitum volo. Non unus in te ego hos animos gessi; longus post me ordo est idem ambientium decus. Unus eorum aliquis, spero, si non agendo me fortior, saltem in perficiendo felicior futurus est. Proinde in hoc discrimen, si juvat, accingere, ut singulas horas de capite dimices tuo, ferrumque, & hostem habeas in vestibulo Regiæ. Hoc tibi Juventus Romana indicimus bellum. Nullam aciem, nullum prælium timueris; ubi tibi, & cum singulis res erit.

ARTICULUS IV.

De Deprecatione, Optatione, Execratione, Epiphonemate, & Exclamatione.

Quid est Deprecatio, seu Obsecratio?

R. Est Figura, qua alicujus opem, aut misericordiam Orator vehementer implorat. Opem quidem, ut pro Rabirio Perd. n. 5. *Quæ cum ita sint, primam, quod in tanta dimicatione capitis, famæ fortunarumque omnium fieri necesse est, ab Jove Optimo Maximo, cæterisque Diis, Deabusque immortalibus, quorum ope & auxilio multo magis hæc Resp. quam ratione hominum & consilio gubernatur, pacem ac veniam peto, precorque ab iis, ut hodiernum diem, & ad hujus*

salu-

salutem conservandam, & ad Remp. constituendam illuxisse patiantur. Deinde vos, Quirites, quorum potestas maxima ad Deorum immortalium numen accedit, oro atque obsecro, quoniam uno tempore vita C. Rabirii hominis miserrimi atque innocentissimi, & salus Reip. vestris manibus, suffragiisque permittitur, adhibeatis in hominis fortunis misericordiam, in Reip. salute sapientiam, quam soletis.

Et pro Domo sua n. 146. *Quapropter, si Diis immortalibus, si Senatui, si Populo Rom. si cunctæ Italiæ, si Provinciis, si exteris Nationibus, si vobismetipsis, qui in mea salute principem locum, auctoritatemque tenuistis, gratum ac jucundum meum reditum intelligitis esse; quæso, obtestorque vos Pontifices, ut me, quem auctoritate, studio, sententiis restituistis, nunc, quoniam Senatus ita vult, manibus quoque vestris in sedibus meis collocetis.*

Egregia est ibid n. 144. Deprecatio, qua Jovis, Junonis, Minervæ, & Vestæ opem implorat.

Illustris etiam multo magis locus ille 7. Ver n. 183. quo Tullius omnium omnino Numinum fidem & opem implorat adversus Verrem, qui simulacra illorum eripuerat, delubra violaverat, Religiones polluerat. Legendus totus, qui omittitur hic a nobis, quia prolixior est.

Habes alia deprecationis exempla ad implorandam opem comparata pro Quintio n. 10. pro Rosc. Amer. n. 11. 6 Ver n. 1 3.

Valet etiam plurimum Deprecatio ad excitandam misericordiam, ut pro Mil. n. 92. *Quid restat, nisi ut orem, obtesterque vos Judices, ut eam misericordiam tribuatis fortissimo viro, quam ipse non implorat, ego autem repugnante hoc & imploro, & exposco. Nolite si in nostro omnium fletu, nullam lacrymam aspexistis, Milonis si vultum semper eundem, si vocem, si orationem stabilem ac non mutatam videtis, hoc minus ei parcere: atque haud scio, an multo etiam adjuvandus magis.*

Et pro Flacco n. 106. *Qui vos, quoniam est ia ætatis, ut sensum jam percipere possit ex mœrore patrio, auxilium nondum patri ferre possit, orat, ne suum luctum patris lacrymis, patris mœrorem suo fletu augeatis. Qui etiam me intuetur, me vultu appellat, meam quodammodo flens fidem implorat, ac repetit eam, quam ego patri suo quandam spoponderim, pro salute Patriæ dignitatem.*

Est & hæc præclara Deprecatio pro Muræna n. 86. *Quæ cum ita sint, Judices, primum Reip. causa, qua nulla res cuiquam potior debet esse, vos pro mea summa, & vobis cognita in Remp. diligentia moneo, pro auctoritate Consulari hortor, pro magnitudine periculi obtestor, ut otio, ut paci, ut saluti, ut vitæ vestræ, & cæterorum civium consulatis; deinde ego fidem vestram & defensoris & amici officio adductus, oro, atque obsecro, Judices, ut ne hominis miseri & cum corporis morbo, tum animi dolore confecti Lucii Murænæ recentem gratulationem nova lamentatione obruatis. Modo maximo beneficio Populi Rom. ornatus, fortunatus videbatur, quod primus in familiam veterem, primus in municipium antiquissimum Consulatum attulisset; nunc idem squalore sordidus, confectus morbo, lacrymis, ac mœrore perditus, vester est supplex, Judices, vestram fidem ob statur, misericordiam implorat, vestram potestatem ac vestras opes intuetur. Nolite, per Deos immortales, Judices, &c.*

Alia sunt ejusdem Deprecationis exempla pro Quint. n. 97. pro Rosc. Amer. n. 150. pro Cluent. n. 200. pro Dejotaro n. 9.

Adhibetur hæc potissimum Figura in Perorationibus, quia nata est tota ad movendos affectus, quod præstatur vulgo in Peroratione.

Quid est Optatio?

℞. Est Figura, qua Orator vehemens aliquod desiderium significat, ut 5. Ver. n. 81. *Unus adhuc fuit post Romam conditam (Dii faxint, ne sit alter) cui*

cui Respublica tota se tradidit, temporibus coacta, malis domesticis, L. Sylla.

Et pro Lege Manil. n. 27. *Utinam, Quirites, virorum fortium, atque innocentium tantam copiam haberetis, ut hæc vobis deliberatio difficilis esset, quemnam potissimum tantis rebus ac tanto bello præficiendum putaretis!*

Et pro Rab. Perd. n. 18. *Utinam hanc mihi facultatem causa concederet, ut possem hoc prædicare, C. Rabirii manu L. Saturninum hostem Populi Rom. interfectum.*

Valet hæc Figura plurimum ad spem, dolorem, timorem, & amorem significandum. Sed frequentius usurpatur apud Poetas, quam apud Oratores.

Quid est Execratio, seu Imprecatio?

℞. Est Figura, qua Orator malum alicui imprecatur, ut 6. Phil. 12.

Igitur est Patronus L. Antonius? malam quidem illi pestem: clamori enim vero assentior; non modo hic latro, quem clientem habere nemo velit; sed quis unquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se Populi Romani victoris, dominique omnium tutorem dicere auderet?

Et Phil. 13. n. 48. *Quin tu abis in malam pestem, malumque cruciatum! Ad te quisquam veniat nisi Ventidii similis.*

Valet hæc Figura ad significandum odium, & indignationem; sed usurpatur illa rarius ab Oratoribus, quam a Poëtis.

Quid est Epiphonema, seu Acclamatio?

℞. Est species quædam Exclamationis, qua Orator rei narratæ, vel probatæ pronunciatum aliquod instar coronidis subjicit ex superioribus expressum. Ita Tullius pro Sextio n. 86. postquam docuit, oportere legibus ac judiciis vitam tueri; quod si fieri non potest, vim vi propulsandam, subdit: *Hoc sentire; pru-*

dentiæ; facere fortitudinis; sentire vero & facere, perfecta, cumulataque virtutis est.

Ita pro Milone n. 9. Postquam laudavit adolescentis cujusdam pudicitiam, qui Tribunum Militarem Imperatoris propinquum sibi vim inferentem interfecerat, hoc addit: *facere probus adolescens periculose, quam perpeti turpiter maluit.*

Sic & Paradoxo 1. cum parsimoniam multis extulit laudibus, concludit: *Dii immortales! non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia!*

Egregia est etiam illa Acclamatio Ciceroniana 5. Ver. n. 176 Ubi cum probasset, missum Romam a Verre frumentum fuisse Siculorum pecunia emptum, cum ipse pecuniam publicam impune sibi servasset, hæc adjicit: *O consuetudo peccandi, quantam habet jucunditatem in improbis & audacibus, cum pœna abfuit, & licentia consecuta est!*

Et Ver. 6. n. 8. *Sed quid ego tam vehementer invehor? verbo jam uno repellar. Emi, inquit, o Dii immortales præclaram defensionem! Mercatorem cum Imperio ac Securibus in Provinciam misimus!*

Aliud exemplum sufficit Orator in Pison. n. 93. loquens de militibus, qui non invento Pisone, quem interficere volebant, deturbarant, ac comminuerant ipsius statuam, ait; *Sic odium, quod in ipsum attulerunt, in ejus imaginem ac simulacrum profuderunt.*

Usurpatur autem hæc Figura, præsertim in rebus, quæ sunt admiratione dignæ, ad commendationem, vel commiserationem excitandam.

Quid est Exclamatio?

℞. Est Figura, qua Orator vehementem aliquem affectum significat, cujuscunque tandem generis ille sit.

Nihil tam obvium apud Ciceronem, quam hæc Figura; quare satis habebimus, illustriora quædam illius exempla tantum designare.

Pro Rosc. Amer. n. 246. *Per Deos immortales! Quæ ista tanta crudelitas est? quæ tam fera immanisque natura? quis unquam prædo fuit tam nefarius? quis pyrata tam barbarus, ut cum integram prædam sine sanguine habere posset, cruenta spolia detrahere mallet.*

Pro Cluent. n. 15. *O mulieris scelus incredibile, & præter hanc unam in omni vita inauditum! O libidinem effrænatam, & indomitam! o audaciam singularem! non timuisse, si minus vim Deorum, hominumque famam; at illam ipsam noctem, facesque illas nuptiales, &c.*

1. Catil. n. 9. *O Dii immortales! ubinam gentium sumus? quam Rempub. habemus? in qua urbe vivimus?*

Pro Flacco. n. 102. *O nox illa, quæ pene æternas huic urbi tenebras attulisti, cum Galli ad bellum, Catilina ad urbem, conjurati ad ferrum & flammam vocabantur! .. O Nonæ illæ Decembres, quæ me Consule fuistis; quem ego diem vere natalem hujus urbis aut certe salutarem appellare possum! O nox illa, quam iste est dies consecutus, fausta huic urbi: miserum me! metuo, ne funesta nobis!*

Habes alia hujus figuræ exempla 5. Ver. n. 135. 6. Ver. n. 146. Pro Cluent. n. 48. Pro Sylla n. 91. Pro Sextio n. 27. Pro Cœlio n. 59. 71. In Pison. n. 41. Pro Milone 104. & 105. 2. Phil. n. 16. 54. 68. 8. Phil. n. 23. 29. 10. Phil. n. 8. 11. Phil. n. 8.

Interdum est Exclamatio Ironica, & tunc magnum leporem habet. In Pisonem n. 58. *Non est integrum Cn. Pompejo, consilio jam uti tuo! erravit enim, non gustarat istam tuam Philosophiam. Ter jam homo stultus triumphavit. Crasse, pudet me tui! quid est, quod confecto formidolosissimo bello coronam illam lauream tibi decerni volueris a Senatu? P. Servili, Q. Metelle, C. Curio, P. Africane; cur non hunc audistis, tam doctum hominem, tam eruditum, priusquam in istum errorem induceremini... O stultos Camillos, Curios,*

rios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos, o amentem Paullum, rusticum Marium, nullius consilii parens illorum amborum Consulum, qui triumpharunt!

Et pro Balbo. n. 20. „ O praeclarum interpretem „ Juris! Auctorem antiquitatis, correctorem, atque „ emendatorem nostrae civitatis: qui hanc poenam „ foederatis adscribit, ut omnium praemiorum, bene„ ficiorumque nostrorum faciat expertes foederatos!" Item 3. Phil. n. 27. „ O Cai Caesar! (adolescentem „ appello) quam tu salutem Reip. attulisti, quam im„ provisam, quam repentinam! qui enim haec fugiens „ fecerit, quid faceret insequens? Et enim dixerat, „ se custodem futurum urbis, usque ad Calendas Ma„ jas ad urbem exercitum habiturum. O praeclarum „ custodem ovium, ut ajunt, lupum! Custosne urbis, „ an direptor, & vexator esset Antonius? "

Et pro Cluentio n. 108. „ O innocentiam Opiniaci „ singularem! quo in reo, qui absolvit, ambitiosus; „ qui distulit, cautus, qui condemnavit, constans „ existimatur. "

EXERCITATIO.

Per laudatas Figuras.

Judas ad Fratres, ne perire Josephum in cisterna patiantur.

SYNOPSIS.

Exord. Ex abrupto petet ab ipsis, an non satis huc usque odiis indulserint, nisi ulterius iras promoveant.

Deinde ipsos deprecabitur, ne perire Josephum in cisterna patiantur. Haec autem erunt Deprecationis momenta. 1. Gravitas sceleris, quod nihilo inferius videri debeat, quam si manus fratris sangui-

ne

ne cruentaſſent. 2. Tenera pueri ætas, cui indulgeri aliquid poſſit. 3. Parentis dolor, cum peremptum fratrum ſcelere Joſephum audiet; hic erit locus Exclamationi. Judas ipſe, qui ſe Joſephi patronum profitetur.

3. Per Epiphonema, quaſi ipſos minime commoveri ſentiret, dicet, tanti eſſe, aſſueviſſe odiis, & invidiæ.

4. Per Execrationem, funeſta quæque ipſis comminabitur, niſi placidos ſenſus induant.

Denique per Optationem orabit, ut DEUS fratrum animos inflectat.

ORATIO.

Actum eſt igitur, Fratres! peribit puer Joſephus, necque ulla vos miſeri fratris commiſeratio duros atque intractabiles inflectet? Tamen nondumne ſatis veteribus odiis datum eſt? an non exſaturatus adhuc cupidus vindictæ, & invidiæ impotens animus? Placet ulterius iras perſequi, ac niſi tetro in ſpecu fame pereat infelix frater, quidquid admiſſum eſt hactenus, leve reputabitis? (*Exclamatio.*) Per DEUM immortalem! quæ iſta veſtra crudelitas eſt? quæ tam fera immaniſque natura? quis tantus fuit odiorum furor, ut niſi fratris funere expleri nequeat?

(*Deprecatio.*) Vos ego, per quidquid ſanctum vobis, formidandumque eſt, oro atque obteſtor, mentem a tanto flagitio reflectite, niſi forte expertes vos, puroſque ſceleris arbitramini, quod puerum ipſi non peremiſtis? quod manus fraterna cæde abſtinuiſtis? quod exhorruiſtis ad illud facinus, quod volentibus vobis ac jubentibus dira fames jam jam peraget? Sed quid ego hæc ſentio? veteres ſimultatum cauſæ etiam animum pungunt, & exſtimulant; reus eſt Joſephus, aut talis certe vobis viſus eſt. Sit ita ſane; nihil moror. At numquid bene pueri infelicis

gemitus, amaræ doloris indices lacrymæ, terribilis ipse propinquæ mortis metus, quidquid peccatum ab eo est, totum exsolvit? (*Deprecatio.*) Si tamen quidquam adhuc luendum restat, id annis, precor, indulgete, quod sceleri deberetur. Nolite quæso committere, ut fratrum invidia cecidisse Josephum parens mihi vobisque amantissimus audiat. (*Exclamatio.*) O Pater! infelix Pater! quo sensu ferale nuncium accipies! quo vultu cruentam filii tunicam intuebere? quis erit doloris, aut lacrymarum modus, quoties tuo te Josepho orbatum memineris? Filios in tanto scelere agnosces tuos? Et me, fratres, precantem rejicietis? (*Deprecatio.*) nihil poterit apud vos infelix Judas? ah! sinite potius vestrum furorem exarmet. Si nulli vos gemitus movent, nullæ lacrymæ placare possunt, vestrum & in me furorem acuite, condite me horrendo in specu, & ærumnosam hic finire vitam cum fratre charissimo permittite

(*Epiphonema.*) Siletis? conticescitis? nemo vestrum respondet? Itane vos mulceri, vel inflecti pigeat? Tanti est, Fratres, assuevisse malis odiis, & impotenti invidiæ stimulis paruisse! Tamen, nisi meliores sensus induitis, nisi æquiores vos Josepho fratri præstatis, nisi me bene monentem, & ad saniora flectentem auditis, pertimescite, Fratres, debitas parricidis pœnas. (*Execratio, Communicatio.*) Est aliquis cœlo DEUS; is admitti scelus prohibet, & admissum graviter plectit. Erit, erit, ne dubitate, dies illa cum me precantem sprevisse vos pœniteat, cum ademptum fratrem Josephum lugebitis, cum imminens capitibus vestris periculum declinare nequicquam conabimini.

(*Optatio.*) At tu, supreme rerum omnium arbiter ac moderator DEUS, qui solo voluntatis tuæ nutu mortalium animos quamcunque in partem moves, ac flectis. Utinam talem a fratribus perniciem aversas!

tas! utinam mutati per te studia in contraria sese ad servandum innocentem puerum convertant, & quod nullæ hactenus preces exorarunt, id tuum benignius aspirans Numen efficiat!

ALIA EXERCITATIO.

Per easdem Figuras.

Marcus Tullius Cicero Marci Tullii Ciceronis Filius, post interfectum ab Antonio parentem suum ad Cæsarem Augustum.

SYNOPSIS.

Primo per Deprecationem obsecrabit Cæsarem, ut pro clementia succurrat miseris, pro fortitudine resistat improbis, pro æquitate scelus puniat.

2. Per Optationem dicet, utinam loqui posset ipse Cicero! quanquam truncum cadaver, & muta lingua loquatur.

3. Per Execrationem: Dii te perdant, Antoni, qui cultorem Deorum, innocentiæ patronum occidisti! involet in te Respub. cui defensorem eripuisti! &c.

4. Per Epiphonema: ergo triumphabit Sicarius! gement boni! Cæsare vindice!

Denique per Exclamationem: o gloriosum te, Cæsar, si defensor Ciceronis extiteris, o miseram ætatem nostram, si scelus impunitum viderit!

ORATIO.

Periit infelix Tullius, periit, Auguste Cæsar, & devota jam pridem Antonii furoribus victima per summum nefas occubuit. Quid agam parente orbatus amantissimo? cujus implorabo præsidium in hoc rerum mearum discrimine, nisi me, Cæsar, miseri paren-

parentis infortunatam sobolem a cruentis scelesti parricidæ manibus vindices?

Per ego te hanc dexteram, quam perditis ac jacentibus toties porrexisti; per singularem clementiam, quam vel reis ac nocentibus ultro ac volens impendis: (*Deprecatio.*) per illam fortitudinem atque constantiam, qua nefarios improborum civium impetus contendis ac coërces; per summam æquitatem, qua prohibes scelus, ac plectis, afflictam innocentiam tuere; reprime infandi proditoris audaciam, & grassantem impune optimorum civium in vitam, vim ac furorem meritis, ut par est, pœnis ulciscere. Sentiat extinctus pater aliquam humanitatis illius partem, quam ipse afflictis civibus, dum viveret, exoravit.

Atque utinam loqui posset pro se ipse, qui nemini misero vocem unquam abnuit? (*Optatio.*) utinam illi fas esset, suam apud te causam tueri, qui tam multorum, quos præsentes hic intuor, patrocinium tam feliciter suscepit!

Quanquam, quid Ciceronis vocem requiro, ubi truncum ejusdem cadaver loquitur satis? (*Exercitatio.*) ubi muta perorat lingua, & Antonii flagitium ac nequitiam disertissime coarguit? Dii te perdant, sceleratissime parricida, qui cultorem Deorum impensissimum, innocentiæ patronum, desertæ virtutis ultorem ac vindicem occidisti! involet in te Respublica, cui studiosissimum defensorem, custodem vigilantissimum, parentem amantissimum eripuisti! insurgat in te Cæsar ipse, neque a flagitioso capite sacras manus abstineat! Ignosce, Cæsar, si vehementius loquar, quam Majestas tua patitur. At quis esse possit expostulandi modus, ubi nullum sceleris modum Antonius fecit? Tuum est, Cæsar, frœnare præcipitem audaciam, tuum est, sanctissimarum legum præsidio coërcere improbitatem, & quam

tanti

tanti flagitii atrocitas postulat, vindictam exercere.

(*Epiphonema.*) Nempe triumpharet sicarius? volitaret impune totam per urbem? gemerent frustra boni, aut infamem parricidam plecti nequicquam postularent, Cæsare teste ac vindice?

(*Exclamatio.*) O gloriosum te, Cæsar, si perempti Ciceronis ultor extiteris! o miseram ætatem hanc nostram, si tantum scelus videret impunitum; o miseros quotquot sunt, cives bonos, nisi parricidarum supplicio certum sibi adversus improbitatem patrocinium gratulari possent!

ARTICULUS IX.

De usu Figurarum.

Primo. Figurarum usus debet esse parcus & moderatus, ne crebra hujusmodi ornamentorum usurpatio tædium generet, aut puerilitatem redoleat. Distinguendum tamen est duplex Figurarum genus; primum earum, quæ tantum ornatum præ se non ferunt, quales sunt Interrogationes, Apostrophæ, Distributiones, &c. Alterum eorum est, quas studiosius Oratoris industria persequitur, quales sunt Complexiones, Antitheses, Hypotyposes, Prosopopœjæ &c.

2. Primarum quidem usus frequentior esse potest: nihil enim apud Tullium crebrum magis, quam Interrogationes, Repetitiones, Distributiones, &c. quæ latentem magis ornatum habent. Quod vero spectat ad secundi generis Figuras, illæ nimirum sunt, quarum usus frequentior parere fastidium posset.

3. Nonnullæ Figuræ sunt, quæ adhiberi possunt in omnibus Orationis partibus, ut sunt Distributiones, Communicationes, Apostrophæ, &c. Aliæ vero,

ro, quæ ſingularum partium propriæ ſunt. Quæ ad docendum valent, pertinent ad Exordium; quæ ad delectandum, ad Confirmationem, & Confutationem; quæ ad movendum, ad Perorationem. Quæ tamen non ita ſcrupuloſe intelligenda ſunt, ut non liceat aliquando ordinem hunc immutare.

4. Quædam Figuræ ſunt, quæ ſtatim initio uſurpantur, ut Interrogationes, Apoſtrophæ, Diſtributiones, &c. Nonnullæ vero aliquam veluti præparationem requirunt, ut ſunt exclamationes, quæ non uſurpantur, niſi poſt explicatas res graviores; Hypotypoſes, Proſopopœiæ, & ſimiles, quas abſurdum eſſet, ſtatim ab initio alicujus Orationis, vel Capitis adhibere.

5. Figuræ Verborum ſunt hujusmodi, ut plus afferre tædii Orationi poſſint, quam Figuræ Sententiarum, ſi illæ crebrius uſurparentur.

Denique nulla re magis poteſt de Figurarum uſu judicari, quam frequenti Ciceronis lectione, qui Figuras ſuis quibusque locis ſic accommodat, ut ad eadem pertractanda factæ quodammodo videantur.

LIBER QUARTUS.

De vi Oratoris, ſeu de Inventione.

CAPUT I.

Hactenus egimus de Elocutione Oratoria, de ejusdem Amplificatione, de Ornatu, ſive de Figuris; nunc agendum nobis de In entione, & Probationibus, ſine quibus, ut ait Cicero, Elocutio inanis eſt, ac pene puerilis.

Quid

Quid Inventionis nomine intelligitur, in qua vis Oratoris præcipua eſt?

℞. Inventio eſt excogitatio rerum verarum, aut veriſimilium; quæ valeant tam ad faciendam fidem, quam ad motus animorum excitandos. Argumentis utuntur Rhetores ad faciendam fidem, Amplificatione ad motus excitandos.

Quid eſt Argumentum?

℞. Eſt probabile inventum ad faciendam fidem.

Quid eſt Argumentatio?

℞. Eſt argumenti ipſius fuſior explicatio.

Unde quærenda ſunt Argumenta?

℞. Ex Locis Oratoriis, quorum triplex eſt genus; alii, qui ex ipſa re, ejusque quaſi viſceribus educuntur, & propterea appellantur inſiti, ſeu intrinſecus petiti, alii, qui aliunde eruuntur, & nominantur extrinſecus accerſiti.

Quot ſunt Loci Oratorii in ipſa re inſiti?

℞. Sexdecim. Definitio, Enumeratio partium, Notatio nominis, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Diſſimilitudo, Contraria, Repugnantia, Conſequentia, Cauſæ, Effecta, Comparatio.

Quot ſunt Loci extra rem poſiti?

℞. Sex. Præjudicia, Fama, Tabulæ, Jusjurandum, Tormenta, Teſtes.

Huc etiam pertinent Hiſtoriæ, Fabulæ, Leges, Sententiæ veterum, & ſimilia; de quibus antequam agamus, res videtur exemplo demonſtranda.

CAPUT II.

De Ratione eruendi ex Locis Oratoriis Argumenti.

Sit illud Oratori forenſi propoſitum, ut de Jurisprudentia ac Juſtitia dicat; ita Locos Oratoris alios poſt alios perveſtigare poterit.

Locus a Definitione segetem uberem, materiamque dicendi suppeditabit. Justitia enim est regnorum & imperiorum moderatrix, expultrix scelerum, virtutum conciliatrix, pacis alumna, concordiæ parens, &c.

Enumeratio partium subjiciet singulos regni Ordines, quibus justitia prodest, Regibus ad dignitatem, Nobilibus ad splendorem, Civibus ad concordiam, Populo ad mutuam societatem, improbis ad frœnum, militibus ad obedientiam, omnibus ad felicitatem.

Notatio Nominis hæc est, Justitia dicitur, quod jus suum cuique tribuat.

Conjugata. Qui Justitia præditus est, justus ille dicitur, justeque Rempublicam administrat.

Genus. Si ostendas, Justitiam complecti cæterarum virtutum dotes, & ornamenta.

Species. Cum Justitiæ ipsius, quatenus singularis virtus est, laudes persequeris, seu qua mentem & voluntatem in bono dirigit, seu qua DEUM ipsum, proximum, nosmetipsos spectat.

Causæ. DEUM auctorem habet Justitia, cui similem facit hominem, qui imago est Divinitatis; ipsa etiam orbis perfectio est, cujus ad bonum tota dirigitur.

Effecta. Sunt ea, quæ ex Justitia derivantur, pax, tranquillitas civium, pietas, Religionis cultus, vitiorum extinctio, procreatio virtutum, & alia similia.

Antecedentia. Complectuntur ea naturæ præsidia, & disciplinarum subsidia, quæ ad Juris prudentiæ cognitionem, Justitiæque professionem requiruntur.

Consequentia. Vel coincidunt cum Effectis, vel continent laudes, quibus ille dignus est, qui hacutraque facultate præstat.

Adjuncta. Sunt ea, quæ cum Jurisprudentia so-

cie-

cietatem habent individuam, veluti ſtudia Philoſophiæ, Hiſtoriarum, Legum, Exemplorum, & totius Antiquitatis notitia.

Repugnantia. Quomodo fieri poteſt, ut vir legum omnium ſcientiæ ſtudens, aut earum cognitione præditus obnoxius ſit communibus vitiis, ut otio, vitæ molliori, & aliis?

Similitudo talis inſtitui poteſt. Juſtitia inter cæteras virtutes ſolis inſtar obtinet; atque ut ſolis præſentia nimbos diſſipat, ſedat tempeſtates, campis ſegetes, arboribus fructus, herbis viriditatem parit, orbemque univerſum efficit lætiorem; ita juſtitia imperiis tranquillitatem, pacem rebus publicis conciliat. &c.

Diſſimilitudo. Ut gentes, quibus juſtitia non illuxit, feram traducunt, & agreſtem vitam, ita e contrario, qui hanc præcipuo ſtudio colunt, cæteris humanitate præſtant.

Comparatio. Si Fortitudo, Prudentia, cæteræque virtutes tot laudibus dignæ ſunt, atque præconiis, quarum eſt privato cujusque bono conſulere: quid Juſtitia, quæ ipſum omnium commune bonum ſpectat, omnium utilitatibus proſpicit, &c.

Contraria. Jurisprudentia hominum ſocordiam excutit, tollit Literarum contemptum, Juſtitia vero ſcelera, dolos, fraudes, rapinas expellit. Nonne ergo utraque laudanda?

Similiter a Locis extrinſecus petitis, ſeu remotis erui poſſunt argumenta, quibus eadem res confirmetur. Et quidem non inepte forenſis Orator Orationem incipiet ab auctoritate Legislatoris alicujus, aut Philoſophi, aut Oratoris. Item militaris Orator ab exemplo, & dictis alicujus egregii Ducis, puta, Cæſaris; Orator Chriſtianus ab auctoritate ſanctorum Patrum. Huc adde Proverbia, Parabolas, Apologos, Hiſtorias, & ſimilia. Notandum eſt autem, non eſſe neceſſe, Locos omnes ita ſcrupuloſe inveſtiga-

figare, sed eos tantum, qui præstantiora argumenta sufficient.

CAPUT III.

Locus a Definitione. Regulæ Artis.

Quid est Definitio?

℞. Est Oratio explicans naturam rei. Fusius a Cicerone 2. de Orat. describitur. *Definitio est earum rerum, quæ sunt ejus rei propriæ, quam definire volumus, brevis & circumscripta explicatio.*

Quomodo fit definitio?

℞. Accipiendo aliquid illius rei, quæ definitur, quod sit commune cum aliis, idque vocatur a Philosophis *Genus*, deinde sumendo aliquid, quod sit eidem peculiare ac proprium, idque ab iisdem Philosophis *Differentia* nuncupatur. Sic Rhetorica definitur Ars bene dicendi: Ars *Genus* est, quia est hoc illi commune cum Grammatica, cum Poësi, cum Pictura, & cæteris Artibus; bene vero dicere est illius *Differentia*, quia hoc proprium habet, ac suum.

Quomodo probares a Definitione utilem esse Rhetoricam?

℞. Hoc modo. Ars bene dicendi est utilis; sed Rhetorica est Ars bene dicendi: ergo Rhetorica est utilis.

Quotuplex est apud Oratores Definitionis genus?

℞. Multiplex. Nam sæpe usurpant illius rei descriptionem pro accurata illius Definitione; idque faciunt.

Primo. Per Enumerationem Partium, vel Adjunctorum, vel per Hypotyposim; ut si definire velles hominem improbum, describeres caput illius, torvum nescio quid præ se ferens, oculos scelus ac flagitium

gitium spirantes, manus ad rapinam incurvas; totum denique corporis habitum respice, quid aliud præ se fert præter improbitatem?

Habes exempla Definitionis apud Ciceronem. 1. Phil. n. 19. ita definit gloriam: *Ea est laus recte factorum, magnorumque in Remp. meritorum, quæ cum optimi cujusque, tum etiam multitudinis testimonio comprobatur.* Quæ definitio descriptio potius, quam accurata definitio dicenda est.

Et Phil. 2. n. 113. ita pacem definit, & servitutem: *Pax est tranquilla libertas, servitus malorum omnium postremum, non modo bello, sed morte etiam repellendum.*

Et 11. Phil. n. 28. ita definit Legem: *Est Lex nihil aliud, nisi recta, & a Numine Deorum tractata ratio, imperans honesta, & prohibens contraria.*

Et in Pisonem pœnam, & supplicium ita definit: *Quæ est igitur pœna? quod supplicium? Id mea sententia, quod accidere nemini potest nisi nocenti. Suscepta fraus, impedita, & oppressa mens conscientia, bonorum omnium odium, nota inusta Senatus, amissio dignitatis.*

In Oratione autem pro Sextio n. 97. ita Optimates describit, aut definit per Enumerationem: *Quis ergo optimus est iste? quis? De numero si quæris, innumerabiles; neque enim aliter stare possemus: sunt principes consilii publici; sunt, qui eorum sectam sequuntur; sunt maximorum ordinum homines, quibus patet curia; sunt municipales, rusticique Romani: sunt negotia gerentes; sunt etiam libertini Optimates; numerus, ut dixi, hujus generis late, & varie diffusus est, sed genus ipsum, ut tollatur error, brevi circumscribi, & definiri potest. Omnes Optimates sunt, qui neque nocentes sunt, nec natura improbi, nec furiosi, nec malis domesticis impediti.*

Secundo Definitio fit per Similitudinem, & Comparationem. Ita describeres hominis perturbati, &

immoderati animum. Eſt inſtar plateæ publicæ, ubi perpetuus clamantium ſtrepitus, & voces inconditæ audiuntur; ubi omnia disjecta ac diſſipata, ubi rixæ & jurgia. Eſt mare turbidum ventis jactatum, & procellis.

Contra, conſcientiam bonam definire quis poteſt per Similitudinem, appellando hortum deliciarum, theſaurum gazis Regum omnium ditiorem, aulam divini Numinis. Hæc porro Definitio, quia levioris eſt efficaciæ ad perſuadendum, aut permovendum, rarius ab Oratoribus debet uſurpari.

Tertio. Definitio fit per congeriem multorum nominum, ex quibus in rei cognitionem facilius devenimus. Ita Cicero lib. 5. Tuſculanarum Quæſtionum ſic Philoſophiam definit: *O vitæ Philoſophia dux, indagatrix virtutum, vitiorum expultrix, mater omnium artium, quid es aliud, ut ait Plato, niſi Deorum inventum?*

Et pro Milone n. 90. ita curiam definit per Congeriem: *Quo quid miſerius, quid acerbius, quid luctuoſius videmus? Templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilii publici, caput urbis, aram ſociorum, caput omnium gentium, ſedem ab univerſo Populo Rom. conceſſam uni Ordini inflammari, exſcindi, funeſtari?*

Item pro Plancio n. 70. Opimii calamitatem ita per Congeriem definit: *Opimii quidem calamitas utinam ex hominum memoria avelli poſſet! Vulnus illud Reipublicæ, dedecus hujus Imperii, turpitudo Populi Rom. non judicium putandum eſt.*

Sic egregie pariter Hiſtoriam definit Cicero lib. 2. de Oratore n. 36. *Hiſtoria vero teſtis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magiſtra vitæ, nuncia vetuſtatis, qua voce alia, niſi Oratoris, immortalitati commendatur?*

Quarto. Traditur Definitio rei per cauſas, quando exprimitur rei natura per eas res, a quibus habet,

bet, ut sit, & talis sit. Ita Cicero lib. I. de Legibus n. 54. Hominem definit a ratione, quæ est ipsius *causa formalis*, ut ajunt Philosophi. *Animal hoc providum ac sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilii, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum est a supremo DEO: Solus est enim ex tot animantium generibus, atque naturis particeps rationis, & cognitionis, cum cæteræ sint omnia expertia.*

Eodem pertinet illa hominis definitio ex Senecâ Epist. 76. „ Omnia bono suo constant. Vitam fertili-„ tas commendat; sapor vinum; velocitas cervum; „ Quare fortia dorso jumenta sint; quæris? quia eo-„ rum hic unus est usus sarcinam ferre. In cane saga-„ citas prima est; si investigare debet feras: cursus; „ si consequi; audacia; si mordere, & invadere. Id „ in unoquoque optimum est; cui nascitur; quo cen-„ setur. In homine optimum quid est? Ratio; hac an-„ tecedit animalia, Deos sequitur. Ratio ergo perfe-„ cta proprium hominis bonum est: cætera illi cum „ animalibus, satisque communia sunt. Valet? & „ Leones. Formosus est? & Pavones. Velox est? „ & Equi. Non dico, in his omnibus vincitur. Non „ quæro, quid in se maximum habeat, sed quid suum? „ Corpus habet? & arbores. Habet impetum & mo-„ tum voluntarium? & bestiæ, & vermes. Habet vocem? „ sed quanto clariorem canes, acutiorem aquilæ, gra-„ viorem tauri, dulciorem, mobilioremque luscinia? „ quid in homine proprium? Ratio. Hæc recta, & „ consummata felicitatem hominis implevit. "

Sic a Causis simul omnibus definiri homo posset: Animal a DEO supremo rerum opifice conditum, ex corpore mortali quidem conflatum, sed anima constans immortali, & ad divinæ naturæ similitudinem expressa; denique ad perfruendas æternæ vitæ delicias destinatum.

Quinto; Fit etiam Definitio per Effecta, & his

definiendi modus apud Oratores frequentior, quia notiora solent esse Effecta quam Causæ, cum res designatur per ea, quæ ab ipsa procedunt.

Ita Cicero virum bonum definit ab Effectis pro Cæcinna n. 78. „ Vereor de tali viro plus dicam, quam „ vos aut sentiatis, aut apud vos commemorari velitis. „ Quapropter hoc dicam, nunquam ejus auctoritatem „ nimium valere; hujus prudentiam Populus Roma- „ nus in cavendo, non in decipiendo perspexerit; „ qui Juris Civilis rationem nunquam ab æquitate se- „ junxerit; qui tot annos ingenium, laborem, fidem „ suam Populo Rom. promptam, expositamque præ- „ buerit; qui ita bonus & justus vir est, ut natura, „ non disciplina consultus esse videatur; ita peritus „ ac prudens, ut ex Jure civili non scientia solum „ quædam, verum etiam bonitas nota videatur; cujus „ tantum est ingenium, ita prompta fides, ut quidquid „ inde haurias, purum liquidumque te haurire sentias.

Ita bellum crudele, quod intulerat Antonius, describit per Effecta, 14. Philip. n 8. „ Bellum inexpiabile infert quatuor Consulibus unus omnium la- „ tronum teterrimus. Gerit idem bellum cum Senatu, „ Populoque Romano. Omnibus, quanquam ruit ipse „ suis cladibus, pestem, vastitatem, cruciatum, tor- „ menta denunciat... Refugit animus, P. C. eaque „ formidat dicere, quæ L. Antonius in Par- „ mensium liberis & conjugibus effecerit; quas enim „ turpitudines Antonii libenter subierunt, easdem læ- „ tantur per vim aliis se intulisse. Sed vis calamitosa „ est, quam illis intulerunt, libido flagitiosa, qua An- „ toniorum oblita est vita... Recordamini per DEOS „ immortales, P. C. quid hoc biduo timuerimus a do- „ mesticis hostibus rumoribus improbissimis dissipatis? „ Quis liberos, quis conjugem aspicere poterat sine „ fletu? quis domum? quis tecta, quis Larem familia- „ rem? Jam aut fœdissimam mortem omnes, aut mise- „ rabilem fugam cogitabant. Hæc a quibus timeban-

tur

„ tur, eos hostes appellare dubitamus? Gravius si quis „ attulerit nomen, libenter assentiar; hoc vulgari con- „ tentus vix sum, leviore non utar."

Et Oratione pro Plancio n. 9. ingenium populi definit ab eis, quæ facere soleret in Comitiis.

Similiter Phil. 8. n. 12. Calenum arguit, qui pacem optaret, definiendo per Effecta pacem illam, cujus studium præ se ferebat: *Quid tu, Calene, servitutem pacem vocas? Majores quidem nostri non modo ut liberi essent, sed etiam ut imperarent, arma capiebant; at tu abjiciendа arma censes, ut serviamus.*

Eleganter definit ab Effectis, quid sit sustinere pœnam a Diis immortalibus. De Haruspicum responsis n. 39. *A Diis quidem immortalibus quæ major esse potest homini pœna, furore atque dementia?* Legendus hic locus.

Denique celebratur inprimis apud Rhetores illa Definitio, quæ fit per Negationem, & Affirmationem; ita nimirum, ut Orator primo quidem dicat, quid res ipsa non sit; deinde quid sit ipsa, adjecta interdum Ironia post Negationem.

Ita Cicero in Pisonem n. 23 & 24. probat Pisonem non fuisse Consulem, definiendo Consulatum, quem negat esse positum in lictoribus, in toga, sed in consilio, cæterisque virtutibus *Tu etiam mentionem facies Consulatus tui; aut te fuisse Romæ Consulem dicere audebis? quid? tu in lictoribus, in toga, in prætexta esse Consulatum putas, quæ ornamenta etiam in Sext. Clodio te Consule esse voluisti? Hujus tu Clodiani canis insignibus Consulatum declarari putas? Animo Consulem esse oportet, consilio, fide, gravitate, vigilantia, cura, toto denique munere Consulatus, &c.*

Et Oratione pro domo sua n. 89. Populum Rom. definit, tum remotis iis, quæ abhorrent a Populi Romani dignitate, tum eorum affirmatione, quæ huic dignitati conveniunt *An tu Populum Romanum esse illum putas, qui constat ex iis, qui mercede conducuntur,*

qui impelluntur, ut vim afferant Magistratibus, ut obsideant Senatum, obtent quotidie cædem, incendia, rapinas? Quem tu tandem Populum nisi clausis tabernis frequentare non poteras? cui populo duces Lentidios, Lollios, Sergios præfeceras? O speciem, dignitatemque Populi Rom. quam Reges, quam nationes exteræ, quam gentes ultimæ pertimescunt, multitudinem ex servis conductis, ex facinorosis, ex egentibus congregatam. Illa fuit pulchritudo Populi Romani, illa forma, quam in campo vidisti, tum, cum etiam tibi contra Senatus, totiusque Italiæ auctoritatem, & studium dicendi potestas fuit. Ille, ille populus est dominus Regum, victor atque Imperator omnium gentium, quem illo clarissimo die, scelerate, vidisti, tum, cum omnes Principes civitatis, omnes ordinum atque ætatum omnium suffragium se, non de civis, sed de civitatis salute ferre censebant, cum denique homines in campum non tabernis, sed municipiis clausis venerunt.

Item laudato jam paulo ante n. 97. Orationis pro Sextio definit Optimates, dicendo quid non, & quid sint, ab his verbis: *Quis ergo optimus est iste, &c.*

Et Orationis ejusdem n. 17. probat, nec Pisonem, nec Gabinium fuisse Consules, per viam Negationis describendo utriusque mores per elegantem Hypotyposim, & Ethopœiam ab his verbis: *Sed fuit profecto quædam illa Reipublicæ fortuna fatalis, &c.*

Similiter 2. in Rullum n. 10. definit per Negationem, quid sit popularis, ab his verbis: *Neque vero illa popularia sunt existimanda &c.*

Philip. 3. n. 12. per viam Affirmationis, & Negationis definit, quid sit esse Consulem, & negat Antonium debuisse Consulem reputari, ex quo nudus, & ebrius concionatus esset, ab his verbis: *Nec vero M. Antonium Consulem post Lupercalia putare debuistis &c.*

Et in Pison. numero jam laudato 43. definit, quid pœna sit, & quid non sit, ab his verbis: *Quid est igitur pœna, &c.*

EXEM-

EXERCITATIO.

Definitio per Similitudinem.

Tanto suavius bonæ conscientiæ testimonium, quanto acerbior malæ stimulus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Constabunt sola explicatione, & dilatatione ipsius Propositionis.

Confirmatio. Petitur 1. a Definitione bonæ conscientiæ per varias Similitudines, seu comparationes ductas a tranquillo mari, agro fertilissimo, domo splendida & ornata. 2. A Definitione malæ conscientiæ per contrarias Similitudines, dicendo illam esse instar plateæ publicæ, agitati maris tempestatibus, Inferorum carceris, &c.

Conclusio. Quis ergo alteram alteri præferendam non putet?

ORATIO.

Ut est nemo omnium, quantum est, qui vivunt, si quid modo humanum sapit, qui beatas pacis, ac tranquillitatis delicias miseris perturbationum, ac turbarum motibus anteponendas non judicet; ita nullum reperias tam ferum, tam barbarum, tam expertem omnis humanitatis, qui bonæ conscientiæ suavitates, malæ conscientiæ molestiis potiores esse non fateatur.

Agite vero, quid usquam est rerum omnium, quod altissimæ pacis imaginem felicius adumbret, quam bonæ conscientiæ facies? Diceres illam esse mare quoddam pacatum semper ac tranquillum, unde cupiditatum insani fluctus, inordinatæ mentis tempestates, & graves perturbati animi procellæ longius exulant. Illam crederes agro fertili simillimam,

quem ſuaviſſimis virtutum omnium floribus ubique conſitum, nulla vitiorum inimica vis unquam temeravit. (*Definitio per Similitudines.*) Intueri putes claram domum ac ſplendidam, in qua nihil non ornatum, nihil non compoſitum, recteque ordinatum ſe offert: ubi confuſio rerum nulla, nullus tumultus, nullæ agitationes; ſed quies ſecura, pax ſumma, æterna tranquillitas, feliciſſimum domicilium defixere.

Nunc vero, ſi quis funeſtiſſimam cruenti belli ſpeciem videre velit, flectat oculos contrariam in partem, & hominis nequiſſimi conſcientiam diligenter conſideret. An non illa ſe objiciet animo inſtar plateæ cujusdam publicæ, qua permeantes perpetuo per apertos, latosque aditus immoderati omnis generis affectus, rixas, jurgia, contentiones, tumultus, bella ſingulis momentis excitant? An non exhibetur oculis æſtuans aliquod, & efferveſcens terribilem in modum pelagus, in quo decertantes contrariis ſtudiis, totidem inſtar concitatorum turbinum, graviſſimi vitiorum motus triſtiſſimas, in ſingulas horas, tempeſtates ac procellas commovent? An non delapſum te in ipſum Inferorum carcerem exiſtimes, ubi nullus ordo, nulla concordia, nulla pars quietis, ſed ſempiternus horror, perpetua diſſenſio, æterna perturbatio ſedem poſuere?

Quis ergo tam parum amans pacis, tam perdite belli cupidus, qui non omni ſtudio enitendum ſibi putet, ut quanto cautius conſcientiæ malæ vitabit acerbitatem, tanto acrius bonæ conſcientiæ ſuavitatem conſectetur.

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Effecta, & Enumerationem.

Modestiam inter cæteras virtutes Adolescente esse dignissimam.

SYNOPSIS.

Hæc ipsa Propositio dilatata Exordio, & Propositioni deserviet.

Confirmatio. Petetur a Definitione Modestiæ per Effecta, descendetque Orator ad Enumerationem singularum corporis partium, quibus componendis Modestia præest, puta linguæ, vultus, oculorum totiusque hominis.

Deinde, dicet Modestiam non se tenere intra limites corporis fingendi, sed etiam informare animum; quod tractabit pariter per Definitionem Modestiæ ab Effectis, quæ parit in animo, & versabitur in iisdem enumerandis; scilicet medetur iracundiæ, superbiæ, & aliis pravis animi motibus.

Conclusio. Quanto igitur studio sectari Modestiam Adolescentes debent?

ORATIO.

Cum nihil in Adolescentibus laudabilius esse soleat quam recta corporis, & animi compositio quædam, atque moderatio, tum certe ex eo facile quivis intelligat, quanto studio Adolescenti cuilibet expetenda Modestia sit, quæ in componendis, moderandisque corporis, atque animi partibus tota occupetur.

Agite enim, inter cæteras corporis animique dotes quænam modestia potior, quænam Adolescente dignior? Est enim illa virtus, quæ linguam frænat,

ne elatius quam par ſit, aut petulantius quid audeat: quæ vultum componit, & ſerenat oculos, ne quid ſuperbum, aut lubricum præ ſe ferant: quæ riſum moderatur, ne ſit effuſus nimis & procax. (*Definitio per Effecta, & Enumerationem partium.*) Hæc occludit aures, ne improborum conſiliis ſermonibusque pateant. Illa manus continet, ne ſit geſtus fractior, aut inconcinnior. Eadem inceſſum dirigit, ne quid ſit in eo molle, aut languidum, aut concitatum, ſit vero gravis, conſtans, & moderatus. Atque ut uno verbo omnia complectar, Modeſtia virtus eſt, quæ hominem ad urbanitatem, decorem, humanitatemque totum fingit, ac componit.

Neque vero intra corporis fingendi limites ſe continet, aſſurgit altius, animumque ipſum, ut & corpus egregie conformat. Hæc eſt enim iracundiæ moderatrix, expultrix ſuperbiæ, impolitiæ inimica; & vitiorum omnium, quæ humanitatem lædunt, hoſtis acerrima. Etenim ſi in animum inſurgat vehemens & turbulenta cogitatio, adeſt continuo Modeſtia, quæ graſſantem ac luxuriantem compeſcat, refrænet, ac coërceat.

Quæ cum tot ac tantæ ſint Modeſtiæ dotes, quis eſt tam parum cupidus, liberalis, rectæque inſtitutionis Adoleſcens, qui in Modeſtia ſibi comparanda omnem ſuam curam, atque operam bene collocatam non arbitretur?

EXER-

EXERCITATIO.

Definitio per Negationem, & Affirmationem.

Veram Nobilitatem in una Virtute esse positam.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, multos esse, qui Nobilitatis laude glorientur, paucos, qui nobiles debeant appellari.

Rationem afferet, quæ Propositionem continebit, quia pauci sunt, qui Virtutem colant, in qua vera Nobilitas posita est.

Confirmatio. Petet illam 1. a Definitione Nobilitatis per Negationem, dicetque illam non esse positam in titulis, in stemmatis, in longa Majorum serie, &c. Maxime si quis Nobilitatem flagitiis dedecoret. 2. A Definitione per Affirmationem demonstrabit, Nobilitatem a Virtute sola esse repetendam: enumerabitque virtutes viri nobilis proprias, puta patientiam in laboribus, in periculis fortitudinem, in adversis constantiam, in spernendis voluptatibus robur animi.

Concludet. Aut igitur colendam esse Virtutem, aut Nobilitatis laude non esse gloriandum.

ORATIO.

Quam multi sunt hodie, qui rebus in suis numerandam putant Nobilitatis gloriam, & supra mortalium vulgus se se insolentius efferunt; tam sunt pauci, qui vindicare sibi laudem illam jure possint, & vel ipsam viri nobilis appellationem meruisse videantur.

Nam

Nam cum vacuum & inane nomen nemo peritus rerum æstimator Nobilitatem esse dixerit, neque eamdem ullo ponendum in pretio arbitretur, nisi arctissimam habeat cum Virtute necessitudinem; tum certe quisquis ad ipsum Nobilitatis decus aspirat, is frequentissimum virtutum omnium comitatum debet ante omnia præ se ferre.

Age enim, te te ipsum compello, qui superbo natalium fastu ferociter intumescis, & vanam magni nominis umbram ostentas, tanquam fecisses ipse aliquid, quamobrem tam præclaris ortus parentibus nascerere. Quam informasti animo Nobilitatis speciem ac formam? Tune illam in speciosis titulis, in ambitioso stemmatum apparatu, in longa fumosarum imaginum serie, in illustribus virtutis avitæ monumentis, quæ palam jactas ad pompam, & ambitiosius circumfers, reponendam arbitraris? (*Definitio per Negationem.*) Dum ipse partam a Majoribus gloriam flagitiorum sordibus degener nepos obscuras; dum titulos illos, quos illi virtutibus meruerunt, depravatis moribus inficis? dum magnum & insigne nomen, quod tulerunt, licentioris vitæ fama dedecoras, dum tot illustrium virorum modestiam insolente superbia, continentiam eorumdem levitate, diligentiam socordia, parsimoniam luxu, sobrietatem intemperantia, integritatem vitæ libidinibus, fortitudinem ignavia contaminas, ac corrumpis?

Egregiam enimvero laudem, & prædicandam ubique speciem Nobilitatis, quam venerentur in te Majores tui, & per tot nepotes ad te demum usque propagatam feliciter sibi gratulentur! Disce tandem ab iisdem illis Majoribus, quoniam tu gloriam, & illustria facinora prædicas magnificentius, quasi pertineret ex iis ad te quidpiam; disce, inquam, quæ porro virtutes Nobilem efficiant (*Definitio per Affirmationem.*) Ille, ille nobilis est, quem in ferendis la-

laboribus patientia, in adeundis periculis alacritas, in tolerandis adversis, constantia, in spernendis voluptatibus robur animi, in vincendis cupiditatibus fortitudo commendant. Per hos scilicet virtutum gradus Majores tui ad tantum gloriæ apicem pervenerunt. Tu quid fecisti? quid passus unquam gravius es, ut illustribus virtutum illarum monumentis superbires? Illi vigilias egerunt multas, summo mane castra & signa in hostem moverunt; tu multam in diem dormis otiosus. Illi gravissimas duræ militiæ asperitates pertulerunt; tu diffluentem deliciis ac voluptatibus vitam conteris. Illi inediæ incommoda sunt experti; tu conviviis ac commessationibus perpetuo indulges. Illi cum hoste manus sæpe conseruerunt; tu choreis ac spectaculis assistis.

Desine ergo, nepos degener, numerare inter avos tuos clarissimos illos viros, quos ostentas; nomen illud abjice, quo gloriaris; inter vilioris plebeculæ quisquilias inglorius delitesce; aut certe ita vive deinceps, ut Majoribus tuis, & viri nobilis appellatione dignus videri possis.

ALIA EXERCITATIO.

Per eundem locum.

Cinna ad Augustum Cæsarem, cum ab eodem conflatæ in ipsum conjurationis reus argueretur.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur ultro Cinna illatæ accusationis crimen; neque dissimulabit insidias a se Augusto comparatas.

Propositio. Dicet, sibi superesse unum in Cæsaris clemen-

mentiâ præsidium; qui quocunque supplicio dignus videri debeat.

Confirmatio. Dicet, nihil esse tam augustum, tamque dignum Principe, quam injurias condonare. Tractabit rationem istam per Definitionem; & primo quidem per viam Negationis, dicendo Augustum nunquam posuisse dignitatem majestatemque Principis in vana ostentatione potentiæ; in debellandis hostibus; in vindicandis injuriis; aliam habuisse de Romani Imperatoris majestate opinionem. 2. Per viam Affirmationis contendet, existimasse Augustum, nihil esse viro Principi convenientius, quàm bene mereri de omnibus, amicos fovere; parcere hostibus, injurias oblivisci; quam laudem hæreditariam a Cæsare parente acceperat.

Concludet rogando Augustum, ne â pristinâ gloriâ deflectat, sed potius novum cumulum adjiciat.

ORATIO.

Quid dicam, Cæsar? aut potius quid tacendum non putem? Hinc admissi sceleris pudor, ac dolor vocem præcludunt, inde singularis in proditorem humanitas stuporem, ac silentium incusat. Conflatam a me tuum in caput conjurationem exprobras, factum revincis; aperis socios, totam insidiarum, & nefandæ machinationis seriem pandis; an negare, vel dissimulare crimen possim, si velim? an etiam, si possim, debeam excusare? Fatentem habes reum, Cæsar, & paratum ultro subire, quod statuere cumque placuerit. Nocentem plecte, nihil deprecor; nihil abnuo: non potes in me ferre sententiam tam gravem, quæ videri mitior pro facinoris atrocitate non debeat.

Quanquam, quem alloquor? & apud quem ego causam ingratus! Non hic accusatoris, vel judicis

causæ

causam sustines; sed amicum, sed parentem agis. (*Definitio per Negationem.*) Tu quereris de me, at reum accusare parcis; sontem increpas, at eundem non damnas. Agnosco dignam natalibus, dignam parente, dignam Imperio indolem: agnosco mores humanissimi Principis, quem nemo hactenus offensum sensit, nemo vel inimicus non amicum expertus est. Scilicet nunquam existimasti, Cæsar, dignitatem, majestatemque Principis in ostentatione vana potentiæ, in vindicandis propriis injuriis, in fundendo inimicorum sanguine esse positam. Hi sensus olim & Marios, & Syllas, & Antonios decuerunt, qui Romanorum civium sibi placebant in cæde, qui tyranni potius, atque hostes patriæ, quam Imperii rectores, atque moderatores appellari meruerunt. (*Definitio per Affirmationem.*) At tu, qui humanitatem, atque clementiam, qua te Principem inter cæteros exhibes, laudem esse Principis viri potissimam semper reputasti, nihil tam providisti sedulo, quam ut propensam in omnes cives voluntatem testareris, amicos benevolentia foveres, æmulatores gloriæ tuæ, aut etiam inimicos beneficiis alliceres, injurias oblivescerere, &, quam in Cajo Cæsare reliquas inter virtutes humanitatis gloriam suspexeras, ejusdem te locupletissimum, ac munificentissimum hæredem Populo Rom. ostentares.

Igitur tuere, Cæsar, quam tibi jam apud omnes comparasti benignitatis famam: memineris, quam multi servatos se a te fuisse glorientur. Indulge partem aliquam bonitatis illius infortunato Cinnæ, quem fortuna proditorem non fecit, nisi ut vel immeritum dum absolveres, novus inde nomini tuo splendor, novum decus accederet.

CA-

CAPUT VI.

Locus ab Enumeratione Partium.

Quid est Enumeratio Partium?

℞. Est Distributio totius in suas partes. Ut: virtus non est fugienda: ergo nec justitia, nec prudentia, nec temperantia, nec fortitudo, nec cæteræ virtutes fugiendæ sunt.

Hoc ipsum præstat Cicero, ubi per Enumerationem probat Imperatorias virtutes esse in Pompejo, quas in scientiam rei militaris, fortitudinem, auctoritatem, & felicitatem distribuit. Pro Lege Manil. n. 28. *Ego enim sic existimo, in summo Imperatore quatuor has res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem. Quis igitur hoc homine scientior unquam fuit, aut esse debuit? &c.* Ubi singulas illas divisionis partes diligenti Enumeratione pertractat: Scientiam quidem a bellorum multitudine, quæ gesserat: Virtutem a testimonio multarum provinciarum, quæ testes fuerunt illius virtutis. *Testis Italia* &c. *testis est Africa* &c. n. 30. &c. Auctoritatem a testimonio sociorum, & hostium, quos recenset a n. 44. ad 47. Felicitatem denique a multitudine victoriarum, quas terra, marique reportaverat n. 47.

Quotuplex est Partium Enumeratio?

℞. Multiplex. Prima, cum distribuitur res in eas partes, ex quibus constat; ut cum homo in corpus & animam, animus in memoriam, intelligentiam, & voluntatem dividitur.

Ita Cicero in Pis. n. 53. probat, neminem venisse obviam Pisoni Romam redeunti, quia nec legati ejus, neque cives, neque amici venerant. *Confer nunc vicissim reditum tuum, quandoquidem, amisso exercitu, nihil incolume domum, præter os illud pristinum retulisti. Qui primum, qua veneris cum laureatis tuis lictoribus*

vibus quis scit? Quos tum Mæandros, dum omnes solitudines persequeris, quæ diverticula flexionesque quæsisti? Quod te municipium vidit? quis amicus invitavit? quis hospes aspexit? Nonne tibi nox erat pro die? nonne solitudo pro frequentia? Caupona pro oppido? non ut redire ex Macedonia nobilis Imperator, sed ut mortuus infamis referre videretur? Romam vero ipsam fœdavit adventus tuus.... quemadmodum venisti? Quis tibi non dicam horum aut civium, aut cæterorum, sed tuorum ligatorum obviam venit?

Et Oratione post reditum ad Quirites n 2. probat, sibi omnia fuisse restituta; nam vocem illam *omnia*, quæ totum est, in eas partes, quas continet, nempe liberos, fratrem, rem familiariam, amicitias, consuetudines, dignitates, eleganti Enumeratione distribuit. „ Et homini nihil magis est optandum, quam „ prospera, æquabilis, perpetuaque fortuna, secundo „ vitæ sine ulla offensione cursu; tamen si mihi tran„ quilla, & placata fuissent omnia, incredibili quadam „ & pœne divina, qua nunc vestro beneficio fruor, „ lætitiæ voluptate caruissem. Quid dulcius hominum „ generi a natura datum, quam sui cuique liberi? „ mihi vero & propter indulgentiam meam, & pro„ pter excellens eorum ingenium, vita sunt mea cha„ riores, tamen non tanta voluptate erant suscepti, „ quanta nunc restituti. Nihil cuiquam fuit jucundius, „ quam mihi meus frater: non tum id sentiebam, „ cum fruebar, quam tunc cum carebam, & postea„ quam vos me illi, & mihi eum reddidistis. Res fa„ miliaris sua quemque delectat: reliquæ meæ fortunæ „ recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam „ tunc incolumi afferebant. Amicitiæ, consuetudi„ nes, vicinitates, clientelæ, ludi denique & dies „ festi quid haberent voluptatis, carendo magis intel„ lexi, quam fruendo. Jam vero honos, dignitas, „ locus, ordo beneficia vestra, quanquam mihi sem„ per clarissima visa sunt, tamen ea nunc renovata il-

„ lustriora videntur, quam si obscurata non essent,
„ &c.

Et Oratione in Pisonem probat, ipsum esse odio omnibus n. 64. *Senatus odit te... videre Equites non possunt... Plebs Romana perditum cupit... Italia cuncta execratur*, *&c.* Item pro domo sua n. 73. & Philip. 14. n. 34.

Secunda Enumerationis species, cum totum dividitur in eas partes, quas Philosophi *integrantes* vocant; v. g. cum corpus dividitur in caput, pedes, & brachia.

Revocari ad eam Enumerationis speciem locus hic potest Orat. in Pisonem n. 1. ubi singulas capitis ipsius partes enumerat, & excutit. „ Non enim nos
„ color iste servilis, non pilosæ genæ, non dentes
„ putridi deceperunt: oculi, supercilia, frons, vul-
„ tus denique totus, qui sermo quidam tacitus men-
„ tis est, hic in errorem homines impulit."

Tertia, cum genus dividitur in Species suas, ut virtus in prudentiam, justitiam, fortitudinem, & temperantiam; quæ sunt quatuor Virtutes, ut ajunt, *Cardinales.*

Habes Exemplum illius Enumerationis Orat. pro Plancio n. 80 „ Etenim, Judices, cum omnibus vir-
„ tutibus me affectum esse cupiam, tamen nihil est,
„ quod malim, quam me & gratum esse, & videri.
„ Hæc est enim una virtus non solum maxima, sed
„ etiam mater omnium virtutum reliquarum. Quid
„ est pietas, nisi voluntas grata in parentes? Qui sunt
„ boni cives? qui bello, qui domi de patria bene me-
„ rentes, nisi qui patriæ beneficia meminerunt? Qui san-
„ cti, qui religionem colentes, nisi qui debitam Diis
„ immortalibus gratiam, justis honoribus, & memori
„ mente persolvunt? quæ potest esse jucunditas vitæ
„ sublatis amicitiis? Quæ porro amicitia potest esse
„ inter ingratos."

Quarto fit etiam Enumeratio per Causas. Sic Cicero

Cicero pro Domo ſua remotione cauſarum, quas enumerat, oſtendit, uno Ciceronis odio adductum fuiſſe Clodium, ut tam multa adverſus ipſum moliretur, n. 59. „ Quid enim vos uxor mea miſera viola-„ rat, quam vexaviſtis, raptaviſtis, omni crudelitate „ laceraviſtis? Quid mea filia, cujus fletus aſſiduus, „ ſordesque lugubres, vobis erant jucundæ, cætero-„ rum omnium mentes, oculosque flectebant? Quid „ parvus filius, quem quamdiu abfui, nemo niſi la-„ crymantem, confectumque vidit? quid fecerat, „ cum eum toties per inſidias interficere voluiſtis? Quid „ frater meus, qui, cum aliquantum poſt meum di-„ ſceſſum ex Provincia veniſſet, neque ſibi vivendum, „ niſi me reſtituto, putaret, cum ejus mœror, & ſqua-„ lor incredibilis, & inauditus omnibus mortalibus, „ miſerabilis videretur, quoties ex veſtro ferro, ac „ manibus eſt elapſus.

Sic in Piſonem n. 40. probat, nihil ſcriptum a Piſone de Provincia ad Senatum, quia nil erat, quod ſcribi cum aliqua gratulatione poſſet. „ Quid tandem erat „ actum, aut geſtum in illa Provincia, de quo ad Se-„ natum cum aliqua gratulatione ſcribi abs te oporte-„ ret? an vexatio Macedoniæ? an oppidorum turpis „ amiſſio? an ſociorum direptio? an agrorum depo-„ pulatio? an obſeſſio militaris viæ? an exercitus no-„ ſtri interitus ferro, fame, frigore, peſtilentia?...

Et 1. Catil. n. 13. probat nihil eſſe, quod retinere Catilinam in urbe poſſit. *Quid enim eſt, quod te jam in urbe delectare poſſit, &c.* Et Phil. 2. n. 2. removendo cæteras cauſas, propter quas ipſi infenſus eſſe Antonius, probat, hanc unam eſſe, quia nulla re alia efficacius demonſtrare potuerat, ſe eſſe hoſtem Patriæ.

Quinto fit Enumeratio per Effecta. Ita Divin. in Verrem n. 38. enumerat quæcumque prave, ac nequiter facta fuerant a Verre variis in Provinciis, in quibus nomine Populi Romani Magiſtratum egerat. „ Putasne te poſſe, quæ C. Verres in Quæſtura, quæ

„ in Legatione, quæ in Prætura, quæ Romæ, quæ in
„ Italia, quæ in Achaia, Asia, Pamphiliaque patrarit,
„ ea quemadmodum locis temporibusque divisa sint,
„ sic carminibus, & oratione. "

Et 6. Verrina n. 1. omnia Verris furta enumerat:
„ Nego, in Sicilia tota tam vetere, tam locuplete Pro-
„ vincia, tot oppidis, familiis ullum argenteum vas,
„ ullum Corinthiacum, aut Deliatum fuisse; nego ul-
„ lam gemmam, aut margaritam fuisse, aut quidquam
„ ex auro, aut ex ebore factum signum ullum mar-
„ moreum, eburneum; nego ullam picturam, neque
„ in tabulis, neque textilem fuisse, quin quæsierit, in-
„ spexerit, quod placitum sit, abstulerit.

Et n. 127. ejusdem Orationis enumerat omnia si-
gna ac simulacra, quæ rapuerat.

Sexto. Fit etiam Enumeratio per Congeriem. Ita
Catil. 2. n. 7. per Congeriem scelera Catilinæ enume-
rat: „ Quid enim mali, aut sceleris fingi, aut exco-
„ gitari potest, quod ille non conceperit? quis tota
„ Italia veneficus? quis latro? quis sicarius? quis par-
„ ricida? quis testamentorum subjector? quis circum-
„ scriptor? quis ganeo? quis nepos? quis adulter?
„ quæ mulier infamis? quis corruptor juventutis? quis
„ corruptus? quis perditus? qui se cum Catilina non fa-
„ miliarissime vixisse fateatur? "

Sic & orat. pro Sextio n. 95. scelera Clodii enume-
rat, & exaggerat. In Pisonem n. 83. scelera Pisonis
7. Phil. n. 15 flagitia Antonii, luxum Chrisogoni pro
Rosc. Amer. n. 133.

Hic vero Locus tractatur vulgo per istas Figuras.

Primo per Anaphoram, seu Repetitionem. Ita Ci-
cero post reditum in Senatu n. 28. „ Possum ego sa-
„ tis in Cn. Pompejum unquam gratus videri, qui
„ non solum apud vos, qui idem omnes sentiebatis,
„ sed etiam apud universum Populum Rom. salutem
„ Reip. & conservatam ferme, & conjunctam esse

cum

„ cum mea dixerit. Qui causam meam prudentibus
„ commendarit, imperitos edocuerit, eodemque tem-
„ pore improbos auctoritate sua compresserit, bonos
„ excitarit? qui populum Rom. pro me tanquam pro
„ fratre, aut parente non solum hortatus sit, sed etiam
„ obsecrarit. Qui ipse cum propter metum dimicatio-
„ nis, & sanguinis domo se teneret, etiam a superio-
„ ribus Tribunis petierit, ut de salute mea & promul-
„ garent, & referrent? Qui, &c."

Et Phil. 4. n 9. „ Negat hoc D. Brutus Imperator,
„ Consul designatus, natus Reip. civis. Negat Gallia,
„ negat cuncta Italia, negat Senatus, negatis vos; quis
„ igitur illum Consulem nisi latrones putant?"

Item 2. in Rullum n. 9. Phil. 2. n. 12. & 16.

Secundo Per Interrogationem, quod observari facile potest ex Locis pene omnibus jam hic laudatis; & præterea pro Cluent. n. 107. ubi Cicero egregiam Enumerationem habet, in qua recensitis singulorum Judicum nominibus, subjungit singulorum dotes aliquas singulares. Legendus hic locus.

Tertio per Intetrogationem Subjectioni junctam: ut Oratione de Provinc. Consf. ubi n. 29. tractat Enumerationem per istas Figuras, ostenditque nihil esse, quod Cæsaris reditum in urbem remorari debeat. „ Quid est, cur ipse Cæsar in Provincia commo-
„ rari velit, nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, Reip.
„ tradantur? Amœnitas eum, credo, locorum, urbium,
„ pulchritudo hominum, regionumque illarum huma-
„ nitas, & lepos, victoriæ cupiditas, finium Imperii
„ nostri propagatio retinet? Quid illis terris asperius?
„ quid incultius oppidis, quid nationibus immanius?
„ quid porro tot victoriis præstabilius, quid Oceano
„ longius inveniri potest? An reditus in patriam habet
„ aliquam offensionem? utrum apud populum, a quo
„ missus est? an apud Senatum, a quo ornatus est?
„ an dies auget ejus desiderium? an magis oblivionem?
„ an laurea illa magnis periculis parta amittit longo in-
„ tervallo viriditatem?

Insignis est & ille pro Corn. Balbo locus n. 9. „ Quid
„ enim abest huic homini, (*Cn. Pompejum intelligit*)
„ quod si abest, jure hoc tribui, & concedi posse pu-
„ taremus? Usûsne rerum? qui pueritiæ tempus extre-
„ mum, principium habuit bellorum, atque imperio-
„ rum maximorum, cujus plerique æquales minus sæ-
„ pe castra viderunt, quam hic triumphavit? qui tot
„ habet triumphos, quot oræ sunt, partesque terra-
„ rum? tot victorias bellicas, quot sunt in rerum na-
„ tura genera bellorum? an ingenium? cum etiam ipsi
„ casus, eventusque rerum, non duces, sed comites
„ ejus consiliorum fuerint? in quo uno ita summa for-
„ tuna cum summa virtute certavit, ut omnium judi-
„ cio plus homini tribui, quam decet, videretur? an
„ pudor? an integritas, an religio in eo, an diligentia
„ unquam requisita est? quem provinciæ nostræ,
„ quem liberi populi, quem Reges, quem exteræ gen-
„ tes castiorem, moderatiorem, sanctiorem non modo
„ non viderunt, sed aut sperando unquam, aut optan-
„ do cogitaverunt?"

Et laudato supra loco pro Domo sua n. 59. item 7. Ver n. 125. & Phil. 7. n. 21. pro Domo n. 95.

Illustris & illa, pervulgataque est Enumeratio per Distributionem, qua in Plinii Panegyrico Trajani in urbem ingressus describitur. & publica lætitia ita pingitur „ Ergo non ætas quemquam, non valetudo, non
„ sexus retardavit, quominus oculos insolito spectacu-
„ lo impleret. Te parvuli noscere, ostentare juvenes,
„ mirari senes, ægri quoque neglecto medentium im-
„ perio, ad conspectum tui, quasi ad salutem, sanita-
„ temque prorepere. Alii se satis vixisse te viso, te
„ reperto, alii magis vivendum esse sibi prædicabant.
„ Videres referta tecta, & laborantia, oppletas un-
„ dique vias, alacrem hinc inde popu-
„ lum, &c.

EXER-

EXERCITATIO.

Minervæ apud Jovem Oratio in Bacchum vini Inventorem.

Locus ab Enumeratione Partium.

SYNOPSIS.

Exord. Conqueretur, quod Dii, qui præter cæteros opitulari mortalibus deberent, iidem plerumque maxime omnium noceant.

Propositio. Dicet, nullum superesse sibi in orbe perfugium, ex quo vini usum Bacchus intulit, idque tractabit per Enumerationem vitiorum, quæ sapientiam fugare solent.

Confirmationem petet ab illa corruptela, quam vini usus invexit; & per Enumerationem recensebit malos vini effectus, propter quos sibi ulterius non liceat cum hominibus versari. Addet, nullam esse ætatem aut conditionem ab illa corruptela immunem.

Concludet rogando Jovem, vel ut vites omnes perdat, vel ut patiatur, æternum facere se cum terris divortium.

ORATIO.

Quonam infelici gentis humanæ fato fieri dicam, æquissime rerum omnium pater, ac moderator Jupiter; ut qui præter cæteros mortalium commodis invigilare, ac providere deberent Dii immortales, iidem obesse hominibus quam maxime, & gravissimum importare detrimentum inveniantur?

(*Enumeratio per Repetitionem.*) Equidem dolebam hactenus, quod regendis mortalium animis æterno fatorum consilio præposita, eorundem fugere consortium identidem cogerer, dum alii ambitioni fer-

serviunt, alii ſtudent avaritiæ, alii mollibus deliciis, voluptatibusque diffluunt, alii odiorum ſtimulis, irarumque fluctibus abripi ſe patiuntur, & tam inſanas cupiditates nimia Superi indulgentia plerumque fovent, ac nutriunt. Verum ex quo pernicioſum vini uſum imprudens Bacchus terris intulit, quis ſupereſſe mihi poteſt apud homines locus, quod ſecretum in orbe toto refugium eſt, quod inacceſſum eorum furori ſecuritatem præſtet?

Teſtem te appello, Jupiter æquiſſime; (*Enumeratio per Effecta.*) vidiſti enim, & tuis uſurpaſti oculis, quantam illecebroſus ille, & deteſtabilis liquor mortalibus corruptelam attulerit? Hinc lites, rixæ, jurgia, contentiones, bella, cædes naſcuntur. Hinc proditiones amicorum, familiarum ruinæ, Rerum publicarum everſiones promanant: nullum denique ſcelus, nullum magnum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum capitalis illa peſtis non impellat. Hæc labes, cætera animi, corporiſque vitia accendit, atque exſtimulat: hæc temeritatem ſufficit ad ambitionem, faces, atque incendia miniſtrat ad iram atque odium, furorem affert ad vindictam, illecebras parat ad voluptatem; cumque homini nihil præſtabilius mente Superi dederint, huic divino muneri, ac dono nihil tam inimicum eſt, quam vinum: neque enim vino dominante temperantiæ locus omnino eſt, neque in ebrietatis regno virtus ulla poteſt conſiſtere.

(*Enumeratio ad Diſtributionem.*) Saltem ſi qua pars humani generis a teterrima vini corruptela immunis haberetur; ſi qua ætas, aut ſi qua vitæ conditio præcavere ſibi ab ipſius illecebris, atque lenociniis valeret; ſi quis angulus in orbe toto, quem metuenda peſtis illius contagio non afflaſſet. At ubi gentium non dominatur illa? quem non inficit? cui parcit? Depravat juvenes, viros corrumpit, dementat ſenes, egenos

egenos ac locupletes, viros ac mulieres perdit, ac labefactat.

Quare vide, amabo, prudentissime Jupiter, vel ut vites omnes, quam late patet orbis, radicitus eruas, atque extermines; vel si grassari pestem illam diutius permiseris, noli mihi succensere, si relictis deinceps terris, æternum cum humano genere divortium fecero.

ALIA EXERCITATIO.

Bacchi apud eundem Jovem Oratio pro sui Defensione.

SYNOPSIS.

Exord. Deplorabit sortem suam, quod beneficia sua, pro quibus laudari debuisset, pejorem in partem trahantur.

Propositio. Dicit nihil esse tam bonum, quo quis abuti non possit; adeoque, si vinum propter ea damnatur, quod eo quidam abutantur, cætera etiam vituperari debere: idque tractabit Enumeratione rerum bonarum, quæ pravo usu perniciosæ fiunt.

Confirmationem petet ab iis commodis, quæ vinum affert: dicetque per Enumerationem, vires reficere, sustentare stomachum, vitiosos humores pellere, curare morbos, &c.

Deinde tanto amplius esse beneficium demonstrabit, quanto ad plures pertineat; quod explicabit per Enumerationem.

Concludet, Minervam admonendo, ut ab increpatione abstineat, sed provideat pro suo munere, ut apud mortales vini usum sapienter temperet.

ORATIO.

Quam luctuoso fieri meo fato dicam, æquissime rerum omnium moderator, Jupiter, ut vel impen-

sa a me liberalius beneficio deteriorem in partem accipiantur, nihilque præter contumelias, atque obtrectationes videar experiri, unde laudis plurimum, ac commendationis expectare debuissem.

Ecce dies mihi coram te dicitur, & apud æquissimum tuum tribunal impertiti mortalibus vini reus accusor Novum crimen, Deorum Pater optime, & ante hunc diem prorsus inauditum, sapientissima soror mea ad te detulit. At enim cælesti illo munere homines infidi abutuntur?

Nam quo recidimus, amabo, si pravus rerum quarumque bonarum usus beneficis earundem auctoribus imputetur? (*Enumeratio per Repetitionem.*) Plutum accusa patruum tuum tot opum, tot divitiarum largitorem; accusa Cererem fructuum omnium effectorem, atque architectum Deorum parentem. Nam quota pars est rerum istarum, quas impertiisse se hominibus liberaliter Superi pro se quisque gloriantur, quam, dum perperam iisdem utuntur, mortales non depravent, atque corrumpant.

Vide ergo, vel ut Superos omnes, quicunque opitulari mortalibus conati sunt, pariter accuses, vel fateare, quam immerito inventum a me vini usum improbaveris Nam quid majus tandem, meliusve datum hactenus est aut futuris retro temporibus unquam donabitur? (*Enumeratio per Effecta.*) quid cælesti illo liquore pretiosius, qui vires reficit, sustentat stomachum, cor exhilarat, vitiosos procul humores pellit, certumque adversus varia morborum contagia remedium suppeditat? quid vino potentius, quod animos exsuscitat, ingenii igniculos accendit, robur inspirat, & ad difficilia quæque, atque ardua superanda adjumento est?

At

At enim vinum tibi non placet Minerva; (*Enumeratio per Distributionem, & per Effecta.*) ac quotus est tandem, non hominum dico, sed Deorum, cui non placuerit? Adolescentiam recreat, corroborat juventutem, senectutem alit, ac fovet, res adversas leviores facit, secundas lætiores. In luctu solatio est, curas abigit, mœrorem dissipat, denique nullus est in orbe toto angulus, ubi, pro concesso gratissimo munere, pares mihi, ut decet, gratulationes non deferantur.

Parce ergo Soror amicissima, vel increpare memet durius, quasi pestiferum quoddam veneni genus terris intulissem, vel saluberrimum vini usum minus acerbius execrarim. At tu potius pro sapientia tua, & concessa tibi apud mortales auctoritate, provide diligenter, ita temperari vini usum, nequis, vel tu, vel Deorum alius impensum a me liquorem illum, veneficum expostulare possit.

ALIA EXERCITATIO.

Jonathas ad Saulem pro Davide.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non tam sua in Davide benevolentia, quam suo in patrem studio, & populi gratia adductum fuisse, ut pro Davide roget veniam.

Propositio. Ostendet, quanti intersit, & patris, & totius populi gratia adductum fuisse, ut pro Davide roget veniam.

Confirmatio. Id probabit per Enumerationem partium, demonstrando, quanto David sit apud omnes in pretio, quem tanquam totius generis columen ac præsidium venerantur, & vocem illam, *omnes*, distribuet suas in partes.

Deinde idem probabit per illam Enumerationem, revocando patri in memoriam, quanta populi Israëlitici

litici, ipſiusque Saulis gratia David fecerit; ut Sauli obſequens apertis periculis caput devoverit, ut Philiſtæos repreſſerit, & ipſorum Ducem Gigantem immaniſſimum interfecerit.

Confutatio Diluet Saulis ſuſpiciones, rogabitque patrem, quid velit in Davide plectere? & per Enumerationem illuſtratam Subjectione innocentem probabit: deinde Patrem admonebit dedecoris, quod ſibi Davidis morte accerſeret. Quid enim omnes dicent? quod amplificabit Enumeratione.

Concludet deprecando patrem, per quidquid habet chariſſimum, ut Davidi parcat.

ORATIO.

Etſi me meus in Davidem amor, Pater amantiſſime, adhortatur ſatis, ut ipſi graviſſimo capitis in diſcrimine poſito pro virili parte ſuppetias feram; eo tamen lubentius paratæ fortiſſimo viro mortis deprecator accedo, quod populi ſalus, atque ipſius gloria cum illius vita conjuncta ſit Sic eſt enimvero Pater amantiſſime; nam da mihi hanc veniam, ut palam & aperte profitear, quam gravis immineat populo Iſraëlitico pernicies, quam turpis nomini tuo labes inurenda ſit, ſi quid in Davidem durius ſtatuatur.

Perniciem dico imminere toti populo graviſſimam; quis enim neſcit, quantas, & quam merito univerſus populus ſpes in Davide repoſitas habeat; quem terrorem hoſtium, libertatis aſſertorem, vindicem ſalutis, patriæ columen, univerſæ gentis præſidium toties expertus eſt? (*Enumeratio per Repetitionem.*) Quis ſuas fortiſſimo viro fortunas, opes, vitam, ſecuritatem, ac pacem acceptas non debet? quis illius gratia ſe ſuaque omnia ultro volensque non devoveat? quis ſublato illo concidendum ſibi eſſe pariter non putet? Hunc norunt pueri, oſtentant juvenes, ſenes mirantur, ipſæ mulieres inſolitis laudibus

bus extollunt. (*Enumeratio per Distributionem.*) Illum milites in castris, proceres in aula, universus in civitate populus, tuque adeo Pater amantissime, publicæ salutis tutorem, ac defensorem non semel appellasti.

Neque vero tam gloriosum nomen nullo sui capitis discrimine, aut nulla rerum gestarum gloria promeruit. Nam quid hic tibi revocem in memoriam, quæ nosti satis, quot, & quanta tua & populi totius gratia præstiterit? (*Enumeratio per Effecta.*) Tacebo, ut tibi obsecutus gravissimos quosque periculorum casus non refugit: non commemorabo, ut inustam nomini nostro labem ipsorum hostium in sanguine abstersit; silebo, ut tumidos Philistæorum fastus repressit, vires fregit, copias fudit, exercitus delevit, & superbissimum ipsorum ducem Goliath, virum illum insolescentem plus æquo immanissimi corporis robore, & nobis ferociter insultantem prostravit, & tam insigni facinore hærentem jam diu populorum animis metum depulit.

Quanquam nihil moror, Pater amantissime; quin Davidem, de te, totaque gente nostra tam bene meritum morte afficias, si quid errasse ipsum noveris. At quod plectis in ipso scelus? quo demum flagitio indignationem tuam promeruit?

(*Enumeratio per Interrogationem, & Subjectionem.*) An initi cum patriæ hostibus consilii reum accusas? at quod esse potuit illi cum Philistæis commercium, quos ad hunc usque diem ad internecionem persecutus est? an detrectato imperio rebellem ac contumacem arguis? at quam obsequens tibi, & quoties vel ipso capitis periculo extitit? an tibi ipsi molitum insidias suspicaris? at Davidis animum expertus es satis, cum vitæ tuæ dominus arbiter, suas a capite tuo, vel cum ipsum ad necem acrius perquireres, manus abstinuit.

Ah!

Ah! ne igitur, Pater amantissime virum innocentem, nobis tam utilem, ac necessarium ulterius persequere. (*Enumeratio a Consequentibus.*) Nam quid loquentur de te omnes, si quid gravius in Davidem peccaveris? Quid dicet Israëliticus populus, quem tot, ac tantis eripuit cladibus, ac servavit? quis erit sermo exterarum gentium, quæ invictum fortissimi viri robur suspexere? quid ipsi hostes, quid Philistæi sentient, cum sublatum a te illum noverint, per quem tot annos adversus gravissimos ipsorum impetus regnum tuum stetit inaccessum? Tune, ut iræ morem geras, exterorum, hostium tuorum odium, ac benevolentiam incurras? Imo, imo declina labem illam, ac dedecus, quod nomini tuo inureres. Hoc te filius tuus Jonathas, per quidquid in vita tibi charum est, orat, atque obtestatur. Patere, ut exorem a te hominis amicissimi vitam: hanc mihi impertire paternæ charitatis partem: da vivere illum incolumem, quo perempto mihimetipsi perire necesse sit.

CAPUT V.

Locus a Notatione Nominis, & Conjugatis.

Utrumque hunc Locum ad idem caput revocemus, propter eam, quam habent inter se affinitatem, cujus utriusque tametsi rarus est apud Oratores usus, quia levioris est ad persuadendum ponderis: tamen quia plurimum valet ad delectandum, nonnunquam a Tullio, cæterisque Oratoribus usurpatur.

Quid est Notatio Nominis?

℞ Est Locus Verborum originem, & significationem inquirens. Sic Consul a consulendo, Senatus a senibus, Imperator ab imperando dicitur. Ita Cicero Notatione Nominis usus est in Verrem, facete ludens in festa Verrea, quæ Verres in Sicilia suo nomine institui curaverat. 4. Verrina n. 32. *O præclara*

Ver-

Verrea! quo enim accessisti, quo non attuleris tecum istum diem? Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod fanum denique, quod non eversum a te, atque extersum reliqueris? Quare appellentur sane ista Verrea, quæ non ex nomine, sed ex moribus, naturaque tua constituta esse videantur.

Quomodo probares a Notatione, Neronem non esse inter Imperatores exponendum?

℞. Hoc modo. Ille non fuit Imperator, qui sibi non imperavit; sed Nero sibi non imperavit: ergo Nero non fuit Imperator.

Quomodo ornandus hic Locus?

℞. Tractari ornate posse Notationem Nominis 1. Per Comparationem. 2. Si vel personæ, vel rei sunt nomina illustria, ita tractabis illa, ut ex singulorum interpretatione redundet aliqua commendatio; sin turpia sunt, aliquod vituperium; v. g. si quem commendare volueris ab ipso *Magni* nomine, 1. Comparabis nomen istud cum clarissimis aliis nominibus, puta cum nomine *Pacifici*, *Felicis*, *Pulchri*, *Justi*, & ostendes, *Magni* nomen cæteris omnibus titulis esse præponendum. 2. Ab ipsa nominis significatione accipies singillatim omnes illos honores, quibus nomen istud insignitur, ita ut demonstres aliquid in eo esse oportere, qui tale fert nomen, ut rebus in cæteris pariter excellat, sicut quicumque Magnus sit, ad ea, quæ magna sunt, & illustria, incendi, atque inflammari debeat.

Quid sunt Conjugata?

℞. Sunt ea, quæ ab uno, eodemque nomine seu vocabulo derivantur, eique ut communi jugo sunt quasi religata; v. g. ab ista voce *Imperium*, derivantur, *Impero*, *Imperator*.

Quomodo probares a Conjugatis, Judicem humanum esse oportere?

℞. Hoc modo. Homo debet esse humanus; sed Judex est homo: ergo Judex debet esse humanus.

Ita

Ita Cicero pro Marcello n. 11. probat, Cæsarem invictum esse oportere, qui clementia, & æquitate animi victoriæ conditionem superaverit. *Cæteros quidem omnes victores bellorum civilium jam ante æquitate & misericordia viceras; hodierno die te ipsum vicisti. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio: ipsam victoriam vicisse videris, cum ea ipsa, quæ erat illa adepta, victis remisisti. Nam cum ipsius victoriæ conditione jure omnes victi occidissemus, clementiæ tuæ judicio conservati sumus. Recte igitur unus invictus es, a quo etiam victoriæ ipsius conditio, visque devicta est.*

Ibid. n. 32. *Arma ab aliis posita, ab aliis erepta sunt; ingratus est, injustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum.*

Et Lib. 4. Tusculanarum Quæstionum n. 57. *Quis enim potest, in quo libido, cupiditasve sit, non libidinosus, & cupidus non esse? in quo ira, non iracundus? in quo angor, non anxius? in quo timor, non timidus.*

Et Oratione pro Rosc. Amer. n. 16. *Etenim rectum putabat pro eorum honestate se pugnare, propter quos ipse honestissimus inter suos numerabatur.*

Idem in Pison. n. 19. *Cum enim esset omnis causa illa mea Consularis, & Senatoria, auxilio mihi opus fuerat, & Consulis, & Senatus.*

Et 2. Phil. n. 10. *Non tractabo ut Consulem, ne ille quidem me ut Consularem.*

Et Lib. 3 de Natura Deorum n. 48. *Jam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri, in quibus, quod more Græciæ inscriptum esset, bonorum Deorum, uti se eorum bonitate velle dicebat.*

Quomodo ornandus, & tractandus est hic Locus?

℞. Egregie tractari posse 1. per Hyperbolem. Ut si de impio homine dixeris, non est tantum impius, sed ipsa impietas.

Item

Item Cicero de Verre, 1. Verrina n. 26. *Ut mihi non unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petiverunt; sed omnino omnis improbitas, id quod Populus Rom. jam diu flagitat, extinguenda, atque delenda sit.*

Per Paranomasiam, ut 4. Verrina n. 129. Cicero de Astrologo loquens hæc ait: *Quæ iste cum cognovisset novus Astrologus, qui non tam cæli rationem, quam cælati argenti rationem duceret.*

3. Per Asteismum, sive per urbanam aliquam dictionem; ut 4. Verrina n. 24. *Satisne vobis magnam pecuniam Venerius homo, qui e Chelidonis sinu in Provinciam profectus esset, Veneris nomine quæsisse videtur?*

4. Per Traductionem, ut Phil. 11 n 36. *Animadverti P. C. dici jam a quibusdam, exornari etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari .... Quos ego orno? nempe eos, qui ipsi sunt ornamenta Reipublicæ.*

EXERCITATIO.

Pacifici Nomen cæteris Nominibus magnificis esse præferendum.

Locus a Notatione Nominis.

SYNOPSIS.

Exord. & Prob. Dicet Orator, inter cætera nomina, quæ magni viri ambiunt, nullum esse Pacifici nomine illustrius.

Confirmationem petet 1. a Comparatione cum clarissimis aliis nominibus, puta, felicis, pulchri, magni, &c. dicetque Pacifici nomen istorum omnium nominum dotes, virtutesque complecti, ac superare.

2. Idem probabit argumento a Notatione Nominis Pacifici, quod explicabit, & interpretabitur per syno-

nonymas voces, & ſimilitudinem cæli, quod nunquam decorum eſt magis, quam cum ſerenum eſt; tale eſſe imperium, quod nunquam illuſtrius eſt, quam cum Pace fruitur.

3. Oſtendet, nomen illud omnes Principum dotes continere, ut qui Pacificum dixerit, felicem, pium, magnum &c. dixerit.

Concluſionem traducet in Ludovici Magni laudes, qui nihil tam viſus ſit affectare, quam Pacificum videri.

ORATIO.

Cum multa, magnaque ambitioſius conquiſita ſunt a Principibus viris nomina, quibus ſe, ſuorumque facinorum memoriam poſteritati commendarent; tum certe nullum unquam extitit tam ſplendidum, tam illuſtre, tam magnificum, quod cum Pacifici nomine, gloria, ſplendore, & magnificentia certare poſſit.

(*Notatio per comparationem.*) Quod enim mihi nomen cum glorioſo Pacifici nomine conferas? an Felicis? Nomen beatum per ſe quidem, ſed fortunæ magis quam moribus convenit. An Pulchri? jucundum enimvero, ac ſuave: ſed eſt ea laus corporis, non animi. An Magni? vox ipſa magnifica, plena majeſtatis, ſed in ea plus ambitionis interdum ſolet eſſe, quam gloriæ. At, cum Pacifici nomen appellamus, non inanem aliquam tribuimus gloriolam, quæ cum pulchritudine defloreſcat: non alienam, cujus in ſocietatem venire fortuna poſſit; non ambitioſam, quæ vanitatis habet plurimum, parum dignitatis; ſed veram, gravem, ſolidam, eamque, quæ cæterorum nominum virtutes omnes, ac dotes complectatur, & longo intervallo ſuperet.

(*Notatio per Interpretationem.*) Pulchrum etenim & illuſtre Pacifici nomen eſt, plena dignitatis appellatio;

latio; atque ut nulla cæli facies plus oſtentat decoris, atque pompæ, quam quæ clemens eſt, ac ſerena; ſic nunquam eſt Imperii majeſtas auguſtior, quam cum ſuavitate, & quaſi ſerenitate Pacis ornatur Popularis hic titulus, idemque divinus, quo laudes Principum omnes, & ſplendida nomina, veluti ſole, minorum ignium lumina continentur; ut qui Pacificum dixerit Regem, idem & Patrem patriæ, & populi delicias, & optimum Principem, & Pium, & Felicem, & Magnum appellet, nomine uno tam ambitioſa nomina repræſentans.

Quare hanc ſibi formam Imperii Regum omnium ſapientiſſimus Ludovicus Magnus ſemper propoſuit; qui cum Regni habenas capeſſere primum cæpit, Regem ſe non credidit futurum, niſi regnum, quod laceratum diſcordiis, & tumultibus perditum regni ſpeciem vix habebat, quietum, ac tranquillum conſtituta pace obtineret; qui quoties provocatus ac laceſſitus bellum inferre compulſus eſt, ſic uſus eſt victoria, ut pacem volentibus daret, invitis imponeret; qui fœderatas totius Europæ vires dum frangeret tam feliciter, ac debilitaret, eo conſilio pugnabat, ac vincebat, ut belli paciſque arbiter longam ac ſecuram non ſuis modo, ſed alienis tranquillitatem conciliaret; qui partis tot victoriarum ſuarum monumentis etiam hodie cedere non dubitat, ut pulſam jam diu, & exulantem crudioris belli diuturnitate Pacem revehat, & tam Imperio Gallico, quam univerſo Orbi feliciter redonet.

EXERCITATIO.

Nero nunquam fuit Imperator.

Locus a Conjugatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, parum esse, si quis Imperatoris nomen affectet, nisi vim nominis illius omnem impleat moribus.

Propositio. Quæret a Nerone, quo pacto nomen usurpare Imperatoris audeat, qui flagitiis omnibus nominis illius dignitatem violaverat? & per Hypotyposim Neronis vitam diffluentem deliciis, & omni scelerum colluvie concretam describet.

Confirmatio. Dicet, nunquam Neronem imperasse populis, nisi quis putet eum imperitare populis, qui eosdem virgis laceret, affigat cruci, & incendio deleat. Hic exagitabit Neronis crudelitatem, ac sævitiam.

Addet, eum appellari Imperatorem non posse, qui sibi ipsi imperare nesciat; cui avaritia, libido, iracundia dominetur.

Concludet dicendo, Neronem ex Albo Imperatorum esse expungendum.

ORATIO.

Laudetur enimvero hic Imperator, aut etiam appelletur, aut hoc nomine dignus putetur, qui non inanem tantum, ac vacuam tanti nominis umbram affectat, sed rem ipsam profitetur, moribus, & rebus præclare gestis promeretur.

(*Nero non fuit Imperator, qui Imperii dignitatem violavit.*) At te, mortalium flagitiosissime, ut Imperatorem nuncupem, aut imperasse unquam crediderim, qui nec virile quidquam habeas præter nomen

men? Age enim, quis tandem servus, si tu Imperator? an tu Imperatorem a servo, ingenti satellitio, purpura, fasciumque insignibus, non animo, factis, virtutibusque distinguis? Putas in vestitu molli, madente coma, composito capillo, lascivientibus oculis, incessu fracto, in conviviis, in choreis, in stupris Imperatorem Romanum quisquam agnoscat? Egregiam enimvero Imperatoris speciem! exemplum Imperii veteris! imaginem antiquitatis! Reipublicæ columen, & dignum avita virtute monumentum!

Et tu mihi mentionem facies Imperii tui? te imperitasse Populo Romano jactitabis? Ede nobis aliqua, si potes, Imperii illius tui monumenta: cedo (*Nero non fuit Imperator, qui populis non Imperavit.*) quid in commune bonum, quid in privatorum commoda, quid in civitatis, & universæ Reip. decus & ornamentum contuleris? Video laceratos virgis cives, affixos cruci clarissimos viros, truncata, avulsaque membra; video oblita pice, & totidem veluti faces, collucentia Romanorum corpora; video extincta Reip. lumina, sublata civitatis ornamenta, fumantem miserabili incendio Romam, & illatas quamcunque in partem, Nerone imperante, flammas. Hæ sunt tristissimæ dominatus tui reliquiæ; his te facinoribus populo Romano Imperatorem approbasti.

(*Non fuit Imperator Nero, qui sibi ipsi non imperavit.*) Quanquam quid tam mirum aut insolens videri debet, non potuisse Neronem imperitare populis, qui sibimet ipsi nunquam imperavit? Quomodo enim, aut cui tandem imperet, qui improbissimis dominis, turpitudini, ac dedecori parere consueverit? cui avaritia imperet, insultet iracundia, libido dominetur, & cæteræ labes animi turpissimum servitutis jugum imponant?

Expungatur igitur, & eradatur penitus Imperatorum Romanorum ex Albo Neronis Nomen, qui

nec populis, ut decet, nec sibi, ut par erat, potuit imperare. Obliteretur, si potest, hominis nequissimi memoria, & de tristissimo Imperii funestissimi tempore omnis retro posteritas conticescat.

ALIA EXERCITATIO.

Locus a Notatione Nominis, & Conjugatis.

Horatius ad Vinnium Asellum, qui se offensum putabat, quod ille, in sua ad eum Epistola, ad Asinæ nomen, quod tulerat pater ejus, alludere malignius visus esset.

SYNOPSIS.

Exord. Significabit, quanti ipsum, & totam ipsius familiam semper fecerit.

Propositio. Dicet, nihil debere ipsi dolendum videri, quod ludere visus fuisset in paternum nomen.

Confirmatio. Ostendat à Notatione nominis, nihil conferre vel ad probrum, vel ad commendationem ea nomina, quæ homines fato potius nescio quo, quam ullis suis aut virtutibus, aut vitiis sortiti sunt. Sed quem laudem, ac gloriam repetunt ab uniuscujusque meritis; hæc esse, quæ homines commendent.

Addet a Conjugatis; quemadmodum illustria nomina non illustrant eos, qui illa gerunt, nisi eadem virtutibus suis commendent, sic ridicula nomina nihil obesse cuiquam, cujus in moribus nihil sit ridiculum.

Concludet, adhortando Vinnium, ut pergat esse vir bonus, ac strenuus; sic non vertendum probro, quod Asina Pater dictus esset, & ipse Asella vocaretur.

ORA-

ORATIO.

Nam quid doles, Amice Vinni? quid expostulas? quid te offensum a me fuisse criminaris? nescis ergo, quanti te semper, totamque Asellarum cognationem fecerim; quanti nunc quoque te faciam, cui quod est cumque apud me pretiosissimum, ultro, volensque crediderim? quem putaverim inter reliquos maxime idoneum, qui versiculos meos Cæsari redderet?

At enim lusi paternum in nomen; visus ego sum jocari, quod ab Asina patre Asella vocareris: hinc te despectum, & irrisum putas. Næ aut injuriam facis, Amice Vinni, nisi factum id joco, & amanter, uti inter amicos solet, arbitreris; aut certe erras graviter, si nomen illud, quod geris, verti in contumeliam posse existimas.

Mihi crede, Amice Vinni, nihil juvant vel ad probrum, vel ad commendationem ea nomina, quæ natalium fato potius, quam ulla meritorum ratione obtigerunt. Totum hoc fortunæ est, quæ in componendis, distribuendisque nominibus, uti cæteris in rebus ludit, & pro innata levitate juveniliter exultat. Tune quidquam hic vindices tanquam tuum, quod unum ad voluntatem fortuna moderatur, aut tibi doleas irrogatum, quod sortis ludibrium effecit? Non nititur fundamento tam fragili vera, ac germana laus; neque probrum, ac turpitudo tam futilibus ex causis oriri solent. Factis se suis quisque commendat, aut dedecorat, nec nisi virtutibus, aut vitiis debet, quod gloriosus vel infamis habeatur. Esto, ludicrum, quid, ac stupidum etiam sonet Asellæ nomen, propterea, quam habet cum Arcadicæ pecudis appellatione affinitatem; at quis hoc imputet tibi, qui vir gravis, qui ingeniosus etiam apud omnes audias. Vides, amice Vinni, quam serio nunc tecum agam, & quam minime velim, ut credas, minus te amari a me, aut etiam minoris æstimari.

Dic mihi quæso; an illi homines, quos suspexit antiquitas, & admiramur tantum hodieque, gloriam suam debent speciosis illis nominibus, quæ gesserunt? an non potius recte factis ac virtutibus illustria ipsa nomina, quæ ferebant, accepta gratulabantur? An ipsorum posteri, quia eadem illa nomina simul cum vita traxerunt a Majoribus, decus ullum, aut splendorem hinc habent, nisi nominum ejusmodi gloriam splendidis facinoribus tueantur? Et hoc persuadeas tibi, amice Vinni, nihil obesse cuiquam ridiculum quantumvis nomen, si nihil sit in moribus, ac vita, quod rideri merito possit.

Quare, si me audis, perge vir esse bonus, ac strenuus; fuge otium, & assiduis, ut soles, insiste laboribus, nemo ut stuporem tibi, vel desidiam exprobrare possit. Tum demum securus vive; neque metuendum tibi puta, ne paternum Asellæ nomen tibi unquam in contumeliam vertatur.

CAPUT VI.

Locus a Genere, & Specie, seu Forma.

Tametsi apud Philosophos multum ponatur discriminis Genus inter & Speciem; plerumque tamen apud Oratores utrumque ita promiscue confunditur, ut quidquid habet multa infra se, sive specie, sive numero diversa, Genus appelletur.

Quid est ergo Genus?

℞. Est illud, quod commune multis res varias specie differentes infra se continet.

Quomodo probares a Genere, amandam esse Prudentiam?

℞. Hoc modo: Virtus est amanda: sed Prudentia est virtus: ergo Prudentia est amanda.

Quis porro Loci illius est usus?

℞. Hoc Argumenti genus adhiberi frequentius in Exor-

Exordiis hic enim Orator præmittere quædam ſolet generatim, & univerſe, quæ rationem Theſis habent, unde deſcendit ad Hypotheſim. Ita Demoſthenes laudaturus eorum prudentiam, ac fortitudinem, qui pro patria ceciderant, duo præmonet eſſe virtutis principia, prudentiam, & fortitudinem; quarum altera, quid ſit agendum, præſcribit: altera exequitur. Cavendum autem Oratori præcipue, ne in Genere diutius immoretur, tum præſertim, cum apponitur loco Quæſtionis indefinitæ; eſt enim puerile vitium, hærere longius in Theſi, quam in Hypotheſi.

Argumenti vero, quod a Genere ducitur, vis in eo eſt, quod, quidquid Generi tribuitur, vel negatur, id Speciei pariter, ſive rei ſingulari ſub genere contentæ tribuatur, vel negetur; v. g. qui probaverit; virtutem eſſe excolendam, is eodem pacto probaverit temperantiam, vel fortitudinem eſſe excolendam; rurſus, qui oſtenderit, aliquem nulli vitio affinem eſſe, ille oſtenderit, eundem nec avaritiæ, nec ebrietati eſſe obnoxium.

Exemplum Generis egregium habes apud Ciceronem pro Milone n 9. ubi probat, fas eſſe occidere inſidiatorem hoc argumento.

Si licet occidere hominem; maxime inſidiatorem: ſed licet aliquando occidere hominem: ergo licet occidere inſidiatorem.

Omiſſa Propoſitione, quæ per ſe clara eſt, & evidens, deſcendit ad Aſſumptionem, quæ Generis rationem habet, & probat, licere aliquando occidere hominem. 1. Inductione exemplorum n 7. *Negant intueri lucem fas eſſe ei, qui a ſe occiſum eſſe hominem fateatur. In qua tandem urbe hoc homines ſtultiſſimi diſputant? Nempe in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Horatii fortiſſimi viri, qui nondum libera civitate Populi Rom. comitiis liberatus eſt, cum ſua manu ſororem interfectam eſſe fateretur.„ Niſi vero exiſti-*

metis dementem P. Africanum fuisse, qui, cum a C. Carbone Tribuno plebis in concione seditiose interrogaretur, quid de Lib. Gracchi morte sentiret, respondit, jure cæsum videri. Neque enim posset aut Hala ille Servilius, aut P. Nasica, aut L. Opimius, aut C. Marius, aut me Consule, Senatus non nefarius haberi, si sceleratos cives interfici nefas esset.

2. Ab armis, quæ ferre homines solent, & reliquis adjunctis n. 10. *Quid comitatus nostri, quid gladii volunt, quos habere certe non liceret, si uti illis nullo pacto liceret.*

3. Ab ipsa Lege naturali n. 10. *Est enim hæc non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis, &c.*

4. Ab auctoritate legis scriptæ, quæ dat facultatem sui defendendi n. 11. *Et si persapienter, & quodammodo tacite dat ipsa lex potestatem defendendi, quæ non modo hominem occidi, sed esse cum telo hominis occidendi causa vetat, ut, cum causa, non telum quæreretur; qui sui defendendi causa telo esset usus, non hominis occidendi causa habuisse telum judicaretur.*

Habes aliud exemplum argumenti a Genere petiti in Oratione pro Cœlio; ubi cum negare Tullius non posset, Cœlium in adolescentia sua fuisse paulo liberioris, ac solutioris vitæ, revocat quæstionem ad Genus; & probat multa adolescentibus esse nonnunquam permittenda n. 28. *Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates, quæ si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles, ac tolerabiles haberi solent.*

Sic in Oratione pro Archia, cum laudandum

cum

eum fuſcepiſſet, revocat Hypotheſim ad Theſim; & humanitatis ſtudia, Arteſque liberales laudat impenſius a n. 19. ad 21. *Sit igitur ſanctum apud vos homines humaniſſimos hoc Poëtæ nomen, quod nulla unquam Barbaria violavit. Saxa, & ſolitudines voce reſpondent: beſtiæ ſæpe immanes cantu flectuntur, atque conſiſtunt: nos inſtituit rebus optimis, non Poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii ſuum eſſe civem dicunt, Chii ſuum vindicant, Salaminii repetunt, Smyrnæi vero ſuum eſſe confirmant... Ergo illi alienum, quia Poëta fuit, poſt mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui & voluntate, & legibus noſter eſt, repudiabimus?*

Ita parricidii accuſatus Roſcius Amer. ſic defenditur a Cicerone, ut plurima præmittat de gravitate illius ſceleris, & ab eodem deinde reum abſolvat, & eximat, a n. 62 ad 72.

Prodeſt imprimis hoc argumenti genus, quando ratio aliqua difficilior refellenda, aut Oratori res eſt cum adverſario majoris cujusdam auctoritatis, cui obtrectare palam non audet. Hoc præſtat egregie Tullius in Oratione pro Muræna, ubi nactus adverſarium Catonem Philoſophum Stoicum, virum magni ponderis, quem probitas ſua, atque auctoritas regebant, rem ita perficit, ut omiſſo veluti Catone, Stoicam Philoſophiam, quam ille ſectabatur, vituperet audacius, atque reprehendat n. 16. *Fuit quidam ſummo ingenio vir Zeno, cujus inventorum æmuli Stoici nominantur. Hujus ſententiæ ſunt graviſſimæ, & præcepta ejusmodi: Sapientem gratia nunquam moveri, nunquam cujusquam delicto ignoſcere; neminem miſericordem eſſe, niſi ſtultum, & levem: viri non eſſe neque exorari, neque placari: ſolos ſapientes eſſe, ſi diſtortiſſimi ſint, formoſos; ſi mendiciſſimi, divites: ſi ſervitutem ſerviant, reges. Nos autem, qui ſapientes non ſumus, fugitivos, exules, hoſtes, inſanos denique eſſe dicunt; omnia peccata eſſe paria, omne delictum ſcelus eſſe nefa-*

rium; nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam eum, qui patrem suffocarit; sapientem nihil opinari, nullius rei pœnitere, nulla in re falli, sententiam mutare nunquam. Hæc homo ingeniosissimus. Marcus Cato auctoribus eruditissimis inductus arripuit, neque disputandi causa, ut magna pars, sed ita vivendi &c.

Hanc deinde doctrinam exagitat insigniter more suo consequentibus numeris.

Quid est Species?

℞. Est res aliqua particularis, quæ sub Genere, sive sub *Universali*, ut loquuntur Philosophi, continetur.

Quomodo probares a Specie, laudandam esse Virtutem?

℞. Hoc modo: Laudanda est pietas; sed pietas est virtus: ergo virtus laudanda est.

EXERCITATIO.

Locus a Genere.

Adhortatio ad eos, qui literales Artes exercent, ut Ludovici Magni Memoriam studeant posteritati commendare.

SYNOPSIS.

Hoc Argumentum Orator adhibebit petitum a Genere. Si quorum hominum immortalis memoria esse debet, eorum maxime, qui multiplici virtutum gloria excelluerunt; sed aliquorum debet esse immortalis memoria: ergo, &c.

Omissa Propositione, quæ manifesta est, veniet ad probandum Assumptionem, scilicet esse aliquos homines, quorum memoria debet esse immortalis: Hoc ipsum periodice efferet Exordii loco.

Deinde Rationes afferet Assumptionis.

Primam eliciet ab eo desiderio sui, quod viri aliqua laude præstantes relinquunt, dum excedunt e vivis.

Secundam a ſtudio eorum hominum, qui illuſtriorum Virorum vitas ſcriptis ſuis commendavere, aut eorum, qui ipſorum imagines vel in marmore, vel in ære inciderunt.

Tertiam ab univerſo populorum omnium conſenſu, apud quos exſtant aliqua eorum monumenta, qui aliqua laude floruerunt.

Quartam ab ipſa tam liberalium, quam cæterarum Artium natura, quæ eo potiſſimum fine inventæ videntur, ut Virorum illuſtrium memoriæ propagandæ ſervirent.

Tertio per Anacephalæoſim reſumet allatas ſupra rationes, ex quibus concludet, iis deberi immortalitatem, quia aliqua laude præcelluerunt. Mox a Theſi deſcendet ad Hypotheſim; ut probet deberi eandem Ludovico Magno, qui non aliquo, ſed omni virtutum genere excellit.

Quarto idipſum demonſtrabit per Enumerationem virtutum illarum, quibus Ludovicus præditus eſt, & præſtat illis Heroibus, quos Fabula commendavit.

Concludet dicendo, nullam eſſe artem, quæ ab ejus laudibus conticeſcere debeat, & per Apoſtrophen ad ſingulas, iisdem ſuas cuique partes præſcribit.

ORATIO.

(*Theſi.*) Eſt hoc ſingulare quorumdam hominum, ac proprium veluti fatum, ut peculiari aliquo Superum munere terris conceſſi, & cæterorum exemplo nati eſſe videantur. Verum quo lætius excipi ſolent illi, dum naſcuntur, eo gravius, dum rapiuntur, deſiderium ſui relinquunt; ſic ut expleto, quantum homini jam permittitur, longioris vitæ curriculo, nemo vel præmatura morte raptos non doleat, vel inpertitam ipſis fuiſſe, præter conditionem mortalium, immortalitatem non velit.

Hinc

Hinc vero exarſit eruditorum hominum diligentia, ut, quos ſuſpexiſſent olim populi, & amaviſſent, eorum mores, ac virtutes in ſuis ſcriptis fideliter expreſſas relinquerent. Hinc ſtimulari ſe ſenſit Pictorum ſolertia, ut, dum nativis adumbrata coloribus illuſtrium Virorum ora redderent, eorumdem abſentiam, ac deſiderium quodammodo conſolarentur. Hinc & novos ſumpſit animos Sculptorum labor, atque dexteritas in incidendis in marmore, vel in ære Heroum ſuorum egregiis facinoribus, ut, dum res ab illis tam bello, quam pace præclare geſtas poſterorum oculis ſubjicerent, foverent perpetuo, quam illi concitabant olim admirationem ſui, neque eorum memoriam ſeneſcere unquam paterentur.

Scilicet illud eſt propagandæ apud poſteros illuſtrium Virorum gloriæ deſiderium ejusmodi, ut non injectum intrinſecus, ſed innatum nobis videri poſſit; adeo ut nemo, niſi iniquus, ferat illorum obliterari memoriam, qui ſe, dum viverent, immortalitate dignos præſtiterunt. Cedo enim nationem hominum aliquam tam incultam, tam agreſtem, tam barbaram, apud quam multa omnis generis monumenta non exſtent, quibus res a majoribus ſuis aliqua cum laude geſtæ commendantur.

Quid porro omnes literæ, quid diſciplinæ liberales, quid cæteræ inferioris nominis Artes volunt, aut loquuntur? Quem demum ob finem inventæ, & tam diligenter excultæ, niſi ut magnorum Virorum gloriæ famularentur? Quid Eloquentia admirabilius? quid Poëſi dulcius? quid Pictura, vel Sculptura gratius? quæ vel inventæ nusquam, vel in ortu ipſo cæpiſſent obſoleſcere, niſi in repræſentandis ſuo quæque modo clariſſimorum hominum virtutibus elaboraſſent. O nullis ſatis prædicandum laudibus parandæ illuſtribus Viris gloriæ deſiderium, absque quo non careremus modo tam egregiis omnium Artium

tium monumentis, ſed ne ipſarum quidem nomen haberemus.

(*Hypotheſis.*) Quod ſi naturæ vox, eruditorum conſuetudo, unanimis populorum conſenſus, Artium omnium indoles, & induſtria immortalitatem iis vindicant, qui aliqua virtutis laude, dum viverent, floruerunt; quanto potiori jure, qui Artes cujuscumque generis exercent, de comparanda Ludovico Magno nominis immortalitate cogitabunt, qui non aliqua virtute, ſed univerſo virtutum agmine circumſeptus, dotes, quæ cæteros Principes commendavere, ſingulas in ſe uno complectitur?

Sed quæ par oratio tot prædicandis virtutibus eſſe poſſit? aut quid inter tam breves dicendi anguſtias, vel delibare ex illis quidpiam confidamus? Num dotes animi aggrediemur, an corporis? quam ampla ſurgit Oratori, quam magnifica de utroque prædicandi ſeges! Age enim, quanta frontis dignitas! quam vivida lux oculorum! quam decens oris compoſitio! quam nova totius vultus ſpecies, atque amabilitas, quæ pulveris patiens, atque ſolis, nec ipſis bellorum laboribus deteratur! Jam in inceſſu quanta gravitas, in corpore quam juſta, concinnaque conformatio membrorum, in homine toto quam verenda majeſtas! Sic ut inter Aulicos ſuos, ſi quando permixtus inveniatur, nemini, qui ipſum nunquam viderit, liceat illum ignorare, aut Regem inquirere.

Quod ſi tam eximias exhibet dotes corporis, quanto præſtantiores animi virtutes præ ſe fert! In eo quid non regium, quid non admirabile, quid non memoria digniſſimum? Eſt aliquis, qui de ingenii præſtantia, facilitate, perſpicacia certare cum ipſo poſſit, quem ſui, quem exteri graviſſimis de rebus dicentem, & ex tempore reſpondentem toties obſtupuere? cujus ex ore nulla vox unquam effluxit, quæ longioris cujusdam, & altiſſimæ meditationis partus vide-

videri non poſſit? Quis eo vel in providendis rebus ſagacior, vel in adminiſtrandis ſapientior, qui æquabilem, ac conſtantem longiſſimi regni fortunam prudentiæ imprimis ſuæ acceptam debet? qui regnare per ſe ſolus vel junior didicit? qui miniſtros ad pompam magis & magnificentiam, quam ad neceſſitatem habet? Quis porro cupidior juris, & amantior æquitatis? qui vel propriis in rebus ſua unius ſententia ſæpe cauſa cecidit? Unde vero quemquam nactus eris, qui tanta cum poteſtate tantam moderationem conciliavit? Credent poſteri, ſic imperaſſe motibus animi Ludovicum, modo nihil ut unquam iratus peccaverit, ſed nec protulerit quidpiam, quod vel offenſionem, vel indignationem ſaperet? Denique mitto dicere, quam ſit liberalis, & magnificus, quam bonus domeſticis, quàm amabilis cunctis, & acceptus. Parco memorare magnitudinem animi in periculis, in adverſis conſtantiam, modeſtiam in proſperis. Prætereo tenerrimam pietatem in DEUM, ſtudium Religionis acerrimum, incredibilem vel inter proſperos armorum eventus Pacis amorem.

Evolvat, per me licet, univerſus Orbis Annales ſuos; ſcrutetur priſca monumenta vetus antiquitas; fingant ſibi vel ipſæ Fabulæ Heroëm ad arbitrium, quem cum Ludovico Magno collatum velint.

Regem ergo tam multis ornatum virtutibus quis non extollat? Quæ facultas tandem ab ejus conticeſcat laudibus? Quis nomen ipſius toti poſteritati conſecrandum ultro non ſuſcipiat?

Hunc Pictura, qualis eſt, talem futuris ætatibus repræſentet, & vividis, quantum poteſt, coloribus egregiam oris ſpeciem; dignam Heroë ſtaturam, & ſpirantem in toto corpore Majeſtatem ſtudeat imitari. Erigat triumphales arcus Sculptura, quos nulla temporum, ac tempeſtatum injuria diruat, incidat in

in ære, atque marmore relatas ab eo victorias, expugnatas urbes, occupatas Provincias, fusos exercitus, & conjuratas totius Europæ vires fractas toties, ac debilitatas. Quod exequi Pictura, nec præstare Sculptura possit, singulares ejus animi dotes, ac virtutes Poësis, & Eloquentia commendent. Liberalem illum, magnificum, fortem, moderatum, clementem, justum, affabilem, pium, Superis perinde, atque hominibus amabilem loquantur, ac prædicent. Addat se reliquis Artibus Historia, & res ab eo gestas, voces etiam singulas excipiat, & sine fuco, vel cerussa, veritatis unius interpres, monumentis publicis consecret.

Denique ita conspirent Artes universæ ad consecrandum Ludovici Magni nomen, ut, quem jam universus admiratur Orbis, eundem ventura retro sæcula suspiciant, ac venerentur.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Jonathas, quod contra Patris edictum paululum mellis gustasset.

SYNOPSIS.

Argumentum Defensionis Orator petet a Genere, quod sic informabit. Si quando lex mollem, ac benignam interpretationem pati potest, maxime eorum gratia, qui nihil de lege audierunt, &c. sed lex benignam interpretationem pati potest aliquando: ergo, &c.

Omissa Propositione veniet ad Assumptionem, nimirum: lex mollem, & benignam interpretationem aliquando patitur, idque dilatabit in Periodum, qua Exordium & Propositio continebuntur.

Rationem afferet, quia nullius unquam Legisla-

latoris mens fuit, ut fuas leges nulla molliri interpretatione vellet.

Id vero probabit; quia neque fapientiæ, neque æquitatis ipforum fuiffet, ut nemo unquam a lege lata eximeretur.

Non fuiffet 1. ipforum fapientiæ, quia prævidere illi non potuerunt varia locorum, ac temporum adjuncta, in quibus latæ ab ipfis leges obfervari non poffent.

2. Non fuiffet æquitatis, fi eos violatæ legis reos haberi voluiffent, qui eas non potuiffent obfervare.

Denique relicta Thefi veniet ad Hypothefim; per quam concludet, Saulem admonendo, non effe plectendum Jonatham; nifi aut parum prudens, aut parum æquus videri velit; qui violatam legem in eo puniat, qui propter ignorantiam eandem obfervare non potuerit.

ORATIO.

Etfi non is ego fum, Princeps fapientiffime, qui vel commiffam a fupremo Numine legum conditoribus potentiam, atque auctoritatem elevandam putem, vel populorum focordiæ indulgens plus æquo excufare legum infractores velim: tamen nihil dubitem palam profiteri, vix effe poffe legem ullam, quæ mollem interdum, benignamque interpretationem non admittat.

Nam quis eft, aut fuit unquam tam retinens juris fui, aut debiti fibi obfequii tam iniquus exactor; ut, quas fancire leges meditaretur, eas fic valere femper partem in omnem vellet, ut nullis incidentium rerum cafibus aut infirmari, aut etiam penitus abrogari pateretur? (*Thefis*) Unum te mihi rei hujusce teftem appellare liceat, Rex fapientiffime; hunc ut Principem virum vel a fapientia belle comparatum, vel ab æquitate fatis inftructum æftimares, qui in fan-

sanciendis legibus, nulla locorum, aut temporum expensa ratione, nullo ætatum, conditionumque delectu habito, ita severe pronunciaret in omnes, ut neminem ab imperata lege immunem esse posse fineret, & in quemcunque demum, qui legem non implevisset, animadvertendum duriter arbitraretur.

Scilicet extitit aliquando, aut consequentibus retro temporibus existet Legislator aliquis tam perspicax, & futuri post se temporis scrutator tam accuratus, ut præviderit, nihil contingere unquam posse, quod latas a se leges infringeret, nihil quod eisdem observandis moram afferret, nihil quod, ne minime etiam implerentur identidem, prohiberet?

Quod si Legislator nullus prævidere potuit, quæcunque interveniant tam sæpe implendæ legis impedimenta; imo si penitus sensit, ac vidit, vel cum suas omnibus leges diceret, non posse illas quibusvis locorum, ac temporum adjunctis ab omnibus observari; an foret ille arbitrio tuo justissimus, qui insolita quadam præventus severitatis laude, nullum admitti vellet sancitæ legis interpretationem, sed quamlibet omissæ legis offensam eodem pariter modo mulctandam judicaret?

(*Hypothesis.*) Quamobrem vide amabo, Rex sapientissime, idemque studiosissime cultor æquitatis, qua demum vel sapientiæ, vel æquitatis laude plectendum Jonatham tuum censeas, ad quem nulla pars imperatæ legis pertinuit? Tune eum teneri lege tua velis, cui, legem a te latam fuisse cum ignoraret, nulla illius implendæ facultas suppetebat? Tune violatam ab eo legem reprehendas, eundemque putes morte puniendum, qui legem, etiam cum voluisset, observare non poterat? Memineris potius solitæ prudentiæ tuæ, atque æquitatis; &, quam in neminem de populo severitatem adhibere sustineres, cave filium in tuum putes esse exercendam.

CAPUT II.

Locus a Simili.

Quid est Similitudo?

℞. Est duarum, vel plurium rerum in aliqua ratione convenientia, v. g. Consul, & Gubernator navis sunt duo, quæ in ratione gubernandi conveniunt. Ut enim hic navim, sic ille Remp. regit. Hoc porro differunt Similitudo, & Comparatio, quod Similitudo versetur circa rerum *qualitates*, ut vocant, Comparatio vero circa *quantitatem*. Dum enim comparamus, aut plus, aut minus, aut par inesse alicui dicimus.

Ita Cicero 3. Philip. n. 9. *Qui Tarquinius tale, qualia innumerabilia fecit Antonius?* Quod nihil aliud significat, nisi: plura fecit Antonius, quam Tarquinius.

In Similitudine vero attenditur tantum, quale sit illud, de quo agitur. Ita Cicero Philip. 4. n. 11. *Faciam igitur, ut Imperatores instituta acie solent; quanquam paratissimos milites ad præliandum videant, ut eos tamen adhortentur. Sic ego vos ardentes, & erectos ad libertatem recuperandam cohortabor.* Ubi nulla fit paris, majoris, aut minoris mentio.

Habes illustria Similitudinis exempla apud Ciceronem pro Rosc. Amer. n. 56. ubi Accusatores comparat cum Anseribus, & Canibus: *Anseribus cibaria publice locantur, & Canes aluntur in Capitolio, ut significent, si fures venerint: at fures internoscere non possunt, significant tamen, si qui noctu in Capitolium venerint: & quia id est suspiciosum, tametsi bestiæ sunt, tamen in eam partem potius peccant, quæ est cautior. Quod si luce quoque Canes latrent, cum Deos salutatum aliqui venerint, opinor, iis crura suffringantur, quod acres sint etiam tum, cum suspicio nulla*

ſit. Simillima eſt Accuſatorum ratio. Alii veſtrum Anſeres ſunt, qui tantummodo clamant, nocere non poſſunt; alii Canes, qui latrare, & mordere non poſſunt. Cibaria vobis præberi videmus. Vos autem debetis maxime impetum in eos facere, qui merentur, &c.

Ibid. n. 75. *Ut non omnem frugem, neque arborem in omni agro reperire poſſis, ſic non omne facinus in omni vita naſcitur.*

Ibid. n. 131. excuſat Syllam, quod aliqua animadvertere non potuiſſet in magna rerum, quas curabat, mole, ab exemplo Jovis, cui non imputantur imbres, & tempeſtates; quæ tamen detrimentum afferunt, quia iſthæc potius vi, & magnitudine rerum fiunt, quam divino conſilio. Et ſic concludit: *Niſi hoc mirum eſt, quod vis divina aſſequi non poſſit, ſi mens humana adepta non ſit.* Egregius eſt imprimis hic locus.

Ibid. n. 151.

Sic & pro Comœdo n. 17. *Ut ignis in aquam conjectus continuo reſtinguitur, & refrigeratur; ſic referens falſum crimen in puriſſimam, & caſtiſſimam vitam collatum ſtatim concidit, & extinguitur.*

Et Ver. n. 144. comparat ejus avaritiam cum illis hominibus, qui Poëtarum teſtimonio ſinus maris, & promontoria occupabant, ut inde in tranſeuntes naves impetum facerent.

Pro Muræna n. 35. incertas, & obſcuras populi voluntates comparat cum procellis, & tempeſtatibus, qui in mari oriuntur.

Pro Cluentio n. 138. *Ut mare, quod ſua natura tranquillum ſit, ventorum vi agitatur, & perturbatur: ſic & Populus Rom. ſua ſponte placatus, hominum ſeditioſorum vocibus, & violentiſſimis tempeſtatibus concitatur.*

Poſt reditum ad Quirites n. 4. fatetur Cicero recepta bona ſibi tanto gratiora videri, quanto ſanitas poſt gravem morbum jucundior eſt.

Quotuplex eſt Similitudo?

℞. Dividitur plerumque in Parabolam, Inductionem, & Exemplum.

Quid eſt Parabola?

℞. Eſt rerum alioqui diverſarum in una re, vel in pluribus convenientia: ſive eſt narratio veriſimilis ad mores informandos idonea propter eam, quam habet cum re, quam perſuadere Orator nititur, convenientiam. Huc Apologi, & Fabulæ referuntur, quæ ſunt narrationes penitus fictæ, quæ moribus inſtituendis conducunt.

Quis eſt uſus Parabolæ?

℞. Frequentiſſimus ille eſt tam apud ſacros, quam apud profanos Oratores, præſertim in Exordiis. Habes illuſtriſſima Parabolæ exempla in ſacris Literis, præſertim in novo Teſtamento.

Apud Ciceronem parabolæ locum habet, quod de Anſeribus, & Canibus narratur pro Roſcio Amerino n. 56. ſupra laudato, ac deſcripto.

Item 1. Catil. n. 31. *Ut ſæpe homines ægri morbo gravi cum æſtu febrique jactantur, ſi aquam gelidam biberint primo relevari videntur, deinde multo gravius, vehementiusque afflictantur; ſic hic morbus, qui eſt in Rep. relevatus iſtius pœna, vehementius reliquis vivis ingraveſcit.*

Et in Vat n. 4. *Veniſti iratus nobis: quod ego, ſimul ac te aſpexi prius, quam loqui cœpiſti, cum ante Gellius, nutricula ſeditioſorum omnium diceret, ſenſi, atque providi: repente enim te, tanquam ſerpens e latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intuliſti.*

Et Lib. 6. Epiſt. Famil. Epiſt. 7. *Quemadmodum ſcalarum gradus ſi alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærentes relinquas: ruinæ periculum ſtruas, non aſcenſum pares: ſic tot malis tum victum, tum fractum ſtudium ſcribendi, quid dignum auribus, aut probabile poteſt afferre!*

Quid

Quid est Inductio?

℞. Ut hoc loco sumitur, est coacervatio multarum rerum similium ad aliquid concludendum. Hoc disputationis genus erat admodum familiare Socrati, qui per ejusmodi inductiones oculis subjiciebat, quæ probanda susceperat.

Habes exemplum Inductionis pro Cornel. Balb. n. 51. *Hic tu Cnei Pompeji beneficium, seu potius judicium factum infirmare conaris, qui fecit, quod C. Marium fecisse audierat: fecit, quod P. Crassum, quod C. Syllam, quod Q. Metellum, quod denique domesticum auctorem patrem suum facere viderat. Neque vero in uno Cornelio id fecit, nam & Gaditanum Hasdrubalem ex bello illo Africano, Mamertinos obvios, & quosdam Uticenses, & Saguntinos fabros civitate donavit.*

Est egregia illa apud Tertullianum ad probandam corporum resurrectionem Inductio. *Lux quotidie interfecta resplendet, & tenebræ pari vice decedendo succedunt; sidera defuncta vivescunt: tempora ubi finiuntur, incipiunt; fructus consumuntur, & redeunt. Certe semina non nisi corrupta, & dissoluta fœcundius surgunt. Omnia pereundo servantur, omnia de interitu reformantur.*

Quid est Exemplum?

℞. Est probatio alicujus rei dicto vel facto alterius confirmata, quæ præstantissima est Similitudinis ratio, & magnæ auctoritatis ad persuadendum.

Habes exempla illius Similitudinis apud Ciceronem pro Rosc. Amer. n. 50. *Næ tu Eruci accusator esses ridiculus, si illis temporibus natus esses, cum ab aratro accersebantur, qui Consules fierent. Etenim qui praeesse agro colendo flagitium putes, profecto illum Attilium, quem sua manu spargentem semen qui missi erant, convenerunt, hominem turpissimum, atque inhonestissimum judicares. At hercle Majores nostri longe aliter, & de illo, & de cæteris talibus viris existimabant &c.*

Ibid. n. 66. probat Oreſtis exemplo eos exagitari furiis qui parricidium admiſerunt.

Et Oratione pro Plancio probat exemplorum collectione nihil eſſe, quod Laterenſis doleat, quod in petitione Ædilitatis repulſam paſſus fuiſſet n. 51. „ Quæris etiam Laterenſis, quid in imaginibus tuis, „ quid ornatiſſimo, atque optimo viro patri tuo re„ ſpondeas mortuo. Noli iſta meditari; atque illud „ cave potius, ne tua iſta querela, dolorque nimius ab „ illis ſapientiſſimis viris reprehendatur. Vidit enim „ pater tuus Appium Claudium nobiliſſimum homi„ nem, vivo Patre ſuo, potentiſſimo & clariſſimo Ci„ ve C. Claudio Ædilem non eſſe factum, & eundem „ ſine repulſa factum eſſe Conſulem. Vidit hominem „ tibi maxime conjunctum egregium virum L. Volca„ tium, vidit M. Piſonem in iſta Ædilitate offenſiun„ cula accepta ſummos a Populo Rom. honores eſſe ad„ eptos. Avus vero tuus, & P. Naſica tibi Ædilitiam „ prædicaret repulſam, quo cive neminem ego ſtatuo „ in hac Rep. fortiorem; & C. Marii, qui duabus Æ„ dilitatibus acceptis repulſis ſepties Conſul factus eſt, „ & Luc. Cæſaris, Cn. Octavii, M. Tullii, quos omnes „ ſcimus Ædilitate præteritos Conſules eſſe factos."

Huc etiam refert laudatum modo locum pro Balbo n. 51.

Præterea 2. Ver. n. 51. pro Sext. n. 48. & n. 101. pro Cœlio n. 49.

Quomodo ornanda eſt Similitudo?

℞. Primo per Comparationem: ut 1. in Verrem. n. 48. *Ut in Actoribus Græcis fieri videmus, ſæpe illum, qui eſſe ſecundarum, aut tertiarum partium, cum poſſit aliquanto clarius dicere, quam ipſe primarum, multum ſubmittere, ut ille Princeps quam maxime excellat; ſic faciet Alienus, tibi ſerviet, lenocinabitur, minus aliquanto contendet, quam poteſt.*

Et Ver. 8. n. 21. *Feciſti, uti prædones ſolent, qui cum*

cum communes hostes sint omnium, tamen aliquos sibi instituunt amicos, quibus non modo parcant, verum etiam præda quos augeant, & eos maxime, qui habent oppidum opportuno loco, quo sæpe adeundum sit navibus, nonnunquam etiam necessario.

Hunc refer Comparationem Accusatorum cum Anseribus pro Roscio n. 56. Comparationem Syllæ cum Jove ibid.

Secundo ornatur Similitudo per Fictionem, ut Orat. pro Sextio n. 45. *Etenim si mihi in aliqua nave cum meis amicis naviganti hoc accidisset, ut multi ex multis locis prædones classibus eam navem se oppressuros minitarentur, nisi me unum sibi dedissent; si id vectores negarent, ac mecum simul interire, quam me tradere hostibus mallent; jecissem me ipse potius in profundum, ut cæteros conservarem, quam illos mei cupidos non modo ad certam mortem, sed in magnum vitæ discrimen adducerem, &c....* Per illam Fictionem ostendit Cicero, quam prudenter cessisset ex urbe invitis, ac repugnantibus amicis, ne ipsos in magna Reip. perturbatione maximis periculis exponeret.

Et 4 Orat. in Cat. n. 12. „ Etenim quæro, si quis
„ pater familias, liberis suis a servo interfectis, uxore
„ occisa, incensa domo, supplicium de servo quam
„ acerbissimum sumpserit, utrum is clemens, ac miseri-
„ cors, an inhumanissimus, & crudelissimus videa-
„ tur? Mihi vero importunus, ac ferreus, qui non do-
„ lorem suum, ac cruciatum dolore nocentis, ac cru-
„ ciatu lenierit. Sic nos in his hominibus, qui nos,
„ qui conjuges, qui liberos nostros trucidare volue-
„ runt; qui singulas uniuscujusque nostrum domos, &
„ hoc universum Reip. domicilium delere conati sunt;
„ qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis hu-
„ jus urbis, cinere deflagrati Imperii collocarent; si ve-
„ hementissimi fuerimus, misericordes habebimur, sin
„ remissiores esse voluerimus, summæ nobis crudelita-
„ tis in patria, civiumque pernicie fama subeunda est.

Habes alia Fictionis exempla I. Verrina n. 29. 6. Ver. n. 78. pro Cæcinna n. I. n. 35. pro Lege Manilia n. 50. pro Sextio, n. 82.

Tertio exornari Similitudo potest per Hypotyposim. Ut fecit Cicero Philipp. 11, n. 7, ubi Antonium cum Dolabella comparans, utriusque sævitiam subjicit in morte Trebonii. „ Ponite igitur ante oculos, P. C. miseram „ quidem illam, & flebilem speciem, sed ad incitandos „ animos nostros necessariam; nocturnum impetum in „ urbem Asiæ clarissimam, irruptionem armatorum in „ Trebonii domum, cum miser ille prius latronum „ gladios videret, quam quæ res esset, audisset: fu„ rentem introitum Dolabellæ, vocem impuram, at„ que os illud infame, vincla, verbera, equuleum, „ carnificem, tortoremque Samarium, &c. "

Ex iis, quæ dicta sunt de Similitudine, facile est intelligere, quid Dissimilitudo sit.

Quid est Dissimilitudo?

℞. Est Locus, per quem ex re dissimili colligitur aliquid dissimile.

Quomodo probares a Dissimilitudine, humaniter hospites esse excipiendos?

℞. Hoc modo. Barbari se suos in hospites gerunt crudeliter; igitur nos decet in eosdem humanos esse.

Quomodo amplificandus hic Locus?

℞. Eadem ferme ratione, qua Locus a Similitudine: nimirum per excogitatam ingeniose aliquam Parabolam; per Inductionem multa dissimilia colligendo; denique per Exemplum, seu collectionem Exemplorum.

Quomodo ornandus hic Locus?

℞. Qua ratione ornatur Similitudo, nempe per Comparationem, seu potius Antitheses, per Fictionem, Hypotyposim, &c.

Habes exempla multa Dissimilitudinis apud Ciceronem.

Pro Muræna n. 22. ubi Juris consultum Sulpicium cum

cum Imperatore Muræna comparat per Dissimilitudinem studiorum. „ Sed ut hoc omisso ad studiorum, „ atque artium contentionem revertamur. Qui po- „ test dubitari, quin ad Consulatum adipiscendum mul- „ to plus afferat dignitatis rei militaris, quam Juris Ci- „ vilis gloria? Vigilas tu de nocte, ut tuis consulto- „ ribus respondeas; ille ut eo, quo intendit, mature „ cum exercitu perveniat. Te gallorum, illum bucci- „ næ cantus exsuscitat. Tu actionem instituis; ille a- „ ciem instruit. Tu caves ne tui consultores, ille ne „ urbes, aut castra capiantur. Ille tenet, & scit, ut „ hostium copiæ: tu, ut aquæ pluviæ arceantur. Ille „ exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis.

Ibidem n. 83 probat, debere Judices dissimile facere Judicium de Muræna, ab eo, quod Catilina facturus fuisset, si penes ipsum fuisset de Muræna judicare, ex dissimili, Judicum, & Catilinæ in Remp. studio. „ Si L. Catilina cum suo consilio nefariorum „ hominum, quos secum eduxit, hac de re posset judi- „ care, condemnaret Luc. Murænam; si interficere pos- „ set, occideret. Petunt enim rationes illius, ut orbe- „ tur auxilio Resp. ut minuatur contra suum furorem „ Imperatorum copia, ut major facultas Tribunis plebis „ detur, depulso adversario contentionis, ac discordiæ „ concitandæ. Idemne igitur delecti amplissimis ex Or- „ dinibus, honestissimi, atque sapientissimi, viri judi- „ cabunt, quod ille importunissimus gladiator, hostis „ Reip. judicaret? „

Ibid. n 6. probat ex dissimilibus Catilinæ, & Murænæ in Remp. studiis, dissimilem suam cum utroque agendi rationem.

Verrina 6. n. 77. confert per dissimilitudinem latrocinia Verris, ejus sacrilegia cum majorum pietate in Superos, & religione. *Videte, quanta religione fuerit apud Segestanos Dianæ simulacrum. Scitote, neminem neque liberum, neque servum, neque civem, neque peregrinum, qui illud signum auderet attingere. Barbaros quosdam*

Libybes

Libybeo scitote advocatos esse operarios; hi denique illud ignari totius negotii, ac religionis, mercede accepta sustulerunt. Quod cum ex oppido exportaretur, quem conventum mulierum factum esse arbitramini? quem fletum majorum natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segestam Carthagine revecta, victoriam Populi Romani reditu suo nunciasset. Quam dissimilis hic dies illi tempori videbatur! Tum Imperator Populi Romani Vir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex urbe hostium recuperatos. Nunc ex urbe sociorum Prætor ejusdem Populi turpissimus, atque impurissimus eosdem illos Deos nefario scelere auferebat.

Item pro Sextio n. 37. & 38. dissimiles sui, Metelli que discessus rationes affert.

Sunt hæc alia Dissimilitudinis exempla pro Quintio n. 1 & 2. pro Rosc. Amer. n. 72. 88. pro Comœdo n. 7. 20 6. Verrina n. 115. pro Cluentio n. 128. & 129. pro Dom. n. 130. in Vatinium n. 9. in Pisonem n. 31. ubi Pisonis abitum, & absentiam cum suo abitu, redituque comparat. Item n. 37. & n. 51. ubi reditum suum cum reditu Pisonis per Dissimilitudinem comparat. Pro Plancio n. 68. pro Sylla n. 8. Philip. 10. n. 20. pro Rab. Perd. n. 15.

EXERCITATIO.

In morosam Stoicorum hominum severitatem, qui omnem etiam honestam animi oblectationem respuunt.

Locus a Similitudine.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, Stoicos ut multis in rebus, sic in animorum cognitione peregrinos, atque hospites extitisse.

Pro

Propositionem efferet per Interrogationem. Nam quid ineptum magis, quam rejicere omnem animi oblectationem?

Rationem afferet, quia ea est animi natura, ut assidua contentione frangatur.

Confirmationem petet a Similitudine, & 1. quidem a Parabola. Narrabit, uti villicus terram fertilissimam natura sua, dum eundem assidue nimis fodit, & excolit, fecerit sterilem. Ornabit Parabolam Hypotyposi, qua describet hominem in arando, in fodiendo, in serendo assiduum. Quo demum exitu? &c. Addet, hoc ipsum evenire in animis etiam natis ad ferendos studiorum fructus egregios, si nimium fatigentur.

2. Idem probabit per Inductionem rerum tam naturalium, quam arte factarum, quæ cessationem a labore postulant. Agri etiam feracissimi tertio quoque anno sinuntur requiescere. Arcus, si continuo tendatur frangitur: res quælibet usu frequentiore conteritur.

3. Exemplorum collectione, puta, Lepidi, Catulli, Scipionis, Lælii, qui sapientissimi habiti ab omnibus relaxabant interdum animum, soliti per Brutorum hortos discincti ludere. B. Joannis Evangelistæ, quem in solitudine sua ferunt cum avicula collusisse; supremi etiam rerum omnium Conditoris, qui post sex dierum laborem, septimo tandem conquievit.

Concludet, explodendo Stoicæ severitatis æmulatores.

ORATIO.

Cum multis in rebus hospites ac peregrini haberi merito possint illi Philosophi, qui severiorem quandam virtutis formam æmulati, Stoici vulgo nuncupantur; tum certe nunquam errasse gravius, aut turpius hallucinati fuisse visi sunt, quam cum certas re-

regendis, ac moderandis hominum animis præſcribere leges voluere.

Agite enimvero, quid ineptum magis, aut ab ipſa animorum natura magis alienum videri poſſit, quam eosdem, quod factitabant illi pertinaciter, ſic exercere rebus ſeriis, ac gravibus, ut nullam ipſis, ne honeſtam quidem relaxationem permittas?

Datur enim conſenſu omnium aliqua ætati cuilibet animi relaxatio, quæ ſi moderate adhibeatur, neque præſcriptos honeſtatis limites excedat, non modo non rejicienda, ſed utilis etiam, ac neceſſaria videatur. Nam quis tam rudis, & imperitus, qui neſciat, eam eſſe animorum indolem, ut contentione aſſidua debilitentur plurimum, atque etiam infringantur, nedum confirmentur, aut invaleſcant?

Erat Agricolæ cuipiam uberrimum, ſi quod fuit in tota vicinia, ſolum. Illinc veniebant feliciter ſegetes, uvæ, poma, & ſuaviſſima cujuscunque generis fructuum copia ſuccreſcebat. (*Similitudo per Parabolam.*) Hic lucri avidus inter paucos, & ubertatem terræ expertus non ſemel, nunquam ceſſabat agrum excolere, & nunc arando, modo fodicando, jam ſerendo fatigare. Nullam partem anni a labore vacuam abire patiebatur: nullus etiam inter multos dabatur annus, quo nativo exhauſta ſucco, & molli decocta pinguedine terra tantiſper conquieſceret, & amiſſas frequentiore partu vires repararet. Quid demum putatis eveniſſe? vel quos aſſiduæ culturæ fructus tuliſſe Agricolam arbitramini? An ferax ille natura ſua, & pinguis ager factus eſt perenni cultu fertilior? an uberiores ſingulos in annos fruges protulit? an herum ditavit, aut locupletavit ſuum? Nihil minus: hæc una fuit tam inepti laboris merces, hoc ſtultæ aviditatis præmium tulit, ut agrum arefaceret, excoqueret, labefactaret. Quid aliud conſequimini, amabo vos, inſani, quotquot eſtis, animorum cultores? quem habet finem illa, quam adhibetis

pere

perpetuo, exercitatio gravis, ac ſeria? quo demum exitu felices illi, & ferendis quibuscumque ſtudiorum fructibus pares animi pertractantur a vobis, niſi ut ſerius, ocyus hebeſcant, & obtundantur?

(*Similitudo per Inductionem.*) Ignoratis igitur, quod ipſa noſtris quotidie oculis natura ſubjicit? Attendite enimvero, quam uberrimi etiam, & ſoli pinguioris agri culturam patiantur. An non, niſi quieſcere illos identidem ſiveris, areſcant continuo, & ſua dominum expectatione deſtituant? Quid in artefactis peritiſſimus rerum magiſter uſus, atque experientia commonent? Arcus, ſi tenditur ſemper, illum frangi videas, aut certe multum enervari. Duriora marmora crebriore frictu minuuntur; res quælibet aſſiduo nimis uſu teritur, ac deperit. Et hanc putatis eſſe ſolius animi conditionem, ut nullis debilitetur exercitationibus ut perenni contentioni reſiſtat, ut repetitis quantumlibet laboribus ſuccumbat nunquam, aut vincatur?

(*Similitudo per Collectionem Exemplorum.*) Tamen haud ita ſentiebant viri ætatum omnium judicio ſapientiſſimi: alium ſibi a veſtra diſciplina morem ineundum putaverunt; non tam rigidum virtutis ipſius cultum profitendum cenſuere. Non Craſſi, non Lepidi, non Catulli, non Scipiones, non Lælii, quos honeſta interdum oblectatione relaxaſſe animum legimus; imo ſi quid Tullio creditur, diſcinctos luſiſſe nonnunquam, & poſita ad tempus, quæ Magiſtratus debet, gravitate, pæne dixerim puerorum inſtar per Brutorum hortos diſcurſaſſe.

At tune etiam, ſeveræ ſi quis es ejusmodi doctrinæ æmulator, tune id reprehendes in nobis, quod vel ab ipſo B. Joanne novimus factitatum? Tu rejicies, & amandabis procul a vita oblectamentum omne, quod ne ipſe, auſteriſſimæ ſanctitatis exemplar, & amantiſſimus Chriſti Diſcipulus abhorruit? Tu acerbius illum increpabis, quod in media rerum ætern-

æternarum contemplatione cicurem foveret aviculam, & cum ea identidem colluderet?

Aude etiam, & ipſum ſupremum rerum omnium Artificem, aut inertiæ, aut languidioris otii Deum accuſare. Ceſſatorem urge, & pigritantem increpa, quod ſex in orbe fabricando dies cum poſuiſſet, ſeptimo tandem ab omni opere conquieverit. O temeritatem inauditam! o imprudentiam ſingularem! o ridiculam, & omnium ſibilo explodendam ſapientiam!

Deſinant ergo fucum facere intempeſtivi, ſi qui ſunt, obtrectatores; perſonatam illam ſeveritatem exuant; aut ſi moroſa ipſos indoles tantopere delectat, ſuis concluſi tenebris, & perenni damnati tædio liberales, & honeſtos viros licitis frui oblectamentis patiantur.

ALIA EXERCITATIO.

Labor improbus omnia vincit.

Adhortatio ad Juventutem ſtudioſam, ut ad capeſſendas liberales Artes diligenter incumbat.

SYNOPSIS.

Exord. Commendabit Orator Divinam Providentiam, quæ varia hujus vitæ bona mortalium laboribus redimenda propoſuit.

Rationem afferet; quia alioquin molli in otio conſeneſcerent, ſi nullo ſuo labore votorum compotes fierent.

Propoſitio. Dicet, hoc ſaltem habere nos ſolatium, quod nihil non aſſequi labore noſtro liceat.

Confirmationis prima pars petetur a Parabola adoleſcentis cujuſdam, cui pater moriens agrum reliquerat

liquerat hæreditatis loco, ſed eundem incultum. Deſcribet per Hypotheſim, & Ethopœiam, ut grandi labore deterritus Adoleſcens otiari mallet, quam agrum exercere: donec adfuit conſultior quidam, qui ita diviſit agrum breves in portiunculas, ut ſingulas ſingulis diebus arandas adoleſcenti proponeret: quod ille dum exequitur ultro, totum brevi excultum agrum vidit. Mox converſa ad ſtudioſam Juventutem oratione, eam hortabitur, ne deterreatur rerum diſcendarum multitudine; ſed in ſingula, quæ proponuntur, tantum incumbat cum ea expectatione, quæ laboris aſſidui mercedem adpromittat.

Secunda pars ducetur ab inductione rerum multarum, quæ labore comparantur. Agri ſteriles, & infructuoſi, dum exercentur, fertiles ſunt; craſſa, & impolita marmora in ſtatuas egregias aſſurgunt, lapilli rudes, & informes pretioſas in gemmas mutantur.

Tertia pars petetur ab Exemplis Demoſthenis, qui linguæ difficultatem labore vicit; Ciceronis, qui homo plebejus ad ſummum laudis, ac dignitatis apicem pervenit; Socratis, qui nonagenarius didicit ludere fidibus.

Concludet, nemini de re qualibet eſſe deſperandum, ſi parcere labori noluerit.

ORATIO.

Cum multis in rebus incredibilis quædam divinæ Providentiæ Sapientia, virtusque ſingularis elucet; tum certe mirabilis ſemper viſa eſt, cum varia hujusce vitæ bona ita mortalibus comparanda propoſuit, ut eadem laboribus ipſorum vendere quodammodo videretur.

Quotus enimvero quiſque hominum eſt (adeo pigrum in otium, turpemque omnes in deſidiam inclinantur) qui, ſi fieri votorum compos, & nullo

ſuo labore aſſequi poſſet, quod ambit, otiari potius, & indulgere genio non eligat, quam inanibus ſe ſe curis nihilque profuturis laboribus macerare.

Verum in hac ipſa, quæ ſingulis hominum impoſita eſt, laboris exercendi neceſſitate, hoc ſaltem nobis relictum eſt non leve conditionis noſtræ ſolatium, quod nihil invium laborioſæ induſtriæ, nihil inacceſſum exiſtat.

(*Similitudo per Parabolam.*) Hoc erat profecto, quod perſuadere filio volebat pater quidam familias non imperitus, & in ipſa ſui ruris aſperitate, ac ſolitudine non vulgaris ſapientiæ cultor diligens, ac ſtudioſus æmulator. Is moriens adoleſcenti filio agrum teſtamento reliquerat, pinguem illum quidem natura ſua ac feracem imprimis, ſed eundem tam incultum, tam neglectum ab omni parte, nihil ut præter ſpinas, & inutiles carduos exhiberet. Doluit non mediocriter adoleſcens, & illuſum ſibi ratus a patre, ſuam veriſſimis lacrymis ſortem deplorabat. Fruſtra admonebant ruris illius incolæ, eſſe naturam ſoli uberrimam; venturos illic non pœnitendos fructus, ſi cultura diligens accederet; experiretur ipſe tantum, & operi manum admoveret. Obſurduerat tam ſapientibus monitis laboris impatiens adoleſcens, & ſe oneri tanto imparem dictitans, totos dies aut ſomno, aut inertia turpi conterebat. Adfuit inter cæteros quidam conſultiſſimus, qui juvenis illius vicem miſeratus, ita fefellit ipſius ignaviam, ut laboris atque induſtriæ ſtudium accenderet. Nam cum advertiſſet, hominem difficultate, ac diurnitate deterritum a labore ceſſare; agrum, qui arandus juveni incumbebat, varias ſic diviſit in partes, ut portionem exiguam ſingulos in dies excolendam tantum proponeret. Quod ille ex longa veluti difficultate recreatus ultro volensque dum perficit, intra breve tempus purgatum ſentibus, ac carduis agrum vidit, & ad excipiendas fruges

ges optimas, easdemque magno cum fœnore reddendas comparatum.

Atque hoc utinam persuadere sibi vellent, quicumque liberalibus disciplinis dant operam adolescentes ingeniosi; viderent illi, quam inanem obtendant socordiæ suæ causam, dum expostulant, obrui se rerum discendarum multitudine, neque ætatem tam teneram ferendis tot laboribus parem esse. Evanesceret brevi illa difficultatum moles, si rebus ipsis, quæ perdiscendæ singulos in dies incumbunt, attenderent diligenter, eumque post aliquot annos laborum suorum fructum experirentur, ut illius, cui navassent operam, facultatis perfectionem aliquam, absolutionemque attigissent. Enimvero quid assiduus, improbusque labor tandem aliquando non assequatur?

(*Similitudo per inductionem.*) Ubi gentium est solum aliquod tam ingratum, ac sterile, quod si vertere sæpius, arare, bonisque inserere frugibus diligens agricola voluerit, suos aliquando fructus non ferat, eosque minime pœnitendos? Est aliqua massa tam rudis, marmor aliquod tam impolitum, truncus aliquis tam informis, unde vel Minervæ, vel Jovis, vel Alexandri simulacrum egregium non prodeat, si sedulus, ac diligens aut Phidiæ, aut Praxitelis, aut Polycleti labor accesserit? Aurum ipsum, quod tam speciosum, tam splendidum micat oculis, quid esset aliud, quam frustum aliquod asperum, & informe, nisi coctum sæpius, ac recoctum, nisi redditum incudi centies, suum a labore decus, ac pretium accepisset? Quid dicam de lapillis illis pretiosissimis, qui terrestria veluti totidem astra haberi possunt; unde, amabo, lucem suam, splendoremque mutuantur, nisi ab artificum industria, qui tanto majorem, ac longiorem in iis perpoliendis operam impendunt, quanto illustrius cætera artium ornamenta pretio, ac dignitate superant?

Verum iſta videri fortaſſe poterunt obſcuriora, quamdiu ſine Appoſitione exemplorum diſputabuntur. Agite ergo quibus tandem gradibus Demoſthenes ad tantam Eloquentiæ laudem, ac famam pervenit? Videbatur ille tam alienam nactus indolem ab ea dicendi facultate, cui ſtudebat, propter linguæ, quo laborabat, vitium, ut ne primum quidem ſui nominis apicem valeret pronunciare. Accedebat tam abſona, tam invenuſta vocis exilitas, ut tacendi potius, quam loquendi partes homini ad agendas cauſas ineptiſſimo convenirent (*Similitudo per exemplorum Collectionem.*) Tamen vicit aſſidua contentione difficultates illas Orator laborioſus, & appoſito ſub lingua calculo, contentaque ſæpius ad rupes, & montes voce ſic impeditam diſſolvit linguam, & exilem vocis naturam firmavit, ut nemo felicius ageret, aut loqueretur.

Quæ ſpes relicta videbatur plebejo homini, ut ad primos dignitatis gradus aliquando aſſurgeret, rerumque adeo ſumma potiretur, niſi hoc labore ſuo, atque induſtria Tullius perfeciſſet? Adeo nihil eſt rerum omnium, quod longo ſtudio, & aſſidua contentione comparari non poſſit.

Mitto dicere de Socrate, qui nonagenarius jam ſenex non dubitavit, operam dare fidibus, quibus in exercendis ita profecit labore, ac vigilantia, ut Muſicorum nemini cederet.

Et erit deinceps quiſpiam, qui Litterarum ſalebras adeo reformidet, ut otiari turpem in modum malit, quam laudabili ſtudio, ac labore excutere ſoporem, ac veternum, & ſe ad aſſequendum, quod eſt in unaquaque arte præſtantiſſimum, comparare. Macte igitur animo, Adoleſcens ingenioſe, quisquis es; ne te deterreat in Literarum ſtudio quidquam, quantumvis durum, atque aſperum, quo minus ad illud ſuperandum vim omnem ingenii, quam habes, atque ſolertiam adhibeas.

EXER-

EXERCITATIO.

Pater familias morti proximus ad filios de tuenda inter Fratres concordia.

Locus a Diſſimilitudine.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, nihil habere ſe, quod commendet filiis impenſius, quam ut tueri inter fratres concordiam conentur.

Rationem afferet; quia nihil eſt, quod tam ad omnium, & ſingulorum gloriam, ac felicitatem juvare poſſit.

Confirmationem petet 1. a Parabola: narrabitque, quod fecit Pater, qui virgarum faſciculum filiis porrigens juſſit, ut bacillos ſingulos, alios poſt alios frangerent, quod fecerunt illi labore nullo, cum faſciculum ipſum diſrumpere non potuiſſent.

2. Per Inductionem petitam ab artefactis, & rebus naturalibus. Ruunt fornices, ſi avulſus e tota mole lapis vel unus fuerit; ipſa mundi fabrica labefactabitur, ſi deſierit eſſe partes inter ſingulas concordia, per quam ſubſiſtunt. Bona habitudo corporis pendet ex nexu, atque unione partium, quæ ſi diſſolvitur, ruinam affert toti corpori.

3. Ab Exemplorum collectione, Succeſſores Alexandri magni res ab ipſo partas tueri non potuerunt, quia conſervare concordiam non voluere. Eteocles, & Polynices diſſidentes inter ſe Regnum Thebanum perdiderunt. Romani, dum bellis civilibus indulgent, extremam toti Imperio perniciem attulere.

Concluſio. Videte ergo, quam concordes vivere vos oportet, &c.

ORATIO.

Proximum adeſſe mihi vitæ finem natura defi-

ciens admonet, Filii chariſſimi. Vixit hujusque Pater ſatis, neque habeo quidquam, de Superis quod querar. Si quid ultro ſupereſt optandum mihi, unum hoc precabor, ut quales eſſe vos ſemper ambierim, dum vixi, tales pergatis eſſe, poſtquam e vivis exceſſero. Quapropter nolite expectare, vobis ut aliud præcipiam, aut commendem jamjam moriturus, quam quod præcipi vobis a me tam ſæpe, tam enixe commendari hactenus audiiſtis. Vivite concordes, Filii amantiſſimi: pacem colite diligenter, & mutua fratres charitas perenni vinculo cunctos aſtringat.

Nihil ego vobis concordia melius vel dare, vel precari poſſim: hinc certum nomini veſtro decus, ampla veſtris rebus copia, perpetua conſiliis veſtris felicitas aſpirabit. Nemo vos laceſſat unquam, qui conjunctos norit, vel damno ſentiat ſuo, quam fruſtra vis unita fratrum oppugnetur: quos ſi quid olim dirimeret, viribus ſinguli ne fidite; non eſt uſpiam contra rixas, aut ſimultates præſidium.

Hoc erat, Filii amantiſſimi, quod liberis olim ſuis pater quidam familias innuebat. Is, uti jam ego ſum, morti proximus, virgarum faſciculum filiis diſrumpendum obtulit. Nihil illi vel ſeorſim ſinguli, vel conjunctis omnes viribus quidquam profecere. (*Diſſimilitudo per Parabolam*) Tum pater, ſoluto falce, virgas easdem alias ex aliis jubet infringi. Quas conatu nullo conjunctas rumpere non potuerant, diviſas ſemel ab invicem diſrupere; adeo concordia res parvæ ſtare poſſunt, diſcordia maximæ dilabuntur.

(*Diſſimilitudo per Inductionem.*) Attolite oculos, Filii chariſſimi: ſuſcipite ingentem illum fornicem, quo tota domus hujus noſtræ moles innititur. Unde librati tenues in auras ac veluti ſuſpenſi tot lapides, contra vim innatam, qua deorſum feruntur, reſiſtunt tamen, ac perſtant, niſi quod catenati ſimul, ac vincti ſeſe invicem tuentur, ac ſuſtinent? Unum aliquem

a reliquis avellite, continuo fornix ipſe corruat, & totam domum, quam fulcit, ſecum in ruinam trahat.

Video vos omnes hodie firmo, robuſtoque corpore; nemo veſtrum eſt, qui ſpem longioris vitæ patri non afferat: quem utinam voti compotem Superi faciant! At quid lætam, amabo, vegetamque in vobis valetudinem efficit, efficietque deinceps, uti pollicetur ſibi Pater? nempe ille nexus, felixque partium concordia, quæ, ſe dum invicem adjuvant, & ſuas unaquæque vices obeunt, bonam toti corpori habitudinem, & ſanitatem incorruptam conciliant; qui nexus, quoniam in me jam diſſolvitur, neque ſuis deinceps vacare officiis propter ingraveſcentem ætatem poſſunt partes ſingulæ; idcirco, Filii, fatiſcit Pater, & valedicere vitæ cogitur.

Sed quid ego vos moror? ipſam hanc mundi tam mirabilem fabricam diligentius contemplamini: putatis molem illam, quæ tam variis ex rebus, tamque repugnantibus elementis coaleſcit, in eodem ſtatu diu conſervandam, niſi temperata ſingularum partium concordia præſtaret orbi toti perennitatem, & perpetuus tam ſtupendæ varietati nexus famularetur?

(*Diſſimilitudo per Exemplorum Collectionem*) Hujus porro rei tam neceſſariæ vitio quis memoret, Filii chariſſimi, quam multa non modo privatorum hominum familiis, ſed maximis etiam imperiis mala evenerint? Dum ambitioni, invidiæ, ſimultatibus ſerviunt Alexandri Magni ſucceſſores, partas invicti Principis virtute totius Orientis opes, atque Provincias brevi perdidere. Si mutuam inter ſe fidem, &, quæ fratres decebat, concordiam ſervare potuiſſent Eteocles, & Polynices, neque infeſtis ſeſe invicem animis, atque armis confodiſſent, neque acceptum a patre regnum evertiſſent. Et illi gentium victores, dominique totius orbis Romani, dum conſpirantibus omnes ſtudiis Remp. adminiſtrarunt, quantam

tam Imperio gloriam peperere! Iidem, ubi semel propriæ laudis æmulatio dissociare cœpit voluntates civium, quantam rebus suis cladem, atque perniciem attulerunt!

Ex iis, atque aliis, quæ proferre possim, simultatum incommodis, documentum capite, Filii charissimi, quod ex usu vobis sit; fugite ab illa peste, quæ tot importat mala: fovete diligenter paribus omnes studiis tot bonorum procreatricem concordiam. Hoc ego vos per amorem illum tenerum, quo dilexi unumquemque, per amplexus illos, quos singulis moriens divido, precor, atque obtestor. Sit illud mihi etiam post suprema fata solatium, me cultores pacis, & amantes concordiæ filios genuisse.

CAPUT VIII.

Locus ab Oppositis, seu Contrariis.

Quid sunt Opposita, seu Contraria?

℞. Sunt ea, quæ in eodem subjecto vel esse non possunt, vel si in eodem fuerint, necessario inter se pugnant.

Quot sunt Contrariorum genera?

℞. Quatuor vulgo nominantur. Adversa, Relata, Privantia, & Negantia.

ARTICULUS I.

De Adversis.

Quid sunt Adversa?

℞. Sunt ea, quæ inter se maxime distant, & ab eodem subjecto se expellunt, ut virtus, & vitium, calor, & frigus.

Quomodo probares ab Adversis, expetendam esse temperantiam?

℞. Hoc modo. Odiosa est intemperantia: ergo temperantia est expetenda.

Quomodo amplificandus est hic Locus?

℞. De-

℞. Demonſtrandum eſt breviter, Contrariorum contrarias eſſe rationes; quanquam hoc ſæpe, quaſi manifeſtum, probari non eget. Deinde contrarietas in multis eſt oſtendenda, & hic præſertim inſiſtendum.

Quomodo variandus eſt hic Locus?

℞. Tribus præcipue modis. Primus eſt, quo verba verbis opponuntur. Exemplum habes apud Ciceronem Catil. 2. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc ſtuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc honeſtas, illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido: denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus. Poſtremo copia cum egeſtate, bona ratio cum perdita, mens ſana cum amentia, bona denique ſpes cum omnium rerum deſperatione confligit.*

Et pro Roſc. Amer. n. 75. *In urbe luxuries creatur, ex luxuria avaritia exiſtat neceſſe eſt, ex avaritia erumpat audacia, inde omnia ſcelera, ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ruſtica, quam tu agreſtem vocas, parſimoniæ, diligentiæ, juſtitiæ magiſtra eſt.*

Item Verrina 4. n. 192.

Secundus modus eſt, cum Membra membris opponuntur, ut Verrina 4. a n. 2. ad 7. *Nam qui hoc ſibi ſumpſit, ut corrigat mores aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignoſcat, ſi qua in re ipſe ab religione officii declinarit.... Furem aliquem, ac rapacem accuſabis? vitanda tibi ſemper erit omnis avaritiæ ſuſpicio. Maleficum quempiam adduxeris, aut crudelem? cavendum erit ſemper, ne qua in re aſperior aut inhumanior fuiſſe videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita veſtigium libidinis appareat. Omnia poſtremo, quæ vindicaris in altero, tibi ipſi vehementer fugienda ſunt. Etenim non modo accuſator, ſed ne objurgator quidem ferendus eſt is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipſo de-*

prehenditur...., Fidem in vita sanctissimam qui putat, potest ei non inimicus esse, qui Quæstor Consulem suum consiliis commissis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, spoliare, relinquere, prodere, oppugnare ausus sit? Pudorem, & pudicitiam qui colit, potest animo æquo istius quotidiana adulteria, meretriciam disciplinam, domesticum lenocinium videre? Qui religiones Deorum immortalium retinere vult ei, qui fana spoliarit omnia, qui ex Censorum orbitis prædari sit ausus, inimicus non esse qui potest? qui jure æquo omnes putat esse oportere, is tibi non infestissimus sit, cum cogitet varietatem, libidinemque decretorum tuorum? &c.

Et pro Rosc. Amer. n. 88. *Restat, Judices, ut hoc dubitemus, uter potius Sex. Roscium occiderit; is ad quem morte ejus divitiæ venerint, an is, ad quem mendicitas? is, quis antea tenuis fuerit, an is, qui postea factus sit egentissimus? is, qui ardens avaritia feratur infestus in suos, an is, qui semper ita vixerit, ut quæstum nosset nullum, fructum autem eum solum, quem labore peperisset? is, qui omnium factorum audacissimus sit? an is, qui propter fori, judiciorumque insolentiam, non modo subsellia, verum etiam urbem ipsam reformidet? Postremo, Judices, id, quod ad rem mea sententia maxime pertinet, utrum inimicus potius, an filius?*

Item pro Cœlio n, 12. „ Utebatur hominibus improbis multis (*de Catilina loquitur.*) & quidem optimis se viris deditum esse simulabat. Erant apud illum illecebræ libidinum multæ, erant industriæ stimuli quidam, ac laboris. Flagrabant vitia libidinis apud illum, vigebant etiam studia rei militaris. Neque ego unquam fuisse tale monstrum in terris ullum puto, tam ex contrariis, diversisque inter se pugnantibus naturæ studiis, cupiditatibusque conflatum. Quis clarioribus viris quodam tempore jucundior? quis turpioribus conjunctior? quis civis meliorum partium aliquando? quis tetrior hostis huic civitati? quis in voluptatibus inquinatior? quis in

„ labo

„ laboribus patientior? quis in rapacitate avarior? quis
„ in largitione effusior? &c.

Item Phil. 2. n. 31.

Tertius modus est, cum Periodis Periodi opponuntur; cujus exemplum esse possit laudatum jam Exordium Verrinæ 5. a n. 1. ad 7.

Et Oratione pro Lege Manil. n. 11. „ Majores ve-
„ stri sæpe mercatoribus & naviculatoribus injuriosius
„ tractatis, bella gesserunt: vos, tot civium Rom.
„ millibus uno nuncio, atque uno tempore necatis,
„ quo tandem animo esse debetis? Legati, quod erant
„ appellati superbius, Corinthum patres vestri totius
„ Græciæ lumen extinctum esse voluerunt: vos eum
„ Regem inultum esse patiemini, qui Legatum Popu-
„ li Rom. Consularem vinculis, ac verberibus, atque
„ omni supplicio excruciatum necavit? Illi civium
„ Rom. libertatem imminutam non tulerunt: vos vi-
„ tam ereptam negligetis? Jus legationis verbo viola-
„ tum illi persecuti sunt, vos Legatum Populi Rom.
„ omni supplicio interfectum inultum relinquetis? Vi-
„ dete ergo, ne, ut illis pulcherrimum fuit, tantam
„ vobis gloriam relinquere, sic vobis turpissimum sit,
„ illud, quod accepistis, tueri, ac conservare non
„ posse."

Et Oratione post reditum in Senatu n. 2. „ Quod
„ si charissimos parentes habere debemus, quod ab iis
„ nobis vita, patrimonium, libertas, civitas, tradita est;
„ si Deos immortales, quorum beneficio & hoc tenui-
„ mus, & cæteris rebus aucti sumus; si Populum Rom.
„ cum honoribus in amplissimo consilio, & in altissimo
„ dignitatis gradu, atque in hac omnium terrarum
„ arce collocati sumus; si hunc ipsum Ordinem, a quo
„ magnificentissimis decretis sumus honestati; im-
„ mensum quiddam, & infinitum est, quod vobis
„ debemus, qui vestro singulari consilio, atque con-
„ sensu parentum beneficia, Deorum immortalium
mune-

„ munera, Populi Rom. honores veſtra de me multa
„ judicia, nobis omnia uno tempore reddidiſtis."

EXERCITATIO.

Orator coram Salomone alteram e mulieribus, quæ ad ipſius tribunal venerant, falſam matrem arguit, quod infantem vivum, quem ambæ repetebant, geminas in partes dividi poſtulaſſet.

Locus ab Adverſis.

SYNOPSIS.

Exord. Mater ſe prodit ſua in liberos charitate: ergo per contrariorum regulam mater illa non eſt, quæ in eosdem crudelem ſe probat.

2. Per Interrogationem cum Subjectione junctam dicet, nihil magis eſſe contrarium maternis affectibus, quam velle, & imperare mortem illius, quem filium ſuum vindicet.

Confirmationem petet ab Adverſis. 1. Verba verbis opponendo; filium repetere, eundem interimere, alterum pietatis, alterum immanitatis eſt. Hinc pugnat honor, illinc odium, &c.

3. Membra membris opponendo per expoſitionem oſtendet, illam non eſſe matrem, quæ contrarios maternæ pietati ſenſus exhibeat, per Antitheſes. Matres filios ſuos enutriunt, hæc enecat, &c.

4. Periodos opponendo. Vidimus matres, quæ nequid infantes ſui paterentur, nihil non pertulere, quæ &c. Hæc vero matrem ſe audet profiteri, quæ &c. Paria membra adjiciet, quæ priori periodo reſpondeant.

Concluſio. Faceſſat ergo crudelis illa mulier &c.

ORATIO.

(*Adverſa.*) Cum ea ſit materni affectus indoles, & ab ipſa natura inſita vis, Rex ſapientiſſime, ut exi-

eximia in liberos charitate ſtatim ſe prodat; neceſſe eſt profecto, ut, quæ alienos ab amore materno ſenſus præ ſe ferat, illa mihi matris habere ne nomen quidem judicetur.

Quo igitur pacto mulier illa matrem ſe probet, aut quo tandem jure filium in hoc puero repetat, aut vindicet ſuum, quæ in eundem tam dura, tam crudelis, tam barbara ſit? Age enim; te ipſam compello, mulierum omnium maxime impia; an non te ſatis matrem abnegaſti, cujus ex ore ſceleratiſſimo dira in hunc puerum ſententia modo lata eſt: *Neque mihi, neque tibi, ſed dividatur.* Nam quid pietati maternæ oppoſitum magis, quam ſic affectum videri te erga eum, quem a te genitum mentiris, ut eundem non patiare modo crudeliter trucidari, ſed triſtiſſimum illud ſpectaculum ſiccis oculis aſpicias, & ipſa tam immanem carnificinam jubeas exerceri?

(*Adverſa per Oppoſitionem verborum verbis.*) Equidem filium tuum dum repetis, dum ſapientiſſimi Regis æquitatem appellas, matrem agnoſco, materna ſentio viſcera; at eundem carnificis furori dum permittis, dum medium dividi ante oculos jubes, novercam intelligo, mulieris alienæ ſæviſſimam inhumanitatem execror. Ex altera quidem parte favent tibi, pugnantque pro te quædam maternæ pietatis officia: ex altera te falſitatis, ac mendacii arguunt immaniſſimi barbaræ mulieris ſenſus! hinc certat amor, illinc odium, hinc charitas, illinc impietas; hinc miſericordia, illinc ferocitas. Imo, imo vincit amorem odium, pietatem ſcelus, miſericordiam immanitas ſuperat. Nam ſi tu mater, mulierum crudeliſſima, quæ noverca tandem, quæ parricida cenſebitur?

(*Adverſa per membrorum Oppoſitionem.*) Sed, quid te moror, Regum ſapientiſſime, qui pro tua incredibili ſagacitate fictam a vera matre ſatis internoſcis. Matres, quos genuere, eos nutriunt; illa, quem

quem genitum a se profitetur jubet enecari. Matrum viscera vel ad levissimos infantium dolores commoveri solent; illa præsentissimo infantis miseri periculo non tangitur. Nulla mater unquam audita est, quæ nullo cupiditatis æstu incitata in filium ferox deliberata voluntate extiterit: illa sponte tranquilloque animo filium morti devovet.

(*Adversa per Periodorum Oppositionem.*) Vidimus matres, quæ, ne charissimo uteri sui pignore spoliarentur, aut æternis abdidere se latebris, aut irrupere medios inter armatorum hominum cuneos, aut ardentes in rogos insiliere, aut filiorum vitam servare cum non possent, eadem se trucidandas manu objecere. Et illa pueri hujus infortunati mater reputabitur, quæ carere illo ultro lubensque patiatur, quæ, servare illum cum possit morti objiciat, quæ nullo ipsum persequente, aut ad pœnas repetente, crudelissimum ipsi supplicii genus irroget; quæ denique insolens, & inauditum ad hunc usque diem ferocitatis exemplum futuris ætatibus relinquat?

Facessat ergo suppostitia mater, & crudelissimi mendacii pœnas ferat, aut si vera, ac germana mater, immanissimas inter feras procul amandetur.

ALIA EXERCITATIO.

Ab Adversis.

Consolatio ad Senecam, cum jussu Neronis, cujus adolescentiam instituerat, ad mortem damnatus esset.

SYNOPSIS.

Exord. Sumet Orator ab Adversis; dicetque non debuisse ipsum aliud institutionis suæ præmium a Nerone expectare.

Probabit allatam Propositionem ab Adversis. Ille non debuit ferre te in vita diutius, cujus vitam, & mores

res tam verbis, quam moribus arguebas; sed vitam, & mores ejus verbis, & moribus arguebas: ergo, &c. Incipiet a Propositione, quam tractabit a Contrariis. Nam quæ societas esse poterat, &c. Hic verba verbis opponet, Neronis vitia virtutibus Senecæ opponendo.

Deinde veniet ad Assumptionem, quam tractabit pariter sententias sententiis opponendo. Tu pietatem in parentes, ille, &c. Tu mansuetudinem in cives commendabas, ille, &c. & sic deinceps sanctos Senecæ mores cum prava Neronis agendi ratione comparando.

Concludet, consolando Senecam a Contrariis, Periodos Periodis opponendo; non potuisses videre Neronem furentem in cives, in fratres, in conjugem, in matrem, quem ad virtutes tam contrarias instituеras, &c.

ORATIO.

(*Adversa.*) Etsi non debuit esse tam luctuosus institutionis tuæ fructus, sapientissime Seneca, ut pro laude contumeliam, odium pro benevolentia, pro mercede supplicium reciperes; tamen qui vel a teneris perviderae Neronis animum, & projectam ad gravissimum quodque nequitiæ genus voluntatem, tu nihil præter mortem, vel quidpiam ipsa morte crudelius habebas expectandum.

(*Adversa per verborum Oppositionem.*) Nam quid aliud vir integerrimus a nequissimo Principe, quid studiosus imprimis moderator a Juvene ferocissimo sperare poterat, nisi ut eum de medio tolleret, quem tam aversum a suis moribus, & quotidianum pravitatis suæ censorem experiebatur? Quæ enim societas esse poterat pudoris cum petulantia, pudicitiæ cum libidine, pietatis cum scelere, æquitatis cum injustitia, humanitatis cum crudelitate, rationis cum amentia, virtutum denique omnium cum turpissimo vitiorum comitatu?

(*Ad-*

(*Adversa per membrorum Oppositionem.*) Tu pietatem in parentes, benignitatem in propinquos, humanitatem in omnes persuadebas, ille furorem in omnes bonos, sævitiam in domesticos, in propinquos immanitatem, parricidium in parentem meditabatur. Tu continentiam magnis in opibus, liberalitatem, magnificentiam extollebas; ille turpissima depravatus avaritia non modo nihil largiebatur de suo, sed quibuscumque privatorum hominum fortunis inhiabat. Tu auream rebus in singulis temperantiam, in judiciis æquitatem, in plectendis etiam nocentibus commiserationem servandam esse dictitabas: ille nec inflecti innocentium lacrymis, nec æquitatis habere rationem, nec ullam in agendo servare moderationem aut sustinebat, aut etiam noverat. Tu refrænandas libidines, cupiditates coërcendas, pudorem, ac pudicitiam excolendam non moribus minus, quam verbis prædicabas; ille corpore pariter, atque animo corruptus, ac perditus volutabat se se voluptatum in cœno, & obscœnissimas quasque libidinum sordes sectabatur.

(*Adversa per Periodorum Oppositionem.*) Noli igitur queri, vir sapientissime, quod tam immisericorditer ab eo morti sis addictus, qui salutem tuam, si fuisset aliquando periclitata, suo etiam imperio, ac capite redimere debuisset. Felicem te, qui ad ultimam, sceleratissimamque Neronis ætatem non perveneris. Mori certe tibi longe antiquius duxisses, quam vivere his miserandis Reipublicæ temporibus. Quid tu sustinuisses Imperatorem nequissimum, evertentem aras, maternum in pectus ferrum exigentem? Vidisses illum perdentem suos, dilapidantem Remp. vexantem Imperium, ferrum, facesque patriæ inferentem; tu, qui colere Deos immortales, pietatem in parentes fovere, populum & cives tueri, Remp. amplificare, defendere patriam docueras illum a teneris, & præclarissima quæque virtutum omnium præcepta instillaveras!

Aliud

Aliud dedisti, dum viveres, virtutis specimen, neque, ut eras animo comparatus, tibi placere vita hac conditione potuisset.

ARTICULUS II.

De Relatis.

Quid sunt Relata?

℞. Sunt ea, quæ se invicem spectant, ita ut unum sine altero intelligi non possit. Ita se habent pater & filius, dux & miles, præceptor & discipulus.

Quomodo amplificatur, & ornatur hic locus?

℞. Hoc illi commune est cum reliquis contrariis, ut per Antitheses maxime exornetur.

Quis est illius usus?

℞. Frequentissimus est, tametsi plerumque minus advertitur: Quid enim magis commune est, quam comparare præterita cum præsentibus, filium cum patre? quam laudare subditum a Rege, hospitem ab hospite, militem a duce? Valet autem præsertim hic locus in Exordiis, quæ nisi sumantur a Relatis, vulgo debiliora sunt.

Exemplum Relatorum habes pro Rabirio Posthumo n. 2. ubi Tullius Rabirium excusat a patre. *Satis est, homines imprudentia lapsos non erigere: urgere vero jacentes, aut præcipitantes impellere, certe est inhumanum: præsertim, judices, cum sit hoc generi hominum prope natura datum, uti, qua in familia laus aliqua forte floruerit, hanc fere, qui sunt ejus stirpis, quod sermo hominum ad memoriam prodendam patrum virtute celebretur, cupidissime persequantur. Siquidem non modo in gloria rei militaris Paullum Scipio, aut Maximum filius, sed etiam in devotione vitæ, & in ipso genere mortis imitatus est P. Decium filius. Sint igitur similia, judices, parva magnis. Fuit enim, nobis pueris, hujus pater C. Curius Princeps ordinis Equestris, fortissimus, & maximus Publicanus; cujus in negotiis gerendis*

rendis magnitudinem animi non tam homines probas- sent, nisi in eodem benignitas incredibilis fuisset, ut in augenda re non avaritiæ prædam, sed instrumentum bonitate quærere videretur. Hoc ille natus, quanquam patrem suum nunquam viderat, tamen & natura ipsa duce, quæ plurimum valet, & assiduis domesticorum sermonibus, in paternæ culpæ similitudinem deductus est. Multa gessit; multa contraxit, magnas partes habuit Publicanorum: credidit populis, in pluribus provinciis ejus versata res est, &c.

Sic in Oratione pro Marcello n. 3. laudat Tullius, & extollit factum Cæsaris a Relatis. *Ex quo profecto intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria.*

Et pro Milone n. 7. *Negat intueri lucem esse fas ei, qui hominem occisum esse a se fateatur. In qua tandem urbe hoc homines stultissimi disputant: nempe in ea, quæ primum judicium vidit de capite M. Horatii fortissimi viri, qui nondum libera civitate populi Rom. comitiis liberatus est, cum sua manu sororem interfectam esse fateretur.*

Item Catilinaria 4. n. 21. ubi probare nititur a Relatis, majorem se habuisse gloriam, quod patriam ab interitu vindicasset, quam maximi Imperatores, qui rerum gestarum laude eandem honestassent.

EXERCITATIO.

Vir Nobilis, idem Senior ad Filium, cum ipsum ad primam expeditionem bellicam Barcinonem in Hispaniam mitteret.

Locus a Relatis.

SYNOPSIS.

Exord. Optabit, ut sibi per ætatem liceret adesse filio comitem, eumque exemplis magis, quam verbis erudire.

2. Ad-

2. Admonebit ipsum a Relatis, ut meminerit sæpe, quibus sit ortus Majoribus, & quam conspicuum rebus præclare gestis nomen gerat; caveatque proinde, ne ab antiqua Majorum virtute degeneret.

3. Ab iisdem Relatis dicet, non defuturos ipsi commilitones, qui eum officii sui admoneant; eam esse Gallicæ nobilitatis laudem, ut nullum inertiæ locum esse patiatur.

4. Jubebit, ut oculos etiam in Regem Hispaniæ totius exercitus Imperatorem conjiciat; hinc fore, ut intelligat, quanto quisque nobilior sit, tanto eundem generosiorem esse oportere.

Concludet hortando, ne patris ipsius memoriam revocare pigeat, & ab ipso capere virtutis documentum.

ORATIO.

Si mihi per ætatem, & infractas bellorum laboribus vires liceret adesse tibi socium, ac comitem, dum ad Barcinonensem expeditionem proficisceris; non ego te, fili charissime, commonendum verbis, sed factis potius ad magna quæque stimulandum arbitrarer. Verum quoniam affectæ jam male senectutis incommoda, & tristissimi, quos experior, longioris militiæ fructus dulcissimum hoc parenti solatium eripiunt, ut inter armorum primitias moderari juventutem tuam, & informare exemplo possit, excipe saltem ultro volensque isthæc virtutis documenta, quæ parentis absentis vice defungantur.

(*Relata.*) Ac primum recurrant frequenter animo fortissimi viri Majores tui, qui has, quas capessis hodie, partes tanta cum laude sustinuerunt. Etenim circumstant te innumeræ Heroum imagines, quæ te oblivisci domesticæ laudis non sinant, quæ commoneant dies noctesque, trahere te ab iis originem, quos actis retro temporibus omni virtutum genere cumulatos fuisse Annales nostri testantur. Tu factus es hæres illius sanguinis, qui per tot Heroum venas

fluxit, & continua ad te ſerie propagatus in clariſſimos Imperatores pullulavit. Hujus ergo ſanguinis integritatem, atque nobilitatem vide, non dicam, ne ullo unquam flagitio polluas, ac contamines; ſed novo virtutum tuarum ſplendore diſtinguas magis & illuſtres; ut nominis illius, quod geris, partam tot egregiis facinoribus gloriam non obſcures, ſed ſpectatam magis ejuſdem famam laureis, ac triumphis efficias.

(*Relata.*) Quanquam vel ſi deeſſe poſſent tibi potentiſſima quæque a Majoribus tuis recte factorum incitamenta; haberes tamen in commilitonibus tuis eos gloriæ ſtimulos, qui te requieſcere non paterentur, ſi in obeundis officii tui partibus deſes, aut ignavus eſſe poſſes. Eſt hæc enim Gallicæ juventutis indoles, ut nullum aut inertiæ, aut ignaviæ locum relinquat; felix ex omni parte fortunataque, ſi quam alacris, & comparata ſemper ad aggrediendum quidlibet, tam eſſet in agendo prudens, ac moderata. Hujus tu porro, fili chariſſime, ſic æmulare fortitudinem, ut temeritatem fugias, ſic avidum laudis animum imitare, ut pravitatem, ac corruptelam morum declines.

(*Relata.*) Quod ſi volueris proponere tibi perfectiſſimum virtutum omnium exemplar, cujus ad normam ac regulam exigere vitam tuto poſſis, conjice identidem oculos in Philippum ipſum inviсtiſſimum totius exercitus Imperatorem. Hic ſociatas felici communionis vinculo videbis dotes omnes, quæ Imperatorem commendant: nihil in eo temeritas & audacia de fortitudine, imprudentia de maturitate, levitas de conſilio, de magnificentia importuna gravitas, aut majeſtas de comitate, vel humanitate deterit. Suus eſt ita cuique virtuti locus, ut nullum vitiorum commercium, aut ſocietatem admittant.

(*Relata.*) Adderem hic de me ipſo quidpiam, fili chariſſime, niſi jam in cæteris ſuffeciſſem tibi graviora multo laudis incitamenta. Tamen meminiſſe ju-

interdum patris non pigeat, & dum narrari de me quidpiam audies cum aliqua virtutis commendatione, documentum inde cape, quanti sit eandem aliquando promeruisse.

ALIA EXERCITATIO.

Amilcar Carthaginensium Dux, Filium Annibalem solenni ante aras sacramento adigit, ut nullam cum Romanis pacem unquam admittat.

SYNOPSIS.

Exord. Per Prolepsim dicet, non dubitare se, quin habeat in filio paternæ virtutis æmulatorem; at velle se id habere solatii, ut si quid sibi humanitus contingeret, hæredem relinquat sui in Romanos odii.

Deinde Propositionis loco suum in Romanos odium exponet; quod dicet accepisse se a Majoribus hæreditarium, dolitnrus, nisi eodem filius stimularetur.

Tum excitabit ipsum Carthaginensium exemplo, qui nihil aliud spirare viderentur, nisi Romanum sanguinem.

Mox per vehementem adhortationem filium adiget ad eliciendum solenne sacramentum de faciendo nunquam cum Romanis pace.

Concludet sperando fore, ut filius laborum suorum, ac periculorum socius odisse Romanos assuescat.

ORATIO.

Quanquam, fili amantissime, juvenili animo virtus insita, & multis argumentis jam probata certissimam spem facit, fore, ut acerrimum in te paterni exempli æmulatorem aliquando habeam; tamen si quid in eo bello, quod meditor, humanitus contingeret, non tam ultro, ut fatear, quod res est, conce-

derem fatis, nisi juratum hostem Romani nominis, meique hæredem odii relinquerem.

Quod quidem quale, quantumque mihi cum illa gente vel ab ipsis ineuntis adolescentiæ temporibus exstiterit, commemorarem ego pluribus, nisi gesta per tot annos bella, rejectæ toties conditiones pacis, instructus etiamnum hodie florentissimus exercitus satis declararent (*Relata.*) Nam quod vitæ meæ tempus, aut quæ consiliorum meorum ratio ab inferenda Romanis clade vocavit unquam? aut quid prætermissum a me fuit ad hunc usque diem, ut invisum genti nostræ populum delerem penitus, atque extinguerem? Neque vero quidquam attinet, fili amantissime, retexere hic operosius capitalis illius odii causas, quod non tam voluntate mea susceptum, quam hæreditario quodam jure a Majoribus nostris acceptum gratulor. Hoc unum perpendere te velim, & singulari animi attentione considerare; ne, sicut Amilcari gloriosum fuit suscepta odiorum semina non fovisse modo diligenter, sed etiam provexisse, ita sit Annibali turpissimum, quidquam ex eo vel torpore, vel negligentia remisisse.

(*Relata.*) Ipsa, ipsa te Carthaginensium nostrorum exempla stimulent, & accendant. Quotquot hic milites aspicis, tot juratos puta Romanorum hostes, tot Amilcares ad eorum ruinam, ac perniciem incensos. Intuere, fili, vultus singulorum, oculos, orisque totius, ac corporis habitum attentius considera; quid illa spirat nobilis ferocitas, quid ille generosæ mentis impetus loquitur? quid instructæ, & erectæ ad feriendum dexteræ aut volunt, aut ambiunt præter Romanorum cædem, ac sanguinem? Hinc disce, qualem esse te oporteat, qui regendis talibus viris, ac moderandis destinêre.

Quid igitur in mora est, quo minus ante istas Deorum immortalium aras capitales populo Rom. jures inimi-

inimicitias, quæ nullum nisi cum vita ipsa finem inveniunt? Hoc a te repetunt sacramentum Majores nostri, qui sempiternam illam, quam ipsi consecuti sunt, nobisque transmisere, laudem, ac gloriam Romanorum cladibus acceptam debent; hanc a te fidem postulant tot generosi milites, qui vitam suam pro communis patriæ salute, ac gloria fortiter devovent. Hoc unum tui erga se amoris monimentum precatur pater, qui te laborum suorum, periculorumque comitem, ac socium ultro dum adsciscit, id demum se consecuturum sperat, ut Romanos odisse jam tum assuescas.

ARTICULUS III.

De Privantibus.

Quid sunt Privantia?

℞. Sunt ea, quæ opponuntur sicut habitus, & ejus privatio. Ita se habent vita & mors, visus & cæcitas, lux & tenebræ. Mors enim est privatio vitæ, cæcitas visus, tenebræ lucis.

Quomodo probares a Privantibus, optandam esse mortem?

℞. Hoc modo. Vita misera est: ergo mors optabilis.

Quomodo tractatur hic Locus?

℞. Non tam dilatatur plerumque a Cicerone quam urgetur pressius, & per modum sententiosi cujusdam axiomatis. Ita Cicero pro Milone n. 79. argumentum petit a Privantibus. *Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam si putetis per vos restitui posse nolitis; & de ejus nece lata quæstio est, qui si eadem lege revivíscere posset, lata lex nunquam esset.*

Et Catilinaria 1. n. 20. *Quid est Catilina? ecquid attendis? ecquid animadvertis eorum silentium? patiuntur, tacent. Quid exspectas auctoritatem loquentium, quorum voluntatem tacitorum perspicis?*

Et pro Marcello n. 23. *Equidem de te dies, noctesque, ut debeo, cogitans, casus duntaxat humanos, & incertos*

certos eventus valetudinis, & naturæ communis fragilitatem extimesco, doleoque, cum Respublica immortalis esse debeat, eam in unius mortalis anima consistere.

Item pro Cœlio n. 33. *Existat igitur ex ista familia aliquis, aut potissimum cæcus ille; minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit.*

Interdum tamen latius amplificari potest hic Locus, & ornari varietate figurarum, ut Oratione pro Cœlio n. 12 quem jam laudavimus in Articulo de Adversis, ubi Catilinæ naturam multiplicem, ac variam describit.

Et libro 3. de Oratore n. 8. felicem Crassum esse probat, quod mors illi clauserit oculos eo tempore, quo visus nihil erat ipsi nisi funereum quid objecturus. *Fuit hoc luctuosum suis, acerbum patriæ, grave bonis omnibus; sed ii tamen casus Remp. secuti sunt, ut mihi non erepta L. Crasso a Diis immortalibus vita, sed donata mors esse videatur. Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem invidia Senatum, non sceleris nefarii principes civitatis reos, non luctum filiæ, non exilium generi, non acerbissimam C. Marii fugam, non illam, post reditum ejus, cædem omnium crudelissimam, non denique in omni genere deformatam eam civitatem, in qua ipse florentissima multum omnibus gloria perstitisset.*

Item pro Muræna n. 65. ubi Catonis Stoici in Ciceronis Academici sententias privative opponit.

Et libro 1. Tuscul. Quæstionum n. 12. Cicero Atticum Epicuri discipulum fateri cogit, miseros mortuos non esse, si omnino nulli sint, ut illi credebant. *Jam mallem, Cerberum metueres, quam ista tam inconsiderate diceres. At qui tandem? M. Quem esse negas, eundem esse dicis? ubi est acumen tuum? cum enim miserum esse dicis, tum eum, qui non sit, esse dicis.. Att. Age jam concedo, non esse miseros, qui mortui sunt, quoniam extorsisti, ut faterer, qui omnino non essent, hos ne miseros quidem esse posse.*

EXER-

EXERCITATIO.

Consolatio ad Homerum Poëtarum Principem, cum cæcus factus fuisset.

Locus a Privantibus.

Nihil est, quod oculorum usum requiras: ergo debes esse contentus tua cæcitate.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, rem sibi fore difficillimam ad persuadendum, posse quempiam ea re facile carere, quæ in vita maxime expetenda est, si rem haberet cum alio, quam cum Homero.

Propositio. Dicet nihil esse, quod Homerus ereptam sibi oculorum facultatem doleat.

Confirmationem petet ex triplici capite. 1. Nihil est, quod Homerus illud desideret, quod sibi commune esset non tantum cum cæteris hominibus, sed animalibus etiam vilissimis, maxime cum multa habeat, quæ nemo alius sibi vindicare possit, divinum ingenium, eruditionem, rerum omnium cognitionem perfectissimam.

2. Quia oculorum facultas nullam ipsi delectationem afferre possit, qua sine oculis frui non valeat; nihil enim videret, quod jam non viderit, atque etiam animo comprehensum habeat. Hortabitur, ut fruatur illa rerum notitia, quam assecutus est.

3. Quia id habebit incommodi, ut multa mala non videat, quorum aspectu boni affliguntur: deteriorem indies fieri hominum conditionem, ac vitam.

Conclusio. Hortabitur, ut cæcitatem suam æquo animo ferat, tot instructus præsidiis ad damnum illud resarciendum.

ORATIO.

Cum nihil in vita expetendum magis videri soleat, quam facultas oculorum, iis autem orbatum esse durius quidquam, atque intolerabilius vulgus hominum existimet; ego certe dicturus hodie de cæcitatis commodis, atque utilitate, difficillimi plenam operis provinciam aggrederer, si apud alium quemlibet, quam apud Homerum Orationem ejusmodi habendam esse intelligerem. Verum confirmat me mirum in modum, ac recreat singularis præstantissimi Viri probitas, atque incredibilis sapientia; neque vereor coram eo laudare cæcitatem, qui jacturam levem arbitratur, aut certe detrimentum ejusmodi inter mala gravissima non putat esse reponendum.

Liceat enimvero, vir præstantissime, prædicare de re palam, quod sentio; liceat conditionem illam tuam, quam imperiti homines miseram arbitrantur, fortunatissimam adpellare. Scilicet nactus ingenium, quod ad ipsam Deorum immortalium sortem, atque naturam accedat, eruditionem adeptus ejusmodi, quam nemo hominum aut assecutus unquam est, aut deinceps assequi posse videatur; complexus animo perfectam rerum omnium distinctamque notitiam, tune desiderandum cupidius illud arbitraris, quod tibi cum cæteris mortalium, probis pariter atque improbis commune sit; quod vilissima etiam animalia habere se glorientur; quod nullum deinceps tibi commodum, nullam voluptatem, atque delectationem afferet?

Nam quid deinceps Homerum juvent oculi, aut quid conferre demum vel ad utilitatem, vel etiam ad voluptatem esse videantur? Age enim, quod objiciant illi spectandum in rerum natura, quod non videris? quod penitius, quam contendere possit oculorum acies, non perspexeris? Quam illi varietatem, aut pulchritudinem menti exhibeant, quam ante non senseris, de qua ingeniose, solerter, erudite

non

non differueris? quod illi pariant novum delectationis genus, qua orbatus etiam oculis frui facile non valeas? Retracta enim vero, quas informasti animo, accuratissimas eorum omnium, quæ sub aspectum cadunt, ideas; revolve tecum diligenter partam assiduo labore naturæ totius cognitionem, cujus expressa tam fideliter in divinis operibus tuis vestigia admiramur; contemplare speciosas illas rerum omnium imagines, quæ multo pulchrius, atque illustrius menti tuæ ornatæ videbuntur, quam vel a natura, vel ab arte possint decorari.

Quanquam vel si carendum sit tibi voluptate aliqua, quam facultas oculorum afferret; quam luctuosa te, & ineluctabili necessitate eorundem orbitas exsolvit! Dicamus enimvero, quod res est, Vir sapientissime, neque dubito, quin idem pro tua sagacitate jam diu senseris. Senescit sensim hominum genus, & deterior in dies nostra conditio fit. Quis porro deploret satis, ac lugeat illam malorum eluviem, quæ magis, ac magis orbem hunc nostrum inundat, ac perdit? Quis offusam ubique vitiorum caliginem sine gravissimo acerbitatis sensu sustineat? Quis tam parum cupidus, amansque probitatis, quem tantæ depravationis aspectus non offendat? Quæ dum ego contemplor attentius, non tam ereptos tibi a Diis immortalibus oculos, quam eosdem ab infami servitute vindicatos puto. Crescat enimvero, & augeatur in immensum hominum improbitas, nullam deinceps ab ea parte mœstitiem capies. Non videbis deformatam morum corruptela civitatis totius faciem, non inertem, ac desidiosam adolescentiam, non intemperantem, ac libidinosam juventutem, non virilem ætatem fluctuantem auris, ac solicitudinibus agitatam, non morosam, & avaram senectutem! non lites, non jurgia, non dissensiones, non inimicitias, non bella, & alia id generis incommoda, quæ eadem videntibus graviorem afferunt ipsa cæcitate molestiam.

Hoc

Hoc igitur accedat cæcitati tuæ folatium, vir præstantissime, & cum habeas tam multa, unde ereptam tibi oculorum facultatem consoleris, atque etiam compenses, noli jacturam tam levem malorum in numero computare.

ALIA EXERCITATIO.

Veras esse in Paupertate divitias.

Veræ divitiæ non sunt in divitiis positæ: ergo in Paupertate.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, nihil esse, in quo fallantur homines gravius, quam in ea, quam habent, de divitiis opinione.

Rationem afferet, quæ Propositionem continebit, quia non in pecuniis, non in pretiosa suppellectili, &c. quæ tantopere illi æstimant, divitiæ reponendæ sunt.

Confirmationem ex ea ratione petet, quia isthæc omnia non habent, unde animum expleant: quam rationem tractabit per interrogationem, & per viam Negationis, & Affirmationis. Age enim, qui demum divitiarum fructus? an ut contempleris in arca &c.

Hoc ipsum illustrabit ditissimorum hominum exemplo, puta, Crœsi, Midæ, Crassi, qui, quo haberent plura, eo plura appeterent, dicetque eos nunquam fuisse divites.

Denique dicet, illum vere fuisse divitem, qui in summa rerum indigentia contentus sua sorte oblatos ab Alexandro thesauros rejecerat.

Conclusio. Pauperes consolabitur, quibus, si velint, contentos esse liceat.

ORA-

ORATIO.

Cum in rebus æstimandis errare graviter solet hominum genus; tum certe nunquam hallucinari turpius, aut a recta ratione sensisse quidquam visi sunt alienum magis, quam cum futilibus, inanibusque momentis divitiarum nomen posuere.

Nam quæ est ista multorum in commemoranda pecunia, in jactanda pretiosa suppellectili, in recensendis latifundiis superba, & insolens ostentatio? quos tandem jure divites appellant, ista qui habent, & in ejusmodi rebus aut conficiendis, aut assequendis curas, studia, contentiones collocant? Soline igitur divites, qui magnam vim auri & argenti, qui aurea tecta, qui villas, qui signa, qui tabulas, qui suppellectilem, ac vestes infinite possident? Quid si nec divites quidem, quid si etiam pauperes merito nuncupandi videantur? Quem enim intelligimus divitem? aut hoc verbum in quo homine ponimus? opinor in eo, cui tanta possessio est, ut ad beate, liberaliterque vivendum contentus sit: qui nihil quærat, appetat nihil, nulla re egeat, nihil sentiat sibi deesse, nihil omnino requirat. Animus enim hominis oportet se judicet divitem, non vulgi opinio. Divitiarum fructus omnis atque utilitas in copia est: copiam declarat satietas rerum, atque abundantia, quam qui non assequentur, nunquam divites futuri sunt.

Nunc vero date mihi unum aliquem ex pecuniosis illis, & copiosis hominibus, cui satis illud sit, quod habet, qui satiatus omnino sit; qui nihil curet amplius; qui propter aviditatem pecuniæ nullum quæstum turpem faciat, neminem fraudet, decipiat, expilet. Revocate ex omni temporum serie divitis alicujus memoriam, qui in summa rerum, aliarum, quas isti bona appellant, possessione laudabilem tenere potuerit continentiam. Crœsum scilicet divitem nuncupabis, qui regno locupletissimo non con-

tentus insatiabili habendi plura cupiditate in extremum egestatis, ac calamitatis discrimen devenit. Veriditabis mihi Midam tanquam locupletissimorum hominum e numero, quem insanabilis auri, argentique amor eo demum adduxit, ut medias inter opes crudeli fame, ac siti tantum non interiret? Crassum vero inter homines ditissimos censeb s reputandum, cui cum privato homini tantæ possessiones suppeterent, ut integro exercitui suis impensis alendo par esset, novos tamen in singulos dies thesauros aggerebat?

Quinam igitur divites dicendi sunt, si divites illi non debent appellari? Ille, ille dives erat, qui oblatas ab Alexandro ingentes pecunias in magna rerum indigentia sic rejecit, ut ipso etiam Principe beatior, ac fortunatior videri posset.

Vos ergo, quotquot tenues, & exiles fortunas nacti estis, quantum vel in vestra illa egestate, atque inopia ad veras solidasque divitias præsidium habetis, quibus tam facile licet, quod est divitiarum proprium, vestris rebus esse contentos!

ARTICULUS V.

De Negantibus, seu Repugnantibus.

Quid sunt Negantia, seu Repugnantia, seu Contradicentia?

℞. Sunt ea, quorum unum negat aliud; ut: Est sapiens, ne igitur dicas insipientem, vel non sapientem.

Quot modis erui potest argumentum ex hoc Loco?

℞. Duobus præcipue. Primus est, si duo Contradicentia secundum varios effectus, causas, & adjuncta sumpseris; v. g. amor, & odium sunt Contradicentia? hinc sequitur amoris effectus, causas, & adjuncta odio repugnare. Ita recte concluderes: Non odit ille DEUM, qui sæpe sacrificium cum magno pietatis sensu offerre consuevit, qui preces assi-

duas fundit, quem uberrimis lacrymis sibi propitium reddit, quem ut alii colant, ac venerentur, omni studio, ac diligentia contendit. E contrario autem: Si me amas, cur me verberibus excipis? cur criminaris? cur convitiis oneras? cur ut inimicum aversaris? cur jacentem erigere abnuis?

Alter modus est, si antecedentibus, ac consequentibus adjeceris particulam *non*. Tunc enim argumentum facies a Repugnantibus, v. g. Sol ortus est: ergo dies est; adde particulam *non*, Non sol ortus est: ergo non est dies.

Habes exempla apud Ciceronem Repugnantium plurima. Pro Cœlio n. 5. ubi probat a Repugnantibus falso objectum fuisse Cœlio, quod apud suos probatus non fuisset. *Nam quod objectum est Municipibus esse adolescentem non probatum suis. Nemini unquam præsenti Puteolani majores honores habuerunt, quam absenti M. Cœlio, quem & absentem in amplissimum ordinem cooptarunt: & ea non petenti detulerunt, quæ multis petentibus denegarunt: iidemque nunc lectissimos viros, & nostri ordinis, & Equites Romanos cum legatione ad hoc judicium miserunt cum gravissima, atque ornatissima legatione &c.*

Et pro Sylla n. 83. probat a Repugnantibus, eum nullam habuisse in conjuratione Catilinaria partem. *Sed quid? Ego qui, Catilinam non laudavi, qui reo Catilina Consul non adfui, qui testimonium de conjuratione dixi in alios, adeone vobis alienus a sanitate, adeo oblitus constantiæ meæ, adeo immemor rerum a me gestarum esse videor, ut, cum Consul bellum gesserim cum Conjuratis, nunc eorum Ducem conservare cupiam, & in animum inducam, cujus nuper ferrum retuderim, flammamque restinxerim, ejusdem nunc causam, vitamque defendere. Ego ille conjurationis investigator, atque ultor certe non defenderem Syllam, si conjurasse arbitrarer.*

Quis est usus Repugnantium?

R. Mul

℞. Multiplex, ac frequens. 1. Deservit hic locus amplificationi, ut probat laudatus num. 85. pro Sylla. Item Verrina 7. n. 84. *Vide, quid intersit inter tuam libidinem, Majorumque auctoritatem; inter amorem, furoremque tuum, & illorum consilium, atque prudentiam. Illi aditum litoris Syracusanis ademerunt; tu maritimum Imperium concessisti. Illi habitare in eo loco Syracusanum, quo naves accedere possent, noluerunt; tu classi & navibus praeesse Syracusanum voluisti. Quibus illi sua urbis partem ademerunt, iis tu imperii nostri partem dedisti.*

Et pro Cœlio n. 45. probat non deditum ipsum fuisse amoribus, quia repugnat, tantam eloquentiam, quanta elucebat in Cœlio, stare posse cum amorum blandimentis, atque deliciis. „ Atque scitote Judices, „ eas cupiditates, quæ objiciuntur Cœlio, atque hæc „ studia, de quibus disputo, non facile in eodem ho„ mine esse posse; fieri enim non potest, ut animus „ libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæ„ pe nimia copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, „ hoc quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non „ modo agendo, verum etiam cogitando possit su„ stinere... *Et n. 47.* An hic, si se isti vitæ dedisset, „ Consularem hominem admodum adolescens in judi„ cium vocavisset? hic, si laborem fugeret, si obstri„ ctus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie versa„ retur? appeteret inimicitias, in judicium vocaret, „ subiret periculum capitis, ipso aspectante populo „ Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimi„ caret."

Et pro domo sua n. 4. ubi probat, non fuisse se expellendum a Clodio, quem ejectum omnes boni luxerunt; quo carere Civitas se non posse profitebatur.

2. Hic locus Orationem illustrat; ut pro Milone n. 2. *Nam illa præsidia, quæ pro templis omnibus cernitis, etsi contra vim collocata sunt, offerunt tamen Oratori horroris aliquid, ut in foro, & in judicio quamquam præsidiis*

ditis salutaribus, & necessariis septi sumus, tamen ne non timere quidem sine aliquo timore possimus.

Item Verrina 4. n. 159. ubi probat, fieri non potuisse, ut Siculi sua voluntate, & non coacti statuas Verri erexissent, quas decedente ipso e Sicilia dejecerant.

. Quomodo tractandus hic Locus?

℞. Vel per Affirmationem, cum ex affirmatione unius infertur negatio alterius, vel per Negationem, ex qua inferatur affirmatio. Sic dum affirmat Tullius, magnos honores habitos fuisse Cælio etiam absenti, negat eundem fuisse non probatum suis Municipibus. Sic negat, Syllam habuisse ullam in conjuratione Catilinaria partem, quia ipsum laudaverat, & ejus defensionem susceperat.

EXERCITATIO.

Roscius paternæ cædis accusatus, quod in perempti patris cubiculo dormiens inventus esset, defenditur.

Locus a Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. Conqueretur Orator de Accusatorum iniquitate, qui confectum dolore Roscium ob peremptum patrem, novo accusationis genere exaniment.

Propositio. Patrem Roscius non occidit; id tractabit per aliquam figuram.

Confirmatio. Petetur a Repugnantibus 1. quia dormiens filius in occisi patris cubiculo inventus est. Repugnat, ut quis occiso patre ullam quietis partem capiat; sed Roscius dormiens inventus est: ergo repugnat, ut Roscius patrem occiderit. Incipiet ab expositione Assumptionis, quod unum Argumentum afferunt adversarii ad probandam accusationem, dicetque, hoc uno satis eximi suspicione sceleris miserum

adolescentem; quam complexionem tractabit per varias interrogationes. Tum veniet ad propositionem, ostendetque fieri non potuisse, ut Roscius ullam quietis partem caperet, si occidisset patrem. Hoc probabit.

1. Ratione petita a testimonio conscientiæ, quæ reum tanti sceleris perpetuo exagitat; hoc esse primum nocentis supplicium.

2. Orestis exemplo, qui matre interfecta etiam ad vindicandam patris mortem, exagitatus fuit a furiis, quanto magis Roscius, si parentem optimum interfecisset.

3. Ab iisdem Repugnantibus ex parte amoris, quo Roscius filium, & filius vicissim patrem complecteretur. Repugnat, ut patrem occiderit Roscius, quem amabat, & a quo amabatur, sed &c. Omissa propositione veniet ad Assumptionem, ostendetque, quantus esset patris in filium amor, & vicissim filii in parentem.

4. Ex ante acta Roscii vita aliud argumentum a Repugnantibus eliciet. Non potuit cadere parricidium in eum, cujus vita fuit innocens; sed Roscii vita fuit innocens, &c. Propositionem tractabit, dicetque scelus ejusmodi non cadere, nisi in eum, cujus vita fuerit perdita, quia nemo repente fit pessimus: ergo ostendatur in vita Roscii flagitium per quod, quasi per gradus ad parricidium pervenerit. Deinde Assumptionem tractabit, & invitabit adversarios, ut probent corruptam fuisse Roscii adolescentiam.

Conclusio. Fiet per vehementem Deprecationem, qua commiserationem Judicum excitabit.

ORATIO.

Quod unum Adolescenti optimo restabat in acerbissimo parentis amantissimi desiderio doloris solatium, ut ad persequendos impiæ cædis auctores auras omnes, ac studia converteret; id hodie novo atque

atque inaudito ſcelere non ſuſtulerunt modo homines perditiſſimi, ſed recens adhuc, ac cruentum miſerabiliter vulnus inſanabili plaga ulcerarunt.

Accuſatur enimvero, & in veſtrum judicium Roſcius adducitur; compeſcere cogitur pias lacrymas, quibus filius optimus parenti optimo parentabat; & quam nefariis interfectoribus vindictam meditabatur, eandem a ſe ipſo jubetur propulſare. Adeo nullum furori ſuo ponunt modum, quos Roſcius adverſarios patitur; niſi adoleſcentem miſerum, quem erepto patre luctu perdiderunt, eundem incredibili accuſationis genere exaniment.

Quid agam, Judices? quid loquar? an diluendam ſerio accuſationem illam aggrediar, quæ per ſe ſatis ipſa refellitur? ſcilicet ullam inveniat apud vos fidem, quod illi mentiuntur turpiter; aut erit veſtrum quispiam, qui ſibi perſuadeat interfectum a Roſcio parentem ſuum? Tam parum vobis notus eſſet adoleſcens ſuaviſſimus, ut vel leviſſimam ſceleris tanti ſuſpicionem in eum cadere poſſe putaretis?

At enim inclamantes audio ipſius adverſarios. Eadem ipſa nocte, qua peremptus eſt Roſcii pater, inquiunt, inventus filius patris in cubiculo altum dormiens. Egregium enimvero judices, & ad faciendam fidem comparatum belle argumentum Roſcius occiſi patris in cubiculo dormiebat. (*Repugnantia ab Adjunctis*) Ecquis ex vobis, judices, qui vel ex hoc uno, quod firmiſſimum ponunt accuſatores contentionis iniquæ fundamentum, ſuſpicione ſceleris miſerum adoleſcentem non liberet? quis ſtatim non perſpiciat, conflatam hanc eſſe malevolorum invidia ad labefactandam innocentiam Roſcii calumniam? Non viderunt illi ſcilicet delatores minime mali, hac ipſa parte ruere accuſationem, qua fulciendam eandem eſſe arbitrabantur?

Agite porro, judices æquiſſimi, putatis quemquam, cum omnia divina, atque humana jura ſcelere nefario polluiſſet, ſomnum ſtatim capere potuiſſe? creditis, licuiſſe huic ſine cura quieſcere, qui ne ſpirare quidem ſine metu ſuſtinuiſſet? Etenim ſua quemque fraus, ſuus error maxime perturbat: ſuum quemque ſcelus exagitat, amentiaque afficit; ſuæ malæ cogitationes, conſcientiaque animum terrent; atque illud ſolet primum eſſe nocentis ſupplicium, ut horrificis admiſſi ſceleris imaginibus torqueatur. Ita ſe res habet, judices, magnam vim, magnam neceſſitatem, magnam religionem poſſidet paternus præſertim ſanguis; ex quo ſi qua macula concepta eſt, non modo elui non poſſit, verum uſque permanet ad animum, ut ſummus furor, atque amentia conſequantur. Hæ ſunt impiis aſſiduæ domeſticæque furiæ, quæ dies noctesque parentum pœnas a conſceleratiſſimis filiis repetunt.

Hinc Oreſtes ille, quem patris ulciſcendi cauſa ita ſumpſiſſe legimus de matre ſupplicium, ut Deorum immortalium monitis, atque oraculis id feciſſe dicatur, perpetuis tamen agitabatur furiis, quæ nec quieſcere usquam miſerum paterentur; quod ne pius quidem ſine ſcelere eſſe potuiſſet. Interim Roſcius nulla impulſus ad interficiendum patrem contumelia, nullo parentis odio provocatus, in recenti memoria peracti ſceleris, conſperſis adhuc, ac cruentis ſanguine paterno manibus, tam ſecurus debitæ parricidii vindictæ, tam quietus perſtitiſſet, ut alto demergi ſomno potuiſſet?

(*Repugnantia a Cauſis.*) Atenim quid his immoror diutius, judices? jam ſenſiſtis inflictam optimo adoleſcenti calumniam: jam illatam ſceleris nefandi labem tacitis ſuffragiis depuliſtis. Notus vobis nimirum Roſcii animus, ſpectata primis ab annis ſuaviſſima juvenis indoles, & tenerrimus in optimum parentem amor; qui non modo tanti ſceleris ſocietatem

tatem non admittit, sed etiam vel leviſſimam ſuſpicionis umbram amolitur. Scilicet Roſcius parentem occidiſſet, quem amabat tantum, & a quo viciſſim tantopere amabatur? O ſi loqui poſſet infelix Roſcius! ſi redire rurſum in hanc lucem, quo ſenſu doloris ſummo capitis in diſcrimine poſitum ſua cauſa videret eum, quem non tam ipſa communio ſanguinis, quam eximia ſpectatæ pietatis officia, & ſingularis quædam in parentem charitas amabilem efficiebant.

Sed redeat vobis in memoriam, Judices, qualis ab ipſo ineuntis ætatis exordio Roſcius extiterit; hæc enim ipſa maleficii, quod irrogatur ipſi, magnitudo facit, ut niſi adoleſcentis in vita offendantur expreſſa parricidii veſtigia, res profecto tanta, tam ſceleſta, tam atrox, tam nefaria credi non poſſit. Proferatur ergo neceſſe eſt turpis adoleſcentia, omnibus flagitiis vitæ inquinata, ſumptus effuſi cum probro, ac dedecore, prorupta audacia, ſumma temeritas, quæ ab inſania non abhorreat. Accedat huc oportet odium parentis, animadverſionis paternæ metus, amici improbi, ſervi conſcii, tempus idoneum, locus opportune captus ad eam rem, pene dicam, reſperſas manus ſanguine paterno judices videant oportet, ſi tantum facinus credituri ſint.

(*Repugnantia ab Effectis.*) Vos, vos appello, Accuſatores nefarii, & tam inauditæ calumniæ nequiſſimi artifices; edite nobis, excogitate, fingite etiam, ſi poteſtis, aliquod in tota Roſcii adoleſcentia flagitium, per quod, quaſi per gradus, ad iſtam, quam imputatis ipſi, impietatem aſcenderit. Nemo repente fit peſſimus, ſed in minimis noxis, & levioribus peccatis exercitatum eſſe quempiam oportet, antequam in extrema ſcelera prorumpat; vos mihi eripitis, quod vitiorum omnium extremum eſt, relinquitis illa, quibus remotis hoc ipſum eſſe non poteſt. Nulla culpanda familiaritas, non amor, non

riſus, non convivia, non levitas animi ulla oſtenditur, & cum ea non reperiantur, quæ ſceleris umbram habent, in eo ſummum furorem, atque impietatis cumulum reperire poſſe inſulſiſſimi accuſatores mentiuntur.

Videte ergo, judices, quo tandem animo in hac cauſa vos eſſe oporteat. Veſtris in manibus adoleſcentis miſeri ſalus poſita eſt. Videtis teſtes innocentiæ lacrymas, auditis ſuſpiria, acerbiſſimum, quo jam exanimatus pœne eſt infelix Roſcius, luctum intuemini, ah utinam vel hoc pretio redimere parentis vitam liceret! utinam effuſione ſanguinis eum ab interitu revocare poſſet! Hoc ergo date miſero adoleſcenti ſolatium, ut cum parente optimo, etiam boni nominis famam, quod unum bonum ſupereſt, amiſiſſe per vos non videatur.

ALIA EXERCITATIO.

Religio Chriſtiana per univerſum orbem propagata, magnum miraculum.

Locus a Repugnantibus.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Dicet Orator, felix illud fuiſſe Religionis fatum, ut cum tam multa propagationi ejuſdem obſiſtere viderentur, tamen longe, lateque diſſeminata ſit.

Confirmationem petet 1. a Repugnantibus effectis, Religio Chriſtiana multa præcipit, quæ ſunt naturæ contraria, puta, abjicere ſe infra cæteros, cupiditates domare, colere paupertatem, oblviſci injurias, inimicos diligere, &c.

2. A Cauſis Repugnantibus. An adhibitus ad id operis Tullius aliquis, qui eloquentia, an Philoſo-

ſophus, qui argumentorum momentis, an Imperator, qui potentiſſimo inſtructus exercitu Religionem illam colendam eſſe perſuaderet, aut ad eandem amplectendam cogeret, &c. Id perfecere viliſſimi homunciones, piſcatores duodecim, &c.

3. Ab Adjunctis Repugnantibus, reſiſtentibus ſcilicet populis, qui falſis addicti jam pridem eſſent Numinibus, vetantibus Imperatoribus, & vim tormentorum omnium adhibentibus, ne Religio nova induceretur.

Denique veram cauſam afferet, potentiam nimirum divinam, qua inſtructi duodecim homines, rebus alioquin humanis deſtituti, difficultates omnes ſuperavere.

Concludet exclamando: o miraculum! &c.

ORATIO.

Quam felici Religionis Chriſtianæ fato fieri dicam, ut, quæ evellendis ex hominum animis priſcis erroribus, & depravatis longo uſu moribus amandandis nata videbatur; ea tamen in orbem terrarum univerſum ſic diſſeminata, ac propagata ſit, nulla ut regio quantumvis recondita, ſuaviſſimo divinæ illius lucis ſplendore caruerit.

(*Repugnantia ab Effectis*) Agite enimvero; quot, & quantas habuit Religio Chriſtiana ſuperandas difficultates, quot infirmanda corruptæ naturæ præjudicia, antequam fidem apud mortalium animos aliquam inveniret? Illa compellebat homines abjicere ſe infra cæteros; at ii parati ſemper aſſurgere, ſubjacere nemini, omnibus ſuperiores eſſe volunt. Illa coërcere libidines, cupiditates frœnare, animo dominari præcipiebat; at ii cupiditatibus liberius indulgent, & nullo temperari eas frœno patiuntur. Illa diſtribuere facultates egentibus, diligere paupertatis incommoda admonebat; at ii cu-

mulandis opibus inhiant, summamque in divitiarum possessione felicitatem esse positam arbitrantur.

Quid cætera appellem Religionis illius quot documenta, tot obstacula? condonare injurias, inimicos diligere; lacessitum silere, bene precari maledicentibus, contumeliis affectum beneficia rependere: a quibus quantum hominum indoles abhorreat, testes ipsi sumus, qui præceptionibus iisdem jam dudum imbuti, vix, ac ne vix quidem in iis exequendis dociles, atque obsequentes invenimur.

(*Repugnantia a causis.*) Verum quibus tandem artibus adducti sunt homines, ut Religionem naturæ tam adversam, tam repugnantem moribus amplecterentur? an adhibitus Tullius aliquis, qui sermonis elegantia demulceret animos, & eloquentiæ vi Religionis dignitatem extolleret? an Philosophus, qui rationum & argumentorum pondere suscipiendæ illius necessitatem demonstraret? an Imperator potentissimus, qui armorum metu cogeret populos, & extrema quæque contumacibus minaretur? Nullam, mihi credite, ex ista laude partem sibi vindicant, vel Orator, vel Philosophus, vel Imperator; totum illud, quantum quantum est, aggressi sunt duodecim vilissimi homunciones, qui fame morerentur, nisi pisciculos caperent, rudes illiterati, contemptibiles, ignoti. Et tamen, quis credat? opus tam arduum, tam difficile, tam humanis impar viribus perfecere, quod neque Eloquentiæ subsidiis Oratores, neque argumentorum momentis Philosophi, neque Imperatores numerosissimis exercitibus non dicam exequi, sed ne tentare quidem ausi fuissent.

(*Repugnantia ab Adjunctis.*) Quanquam ne quis existimet sic invectam in orbem terrarum ab istis hominibus Christianam Religionem, ut conspirantibus in unum animis excepta sit. Imo tanto infensiores ha-

habuit adverſarios quanto graviores leges imponebat. Obſtitere populi, quibus, dum inanem falſorum Numinum cultum proſcriberet, interdictum volebat, quidquid in deliciis, atque in amoribus aliquando habuiſſent. Obſtitere Principes, quorum diſſolutos, & omni flagitiorum genere inquinatos mores arguebat. Obſtitere, quantum erat in ipſis, Romani Imperatores, ne fidem obtineret illa Religio, quæ retundebat faſtum ipſorum, atque ſuperbiam, quæ effrœnatam dominandi libidinem intra juſtos limites coercebat. Quas porro illi artes, quas non admovere machinas, ut ſerpentem, manantemque latius invitis ipſis, ac repugnantibus Religionem Chriſtianam reprimerent, & ſuo in ortu penitus extinguerent? Quid hic referam equuleos, flagella, rotas, cruces, ferventia liquati plumbi balnea, ardentes craticulas, incenſos rogos, & alia id generis crudeliſſima ſupplicia, in quibus Neronum furor, Diocletianorum, ac Caligularum immanitas triumphabat. Quid eloquar blanditias, promiſſa, divitiarum voluptatumque illecebras, quibus vires frangere, enervare animos, eorumque debilitare conſtantiam pertentarunt, quos aperta vi ſuperare non potuerant. Verum neque blandis deliciarum irritamentis emolliti, neque ſuppliciorum infracti terroribus Piſcatores illi duodecim obſtacula quæque fortiter devicere; & pugnantibus nequicquam contra ipſos rebus, ut ſic loquar, univerſis, Chriſtianam ubique terrarum Religionem ſtabiliere.

Atenim ſic deſtituti præſidiis unde vim roboris tantam hauſere? Repetamus altius prodigiorum tam inſolentium magnitudinem. Aderat nimirum ipſis e cœlo Deus, cujus cauſam agebant in terris; hinc periculis omnibus confidentia illa ſuperior, hinc ex ipſis difficultatibus, rerumque anguſtiis fortitudo animi major creſcebat. Quid enim divinæ potentiæ, qua

freti tam ardua, tamque inaudita moliebantur, resistere valeat? quid hominum consilia contra supremam voluntatem potuissent? O vim divinæ potentiæ admirabilem! O miraculum nulla temporum memoria conticescendum.

CAPUT IX.

Locus ab Adjunctis.

Frequentissimus est hujus Loci usus, & Oratori maxime necessarius, cum nulla pars sit Orationis, cujuscunque generis illa sit, cui non inserviat.

Quid sunt Adjuncta?

℞. Sunt ea, quæ cum re, de qua agitur, non necessario quidem, sed probabiliter cohærent.

Quot sunt Adjunctorum genera?

℞. Tria: Præcedentia, quæ rem præcedunt; Comitantia, quæ rem comitantur; Consequentia, quæ consequuntur.

Quid sunt Adjuncta Præcedentia?

℞. Causa, concilia, injuriæ illatæ, vel acceptæ, consuetudo, minæ, susceptum iter, omnis denique institutus ad rem apparatus.

Habes exemplum in Oratione pro Sylla n. 52. ubi ab Adjunctis præcedentibus probat, ipsum cum Catilina non conjurasse. *Nam quis est igitur, qui tum dicat in campum adspirasse Syllam? atqui si tum se cum Catilina societate sceleris conjunxerat, cur ab eo discedebat? cur cum Antonio non erat? cur in pari causa non paria reperiuntur signa criminis.... hoc tempore cum maxime arderet conjuratio, cum Catilina egrederetur ad exercitum; Cassius incendiis, Cethegus cædi præponeretur, Lentulus in urbe relinqueretur; Antonio, ut occuparet Etruriam, præscriberetur; cum omnia ordinarentur, in*

stitue-

ſtituerentur, pararentur? ubi fuit Sylla, Corneli? num Romæ? imo longe abfuit. Num in iis regionibus, quo ſe Catilina referebat? multo etiam longius &c.

Et pro Milone n. 51. *Video adhuc conſtare omnia, Judices, Miloni etiam utile fuiſſe Clodium vivere? illi ad ea, quæ concupierat, optatiſſimum interitum Milonis fuiſſe, odium illius in hunc acerbiſſimum, in illum hujus nullum; conſuetudinem illius perpetuam in vi inferenda, hujus tantum in repellenda. ...* Ex his Antecedentibus probat, Clodium fuiſſe inſidiatorem.

Et pro Muræna n. 13. probat ſaltatorem non fuiſſe Murænam, quia in eo non reperiuntur ea omnia, quæ ſaltationem vulgo antecedunt; qualia ſunt, intemperantia, convivium intempeſtivum, & aliæ id genus deliciæ, quarum extrema eſt ſaltatio.

Quænam ſunt Adjuncta Comitantia?

℞. Ad ſeptem genera vulgo revocantur, quæ hoc verſiculo continentur:

Quis, Quid, Ubi, Quibus Auxiliis,
Cur, Quomodo, Quando.

Habes illuſtre comitantium Adjunctorum exemplum pro Milone n. 54. *Si hæc non geſta audiretis, ſed picta videretis, tamen appareret, uter eſſet inſidiator, uter nihil cogitaret mali,* (Quid) *cum alter veheretur in rheda pennulatus, una ſederet uxor; quid horum non impeditiſſimum, veſtitus, an vehiculum* (Quis) *an comes? quid minus promptum ad pugnam, cum pennula irretitus, rheda impeditus, uxore pœne conſtrictus eſſet? Videte nunc illum* (Quando) *primum egredientem e villa ſubito; cur veſperi?* (Cur) *Quid neceſſe eſt? qui convenit præſertim id temporis? Divertit in villam Pompeji, Pompejum ut videret?* (Quibus auxiliis) *Sciebat in Alſienſi eſſe, villam ut perſpiceret? millies in ea fuerat. Quid ergo erat moræ, & tergiverſationis? dum hic veniret, locum relinquere noluit. Age nunc iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparate.* (Quomodo) *Semper*

per ille antea cum uxore, tum sine ea, nunquam non in rheda, tum in equo! Comites Graculi, quocumque ibat, etiam cum in castra Etrusca properabat; tum nugarum in comitatu nihil. Milo, qui nunquam, tum casu pueros symphoniacos uxoris ducebat, & ancillarum greges? ille, qui semper secum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem, nisi ut virum a viro lectum diceres. Cur igitur victus est? (Ubi) *quia non semper viator a latrone, nonnunquam etiam latro a viatore occiditur: quia, quanquam paratus in imparatos Clodius, tamen mulier inciderat in viros....* Habes præcedente numero 53. circumstantias Loci. *Videamus nunc, quod caput est, locus ad insidias ille ipse, ubi congressi sunt, utri tandem fuerit aptior, &c.*

Quænam sunt Adjuncta Consequentia?

℞. Sunt ea, quæ rem gestam subsequuntur; ut pallor, rubor, incessus titubans, frequens anhelitus, reprehensio publica, hæsitatio, exhaustum patrimonium, morbi, gladius cruentus, clades &c.

Habes egregium exemplum Adjunctorum subsequentium pro Milone n. 61. *Quod si nondum satis cernitis, cum res ipsa tot, tam claris argumentis luceat, pura mente, atque integra Milonem, nullo scelere imbutum, nullo metu perterritum, nulla conscientia exanimatum Romam revertisse; recordamini per Deos immortales, quæ fuerit celeritas reditus ejus, qui ingressus in forum ardente Curia; quæ magnitudo animi, qui vultus, quæ oratio? Neque vero se Populo solum, sed Senatui tradidit, neque Senatui modo, sed etiam publicis præsidiis & armis; neque iis tantum, verum etiam ejus potestati, cui Senatus totam Remp. omnem Italiæ pubem, cuncta Populi Romani arma commiserat; cui se nunquam profecto tradidisset, nisi causa sua confideret, præsertim omnia audienti, magna metuenti, multa suspicanti, nonnulla credenti. Magna vis est conscientiæ, Judices, & magna in utramque partem, ut neque timeant*

meant

meant, qui nihil commiserint, & pœnam semper ante oculos versari putent, qui peccarint.

Et pro Flacco n. 99. *Cum tabella vobis dabitur, judices; non de Flacco dabitur solum, dabitur de ducibus, auctoribusque conservandæ civitatis: dabitur de omnibus bonis civibus: dabitur de vobismet ipsis; dabitur de liberis, dabitur de vita, de patria, de communi salute. Non judicatis in hac causa de exteris nationibus, non de sociis; de vobis, ac de vestra Republica judicatis.*

Idem Philippica septima pœne tota negat, Antonium admittendum esse in civitatem, idque probat ex iis malis, quæ secum importaturus in urbem esset.

Et pro Milone n. 78. recenset pericula, quæ Reip. imminebant, si Clodius a Milone interfectus non fuisset. *Mandate hoc memoriæ, Judices: spero multa vos liberosque vestros in Repub. bona esse visuros: in his singulis ita semper existimabitis, vivo P. Clodio nihil horum vos visuros fuisse. In spem maximam, & quemadmodum confido, verissimam adducti sumus, hunc ipsum annum, hoc summo viro Consule, concussa hominum licentia, cupiditatibus fractis, legibus, & judiciis constitutis salutarem civitati fore. Num quis igitur est tam demens, qui hoc P. Clodio vivo contingere potuisse arbitretur? Quid? ea, quæ tenetis privata, atque vestra dominante homine furioso, quod jus perpetuæ possessionis habere potuissent? &c.*

Quis est Adjunctorum usus?

℞. Frequentissimus est quam qui maxime; præsertim tamen valet ad laudem, ac vituperium, item ad describendum, & narrandum. Etiam in exquirenda intentione, formandisque conjecturis plurimum potest. Pro Rosc. Amer. n. 85. *Hunc quæsitorem, ac judicem fugiebant, atque horrebant ii, quibus periculum creabatur, ideo quod tametsi veritatis erat amicus, tamen natura non tam propensus ad misericordiam, quam implicatus ad severitatem videbatur.*

Quo

Quomodo amplificandus, & ornandus hic Locus?

℞. Primo expendendum eſt, quid uniuscujusque circumſtantiæ nomine intelligatur. 2. Conſulendus eſt Cicero, & ad ejus imitationem recurrendum. Atque ut diligentior habeatur Adjunctorum notio, ſingula explicabimus, & petitis ex Cicerone exemplis illuſtrabimus.

Quis. Perſonam ſignificat, in qua ſpectare oportet affectiones animi varias, amorem, iram, artes, virtutes, puta, juſtitiam, prudentiam, fortitudinem &c. Item vitia: v.g. avaritiam, ambitionem, iracundiam, & reliquas animi labes. Præterea in perſona, de qua agitur, attendenda figura corporis, deformitas, pulchritudo, fortunæ, ſive bona externa, nomen, genus, conditio vitæ.

Adjuncta Perſonarum tractat Cicero Ver. 7. n. 143. In „ externorum hominum, & maleficorum ſcele„ ratorumque, in prædonum hoſtiumque cuſto„ dias, tu tantum numerum civium Rom. inclu„ dere auſus es? Nunquamne tibi judicii, nun„ quam concionis, nunquam hujus tantæ fre„ quentiæ, quæ nunc animo te iniquiſſimo infeſtiſſimo„ que intuetur, venit in mentem? Nunquam tibi Po„ puli Rom. abſentis dignitas, nunquam ſpecies ipſa „ hujuscemodi multitudinis in oculis, animoque ver„ ſata eſt? Nunquam te in horum conſpectum reditu„ rum, nunquam in forum Populi Rom. venturum, nun„ quam ſub legum, & judiciorum poteſtatem caſurum „ eſſe putaſti? At quæ erat iſta libido crudelitatis ex„ ercendæ? quæ tot ſcelerum ſuſcipiendorum cauſa? „ Nulla, judices, præter prædandi novam ſingularem„ que rationem."

Et n. 147. *Videtis cives Romanos gregatim conjectos in latomias, videtis indigniſſimo in loco coacervatam multitudinem veſtrorum civium. Quærite nunc veſtigia, quibus exitus illorum ex illo loco compareant, nulla ſunt, &c.* Idem perſequitur n. 148. & 149.

Ita defendit Roſcium Amer. n. 39. & ab Adjunctis per-

personæ probat non fuisse ab eo patrem occisum. „ Pa-
„ trem occidit Sext. Roscius? qui homo? Adolescentu-
„ lus corruptus, & ab hominibus nequam inductus an-
„ nos natus magis quadraginta? Vetus videlicet sica-
„ rius: homo audax, & sæpe in cæde versatus? At hoc
„ ab accusatore ne dici quidem audistis. Luxuries igi-
„ tur hominem nimirum & æris alieni magnitudo, &
„ indomitæ animi cupiditates ad hoc scelus impule-
„ runt? de luxuria purgavit Erutius, cum dixit, hunc
„ ne convivio quidem ullo fere interfuisse: nihil au-
„ tem unquam debuit. Cupiditates porro, quæ pos-
„ sunt esse in eo, qui ut ipse accusator objecit, ruri sem-
„ per habitarit, & in agro excolendo vixerit, quæ vita
„ maxime disjuncta a cupiditate, & cum officio con-
„ juncta. "

Et pro Dejotaro n. 26. probat eum non saltasse senem, qui puer gravissimus, & severissimus fuerat.

Pro Cœlio n. 42. excusat liberiorem consuetudinem a persona Cœlii, cujus adolescentiæ multa ignosci oportebat.

Pro Comœdo n. 20. Hominem defendit ex Adjunctis personæ, quibus Chæream fraudulentum probat, & ab eo deceptum Roscium ostendit.

Catilinaria 3. n. 13. ab Adjunctis personarum conjuratos sceleris reos arguit. *Ac mihi quidem, Quirites, cum illa certissima sunt visa argumenta, atque indicia sceleris, tabellæ, signa, manus, denique uniuscujusque confessio: tum multo illa certiora, color, oculi, vultus, taciturnitas. Sic enim obstupuerant, sic terram intuebantur sic furtim nonnunquam inter se aspiciebant, ut non jam ab aliis judicari, sed ipsi a se viderentur.*

Et Catilinaria 2. n. 5. Conjuratorum vim, & copias a vilitate personarum elevat, ac deprimit, eosdem describit n. 10. & 18.

Verrina 7. n. 139. flagitium Verris exaggerat a dignitate civium Romanorum, quos virgis cædi cruentum in morem jusserat.

Phi-

Philip. 3. a n. 28. ad bellum ſuadet in Antonium ab Adjunctis perſonæ ipſius Antonii, cujus mores, ac vitia deſcribit.

Quid. Negotium ipſum, vel rem, de qua agitur, explicat.

Habes exemplum illius Adjuncti Verrina 7. n. 148. ubi crudelitatem Verris in cives Romanos exaggerat.
„ Si quis Rex, ſi qua civitas exterarum gentium, ſi
„ qua natio feciſſet aliquid in civem Rom. ejusmodi,
„ nonne publice vindicaremus; non bello perſequeremur? poſſemus hanc injuriam, ignominiamque nominis Romani inultam impunitamque dimittere? Quot
„ bella Majores noſtros, & quanta ſuſcepiſſe arbitramini, quod cives Rom. injuria affecti, quod naviculari retenti, quod mercatores ſpoliati dicerentur? At
„ ego retentos non queror; ſpoliatos ferendum puto:
„ mancipiis, mercibus ademptis in vincula conjectos
„ eſſe mercatores, & in vinculis cives Rom. necatos eſſe arguo, &c."

Et ibid. n. 166. „ Si tu apud Perſas, & in extrema
„ India deprehenſus, Verres, ad ſupplicium ducerere;
„ quid aliud clamitares, niſi te eſſe Civem Romanum?
„ &, ſi tibi ignoto apud ignotos, apud barbaros a ud
„ homines in extremis, atque ultimis gentibus poſitos
„ nobile & illuſtre apud omnes nomen tuæ civitatis
„ profuiſſet; ille, quisquis erat, quem tu in crucem
„ rapiebas; qui tibi eſſet ignotus, cum civem ſe Rom.
„ eſſe diceret, apud te Prætorem ſi non effugium, ne
„ moram quidem mortis, mentione atque uſurpatione civitatis aſſequi potuit.

Ubi. Differentia loci complectitur, & varias ſpecies; ut ſi profanus, ſi ſacer, ſi publicus, ſi privatus, ſi agreſtis, ſi urbanus.

Luculentum Adjuncti illius exemplum Philip. 2. n. 62. „ Sed hæc, quæ robuſtioris improbitatis ſunt, omittamus. Loquamur potius de iniquiſſimo genere levitatis. Tu iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiato-
„ ria

„ ris totius corporis firmitate tantum vini in Hyppiæ nu-
„ ptiis exhauseras, ut tibi necesse esset in conspectu
„ populi Rom. vomere postridie. O rem non modo vi-
„ su fœdam, sed etiam auditu! Si inter cœnam, in tuis
„ illis immanibus poculis hoc tibi accidisset, quis non
„ turpe duceret? in cœtu vero Populi Rom. negotium
„ publicum gerens, Magister Equitum, cui ructare tur-
„ pe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolen-
„ tibus gremium suum, & totum tribunal implevit.

Et n. 68. „ Tu ingredi domum illam ausus es? tu
„ illud sanctissimum limen intrare? tu illarum ædium
„ Diis Penatibus os importunissimum ostendere? quam
„ domum aliquandiu nemo aspicere poterat, nemo si-
„ ne lachrymis prætcrire, hac te in domo tamdiu di-
„ versari non pudet? in qua quamvis nihil sapias, tamen
„ nihil tibi potest esse jucundum. An tu illa vestibu-
„ la, rostra, spolia cum aspexisti, domum tuam te in-
„ troire putas? .... Me quidem miseret parietum isto-
„ rum, atque tectorum; quid enim unquam domus il-
„ la viderat nisi pudicum, nisi ex optimo more, &
„ sanctissima disciplina? Fuit enim ille vir, P. C.
„ (*Pompejus*) sicut scitis, cum foris clarus, tum domi
„ admirandus, neque rebus exteris magis laudandus,
„ quam institutis domesticis. Hujus in sedibus, pro
„ cubiculis stabula, pro tricliniis popinæ sunt!

Ejusdem compotationes, & luxum in domo Varronis, hominis abstinentissimi, exaggerat n. 104.

Et pro Milone n. 53. ex opportunitate loci, ex quo pugnabat Clodius, arguit Milonem fuisse insidiatorem.

Et ibid. n. 90. scelus Clodii, qui incenderat Curiam, a loci sanctitate amplificat? *Templum sanctitatis, amplitudinis, mentis, consilii publici, caput urbis, aram sociorum, portum omnium gentium, sedem ab universo Populo Rom. uni ordini concessam vidimus inflammari, exscindi, funestari!*

Et oratione 2. in Rullum n. 94. Campanos arrogantes, libidinibusque perditos a natura loci arguit.

Quibus Auxiliis, hoc eſt, quibus inſtrumentis, & præſidiis, an baculo, an gladio, an ſica? vel quibus miniſtris, auctoribus, adjutoribus?

Exemplum habes pro Milone in loco jam laudato, ubi tam Milonis, quam Clodii apparatum deſcribit. *Age nunc iter expediti latronis, &c.*

Et Philip. 2. n. 58. deſcribit apparatum, quo Antonius incedebat cum Mima ſua: „ Vehebatur in eſſedo „ Tribunus plebis, lictores laureati antecedebant, in- „ ter quos aperta lectica Mima portabatur, quam ex „ oppidis Municipales homines honeſti obviam neceſ- „ ſario prodeuntes, non noto illo & mimico nomine, „ ſed Volumniam conſalutabant. Sequebatur rheda „ cum lenonibus, comites nequiſſimi, rejecta mater „ amicam impuri filii tanquam nurum ſequebatur."

Adde Clodianam cædem, quæ Milonianа tota in eo Loco deſcribitur.

Cur, cauſam ſignificat maxime efficientem, & finalem, ut quo conſilio, qua ſpe, quo motu, &c.

Eo Loco Cicero utitur ad Milonis defenſionem n. 32. *Satis eſt quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua docere, magnam ei cauſam, magnam ſpem in Milonis morte propoſitam, magnas utilitates fuiſſe.*

Et ibidem n. 49. „ Age, ſi ita factum, quæ cauſa, „ cur Romam properaret? cur in noctem ſe conjiceret? „ quid afferebat feſtinationem? quod hæres erat? pri- „ mo erat nihil, cur properato opus eſſet. Deinde ſi „ quid eſſet, quid tandem erat, quod ea nocte con- „ ſequi poſſet, amitteret autem, ſi poſtridie Romam „ veniſſet? "

Quomodo, Totius rei geſtæ varios modos complectitur, ut ſi triumphus, ſi cædes, ſi ſacrificium narratur, ſtatim modus ipſe, & ratio ponitur ante oculos. Poteſt enim diverſa ratione triumphus decerni, & inſtitui, item & cædes.

Exemplum habes 7. Verrina n. 160. „ Ipſe inflam-
„ matus ſcelere, & furore in forum venit. Ardebant
„ oculi, toto ex ore crudelitas emicabat; expectabant
„ omnes, quo tandem progreſſurus, & quidnam actu-
„ rus eſſet, cum repente hominem prorripi, atque in
„ foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri
„ jubet. Clamabat ille miſer, ſe civem Rom. eſſe...
„ Cædebatur virgis in medio foro Meſſanæ Civis Ro-
„ manus, cum interea nullus gemitus, nulla vox alia
„ illius miſeri inter dolorem crepitumque plagarum
„ audiebatur, niſi hæc: Civis Rom. ſum, hac ſe com-
„ memoratione civitatis omnia verbera depulſurum,
„ cruciatumque a corpore dejecturum arbitrabatur.
„ Is non modo hoc non perfecit, ut virgarum vim de-
„ precaretur; ſed cum imploraret ſæpius, uſurparet-
„ que nomen civitatis, crux, crux, inquam, infeli-
„ ci & ærumnoſo, qui nunquam iſtam poteſtatem vi-
„ derat, comparabatur, &c."

Ad eum porro locum referuntur, quidquid tam de Hypotypoſi, quam de Ethopœia, in libro de Figuris diximus. Duæ enim iſtæ figuræ natæ ſunt ad rerum geſtarum rationem graphice deſcribendam.

Quando, Tempus ſignificat, quo aliquid ſit actum, an nocte? an pleno die, an æſtate, an hyeme, &c.

Pro Quintio n. 81. Nævium Tullius coarguit, probatque, ſeptuaginta paſſuum millia, aut eſſe biduo decurſa, aut Sext. Nævium compluribus diebus ante iniiſſe poſſeſſionem, quam poſtularet, ut ipſi bona poſſidere liceret.

Pro Lege Manilia n. 35. Pompeji victoriam commendat a celeritate: *Tantum bellum, tam diuturnum, tam longe lateque diſperſum, quo bello omnes gentes ac nationes premebantur, Cn. Pompejus extrema hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, media æſtate confecit.*

Pro Milone n. 49. „ Atque ut illi nocturnus ad urbem
„ adventus vitandus potius, quam expetendus fuit: ſic
„ Miloni, cum inſidiator eſſet, ſi illum ad urbem noctu

„ acceſſurum ſciebat, ſubſiſtendum, atque expectan-
„ dum fuit. Noctu, invidioſo & pleno latronem in lo-
„ co occidiſſet, nemo ei neganti non crediдiſſet, quem
„ omnes ſalvum eſſe, etiam confitentem volunt. Su-
„ ſtinuiſſet hoc crimen primum ipſe ille latronum occul-
„ tator, & receptator locus, dum neque muta ſolitudo
„ indicaſſet, neque cæca nox oſtendiſſet Milonem."

EXERCITATIO.

Goliath immanis Gigas a juniore Davide pro-ſtratus.

Locus ab Adjunctis Comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. An ille eſt tam timendus hoſtis populo Iſraë-litico?

Quid. Deſcribetur infra cadaver, immanis truncus avulſo capite, ſpirantes adhuc minas oculi, &c.

Ubi. Invitabit Orator Philiſtæos, ut propioribus oculis aſpiciant Imperatorem ſuum, tingentem ſuo ſanguine terram illam, in qua laurearum ſegetem metere cogitabat.

Quibus Auxiliis. Tractabit locum illum per Suſten-tationem. An exercitus totus in hominem irruit? an bellator aliquis egregius illum oppreſſit? an Saul ipſe? hoc perfecit adoleſcentulus.

Cur. Sic mortalium faſtus reprimit DEUS, ſic amat hoſtes ſuos levibus inſtrumentis profligare, ne, &c.

Quomodo. Non percutit ſemper DEUS nocentes fulmine, non ferrum adhibet, aut faces, &c. Erit poſteris documentum proſtratus bellator funda, & lapide.

Quando. Hortabitur Iſraëlitas, ut agant gratias DEO, cujus in extremo rerum ſuarum diſcrimine a-micam manum ſenſerint.

ORA-

ORATIO.

Quid video? quale se meis oculis offert spectaculum! Hiccine est immanis Gigas, Israëlitico populo tam timendus hostis? (*Quis*) quem aggredi nemo sustinuit, nemo provocantem ad pugnam ausus est opperiri; qui solus magni instar exercitus haberi poterat; cujus vel ad aspectum fortissimi bellatores expavescebant; tantum animi ferocitate, virium præstantia, corporis immanitate cæteris mortalibus prævalebat. Proh! quam mutatus a semetipso, quam dissimilis dissolvitur.

(*Quid*) En jacet informe cadaver, extenditur truncus ingens, & avulsum humeris caput suo natat in sanguine. Frustra resides iras spirant adhuc oculi, & in torva fronte prioris audaciæ vestigia deprehendas; silet lingua procax in omne tempus, & lumina in æternam noctem clauduntur.

Adeste Philistæi, quotquot estis, tanto præsidio, dum viveret, tumidi nimium, & insolentes, accedite propius; aspicite curiosis oculis vestrum Imperatorem. Ecce terram illam suo inficit sanguine, quam inaccessam fore, & ab armis nostris intactam confidebatis: (*Ubi*) hic dedecoris, & opprobrii multa vobis seges exurgit, ubi laurearum, ac palmarum messem amplam exspectabatis.

At quis prostravit tam terribilem, tam metuendum bellatorem? quis spes cum eo vestras afflixit? quis illatam toti populo, ipsique Deo injuriam vindicavit? (*Quibus Auxiliis.*) An irrumpens in eum universus exercitus sua hominem unum multitudine oppressit? an selectus ex omni populo vir aliquis fortissimus formidandum Gigantem aggressus est? an ipse Saul tot palmis, & partis toties de Philistæa gente victoriis conspicuus tumidos viri insolentis fastus repressit? Exspectate dignius aliquod ad-

admiratione facinus, & prædicandum posteris miraculum suscipite. Rem peregit pastor imbellis; rudis, & imperitus belli adolescentulus, & tractandis armis nondum idoneus.

(*Cur*) Sic mortalium superbiam contundis o Deus! ac ne quid suo confisus robore, & solertia ferox insolescat; ne dei iram tibi rei bene feliciterque gestæ gloriam audeat sibi vindicare; quos adversarios experiris, quos plectere pro tua æquitate statuisti, eosdem a vas levibus quibusque instrumentis profligare.

(*Quomodo*) Neque vero fulmine semper nocentes feris & dejicis superbos; non adhibes ferrum, & facem ad vindicandas hominum injurias. Erit in omne tempus salubre mortalibus documentum immanis ille Colossus funda prostratus, & lapide, quid valeas, quam frustra tibi genus hominum illudat; quam sit inutile, ac supervacaneum, quidquid contra voluntatem tuam struit, ac molitur.

(*Quando*) Vos vero dilectus supremo Numini, & amabilis populus, plaudite Israëlitæ, & immortales liberatori vestro gratias persolvite. Sic ille vestræ saluti consulit, sic opitulatur suis, & in extremo rerum discrimine, cum spes affulget nulla, cum retro fluere ac desperata prorsus esse cuncta diceres acerrimum se defensorem, ac præsentissimum vindicem exhibet.

ALIA EXERCITATIO.

Trajectus a Gallis Rhenus inspectante, & obsistente in adversa ripa hostium exercitu.

Ab iisdem Adjunctis comitantibus.

SYNOPSIS.

Quis. Exord. a laudatione gentis Gallicæ, cui nihil dicet esse impossibile, quantumvis plenum periculis videri possit.

Quid.

Quid. Deſcribet objectas Gallicæ virtuti moras. Non foſſæ, non paludes, non propugnacula hoſtium manibus extructa, ſed flumen rapidiſſimum, & altiſſimum natura ſua Gallorum impetus retardabat.

Quibus auxiliis, & Quomodo. Dicet Orator, Gallos non conſtruxiſſe pontem exemplo Xerxis; non derivaſſe flumen, ut fecerat olim Cyrus, non comparaſſe navigia, ſed ingreſſos flumen ipſum, & rapidiſſimas aquas equo trajeciſſe, in quibus ſtare pontium ſtructura non potuiſſet.

Ubi, & Quando. Deſcribet expertes formidinis Gallorum animos mediis in periculis, ſtantes adverſa in ripa hoſtes, & tormenta omnia in Gallos explodentes.

Cur. Oſtendet uno comparandæ gloriæ, & oſtentandæ fortitudinis deſiderio impulſos ad tentandam tanti periculi aleam.

Concludet extollendo, prodigium illud vix ullam apud poſteros fidem inventurum.

ORATIO.

Ne pigeat revocare in memoriam illuſtriſſimum Gallicæ fortitudinis ſpecimen, & facinus omnium linguis, ac ſermonibus decantatum toties, etiam poſt longum tempus retractare. (*Quis*) Crederent unquam poſteri, quod dicturi ſumus; & rei tam fidelibus monumentis conſignatæ fidem adjungerent, niſi jam diu eam obtinerent Galli apud univerſos populos famam, nihil ut ſit tam arduum, quod non aggrediantur, nihil tam plenum periculis, quod non ultro ſubeant, nihil tam inexpugnabile, quod vincere non ſoleant, ac ſuperare.

(*Quid*) At quantum illud fuit, quamque ad admirationem Galli viſi ſunt, neque oppoſitis ab ea potentiſſimis obicibus potuit virtus eorum invicta retar-

tardari. Vidit enimvero noster exercitus objectam sibi non fossæ non muri, non propugnaculi, non paludis moram, aut quidvis aliud inusitati operis repagulum, quod hominum manus fabricaverant, sed altissimi rapidissimique fluminis alveum. Rhenum uno verbo, quem non tum muniti undique aggeres, propugnacula, insulæ tuerentur, quamvis aquarum immensa & nusquam hactenus pertentata defenderet: vidit, inquam, neque has sibi vias insuperabiles putavit.

(*Quibus auxiliis*, & *Quomodo.*) Tamen non contabulavit fluvium, ut Xerxes, aut Cæsar; non derivavit, ut Cyrus; non adhibuit navigia, ut mos est bellorum, Marisque communis; sed immensos aquarum vortices, illud pelagus securus eques ingreditur, pedem figit, ubi stare pontium structura non potuisset, aquas ambulat, quas navigiis transmittere periculosum fuisset.

(*Ubi*, & *Quando*) Quod si fecisset unus aliquis in tanto exercitu, si imminentis hostis contemptor in adversam ripam evasisset, hominis industriam, fortitudinem miraremur. Nunc autem trajecisse turmas integras, inspiciente hoste, ripam insidente, tormentis, jaculis, telis omnibus ingruente non repulsas fuisse, non territas: sed in hostium arces intonuisse, ex inferiore loco irruisse in propugnacula, obsistentes, ac repugnantes trucidasse, mactasse, occidisse: id si admirabile quiddam ac prodigiosum non dicimus, vestram fidem! quid deinceps a nobis in miraculorum numero reponetur?

(*Cur*) Neque vero hæc patrata quis putet a Gallis aut periculi metu, quod instaret, aut potiundæ spe prædæ, quam ambirent, aut propagandi longius imperii gratia, quod interpositi fluminis repagulum arctius coërceret; fuerint illa priscis Heroibus virtutis incitamenta. Hæc una genti Gallicæ merces proposita, unum hoc erit tantæ fortitudinis

præ-

præmium, si nova quædam fiat ad comparatam jam laudem accessio, & inusitatum antea invicti roboris exemplum futuris ætatibus ostentetur.

Gaudeat ergo parta tam insigni facinore gloria, & apud seros nepotes eam, quam meruit fortitudinis invictæ laudem, sibi gratuletur.

EXERCITATIO.

Vitellii in Senatu Oratio, qua Pisonem illatæ Germanico mortis reum accusat.

Locus ab Adjunctis, Antecedentibus, & Consequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non venire se, aut communi, aut proprio inflatum odio ad Pisonem accusandum.

Propositio. Deferre se ad Senatum extrema morientis Germanici verba, quibus ipsorum æquitatem adversus interfectorem suum flagitabat; quod unum etsi sufficeret ad probandam accusationem, multa alia ad eandem confirmandam concurrere.

Confirmatio. Petetur ex duplici capite. I. Ab Adjunctis antecedentibus, & ab odio Pisonis in Germanicum, quod probabit tam a publica oratione, quam habuerat Piso in Germanicum Athenis, quam a privatis sermonibus, in quibus carpere Germanicum affectabat.

2. A corrupta militia in Syria, suffectis fortissimorum Centurionum in locum ignavis militibus, quos ea ratione conciliatos in Germanicum incitaverat.

3. Amissis frequenter exploratoribus, dum Germani-

manicus ægrotaret, qui morbi, & porrecti veneni eventum nunciarent.

Deinde idem arguet ex Adjunctis consequentibus & 1. a ludis, & sacrificiis, & aliis lætitiæ signis, quæ Piso post Germanici mortem ediderat, quem locum tractabit per Antitheses, comparando Pisonis gaudium cum publico Romæ, civitatum, totius exercitus mœrore.

2. Ab alba veste, quam Plancina Pisonis conjux induerat, atra, quam gerebat, deposita.

3. Ab oppugnata Agrippinæ classe, quæ Germanici cineres cum universa ejus familia veheret. Non habuit satis Piso, tollere Germanicum de medio, nisi totam ejus familiam perderet, quasi vero speravisset defuturos accusatores, si spem Gentis inclytæ totam excidisset.

4 Ab absentia Pisonis, qui venire Romam jussus ad purgandum illatum crimen abnuerat obsequi.

Denique ab ornata Pisonis domo, quam, ut judices subire velint, sceleris vestigia deprehensuri, hortabitur.

Conclusio. Per Deprecationem, &c.

ORATIO.

Etsi incredibilis civitatis totius in præmatura Germanici morte luctus, ac mœror, meaque cum fortissimo Principe necessitudo satis adhortantur, ut meritas ab æquitate vestra, judiciorumque vestrorum severitate in parricidam ipsius repetam pœnas; nolite tamen existimare, Patres conscripti, me vel publico, vel privato adductum odio in illud sanctitatis domicilium accessisse, ut Pisonem, virum post hominum memoriam longe scelestissimum, in tam frequenti consessu accusarem.

Quare ignoscet mihi vel in istis rerum adjunctis universus populus, si neque suis neque meis ipsius ini-

inimicitiis hodie serviam. Satis habebo deferre vobis, Patres conscripti tristes infortunatissimi Principis querelas, qui nefario adversariorum suorum scelere coactus cedere, hoc unum habuit acerbissimæ mortis solatium, si suam vestris in manibus causam deponeret. Utinam extremos morientis spiritus excipere, & ultimas voces audire vobis contigisset! Parcite, inquiebat, unumquemque nostrum, fidissimos rerum suarum comites respiciens, parcite, amici, inanibus lacrymis miseri Principis funus prosequi. Exteræ gentes Germanicum lugeant; vos, si quid amico indultum volueritis, facite, Senatus ut sciat, me Pisonis odio, atque insidiis interceptum interire. Hæc una vox, hoc unum fortissimi viri testimonium etsi sufficeret per se satis ad evincendam interfectoris perditissimi improbitatem; tamen offerunt se mihi tam multa sceleris argumenta, ut perstringendis eorum nonnullis temperare non possim.

(*Adjuncta antecedentia, Odium &c.*) Oderat Germanicum Piso P. C. & ita oderat, ut nulla provocatus unquam injuria suam Germanico salutem, ac vitam deberet. Sed quid adeo mirum est, si Pisoni cum tanto viro tam parum conveniret? Nam quæ poterat esse societas rationis cum amentia, pudoris cum libidine, fortitudinis cum ignavia, virtutum omnium cum nequissimo vitiorum omnium comitatu? Quid dicam quam sæpe privatis in colloquiis maledicendi de Germanico, vellicandi res ab eo præclare gestas, allinendi labem ipsius moribus occasionem arriperet? saltem si pestiferum invidiæ suæ virus inter angustos nefarii pectoris limites continuisset; si tantum inter paucos contentæ jam diu malevolentiæ labem effudisset, (*Maledicta privata, & publica.*) At media in luce, coram universo exercitu detrectare de Germanico cruentum in morem non dubitavit. Neminem urebat scilicet; quod æqui-

æquitatem populi Romani apud exteras gentes Germanicus humanitate sua commendabat? quod significatione benevolentiæ Atheniensium animos demerebatur. Volebat Piso eos haberi durius, & quod obtineri clementia poterat, id verberibus ac plagis malebat extorqueri.

(*Corrupta a Pisone militia in Syria.*) Quamquam ne quis existimet, constantem esse in ea morum severitate Pisonem; non est ille tam rigidus ac ferreus, ut flecti, ac mansuescere nesciat. Voluit interdum videri clemens, ac misericors. Testis Syria, in qua tam insignia mansuetudinis suæ vestigia hominum suavissimus impressit. Hic habebant hyberna castra legiones nostræ, quæ sub Germanici institutione hanc erant assecutæ militaris disciplinæ laudem, ut neque minus segniter suas quisque vices obiret, quam si a tergo institisset hostis, neque modeste minus, ac civiliter viverent, quam si medios inter vicos versarentur. Non placuit Pisoni ista vivendi forma; offendit hominem mitissimum asperior ratio disciplinæ. Positas ab Imperatore leges reformandas putavit legatus consultissimus, idemque blandissimus; novum in castra morem induxit, & ejectis fortissimis quibusque Centurionibus ignavos eorum in locum milites suffecit, hac spe fretus nimirum, ut dum indulgentia sua foveret militum socordiam, rigidioris invidiam disciplinæ in Germanicum traduceret.

(*Exploratores a Pisone missi, dum Germanicus ægrotaret.*) Et dubitaret aliquis, conjurasse Pisonem illius in vitam, quem capitali odio persequebatur? Parco hic memorare P. C. ut ægrotante Germanico frequenter in ejus castra exploratores, atque emissarios Piso mitteret, qui morbi illius, cujus auctor ipse & causa extitisset, seriem, vim, progressus in dies singulos referrent; ut, crescente malo, cresceret pariter Pisonianæ familiæ gaudium, & remittente interdum

dum fatalis veneni contagio, singulorum ora contabescerent.

(*Adjuncta consequentia.*) Sed quid in istis diutius immoror, quæ si Pisonem illatæ Germanico mortis reum non arguerent, quæ sunt obitum ejus consecuta, ejusdem parricidii conscium satius evincant (*Pisonis gaudium in publico mœrore.*) Revocate, quæso, animis P. C. quanto bonorum omnium luctu perlatus ad nos fuerit de Germanici morte nuncius; quanta singulos Ordines invaserit, & quam sincera comploratio; ut universa hæc civitas repentino concussa metu lamentari cœpit, quasi Parens patriæ occidisset. Interim Piso, quasi re gesta feliciter, sacras Diis immortalibus hostias immolabat; dum populi totius suspiriis, ac gemitibus Roma personaret, Piso festas solennis lætitiæ voces incendebat: dum squalerent municipia, afflictarentur coloniæ, civitates hujus imperii universæ civi fortissimo parentarent, Piso triumphalem ludorum pompam populo exhibebat: dum orbatæ invictissimo duce legiones abjectis hastis, amarissimo sese luctui permitterent, Piso militum suorum voluntates, ac gaudia effusis largitionibus redimebat. Ipsa, ipsa viri nequissimi conjux Plancina noluit in tanta gestientis familiæ exultatione sui pariter gaudii publicum negare monimentum, & quæ fuerat sceleris particeps, ac machinatrix, rebus ad votum fluentibus sibi non gratulari. Hinc posita veste, quam gerebat, pullata, quasi metuisset lætissimi triumphi diem lugubri cultu funestare, decentiorem ornatum induit, & candidis amicta vestibus sese palam ostentavit.

At ista levia sunt, P. C. attendite animis ad graviora. (*Oppugnatio Agrippinæ classis a Pisone.*) Non stetit per Pisonem, quin una cum Germanico tota Cæsarum familia occumberet; ac nisi tutelares Imperii hujus genii paratam Aggrippinæ, Germanicique liberis cladem avertissent, orbatam fortissimo robore

re Rempublicam noſtram lugeremus. Nam quid loquar, quod nemo veſtrum ignorat, P. C. quales per inſidias, & quam valida manu oppugnata claſſis illa fuerit, quæ triſtiſſimas Germanici reliquias, deſolatamque ipſius familiam Auguſti nepotes deportaret? Grates enimvero vobis, Superi, qui nobis chariſſima illa capita, dum gravius laceſſerentur, conſervaſtis; qui contra ſpem omnem, expectationemque noſtram publicæ incolumitati, ac ſaluti providiſtis.

Te vero, hominum ſceleratiſſime, quis demum furor in tot innocentes victimas armabat? quis erat ſenſus peſtiferæ conjurationis? qua ſpe ad fundendum tot Cæſarum ſanguinem incitabare? Putabas nimirum, ſi Germanici Familiam ſuſtuliſſes, neminem impoſterum adfore, qui parricidii tui immanitatem revelaret; qui te huic Ordini ampliſſimo meritæ mulctandum pœnæ deferret? At quam falſus opinione tua es! Tot habebis accuſatores, quot ſunt in hac urbe cives optimi, quot in Romanis legionibus fortunati Germanici commilitones, quot ſunt in tota Italia Reipublicæ noſtræ defenſores acerrimi, (*Abſentia Piſonis ab urbe.*) Verum quia nec ea parte ſalvum ſe, & incolumem fore ſenſit, aliam homo vaferrimus ineundam putavit exitii, quod imminere ſibi videbat, declinandi rationem. Scitis ipſi, P. conſcripti, qua contumacia venire juſſus, ut illata accuſatione ſeſe purgaret apud vos, parere abnuerit; quam ægre demum hinc judiciorum veſtrorum æquitate perterritus, inde amicorum conſiliis, qui ſpem impunitatis, ſi adeſſet, injiciebant, victus, & impulſus in hanc urbem redierit.

(*Ornata Piſonis domus.*) Quanquam videte, quæſo, P. C. ut ipſa ſe prodit improbitas, & in paratos laqueos ultro irruit, & fuci, quem obduxerat, impatiens, talis poſtmodum, qualis eſt, videri amat. Venit Piſo, ut objectum ſibi crimen dilueret, ut oſten-

de-

deret, nullam habuisse se in Germanici morte partem; tamen dum mœrent omnes, dum jacet confecta senio tota civitas, dum luctum, ac mœstitiam spirant omnia, sola Pisonis domus luctu vacat. Succedite enimvero P.C. Pisonis in domum; quid hic pompam lætissimam, celebrem triumphi apparatam, quid gratissimam festivitatem non sapit? Quid igitur moræ est, quin latentem etiam reum vestris sententiis eruatis, & quam meritus est scelere suo, pœnam irrogatis? Hoc repetunt pii Germanici cineres, hoc desolata liberorum ipsius orbitas, hoc Augusti neptis Agrippina flagitat, & obtestatur.

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujusdam ad Coriolanum Oratio, cum matris, & uxoris precibus expugnatus, Romam ab obsidione solvere statuisset.

Locus ab Adjunctis antecedentibus, & consequentibus.

SYNOPSIS.

Exord. Rem ipsam, quam facere parat, exhibebit, scilicet expugnatum fuisse mulierum precibus illius animum, quem Legati Romanorum, amor patriæ invictum senserant.

Propositio. Petet, an abjecerit laudabile consilium, quod inierat, vindicandi Romam ab iniqua plebis dominatione; an non videat periculum, quod adeat, si ab incœpto destiterit.

Priorem partem probabit ab Antecedentibus, jubebitque ipsum meminisse, quo studio libertatis arma sumpserat: non te privatæ injuriæ, non populi odium, sed patria jugo mancipata stimulavit; non potuisti ferre dominantem nobilitati, & leges impo-

nen-

nentem populum. An elanguit ardor ille muliercularum precibus evictus &c. an docilis populus factus est, &c.

Alteram partem probabit a Consequentibus, exponetque, quam multum timendum habeat a Romanis, qui serius ocius illatas injurias ulciscentur; quam multa ab ipsis Volscis, qui patientur iniquius initum cum ipsis fœdus abrumpi, &c.

Conclusio. Per vehementem Deprecationem.

ORATIO.

Ergo vinceris, Dux fortissime? metuenda tuis hostibus, & fatalia postmodum futura ponis arma? Roma pacem obtinet? Scilicet imbelles fæminæ animum illum expugnant, quem nulla unquam bellorum pericula, nullæ Senatus preces, nullus mœrentis, & obsequentis populi dolor, nullæ quantumvis honorificæ oblati fœderis conditiones, non ipsa ruituræ jam jam in cineres patriæ charitas inflexerat? Equidem non incusem ego pietatem tuam, Dux fortissime; scio, quid blanda conjux apud fidum conjugem, quid veranda mater apud amantem filium possit. At patere, meum ut stuporem tibi, & incredibilem, qui pro te me angit, metum aperiam. Nam quid putem demum, vel quid loquar? An oblitus hodie tui es? an periculum non vides, quod subis? Sic inchoata tanto ambitu cœpta momento excidunt? sic propriæ salutis contemptor in apertum exitium corruis?

(*Antecedentia.*) Ah! liceat revocare tibi in memoriam, quo te consilio ad oppugnandam Romam accinxeris; quis fuerit sensus armorum tuorum, cum inferre bellum patriis mœnibus statuisti. Non te impotens ambitio, non cæca dominandi cupiditas, non civium tuorum odia, non injuriarum recordatio, non implacabilis vindictæ furor manum armarunt,

guit. At te sincera patriæ charitas, libertatis amor, Romæ gloria, Imperii salus ad suscipiendum bellum hoc pepulere. Non potuisti ferre dominantem plebem, dum nobilitas sentiret: doluisti, illam regnare, quæ parere didicerat, hanc obsequi, quam imperare decuisset. Exarsisti nobili studio vindicandæ ab infami jugo patriæ, quam diligis, & in pristinum libertatis decus restituendæ. Tu suum sacris legibus vigorem, suam Magistratibus reverentiam, Patribus auctoritatem asserere meditabaris. Huccine tandem recidit dignum Coriolano consilium? tam cito ardor ille nobilis deferbuit? remisit virtus illa, &, quam superba Roma vereri primum visa est, adversus muliercularum lacrymas elanguit? At ni te gloriæ studium, libertatis decus, tuorum amor, patriæ salus moveat: moveat te periculi gravitas, quod impiget dicere, imminet, si rerum hoc in discrimine inflecti te indignis precibus permiseris.

(*Consequentia.*) An ergo tam parum nosti populum illum perduellem, cui parcis? Nempe jam posuit furores, jam docilis factus est, & mansuescere didicit, jam patiens excipiet jugum; nihil ille deinceps iniquum meditabitur; nihil retinebit veteris pertinaciæ; exosus turbas, ac tumultus innatæ levitatis obliviscetur? non dolebit unquam illatam sibi ab eo fuisse vim, quem expulerat? nihil pigebit, abjecisse se illius ad pedes, quem olim proscribere meminerit? reverebitur usque, aut etiam amabit Coriolanum, quem, nisi obstitisset conjux, nisi vetuisset mater, ferocem victorem, & implacabilem expugnatorem expertus fuisset?

Sed esto: Romani nihil in te peccent; tam mites in posterum, tam dociles habeas, quam rebelles olim, quam contumaces persensisti. Nihilne videtur tibi, quod a Volscis metuas? Non iniquo ferent illi animo, violari fœdus, quod sancitum a te cum ipsis est?

eſt? Non indignabuntur, deſeri ſe ab eo turpiter, quem ejectum patria, exulem, & egentem conſilii exceperunt? non irruent in te tanquam in proditorem? non te repetent ad pœnas, devotam furori ſuo victimam, & conceſſam ingratæ urbi pacem tuo ſanguine non rediment?

Ah! ne tuam ipſius in ruinam præceps corruas, Dux fortiſſime! Si tuæ conſultum gloriæ in perpetuum tempus eſſe volueris; ſi qua tuendæ ſalutis cura te remordeat; niſi laborum tuorum ſocios, tuæque ſortis comites in apertum capitis diſcrimen objicere volueris; perſta firmiter in eo conſilio, quod iniiſti tam laudabiliter, tam feliciter promoviſti. Securus eſto matris ac conjugis, quibus nihil periculi imminet, ſi viceris. Permitte illas tantiſper dolori ſuo, dum triumphi tui magnitudo lacrymas abſtergat, & breviſſimi luctus moram magno gaudii fœnore conſoletur. Interim Romanæ urbis mœnibus exercitum admove. Rerum mox dominus, atque arbiter, ſi quid indulgere patriæ volueris, tanto gratius beneficium impendes, quanto minus exſpectatum illa ſibi gratulabitur.

CAPUT X.

Locus a Cauſis.

Quid eſt Cauſa?

℞. Cauſa vulgo definitur a Philoſophis: Id, unde res aliqua eſt.

Quotuplex eſt Cauſa?

℞. Quadruplex, Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis.

Quid eſt Cauſa Efficiens?

℞. Eſt id, a quo res habet, ut exiſtat. Alia autem eſt phyſica, ut artifex domus, alia moralis, ut ſpes præmii.

Quid eſt Cauſa Materialis?

℞. Eſt

℞. Eſt id, in quo, vel ex quo fit aliquid, ut lignum eſt cauſa materialis ſcamni, parietes domus; quia ex ligno fit ſcamnum, domus conſtat ex parietibus.

Quid eſt Cauſa Formalis?

℞. Eſt ratio quædam, & forma, per quam res aliqua in ſua natura ita conſtituitur, ut per eandem a cæteris diſtinguatur. Hæc porro triplex vulgo numeratur Eſſentialis, ut anima in homine, Accidentalis, ut calor in igne, Artificialis, ut color ductus in tabella.

Quid eſt Cauſa Finalis?

℞. Eſt ea, propter quam aliquid fit. Ita beata vita eſt cauſa finalis hominis; quia agit omnia, ut illam acquirat.

Quomodo ducitur argumentum a Cauſis?

℞. 1. Si tollantur Cauſæ, & negentur, tolluntur pariter, & negantur Effectus: v. g. nullus fuit Architectus, ergo nulla domus.

2. Si affirmetur cauſa neceſſaria, effectus quoque affirmabitur, v. g. Fuit ignis in hoc loco, ergo & calor.

3. Si res poſſibilis oſtendatur ex vi, & potentia cauſarum. Ita probare poteris reſurrectionem eſſe poſſibilem ex eo, quod DEUS ſit Cauſa efficiens, & materia, ſive Cauſa materialis, homine etiam mortuo, ſuperſtes maneat.

Exempla Cauſæ Efficientis pro Roſc. Amer. n. 38. ubi probat, eum non eſſe parricidii reum: quia caret iis vitiis, quibus ad parricidium ſtimulari aliquis, & incendi poſſit: *Quibus tandem te C. Eruci argumentis accuſatorem cenſes uti oportere? Nonne & audaciam ejus, qui in crimen vocetur, ſingularem oſtendere, & mores feros, immanemque naturam & vitam vitiis flagitiisque omnibus deditam & denique omnia ad perniciem profligata & perdita: quorum tu nihil in Sex. Roſcium ne objiciendi quidem cauſa contuliſti.*

In Piſonem n. 41. Carpit in ipſo mollitiem vitæ tan-

tanquam causam vitiorum omnium, quibus erat deditus: *Nam ille gurges atque helluo natus abdomini suo, non laudi atque gloriæ, cum Equites Rom. in provincia, cum Publicanos nobis & voluntate, & dignitate conjunctos omnes fortunis, multos fama vitaque privasset, cum egisset aliud nihil in illo exercitu, nisi ut urbes depopularetur, agros vastaret, exhauriret domos, ausus est a Senatu supplicationem per litteras postulare. Tunc etiam atque adeo vos geminæ voragines, scopulique Reipublicæ, vos meam fortunam deprimitis, vestram extollitis.*

Sic in Oratione pro Milone exponit causas, cur Clodius Milonem odisset, n. 35. & pro domo sua, cur multi a se descivissent. n. 6. & 7. Et pro Sylla n. 48. probat nihil esse, cur irascatur Torquatus, quod Syllam defendat.

Quis est usus Causæ Efficientis?

℞. Valet maxime ad rem amplificandam. Sic in Verrina 3. n. 7. Verrem exhibet agitatum scelerum pœnis, quæ tam in Deos, quam in homines commiserat. *Agunt eum præcipitem pœnæ civium Rom. quos partim securi percussit, partim in vinculis necavit, partim implorantes jura libertatis, & civitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad supplicium Dii patrii, quod iste inventus sit, qui e complexo parentum abreptos filios ad necem duceret, & parentes pretium pro sepultura liberûm posceret. Religiones vero, ceremoniæque omnium sacrorum fanorumque violatæ simulacraque Deorum, quæ non modo ex suis templis ablata sunt, sed etiam jacent in tenebris, ab isto retrusa, atque abdita consistere ejus animum sine furore, atque amentia non sinunt.*

Valet etiam ad rem minuendam. Ita Cicero extenuat res bellicas Cæsaris tanquam Imperatoris minus proprias, ut ejus clementiam extollat, qua Marcello injurias condonarat. n. 6. pro Marcello. *Bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, easque detra-*

here

*Vere ducibus, communicare cum militibus, ne propria
sint Imperatorum. Et certe in armis militum virtus,
locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commea-
tus multum juvant. Maximam vero partem, quasi
jure suo, Fortuna sibi vindicat, & quidquid est pro-
spere gestum, pœne omne ducit suum, &c.*

Valet etiam ad hortandum. Sic 2. Verrina n. 51.
Glabrionem hortatur hoc modo Tullius ad suscipien-
dam judiciorum causam: *Cogita qui sis, quo loco, quid
dare populo Rom. quid reddere majoribus debeas. Fac
tibi paterna leges Acilia veniat in mentem, qua lege po-
pulus Romanus de pecuniis repetundis optimis judiciis se-
verissimisque judicibus usus est. Circumstant te summa
auctoritates, qua te domestica laudis oblivisci non
sinant, qua te dies, noctesque commoneant, fortissi-
mum tibi patrem, sapientissimum avum, gratissimum
socerum fuisse.*

Item & ad dehortandum ille Locus utilis est. Sic
in libro de Senectute n. 40. 41. ut excitet voluptatis
odium, & ab ea deterreat, exhibet perniciosos volup-
tatis effectus. *Hinc patria proditiones, hinc rerum pu-
blicarum eversiones, hinc clandestina cum hostibus con-
silia nasci dicebat; nullum denique scelus, nullum ma-
gnum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido vo-
luptatis impelleret. Stupra vero, & adulteria &
omne tale flagitium nullis aliis illecebris excitari, nisi
voluptate; cumque homini sive natura, sive quis Deus
nihil mente præstabilius dedisset, huic divino muneri
ac domo nihil tam esse inimicum, quam voluptatem! nec
enim dominante libidine temperantia locum esse omni-
no, nec in voluptatis regno virtutem posse consistere.*

Exempla Causæ Materialis habes Verrina 6. n. 64.
Exaggerat furtum Verris a materia candelabrorum,
quæ rapuerat, quia gemmis, & auro constabant.
*Candelabrum, e gemmis clarissimis opere mirabili per-
fectum.* Et ibidem n. 62. *Non pauca etiam pocula ex
auro, quæ, ut mos est regias, & maxime in Syria gem-*

mis erant distincta clarissimis. Erat autem vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata cum manubrio aureo.

Et Verrina 4. n. 83. Sthenii elegantem a materia commendat supellectilem, quam Verres variis modis suam fecerat. *Etenim Sthenius ab adolescentia studiosius paulo hac comparaverat, supellectilem ex aere elegantiorem & Deliacam, & Corinthiam. Tabulas pictas etiam argenti benefacti, prout Thermitani hominis facultates ferebant. Quae posteaquam ipse abstulit, alia rogando, alia poscendo, alia sumendo, ferebat Sthenius, ut poterat, &c.*

Item lib 2. de natura Deorum n. 39. Sidera commendat a materia. *Atque hac mundi divinitate conspecta tribuenda est sideribus eadem divinitas, quae ex nobilissima purissimaque aetheris parte gignuntur, neque ulla praeterea sunt admista natura, totaque sunt calida atque perlucida.*

Quis est usus illius Loci?

℞. Valet hic Locus ad commendationem manufactorum, ad extollendum rei alicujus pretium, aut idem minuendum. Sic pro Muraena Jurisprudentiam elevat ab exilitate rerum, circa quas versatur n. 19.

Exempla Causae Formalis suppeditat Oratio pro Sextio n. 47 ubi Tullius probat, mortem sibi expetendam fuisse potius, quam timendam, quia hominis animus immortalis est; *An mihi ipsi, ut quidam putant, fuit mors aequo animo oppetenda? quid tum? mortemne fugiebam? an erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? aut ego illas res tantas in tanta improborum multitudine, cum gerebam, non mihi mors, non exilium ob oculos versabantur? Non haec denique a me tum, tanquam fata, in ipsa re gerenda, continebantur? an erat mihi in tanto luctu meorum, tanta disjunctione, tanta acerbitate, tanta spoliatione omnium rerum, quas mihi aut natura, aut fortuna dederat, vita*

vitæ retinendæ? tam eram rudis? tam ignarus rerum? tam expers consilii, aut ingenii? nihil audieram? nihil videram? nihil ipse legendo, quærendoque cognoveram? Nesciebam, vitæ brevem esse cursum, gloriæ sempiternum? cum esset omnibus definita mors, optandum esse, ut vita, quæ necessitati deberetur, patriæ potius donata, quam reservata naturæ videretur? Nesciebam inter sapientissimos homines hanc contentionem fuisse, ut alii dicerent, hominum animos, sensusque morte restingui; alii autem tum maxime mentes sapientum, ac fortissimorum virorum, cum e corpore excessissent, sentire, ac vigere? Quorum alterum fugiendum non esse, carere sensu; alterum etiam optandum, meliore esse sensu.

Et lib. 1 Officiorum n. 106. concludit, homini fugiendam esse voluptatem ab excellentia ingenii, seu animi, qua polleat. *Ex quo intelligitur, corporis voluptatem non satis esse dignam hominis præstantia eamque contemni, ac rejici oportere. Sin sit quispiam, qui aliquid tribuat voluptati, diligenter ei tenendum esse modum ejus fruendæ. Itaque victus, cultusque corporis ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. Atque etiamsi considerare volumus, quæ sit in natura excellentia & dignitas, intelligemus, quam sit turpe diffluere luxuria, & delicate ac molliter vivere; quamque honestum parce, continenter, severe, sobrieque.*

Et Verrina 6. n. 72. Exaggerat sacrilegium Verris ab egregia forma simulacri Dianæ, quod Verres sustulerat. *Fuit apud Segestanos ex ære simulacrum Dianæ, tum summa atque antiquissima præditum religione, tum singulari opere, artificioque perfectum.*

Et n. 74. de eodem Dianæ simulacro: *Hæc posita Segestæ sane in excelsa basi, in qua grandibus literis P. Africani nomen erat incisum... Erat admodum amplum & excelsum signum cum stola: verumtamen inerat in illa magnitudine ætas atque habitus virginalis: sagit-*

ta pendebant ab humero: sinistra manu retinebat arcum, dextera ardentem facem praeferebat.

Item candelabrum jam a nobis laudatum extollit ab egregio operis artificio n. 65. ibidem. *Etenim erat eo splendore, qui ex clarissimis, & plurimis gemmis esse debebat; ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia; ea magnitudine, ut intelligi posset, non ad hominum apparatum, sed ad amplissimi templi ornatum esse factum.*

Quis est usus illius Loci?

℞ Valet ad explicandam, & describendam rem clarius, etiam ad amplificandam.

Habes exempla Causae Finalis pro Roscio Amer. n. 84. ubi Tullius probat a Fine, non fuisse Roscium patris interfectorem, quia nullum habere poterat ipsius occidendi propositum finem: „ Sic vita hominis est, „ ut ad maleficium nemo conetur sine spe atque emo„ lumento accedere. Lucius ille Cassius, quem popu„ lus Rom. verissimum & sapientissimum judicem puta„ bat, identidem in causis quaerere solebat, cui bono „ fuisset.

Sic & pro Milone n. 32. concludit Cicero, insidias non ab alio, sed a Clodio fuisse comparatas; quia spes emolumenti Clodium respiciebat, non Milonem.

„ Quonam igitur pacto probari potest, insidias Mi„ loni fecisse Clodium? Satis est quidem in illa tam „ audaci tam nefaria bellua docere, magnam ei cau„ sam, magnam spem in Milonis morte positam, ma„ gnas utilitates fuisse. Itaque illud Cassianum, cui „ bono fuerit, in his personis valeat: etsi boni nullo „ emolumento impelluntur in fraudem, improbi sae„ pe parvo. Atqui Milone interfecto Clodius hoc as„ sequebatur, non modo Praetor ut esset, non eo Con„ sule, quo sceleris nihil facere posset; sed etiam ut his „ Consulibus Praetor esset, quibus si non adjuvantibus, „ at conniventibus certe sperasset, se posse Remp. elu„ dere in illis suis cogitatis furoribus. „

Et pro Sextio n. 98. & 99. Optimates commendat ab eo fine, quem sibi proponunt: „ Quid est igitur propositum his Reip. gubernatoribus? quid intueri & „ quo cursum suum dirigere debeant? Id quod est „ præstantissimum, maximeque optabile omnibus sa„ nis & bonis, & beatis, cum dignitate otium. Hoc „ qui volunt, omnes Optimates; qui efficiunt, sum„ mi viri & Conservatores civitatis putantur. Ne„ que enim rerum gerendarum dignitate homines ita „ efferri convenit, ut otio non prospiciant, neque ul„ lum amplexari otium, quod abhorreat a dignitate. „ &c.

Et lib. 8. Epist. 11. ad Atticum ita commendat hominis politici finem. „ Ut Gubernatoris cursus secun„ dus Medico salus, Imperatori victoria; sic huic mo„ deratori Reip. beata civium vita proposita est, ut „ opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtu„ te honesta sit. Hujus enim operis maximi inter ho„ mines, atque optimi illum esse effectorem volo.

Quis est illius Loci usus?

℞. Valet imprimis ad amplificandum, & movendum. Ita Rosc. Amer. n. 145. Tullius ostendit, nullam adversario subesse causam Roscii accusandi; cum ea omnia, quibus induci potuisset ad accusandum eum, jam esset consecutus. „ Quid vis amplius? quid insequeris? „ quid oppugnas? qua in re voluntatem tuam lædi „ a me putas? ubi tuis commodis officio? quid tibi „ obsto? si spoliorum causa vis hominem occidere? spo„ liasti. Quid quæris amplius? si inimicitiarum? quæ „ tibi sunt inimicitiæ cum eo, cujus antea prædia pos„ sedisti, quam ipsum cognosti? sin metuis? ab eone „ aliquid metuis, quem vides ipsum a se tam atrocem „ injuriam propulsare non posse? sin, quod bona, quæ „ Roscii fuerunt, tua facta sunt, idcirco hunc illius fi„ lium studes perdere? nonne ostendis, id te vereri, „ quod præter cæteros tu metuere non debeas, ne „ quando liberis proscriptorum bona patria reddantur.

Sic in Pisonem n. 56. probat Cicero, nihil habere Pisonem, quod tot patrata a se scelera excuset, nisi se cupidum fuisse triumphi, quod negabat, fateatur.

Et Orat. 2. in Rullum n. 74. deterret populum Rom. ab agro Campano divendendo, exponendo finem, quo Decemviri ad vendendum movebantur. *Non obscure regnum constituitur, non obscure libertas vestra tollitur; nam cum iidem totam Italiam suis opibus obsidebunt, iidem libertatem vestram suis præsidiis & coloniis interclusam tenebunt, &c.*

EXERCITATIO.

Innocentii IV. Summi Pontificis ad S. Ludovicum Galliarum Regem Oratio, cum is ad Hierosolymitanam Expeditionem proficisceretur.

Locus a Causis.

SYNOPSIS.

Exord. A Causa Efficiente felicem appellabit Ludovicum, qui consilii ejusmodi habeat auctorem DEUM; removebitque alias causas, puta ambitionem dilatandi Imperii desiderium; gratulabitur etiam operis sociis, ac comitibus.

2. Hortabitur ipsos a Causa Materiali, ne deterreantur iis laboribus, quos in expeditione illa ferentur, majorem inde gloriæ segetem habituri.

3. A Causa Formali dicet, tanto illustriorem fore ipsorum triumphum, si regionem illam occupaverint, quanto terra illa præstat cæteris; terram illam esse, quam Christus suis laboribus, suoque adeo sanguine nobilitavit: indignum quid esse, terram illam a Barbaris possideri.

Conclusio fiet a Causa Finali ostendetque, quantam hoc facinore gloriam DEO paraturi sint, quantam Christia-

Christianorum genti lætitiam, quibus victoria sua aditum in loca sancta aperturi sint; quantum sibi ipsis decus; jubebitque ipsos hac spe sustentare sese.

ORATIO.

Felicem te fortunatumque, Princeps religiosissime, qui DEO duce, atque auspice, dignum animo, dignum Imperii majestate, dignum Rege Christianissimo facinus aggrediare. Nam quid aliud præter incredibile divinæ gloriæ studium, quo flagras, tibi mentem illam inspiret, ut compositis feliciter domi forisque rebus, & parta lætissimi Regni tranquillitate, tam durum, tamque laboriosum expeditionis genus suscipias? (*A Causa Efficiente*) & avulsus medio regni de sinu, fidelibus populis ereptus, peregrinas procul in oras viam pertentes; ut certam apud tuos gloriam spei dubiæ, & ancipiti, gloriosæ pacis otium novis bellorum tumultibus, regales aulæ delicias longis viarum, obsidionumque defatigationibus postponas? Non te, quæ cæteros Heroes exstimulare, & accendere solent, vel impotens ambitio, vel comparandæ gloriæ cupiditas, vel dilatandi Imperii spes, & exspectatio incitarunt. Totum hoc sibi DEUS vindicat, quodcunque apud Barbaros quæris: tu promovendæ ipsius gloriæ, propagandis ulterius ipsius regni finibus adlabores. Et vos, quos tanti operis socios, atque adjutores sibi Ludovicus adscivit, æstimate, ut par est, conditionis vestræ dignitatem, & honorificum sapientissimi Regis judicium factis confirmate.

(*A Causa Materiali.*) Neque enim difficultatibus, ac periculis vacat consilium illud, quod suscipitis, neque ad facilem, vel certam gloriæ segetem advolatis. Nostis varios, & ancipites armorum exitus, & vestra Martis in laboribus virtus jam diu exercitata fortis cujuscunque discrimen pati didicit. At nondum experti estis, quid sit pugnare cum Barbaris, & quanta vos ignotis in regionibus pericula maneant?

neant? quot parta laboribus, quam multo redimenda sanguine sit illa victoria, quam animo præcipitis. Sed quid ego hic vel periculorum magnitudinem, vel difficultatem operis, vel laborum multitudinem, extollam; unde tanto major gloriæ vestræ, meritorumque vestrorum seges exurgit? non illa caduca, vel fragilis, non inanis aut peritura, qualem plerique mortalium ambiunt, sed vera, sed certa, sed incorrupta, & nullis unquam temporum spatiis conscribenda.

(*A Causa Formali*) Nam quis unquam triumphus, quæ victoria tantam olim peperit priscis Heroibus gloriam, quantam regiones illæ, quas paratis armis vestris subjicere, vobis offerunt? Mementote, quæso, quam uberem illam palmarum segetem, quam fœcundam laurorum sylvam tellus ostentet, quam Christus ipse dignam suis laboribus inter cæteras judicavit. Hæc ipsa terra est, quam delapsus e pulcherrimo cœli domicilio sibi ad habitandum elegit, quam impressis vestigiis, peregrinationibus decoravit, tinxit sudoribus, illustravit miraculis, & totius effusione sanguinis purpuravit. Et hanc sibi terram tot abhinc annis Barbari vindicent, fœdissimis dæmonum religionibus polluant, infami lucro mancipent, & sanctissimæ Religionis nostræ spoliis divites nobis audeant insultare? Excitetur ad tanti dedecoris memoriam Christianorum Heroum fortitudo, incendatur studium, pietas inflammetur. Videte, quæso, ne cum nullus in toto terrarum orbe locus sit sanctior, nullus cultu vestro dignior, nullus meliori jure vobis mancipatus, tanto tolerandum minus videri debeat, hæreditatem tam sanctam, tam verendam, tam expetendam ab impiis hominibus occupari. Ite igitur alacres, perficite fortiter, quod tam viriliter inchoastis.

(*A Causa Finali.*) Quod si difficultates itinerum, rerum angustiæ, laborum asperitas, gravioris belli fastidia constantiam vestram pertentabunt, & incredibilem illam, quo jam succensi estis, ardorem vide-

debuntur temperare; spes illa, quam vobis ipsi proposuistis, vos sustentet, & præclari facinoris, cui navatis operam, conscientia consoletur. Veniat frequenter vobis in mentem, quod Religioni, ipsique DEO militatis; quod universæ Christianorum genti tutum ac facilem in illas terras aperitis aditum, in quibus sanctissima salutis nostræ mysteria patrata sunt; quod vobiemetipsis intermoriturum nunquam apud posteros decus, & coronam in cœlo quovis pretio redimendam comparatis.

ALIA EXERCITATIO.

A Causis.

Adhortatio ad Mortales, ut abjecto rerum terrenarum amore, ad sectanda cælestis atrii bona contendant.

SYNOPSIS.

Exord. Deplorabit Orator sortem hominum, qui nati perfruendis æternis bonis, rebus perituris adhærescunt.

Propositio. Hortabitur ipsos, ut posito fucatæ beatitudinis amore, ad felicitatem veram adspirent.

Confirmatio Ostendet a Causis cælestis patriæ pretium. Et 1. a Causa Efficiente, hoc est a DEO ipso, qui cælestem patriam suis ipse manibus condidit, comparabitque illam cum cæteris rebus, quæ admirationem hominem stimulant; puta palatiorum magnificentiam, hortorum amœnitatem, argenti aurique splendorem, lucem gemmarum; dicetque DEUM lusisse quodammodo reliquis in rebus; at suam in ædificanda cælesti Patria industriam exhausisse.

2. A

2. A Causa Materiali. Quæret a Mortalibus, quæ tandem maximo in pretio habeant? an aurum? an argentum? an lapides pretiosos? dicetque Cœlum auro stratum esse, muros ex margaritis conflatos, portas totidem esse pretiosissimos lapides, &c. qualis describitur in Apocalypsi B. Joannis sancta civitas.

3. A Causa Formali. Dicet loci illius pulchritudinem exurgere ex ipsa DEI majestate, quæ cælestem regionem ornabit, ex Christi præsentia, qui Solis instar cælum collustrabit. Hinc fore, ut his rebus perfruentes nunquam satientur, sed novo semper easdem videndi, & possidendi desiderio accendantur.

4. A Causa Finali. Condita est cælestis Patria, ut esset merces rerum pie sanctèque gestarum. Jubebit ergo homines pensare labores Sanctorum, vigilias, cruciatus, &c. Christi ipsius meritorum magnitudinem, quæ DEUS, ut compensaret, videtur exhausisse suas opes, ut Cœlum ornaret.

Concludet: & erit aliquis tam fastidiosus cœlestis Patriæ contemptor, qui, &c.

ORATIO.

Cum altissimis mortalium animis sic insitus est a natura veræ, ac sinceræ beatitudinis amor, ut in ea vel possidenda, vel saltem consectanda expleri penitus, ac satiari nequeant; tum certe quis non mirabitur, in persequendis fragilibus, caducisque rebus plerosque hominum tam esse pertinaces, ut solidis, & nunquam perituris carere bonis facile posse videatur.

(*A Causa Efficiente.*) Nam quis vos error, mortales miseri, quis demens furor obcæcat? quo fucatæ larva beatitudinis insanos rapit? Tantumne vobis infelix placet exilium? sic perpetuæ mortis habitaculum delectat æternitati destinatos? Respicite enim

enim vos metipſos; intelligite tandem aliquando con-
ditionis veſtræ nobilitatem, & dignos naturæ veſtræ
excellentia ſenſus induite. Cogitaſtis unquam cæle-
ſtis illius regionis, quæ noſtris capitibus imminet, exi-
miam pulchritudinem, magnitudinem immenſam,
ſplendorem admirabilem? Hic ſcilicet beatum pacis,
ac quietis domicilium vos exſpectat: in hac regione
fortunatiſſima, elaborata ipſius omnipotentis DEI
manibus, jucundiſſima felicis ævi domus vobis præ-
paratur. Ah! ſi vos tantopere delectat, ac capit re-
galis palatiorum magnificentia, amœniſſima ruris va-
rietas, hortorum deliciæ; ſi perſtringit oculos argenti
nitor, ac ſplendor auri, ſi gemmarum fulgor, lux ſy-
derum, firmamenti majeſtas in adminiſtrationem ra-
pit, cogitate præſtantius aliquid, ac magnificentius
in hac cæleſti Patria, quæ hominum generi perfruen-
da deſtinatur. Scilicet in rebus univerſis, quæ ſub
aſpectum cadunt, aut condendis, aut exornandis
luſiſſe quodammodo divini Numinis potentia viſa eſt:
at in extruendo, exornandoque cæleſtis gloriæ domi-
cilio operam ſuam, atque magnificentiam ita collocavit,
ut opes exhauſiſſe ſuas, & vim induſtriæ adhibuiſſe
omnem videri voluerit.

Qualem enimvero putatis eſſe auguſtiſſimi illius pa-
latii apparatum, quod ex pretioſiſſimis quibusque re-
bus conflatum eſt? (*A Cauſa Materiali.*) Agite, vos-
metipſi mortales, quid vobis videbitur in bonis crea-
tis pretioſiſſimum? quid inter cætera aut admirationem
concipiat, aut cupiditatem veſtram intendat? an argen-
tea ſupellex, & aurea? an adamantini lapides per-
ſtringunt oculos, & ſuis vos illecebris pertentant?
Bene eſt; erit, unde cupiditatis veſtræ ſatietur ſi-
tis: nihil erit ultra, quod expetendum vobis relin-
quatur; dabitur vobis aliquando, ſi vultis in eam ci-
vitatem ingredi, quæ puriſſimo ſtrata ſit auro, cujus
muri integri gemmis, & margaritis colluceant, quam
portæ

portæ totidem pretiosi lapides, exornent, quæ nativa quadam, & nunquam obscuranda luce collustretur.

(*A Causa Formali.*) Sed quid hic aurum, quid gemmas, quid pretiosos lapides appello, quasi suam ab ejusmodi rebus pulchritudinem totam admirabilis ille locus mutuetur? Altius, mihi credite, cælestis Patriæ magnificentia petenda est. Ipsa est DEI omnipotentis majestas, quæ suum cælo pretium facit; quæ domum illam exornat; eamque rebus omnibus, quæ vel fingi, vel cogitari possunt, exhibet multo magis expetendam: hanc sua ipse præsentia Christus illustrat, & splendidissimi solis instar novam illi lucem impertit. Quid porro de Virgine sanctissima, quid de variis cælestium Spirituum Ordinibus, quid de innumero beatarum mentium comitatu loquar, quæ de sua omnes gloria ad decorandam regionem illam fortunatissimam conferunt? Nihil ergo jam mirer, si purissimæ cujusdam voluptatis torrentibus, & incredibili deliciarum ubertate cælestis Patria designetur: si, quicumque illam assecuti sunt, ea sic perfruantur, ut novo semper ejusdem potiundæ incendantur desiderio; si satietas illic sine nausea, diuturnitas sine fastidio futura sit.

(*A Causa Finali.*) Hanc tamen tantam bonorum omnium copiam, ac suavitatem ad cumulandam cælestis Patriæ magnificentiam confluxisse, qui mirabitur, reputet ille secum, quod illa piorum hominum remunerandis laboribus destinata sit. DEUS scilicet, qui in perficiendis cæteris naturæ operibus tam liberalis, tam munificus, tam prodigus extitit, nihil ut immortales divinæ potentiæ divitias non loquatur, parcus in benefaciendo, in remunerando parum magnificus videretur? Etenim bonorum illorum copiam, atque affluentiam, quibus hæc terrarum universitas abundat, ex æquo probis atque improbis reliquit ad arbitrium: potentior

sæpe,

sæpe, qui pejor; ditior, qui rapacior; felicior, qui sceleratior est. Communis hæc nobis rerum abundantia cum bestiis etiam, cum impiis potiunda permittitur; aliam ergo suis possessionem, opulentiorem illam, melioremque seposuit. Si tamen hæc publica, hæc vulgaria, & in communi posita tot habent illecebras, tot deliciis perfusa sunt; quid de speciali, ac prærogativa felicitate sperandum videbatur? si tanta indulsit alienis, peregrinis, & hostibus; quid amicis, quid hæredibus, quid filiis erat exspectandum, qui virtutum studio, qui divinæ legi constanter adhæsissent; qui labores innumeros, vigilias, solitudines, flagella, mille dolorum, ac mortis species ipsius causa pertulissent? qui Christi ipsius merita, cruciatus, supplicia, necem acerbissimam suis ipsorum in meritis computarent?

Erigite igitur animos, Mortales, non jam miseri, sed fortunati, quos tanta beatitudinis æternæ magnitudo respicit. Dilatate vestri pectoris angustias; frena cupiditati laxate; optate, appetite, aspirate ad illa bona, quibus in perferendis animus sic acquiescat, ut neque ea conservandi anxietate torqueatur, neque eadem amittendi metu.

CAPUT XI.

Locus ab Effectis.

Quid sunt Effecta?

℞. Sunt ea, quæ sunt orta de Causis. Unde sequitur tam multa illa esse, tam varia, quam variæ, multiplicesque sunt Causæ. Imo quia notiora sunt Effecta, quam Causæ, ideo multo frequentiorem apud Oratores usum habent.

Effectus, qui respondet Causæ materiali, is est, qui prodit ex materia. Ita statua dicitur Effectus respectu æris, aut ligni, quia ex ære, vel ex ligno fit.

Effectus, qui respondet Causæ formali, est ipsa actio, quæ procedit a forma; sic formalis animæ immortalis Effectus est, facere hominem immortalem. Effectus Causæ finalis est, quodcumque suscipitur ad finem consequendum. Ita labores, vigiliæ, virtutum Exercitatio sunt Effectus finalis beatitudinis; quia hæc omnia ad eandem beatitudinem consequendam adhibentur.

Denique Effectus Causæ efficientis est id, quod ab illa efficitur, ut imago a pictore.

Quomodo ducitur argumentum ab Effectis?

℞. Si ex affirmatione Effecti Causa affirmetur. v. g. fumus; igitur ignis aut est, aut fuit. Vel si ex negatione Effecti a Causa necessaria provenientis negatio elicitur. v. g. nullus est calor: ergo nullus ignis.

Quomodo tractandus hic Locus?

℞. 1. per Congeriem. Ita Cicero lib. de Senectute numeris 40. & 41. a nobis supra jam laudatis in capite de Causis, funestissimos voluptatis effectus recenset. *Hinc patriæ proditiones &c.*

Et pro Muræna n. 21. commendat militarem virtutem ab Effectis per Congeriem: *Hæc nomen populo Rom. hæc huic urbi æternam gloriam peperit. Hæc orbem terrarum parere huic imperio coëgit. Omnes urbanæ res, omnia hæc nostra præclara studia, & hæc forensis laus, & industria latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis; simul atque increpuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt.*

Sic paulo ante eodem numero probaverat, virtutem militarem plus præsidii attulisse Murænæ ad Consulatum adipiscendum, quam Jurisprudentia Sulpitio contulisset. *Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas: ille ut eo, quo intendit, mature cum exercitu perveniat: te Gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat. Tu actionem instituis, ille aciem instruit.*

struit. Tu caves, ne tui consultores, ille ne urbes, aut castra capiantur. Ille tenet & scit, ut hostium copiæ, tu ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis.

Ita pariter Eloquentiæ dignitatem, jucunditatem, ac necessitatem ab Effectis commendat per Congeriem lib. I. de Oratore n. 30. 31. 32. *Neque vero mihi quidquam præstabilius videtur, quam posse dicendo tenere hominum cœtus, mentes allicere, voluntates impellere, quo velit; unde autem velit, deducere. Hæc una res in omni libero populo, maximeque in pacatis tranquillisque civitatibus præcipue semper floruit, semperque dominata est. Quid enim est aut tam admirabile, quam ex infinita multitudine hominum existere unum, qui quod omnibus natura sit datum, vel solus vel cum paucis facere possit? aut tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis, gravibusque verbis ornata oratio ac perpolita? aut tam potens, tamque magnificum, quam populi motus, Judicum religiones, Senatus gravitatem unius oratione converti? Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quam opem ferre supplicibus, exercitare afflictos, dare salutem, liberare periculis, retinere homines in civitate? Quid autem tam necessarium, quam tenere semper arma, quibus vel tectus ipse esse possis, vel provocare improbos, vel te ulcisci lacessitus?*

Et Philipp. 5. n. 24. & 25. Antonium Annibali comparat, eumque dicit tam perniciosum Italiæ extitisse:
„ Post autem neque solennibus sacrificiis factis, ne-
„ que votis nuncupatis non profectus est, sed profu-
„ git paludatus. At quo? in provinciam firmissimo-
„ rum ac fortissimorum civium; qui illum ac si ita
„ quidem venisset, ut bellum inferret, ferre potuis-
„ sent; impotentem, iracundum, contumeliosum, su-
„ perbum, semper poscentem, semper rapientem,
„ semper ebrium. At ille, cujus ne pacatam quidem
„ nequitiam quisquam ferre posset, bellum intulit
„ provinciæ Galliæ, circumsedit Mutinam firmissimam

„ & splendidissimam populi Rom. coloniam; oppu„ gnat D. Brutum Imperatorem Consulem designatum, „ civem non sibi, sed nobis & Reip. natum. Ergo „ Annibal hostis, civis Antonius? quid ille fecit ho„ stiliter, quod hic non fecerit, aut faciat, aut non „ moliatur, & cogitet? Totum iter Antonii quid ha„ buit, nisi depopulationes, vastationes, cædes, ra„ pinas? Quas non faciebat Annibal, quia multa ad „ usum suum reservabat, &c."

Item Phil. 2. n. 67. Antonii intemperantiam per Congeriem ab Effectis describit: *Quæ Charybdis tam vorax, &c.*

Et in Pisonem n. 26. probat ab Effectis, eum non fuisse Consulem: *An tu eras Consul? &c.* Et pro Arch. n. 16. *Hæc studia adolescentiam alunt, &c.*

2. Tractatur Locus ab Effectis per Conversionem. Ita Cicero Phil. n. 55. Malorum omnium, quæ Italiæ acciderant, auctorem facit Antonium. *Doletis tres exercitus populi Rom. interfectos? interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? eos quoque vobis eripuit Antonius. Auctoritas hujus Ordinis afflicta est; afflixit Antonius.*

Per Complexionem. Exemplum esto Locus hic lib. 4. ad Heren. n. 18. *Qui sunt, qui fœdera ruperunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui crudele bellum in Italia gesserunt? Carthaginenses. Qui sunt, qui sibi postulant ignosci? Carthaginenses.*

Quis est usus illius Loci?

℞. Valet plurimum in descriptionibus, in amplificationibus, in motibus excitandis.

Exemplum habes pro Cluentio n. 23. „ Memoria „ teneo, Milesiam quandam mulierem, cum essem in „ Asia, quod ab hæredibus secundis accepta pecunia „ partum sibi ipsa sibi medicaminibus abegisset, rei ca„ pitalis esse damnatam, neque injuria: quæ spem pa„ rentis memoriam nominis, subsidium generis, hære„ dem familiæ, designatum Reip. civem sustulisset.

Va-

Valet etiam in ſuadendo, & in laudando. Sit illud exemplum ex oratione pro Plancio n. 26. „ An Minturnenſes coloni, quod C. Marium ex civili errore,
„ atque ex impiis manibus eripuerunt, quod tecto receperunt, quod feſſum inedia fluctibusque recrearunt, quod viaticum congeſſerunt, quod navigium
„ dederunt, quod eum linquentem terram eam, quam
„ ſervaverat, lacrymis, votisque omnibus proſecuti
„ ſunt, æterna in laude verſantur. Plancio, quod
„ me vel vi pulſum, vel ratione cedentem tempori
„ receperit, juverit, cuſtodierit, his & Senatui, populoque Rom. ut haberent, quod reducerent, conſervarit! honori hanc fidem, miſericordiam, virtutem fuiſſe miraris?

Valet pariter hic Locus in vituperando. Habes exemplum in Piſonem n. 18. „ Edicere eſt auſus, cum
„ illo ſuo pari, quem tamen omnibus vitiis ſuperare
„ cupiebat, ut Senatus, contra quam ipſe cenſuiſſet,
„ ad veſtitum rediret. Quis hoc fecit ullus in Scythia
„ tyrannus, ut eos, quos luctu afficeret, lugere non ſineret? mœrorem relinquis, mœroris aufers inſignia:
„ eripis lacrymas, non conſolando, ſed minando, &c.

EXERCITATIO.

Eloquentiæ Commendatio.

Locus ab Effectis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Orator, duabus potiſſimum rebus moveri hominum animos, gloria ſcilicet, & utilitate.

Propoſitio. Dicet ſuam hinc Eloquentiæ commendationem, ac pretium contingere, quod gloriam, & utilitatem pariat.

Confirmationis prima pars probabitur ab Effectis; demonſtrabitque per • Congeriem, quam glorioſum

ſum ſit Eloquentiæ, inclinare poſſe voluntates hominum quocumque velit, regere animos, ferre opem laborantibus, liberare periculis &c. id ipſum oſtendet exemplo Demoſthenis, & Ciceronis, qui dicendo conſecuti ſunt, ut alter Athenis, alter Romæ dominaretur.

Secunda pars ab Effectis probabitur, Eloquentiam ſcilicet utilitas: dicetque plus illam ad incolumitatem, ſalutemque publicam contuliſſe armata manu; quod probabit cum exemplo Demoſthenis, qui proſperas Philippi res infregit, tum Ciceronis, qui Catilinæ impetum coërcuit. Id tractabit per Interrogationem, Repetitionem, Collectionem.

Denique oſtendet, quantam eadem Eloquentia gloriam & utilitatem attulerit iis, qui ea laude præſtiterunt; quod conficiet ab Effectis recenſendo honores, quos homines novi adepti ſunt Eloquentiæ beneficio.

Concludet hortando Candidatos, ut aſſequi contendant Eloquentiæ laudem: quæ & ipſis, & Patriæ tantum gloriæ, & utilitatis afferre poſſit.

ORATIO.

Cum ea mortalium omnium, quantum eſt, qui vivunt, neceſſaria quædam conditio eſt, ut alii gloriæ ſtudio, alii propriæ utilitatis exſpectatione moveantur; tum, ſi quid erit hujusmodi, quod glorioſum pariter, atque utile videri poſſit, id certe ſingularem, ac præcipuam in humanis rebus commendationem habere neceſſe eſt.

Atque hinc facile quivis intelligat, quantam apud hominum animos laudem, quam non vulgare pretium ſibi Eloquentia vindicet, cui duæ illæ geminæ, veluti propria, atque innata ſit, ut incredibilem gloriam cum ſumma utilitate conjungat.

(*A Effectis per Congeriem.*) Age enimvero, quid glorioſius magis, & ad ſtimulandam ingenitæ laudis am-

ambitionem potentius, quam dominari ubique dicendo posse; nihil ut tam sit arduum, ac difficile, quod Eloquentia non vincas, ac superes? Nam ubi tandem Eloquentia imperium non exercet suum? ubi singularis illius, quod habet ad permovendos animos, roboris vestigium non deprehendas? Dominatur in foro, & Judicum religiones, Senatusque auctoritatem sic regit, ut mentes vel ad iram, vel ad odium, vel ad dolorem incitet, si velit, aut ab hisce permotionibus ad lenitatem, misericordiamque revocet. Dominatur in civitate, populique motibus ita moderatur, ut vel errantes ab errore deducat, ut excitet languentes, vel effrenatos, ac furentes compescat, ac mitiget. Dominatur in castris, eosque militum animis stimulos acuit, ut, qui armis vicerint, eos sæpe vincendos prius Eloquentia Imperator habuerit. Jam vero quid tam magnificum, ac regium, quam ferre opem supplicibus, amicorum periculis adesse, revocare perditos, jacentes erigere, afflictos consolari, tueri innocentes ab improborum injuria, novis denique singulos in dies beneficiis bonorum omnium gratiam, ac benevolentiam promereri? Hac ipsa fretus facundia legimus duo Eloquentiæ lumina Demosthenem, ac Ciceronem, alterum Athenis, Romæ alterum tantam sibi apud omnes auctoritatem conciliasse, ut civium regerent animos, &, quamcunque vellent in partem, voluntates inclinarent.

Quod si tam gloriosum est, existere in conferta multitudine unum aliquem, qui in mentes hominum singulare quoddam imperium exerceat; quantam id ipsum utilitatem affert bene moratis civitatibus, cum ad tuendam populorum gloriam, tum ad earum incolumitatem, salutemque conservandam. Est enim hoc plerumque in Oratore diserto præsidium, quod vis armata non sufficiat. Testis est laudatus jam a me divinus ille Demosthenes, qui sola

linguæ facundia perfecit, ut profperas Philippi res infringeret. Indormifcebant omnes utilitati publicæ; nemo conferre quidquam ad belli fumptus, nemo arma fumere, nemo fubire fortunæ periclitantis aleam fuftinebat; adeo rerum fuarum gloria omnium animos Macedonum Rex perculerat! Adfuit Demofthenes, qui civium fomnolentiam argueret, increparet ignaviam, & refides jam dudum animos ad magna quæque incenderet. Teftis & ipfe Romanæ linguæ gloria Marcus Cicero, cujus facundia multo plus ad falutem Imperii, ac tutelam contulit, quam fortiffimi Imperatores profuiffent. (*Ab Effectis per Repetitionem.*) Nam quis Romam illam gentium omnium Dominam, cum in ruinam fuam præceps rueret, ab interitu vindicavit? Quis nefarias improborum civium machinationes retexit? quis contudit impetus? quis eripuit arma furentium de manibus? quis urbem ab incendio, cives ab internecione, Italiam totam ab exitio revocavit, nifi una Marci Tullii Eloquentia quocumque præfidio potentior, atque efficacior?

Verum fi tantam ex eruditis difertorum virorum laboribus gloriam cum tanta utilitate conjunctam compararunt civitates illæ, apud quas ifthæc Eloquentiæ lumina refulferunt; non habuerunt viciffim Oratores illi præftantiffimi, quod de patria quererentur, aut minus vel emolumenti, vel gloriæ ab eadem percepiffe fe poftularent. Nam, quibus tandem non nituere confpicui honoribus: aut quod jam excelfum dignitatis faftigium eft, cujus facti compotes non fuerint? Vidimus homines novos, nulla majorum gloria, nullo generis fplendore fpectatos, iis defunctos fuiffe Magiftratibus unius Eloquentiæ præfidio, quibus nobiliffimi quique viri excluderentur. Vidimus eam adeptos fuiffe in opinione hominum famam, ut quot eorum dicta, tot effata, quot verba, tot decreta, quot refponfa, tot oracula haberentur.

Et

Et erit quisquam tam parum cupidus patriæ laudis, aut suæ tam negligens vel publicis, vel privatis in rebus, ut facilem utriusque colligendæ viam, si possit, ingredi refugiat? Vos hæc potissimum spectat oratio, quotquot capessendæ Eloquentiæ navatis operam; hæc vobis proponitur digna laboribus vestris merces, atque compensatio: hi stimuli teneris adhuc ac recentibus animis adjiciuntur, ut si quam afferret moram asperioris studii diuturnitas, tam gloriosæ mercedis exspectatio novum ad superandos obices quoscumque robur, novos animos sufficiat.

ALIA EXERCITATIO.

Laudatur institutum illud, quo laboriosa Juventuti præmia proponuntur.

Locus ab Effectis.

SYNOPSIS.

Exord. & Prop. Ducetur a commendatione eorum, qui laboriosæ Juventuti præmia proposuerunt.

Confirmatio. Ab Effectis, & 1. per Congeriem quæret, quid sit constitutum utilius, quam quod ingenium acuit, diligentiam stimulat, studiorum molestias, scientiarum asperitates lenit, ac mitigat.

2. Per Complexionem dicet, hunc fuisse Institutionis illius effectum, ut tot olim Athenis, tot Romæ, tot hodie apud nos in liberalibus Artibus excellant.

3. Per Distributionem ostendet, nullum esse, qui mercedis exspectatione non stimuletur; nobiles a-

que, ac ignobiles, ingeniosi pariter, atque hebetes, strenui ac socordes accendantur.

Conclusio continebit Regis Christianissimi præconium, cujus munificentia perpetua fit, ut nunquam Parisiensi in Collegio laboriosæ Juventuti præmia defutura sint.

ORATIO.

Cum multa sunt in omni Rep. ad Juventutem instituendam inventa feliciter, ac sapienter constituta; tum nihil præclarius, quam quod stimulandæ Juvenum industriæ propositis præmiis esse voluerunt, ut insitam singulorum animis educationis bonæ sementem mercedis exspectatio promoveret.

(*Ab Effectis per Congeriem.*) Quid enim poterat ad excolendam sedulo Juventutem potentius excogitari, vel sanciri efficacius, quam illud, quod ingenii aciem acuit, vim ejusdem promovet, diligentiam excitat, fugat socordiam, accendit æmulationem, laborum fastidiis occurrit, studiorum molestias mitigat; scientiarum asperitates emollit, & quidquid in assidua corporis, atque animi contentione durum, ac molestum est, nescio qua suavitate, aspergit, & condit?

Miramur, inter breves Athenarum angustias tot prodiisse ingenii, doctrinæque lumina, tot ornamenta liberalium Artium, tot in una quaque disciplina illustria perfectissimæ cujusdam absolutionis exempla extitisse; totum hoc, quodcumque est, protulit, ornavit, ac perfecit mercedis exspectatio. Miramur, incensos nobili quadam æmulatione Romanos institisse Græcorum vestigiis, pari contentione animi ad capessendos studiorum labores accessisse. (*Ab Effectis per Complexionem.*) Athenienſium industriam, eruditionem, & summum singulis in rebus laudis cumulum Romam aut æquasse, aut etiam superasse;

tam

tam laudabile æmulationis ſtudium excitavit, fovit, incendit mercedis exſpectatio. Miramur etiam, florere apud nos hodie in omni doctrinarum genere præſtantes viros, qui nec ingenio, nec eruditione, nec dicendi, ſcribendique gloria veteribus Græcis, aut Romanis cedant; hanc & noſtris temporibus conciliat laudem ac gloriam mercedis exſpectatio.

(*Ab Effectis per Diſtributionem.*) Nam quis eſt tam æmulationis expers, tam averſus a Muſis, tam parum veræ, germanæque laudis ſtudioſus, quem propoſita induſtriæ atque eruditioni præmia non commoveant, & ad ſuperandas ſtudiorum aſperitates non ſuſtentent? Scilicet hæc comparandis laboribus parata merces ſic nobilibus, & natis ad magna quæque viris novos addit animos, ut tenues, atque abjectos aculeis pungere non deſiſtat; ſic ingenioſos exſtimulat, ut hebetes, ac plumbeos otiari non patiatur; ſic ſtrenuis, ac ſedulis incitamenta ſufficit, ut ignavos, & inertes ad excutiendam vecordiam invitet.

Laudentur igitur homines illi litterarii ludi Moderatores, qui tam ingens, tam potens ad incitandam Juventutis ſolertiam momentum addidere. At quantas, quam immortalos gratias Ludovico Magno habebimus, cujus liberali munificentia factum eſt, ut in florentiſſimo totius orbis Lyceo, nunquam ſua laborioſæ Juventuti præmia defutura ſint? Celebretur enimvero tam benefici Principis glorioſum nomen, & quamdiu florebunt liberales Artes, nulla poſteritas de laudibus ejusdem conticeſcat.

CAPUT XII.

Locus a Comparatione.

Quid eſt Comparatio?

R. Eſt duarum, vel plurium rerum inter ſe Collatio.

Quo-

Quotuplex est Comparationis genus?

℞. Triplex. Primum majoris cum minore. Alterum minoris cum majore. Tertium paris cum pari. Res enim, inter quas instituitur Comparatio, vel majores sunt, hoc est, verisimiliores, & quibus id, de quo agitur, potiori jure convenit. Vel minores, id est; minus verisimiles, quibus non æque res aliqua conveniat, ac ei, cum qua conferuntur. Vel æquales in gradu veritatis, ut utris res potius conveniat, illisne, quæ conferuntur, an istis, quibuscum conferuntur, non satis intelligas.

Quomodo fit argumentum a majori ad minus?

℞. Quando minus probabile concluditur ex magis probabili v. g. Catoni licuit sequi bellum civile, ergo licebit & Ciceroni.

Cicero pro domo sua n. 108. probat, Deos immortales domum suam non concupisse, quod ne homines quidem scelestissimi, quos illam concupisse æquius erat, illam expetiverint.

Civis est nemo in tanto populo extra contaminatam illam & cruentam P. Clodii manum, qui rem ullam de meis bonis attigerit, qui non pro suis opibus in illa tempestate defenderit. At qui aliqua se contagione prædæ, societatis, emptionis contaminaverunt, nullius neque privati, neque publici judicii pœnam effugere potuerunt. Ex his igitur bonis, quorum nemo rem ullam attigit, qui non omnium judicio sceleratissimus haberetur; Dii immortales domum meam concupiverunt?

Sic & pro Rosc. Amer. probat, nihil esse mirum, quod Sylla omnia animadvertere non potuerit, cum ne ipse Jupiter id possit n. 131. *Quid miramur L. Syllam, cum solus Rempubl. gereret, orbemque terrarum gubernaret, imperiique majestatem, quam armis receperat, legibus confirmaret, aliqua animadvertere non potuisse, nisi hoc mirum est, quod vis divina assequi non possit, si id mens humana adepta non sit.*

Et Divinat. in Verrem. n. 40. ita disputat contra Cæ-

Cæcilium: *Quod si ego hac propter magnitudinem rerum ac difficultatem assequi non potui, qui in omni vita nihil aliud egi, quam longe tu te ab iis rebus abesse arbitrare, quas non modo antea non cogitasti, sed ne nunc quidem, cum in eas ingrederis, quæ & quanta sint, suspicari potes.*

Pro Muræna vero n. 9. probat eleganti, & plena assentationis allegoria, non potuisse se a defendendo Muræna temperare: *Atque hujusce rei de tuo ipsius studio conjecturam, Servi, facillime ceperis. Nam si tibi necesse putas etiam adversariis amicorum tuorum de jure consulentibus respondere; & si turpe existimas, te advocato, illum ipsum, quem contra veneris, causa cadere, noli tam esse injustus, ut cum tui fontes vel inimicis tuis pateant, nostros rivulos, etiam amicis putes clausos esse oportere.*

Pro Milone probat, longa amplificatione non esse habendam novo more de P. Clodii morte quæstionem, cum non esset id antea factum in nece clarissimorum virorum a n. 16. ad 22.

Pro Sylla n. 21. confutat a majori ad minus, quod Torquatus dixerat, se regnum Ciceronis ferre non posse: *Quod tandem Torquate, regnum? Consulatus, credo, mei, in quo ego imperavi nihil; sed contra Patribus conscriptis, & bonis omnibus parui; quo in Magistratu non institutum est a me regnum, sed non permissum. Quem tum in tanto imperio, tanta potestate non dicis fuisse Regem, nunc privatum regnare dicis? quo tandem nomine?*

Pro Plancio n. 78. probat, agendas sibi fuisse Plancio gratias, a quo defensus fuisset, si quidem id Populus Rom. publico decreto fecisset.

Quomodo ducitur argumentum a minori ad majus?

℞. Quando magis probabile, seu magis verisimile ex minus probabili, seu minus verisimili concluditur. Cujus argumenti vis ea est: si quod minus probabile est, nihilominus verum est; ergo & quod erit ma-

magis probabile, verum erit existimandum; v. g. si duabus legionibus vinci potuit hostilis exercitus, certe poterit idem a quatuor superari; si Martyres pro Christi causa vitam effuderunt, nos pro eodem levem contumeliam ferre detrectabimus?

Actione 2. in Verrem. n. 28. a minori ad majus Cicero argumentatur: *Quid est, quæso, Metelle, judicium corrumpere, si hoc non est? Testes præsertim Siculos, timidos homines, & afflictos non solum auctoritate deterrere, sed etiam Consulari metu, & duorum Prætorum potestate? Quid faceres pro homine innocente & propinquo, cum propter hominem perditissimum, atque alienissimum de officio ac dignitate decedis?*

Pro Lege Manilia n. 11. Populum Rom. Tullius hortatur a minori ad majus, ad tuendam Imperii dignitatem: „ Majores vestri sæpe Mercatoribus ac Navi„ culatoribus injuriosius tractatis bella gesserunt; vos „ tot Civium Rom. millibus uno nuntio, atque uno „ tempore necatis, quo tandem animo esse debetis? „ Legati quod erant appellati superbius, Corinthum „ Patres vestri totius Græciæ lumen extinctum esse vo„ luerunt; vos eum Regem inultum esse patiemini, „ qui legatum Populi Rom. Consularem vinculis ac „ verberibus, atque omni supplicio excruciatum ne„ cavit? Illi Civium Rom. libertatem imminutam non tu„ lerunt: vos vitam ereptam negligetis: Jus legationis „ verbo violatum illi persecuti sunt: vos Legatum „ Populi Rom. omni supplicio interfectum inultum re„ linquetis? Videte, ne, ut illis pulcherrimum fuit „ tantam vobis Imperii gloriam relinquere, sic vobis „ turpissimum sit, illud, quod accepistis, tueri ac con„ servare non posse. "

Eodem argumento utitur Orat. post reditum in Senatum n. 2. probatque, tanto majus esse Populi Rom. beneficium, per quem omnia bona recepisset, quanto singula chariora sibi extitissent.

Et Oratione pro Cœlio n. 54. a minore ad majus ar-

ctoritatem exaggerat Luceji cujusdem, qua abutebantur adversarii in Cælium: *Habeo, Judices, quem vos socium vestræ Religionis, jurisque jurandi facile esse patiemini, L. Lucejum sanctissimum hominem, & gravissimum testem, qui tantum facinus in famam atque fortunas suas, neque non audisset illatum a Cœlio, neque neglexisset; neque tulisset. An ille vir illa humanitate præditus, illis studiis, artibus, atque doctrina, illius ipsius periculum, quem propter hæc ipsa studia diligat, negligere potuisset? & quod facinus in alienum hominem illatum severe acciperet, id omisisset curare in hospites? quod per ignotos actum cum comperisset, doleret, id a suis tentatum esse negligeret? quod in agris, locisque publicis factum reprehenderet, id in urbe, ac sua domi cœptum esse leviter ferret? quod in alicujus agrestis periculo non prætermitteret, id homo eruditus in insidiis doctissimi hominis dissimulare putaret?*

Et in Orat. de Provinciis Consularibus probat n. 2. sibi acrius læso jus fuisse majus Pisonem, & Gabinium notandi, quam Servilio fuisset carpendi utrumque propter leviorem injuriam.

Habes similia argumenta petita a minori ad majus, pro Cæcinna n. 45. pro Plancio n. 26. 3. Catil. n. 24. & 25. in Pisonem, n. 18. pro Milone n. 80. pro Cluentio n. 32.

Quomodo fit argumentum a pari?

℟. Quando pariter probabile ex pariter probabili colligitur; v. g. Beati omnes innocentia vitæ, virtutis exercitatione, laborum tolerantia ad gloriam æternam pervenerunt; ergo & nos oportet eisdem gradibus ad eandem gloriam ascendere.

Habes illius Loci exempla apud Ciceronem illustria. Pro Sylla n. 48. „ Neque vero, quod mihi irascare, intelligere possum. Si, quod eum defendo, „ quem tu accuses; cur tibi quoque non succenses, „ qui accusas eum, quem ego defendo? inimicum, in- „ quis, accuso meum: & amicum ego defendo meum.

„ Non

„ Non debes quemquam in conjurationis quæstione
„ defendere, imo nemo magis eum, de quo nihil est
„ suspicatus, quam is, qui de aliis multa cogitavit.

Ibid n. 4. probat a pari, se non esse reprehendendum, quod Syllam defendat, qui ab Hortensio, aliisque viris clarissimis defensus fuerit: „ Ista conjuratio si
„ patefacta per me est tam patet Hortensio, quam mi-
„ hi: quem cum videas honore hoc, auctoritate, vir-
„ tute, consilio præditum non dubitasse, quin innocen-
„ tem P. Syllam defenderet: quæro, cur, qui aditus
„ Hortensio ad causam patuerit, mihi interclusus esse
„ debuerit? Quæro illud etiam, si me, qui defendo,
„ reprehendendum putas esse, quid tandem existimes
„ de his summis viris & clarissimis civibus, quorum
„ studio & dignitate celebrari hoc judicium, & ornari,
„ & causam defendi hujus innocentis vides?... *Et n.* 7.
„ Quamobrem quid est, quod mirere, si, cum iisdem
„ me in hac causa vides adesse, cum quibus in cæteris
„ intelligit abfuisse? Nisi vero me unum vis ferum
„ præter cæteros, me asperum, me inhumanum exi-
„ stimari, me singulari immanitate, & crudelitate præ-
„ ditum."

Philippica 5. n. 25. probat Antonium eodem debere haberi loco, quo Annibalem, quia tam hostiliter egit, quam Annibal.

Et pro Rosc. Amer. n. 50. probat, non esse probro vertendum, Roscio, quod subigendæ terræ operam dederit; quia multi alii opibus, dignitate præstantes idem fecerint: „ Ne tu Etrusci accusator ridiculus esses,
„ si illis temporibus natus esses, cum ab aratro arcesse-
„ bantur, qui Consules fierent. Etenim qui præesse
„ agro flagitium putas, profecto illum Attilium, quem
„ sua manu spargentem semen, qui missi erant, con-
„ venerunt, hominem turpissimum, atque inhonestis-
„ simum, judicares. At hercle Majores nostri longe
„ aliter & de illo, & de cæteris talibus viris judica-
„ bant: suos enim agros studiose colebant non alie-
„ nos cupide appetebant, &c."

Pra

Pro Muræna n. 31. bellum Mithridaticum, quod consilio, armisque promoverat, a paribus bellis exornat.

Ibidem n. 35. probat, nullo Murænæ detrimento vertendum, quod Murænæ prior Sulpitius in petitione Præturæ renunciatus fuisset.

Catilinaria I. n. 17. probat Catilinæ ex urbe discedendum esse, quia pari omnium bonorum judicio damnatus: „ *Quo tandem animo hoc tibi ferendum putas? Servi, me hercule, mei si me isto pacto metuerent, ut te metuunt omnes cives tui, domum meam relinquendam putarem; tu tibi urbem non arbitraris? Et, si me meis civibus injuria suspectum tam graviter, atque offensum viderem, carere me aspectu civium quam infestis omnium oculis conspici mallem. Tu cum conscientia scelerum tuorum agnoscas omnium odium justum, & jam tibi diu debitum, dubitas, quorum mentes, sensusque vulneras, eorum aspectum præsentiamque vitare; si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos ulla ratione placare posses, ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes. Nunc te patria, quæ communis est omnium nostrum parens, odit, ac metuit, & jam diu te nihil judicat nisi de parricidio cogitare, tu neque auctoritatem verebere, neque judicium sequere, neque vim pertimesces?*

EXERCITATIO.

Simon Judæorum Dux & Sacerdos ad Commilitones suos, de vindicanda Fratris sui Jonathæ, ipsiusque liberorum morte, quos Tryphon accepto redemptionis pretio per fraudem malam interfecerat.

Locus a Comparatione.

SYNOPSIS.

Exord. A minori ad majus dicet, facturum se injuriam ipsorum cum fortitudini, tum grato

 ani-

animo, si longiori Oratione cohortandos ipsos putaret; ad vindicandam illius mortem, qui dux ipsorum, & custos Religionis tam multa pro tuenda ipsorum Religione, & salute suscepit.

Propositio continebit brevem rei gestæ narrationem, exponetque, ut Tryphonis fraude interierit Jonathas, postquam pro ipso, ipsiusque liberis pacta pecunia persoluta fuisset.

Confirmatio a Comparatione ducta a majori ad minus, jubebit ipsos meminisse, quantam majores ipsorum in suis contra Barbaros bellis fortitudinem exhibuissent; quoties pro Religione veri Numinis decertassent; non licere ipsis ab antiqua virtute esse degeneres. Admonebit, causam Jonathæ cum ipsius DEI causa esse conjunctam; neque occisum fuisse Jonatham, nisi in odium veri Numinis.

Deinde per Comparationem a Simili dicet, par ipsis exspectandum esse a DEO præsidium illi, quod jam patribus in præliis pro ipsius causa susceptis experti essent, si idem studium, eundem ardorem præseferrent.

Conclusio fiet per Anacephalæosin rerum jam dictarum, cum valida cohortatione ad rem strenue gerendam.

ORATIO.

(*A majori ad minus.*) Facerem ego vestræ fortitudini injuriam, aut certe de vestro in Jonatham animo viderer iniquius æstimare, Commilitones amantissimi, si, dum illatum tanto viro funestissimæ mortis dedecus, ac probrum paramus vindicare, longiori vos oratione ad rem viriliter gerendam exhortandos putarem.

Nostis enimvero, qualis, & quantus vixerit apud vos frater ille mihi charissimus, Dux idem vester, & Sacrorum custos, ac propugnator acerrimus. Meministis laborum ipsius comites, ac periculorum socii, quotquot estis, quam ultro discriminis cujuscunque

que aleam subierit, quam parum fortunis, capitique pepercerit, quoties aut vestra salus, aut Religionis studium reposceret. Nunc ille Tryphonis impii dolo, ac scelere nobis ereptus, videte, quos a vobis animos ad exigendam effusi sanguinis ultionem exspectet. Equidem cum interceptus hostium insidiis una cum liberis suis Jonathas Tryphonis in manus venisset, doluimus, ut par erat, infelicem strenui bellatoris casum, quem sua virtus in tantum periculum addnxisset; at non erat sine solatio tanti viri calamitas, & hostis avari cupiditas effrænata certam maturæ redemptionis spem afferebat. Neque vero nos fefellit improbi hominis aviditas. Redimi iniquo pretio captivos jubet; infinitam pecuniæ vim sibi mitti postulat, si salvum Jonatham cum ipsius liberis cuperemus. Nihil moramur; explemus insanam hostis sitim, nec parcendum auro ducimus, qui nec sanguini parcitum vellemus. At quam frustra! Auro potitur infamis prædo, & captivos obtruncat! Nos inultum patiemur scelus, fortissimi Commilitones?

(*A minori ad majus.*) Nam quo exarsisse studio legimus Majores nostros, si quando Barbari aut pactam infregissent fidem, aut aliqua nostros homines contumelia affecissent, aut Religionis nostræ sanctitatem violassent? Impatientes probri, acceptæ injuriæ usque memores non deponebant arma, donec hostili in sanguine probrum eluissent. Nos hæredes tanti nominis, & avitæ virtutis æmulatores, segnes, & otiosi torpescemus, dum pacti fœderis jura despiciuntur, dum palam nobis illuditur, dum gentis decus, ac caput contra jus omne perimitur, dum veri Numinis cultus, ac relgio impetitur? Dico impeti veri Numinis cultum, ac religionem, Commilitones. Neque enim existimate, dum Jonatham ulciscimur, aut suscipi a me unam fratris charissimi defensionem, aut a vobis Imperatoris for-

tissimi mortem tantum vindicari. Agitur causa DEI ipsius, quem colimus; agitur honos Religionis, quæ Sacerdotem suum desiderat, & Sacrorum custodem acerrimum requirit; non occidisset ille ab impiis, nisi se tam strenuum impietatis hostem, quam egregium patriæ propugnatorem exhibuisset. Videte ergo, ne cum DEI ipsius causa cum Jonathæ causa conjuncta sit, cum in odium Israëliticæ Religionis occubuerit, cum illius crimen omne fuerit divini cultus amor, ac studium; videte, inquam, ne sit impium, violatam tam iniqua cæde pietatem negligere, & inultam pati.

(*A pari.*) Quam erit hodie vobis honorificum, quam gloriosum memoriæ Jonathæ, cum eodem, quo flagravit ipse, veri Numinis studio incensi procederis in aciem. Quantam hæc una generosi facinoris conscientia nostris hostibus formidinem, quam certam nobis victoriæ fiduciam afferet! Nam quis jam armis suis diffidat, quibus instructum se ab ipso DEO meminerit? Nempe qui vestras olim injurias tam luculenter ultus est, non aderit hodie suas ulciscentibus? qui vos impares numero, formidolosos contra exercitus decertantes, suo robore confirmavit, numero jam, animis, causa, superiores destituet? Idem hodie studium, eandem alacritatem præstate; idem vicissim vindex DEUS præsidium, idem robur præstabit.

Oro vos igitur per suavissimam Jonathæ memoriam, cujus sub vexillis tot annos militastis; per illam sanguinis communionem, quam in Simone Duce vestro reveremini; per arma illa, quæ geritis, Barbaris nuper tam fatalia; per vestram fidem, ac Religionem, quæ sociorum vestrorum in cæde violata est; ite fortissimis animis, Ducem vestrum, ac Sacerdotem, DEUM ipsum, & Religionis jura vindicate.

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Marci Tullii Ciceronis Oratio in Senatu pro interficiendis Catilinæ sociis, qui in carcere detinebantur.

SYNOPSIS.

Exord. Demonstrabit, quam alienam a suis moribus rem agat, dum inferendam esse Civibus Rom. mortem persuadere aggreditur.

Propositio. Dicet, versari in eo periculo Remp. ut, nisi severitas ejusmodi statuatur in cives nefarios, stare non possit; neque se posse alia ratione ejusdem incolumitati consulere.

Confirmatio excitabit Senatus odium in conjuratos.

1. Comparatione ducta a pari: quam severe nimirum Majores in eos animadverterint, qui res novas in Remp. molirentur, aut aliquod usurpare in Remp. dominium cogitarent: reducetque in exemplum Gracchos, Saturninum, &c. qui in re simili oppressi fuerant.

2. Ducta Comparatione a majori ad minus dicet, universum Populum Rom. in perditos cives conjurasse: an lentus, segnisque Senatus unus videbitur? quid tota Italia? &c.

3. Per Comparationem a minori ad majus adducet in exemplum, & concludet: Videte ergo, ne cum mihi honorificum fuerit, vitam, salutemque pro patria devovisse, vobis turpe sit &c.

ORATIO.

Quam infelici meo fato fieri dicam, Patres conscripti, ut cum mea ab ineunte ætate vel consilia, vel dicta, vel facta humanitati, ac clementiæ semper servierint; hodie conversis in contrarium studiis,

nihil præter cædem, atque sanguinem aut velle, aut etiam persuadere videar!

Atque utinam, P. C. Civitatis hujus incolumitas, Reip. salus, & impositi mihi a vobis muneris ratio paterentur, carere me hodierno consessu vestro, & tam tristi ministerio abstinere! Fruerer ea, quam sum consecutus ad hunc usque diem, humanitatis laude, & ad ferendas miseris, calamitosisque civibus suppetias, studium, atque industriam converterem. Verum, cum ex illa, in qua me constituistis, ad invigilandum securitati publicæ, specula prospexerim, Remp. salvam esse non posse, nisi perditi, ac nefarii cives de medio tollantur; pristinum mihi exuendum putavi amorem clementiæ, ut dignam Consule severitatem induerem.

(*Comparatio ducta a Pari.*) Nihil ego vos moror P. C. vel in convincendo conjuratorum scelere, vel in gravitate flagitii, quod illi meditabantur, exaggeranda. Patuere insidiæ: clandestina cum hostibus consilia retecta sunt; patratum in ipsis patriæ visceribus crimen intellexistis. Quid restat, nisi ut pares ad vindicandam injuriam animos afferatis? Majores nostri stare posse Remp. non putarunt, nisi publicæ tranquillitatis osores, tanquam putrida totidem membra, resecarentur. Nam quid ego spectata satis Romanæ severitatis etiam in cives Rom. exempla commemorem? Quid vel ipsa conditæ Urbis repetam exordia? quid Manlium loquar, quid Crassum, quid Melium, quid Flaccum, quid Gracchos, quid Saturninum proferam? quos vel nefaria cum hostibus Reip. consilia molientes, vel effusis largitionibus ad populi gratiam adrepentes, vel alienum a libertate nostra dominatum affectantes gravissimis quibusque suppliciis civitas ista mulctavit? Vos ejusdem auctoritatis hæredes, & gloriæ inultos esse patiemini, qui urbem hanc incendere, labefactare Remp. communem extinguere libertatem cogitarunt?

Ah!

Ah! ne per Deos immortales, P. C. ſtulta, ac præpoſtera reorum commiſeratio flectat vos, aut commoveat. Quos meritis ereptos pœnis volueritis, hos univerſus populus ad ſupplicium repoſcit. Fuit hæc mihi, ut fatear, quod res eſt, P. C. inter graviſſimos, quos nefaria conjuratio incuſſit, metus conſolatio non levis, cum paratos multitudinis totius ad repellendum commune malum, animos deprehendi: erexit ſpem Conſulis, & novos etiam addidit ſtimulos conſpirans civium omnium ad tuendam libertatem noſtram voluntas, nec prævalituram putavi paucorum improbitatem, quam ad exercendam, quidquid in hac Urbe ſanctum, atque integrum eſt, incenderetur.(*A Majori ad Minus.*) Videte ergo, qualem in re tali perſonam tueri vos oporteat. Cogitate, quales vos ſitis, & ad quantum dignitatis gradum evecti. Nolite hanc inurere Ordini veſtro labem, ut jactare quis poſſit, dum præter ſortem fortis, & animoſus populus apparuit, ſegnem ac lentum in vindicanda communi injuria Senatum extitiſſe.

(*A Minori ad Majus.*) De me vero nihil dicam, P. C. Intellexiſtis enim ipſi ſatis, quanto capitis mei periculo imminentem vobis, totique Populo Romano cladem averterim; quantam in me ſceleratorum civium iſto facinore invidiam concitaverim; quibus meis laboribus quietem ac tranquillitatem Imperio redemerim. Videte hoc unum, ne, cum mihi honorificum fuerit, fortunas, ſalutem, vitam pro communi bono devoviſſe: ita vobis turpe ſit, inani metu deterritos ab extirpandis tanti mali reliquiis abſtinuiſſe.

CAPUT XIII.

De Locis Aſſumptis, ſeu extrinſecus petitis.

Quid ſunt Loci Aſſumpti, ſeu extrinſecus petiti? ℞. Sunt

℞. Sunt ii, qui petuntur aliunde, quam ex natura rei, neque pendent ab arte, ut excogitentur, sed ut tractentur.

Quot sunt Loci extrinsecus petit?

℞. Sex vulgo nominantur. Leges, seu Præjudicia, Jusjurandum, Fama, Tabulæ, Tormenta, Testes, de quibus singulis seorsim nobis dicendum incumbit.

ARTICULUS I.

De Legibus, seu Præjudiciis.

Observandum est, Legem aliam esse æternam, quæ DEI est, aliam naturæ, quæ ab eodem DEO est, ut auctore naturæ, aliam humanam, quæ ab hominibus posita est.

Humana iterum dividitur in Ecclesiasticam, in Militarem, in Civilem sive Togatam, pro varia hominum conditione.

Rursum alia Lex est communis, quæ ad omnes, alia propria, quæ ad aliquos tantum pertinet, puta ad Regnum, aut ad Provinciam.

Quomodo confirmatur Locus a Lege?

℞. 1. Si ostenderis per Amplificationem a definitionibus conglobatis, Leges esse vincula Reipublicæ, Regnorum fundamenta, procreatrices tranquillitatis. 2. Si Leges commendaveris ab eis, a quibus latæ sunt. 3. Si per Amplificationem a frequentatione Consequentium, damna, quæ ex earum violatione secutura sunt, demonstraveris.

Legum necessitatem, dignitatemque multis commendat Cicero pro Cluentio n. 146. „ Ut tibi concedam hoc indignum esse, quod, cujusmodi sit, jam „ video, tu mihi concedas. necesse est multo esse in„ dignius in ea civitate, quæ legibus contineatur, disce„ di a Legibus. Hoc enim vinculum est hujus dignita„ tis, qua fruimur in Republica, hoc fundamentum „ libertatis, hic fons æquitatis: mens, & animus,

„ &

„ & consilium, & sententia civitatis posita est in Le-
„ gibus. Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine
„ Lege, suis partibus, ut nervis, ac sanguine & mem-
„ bris uti non potest. Legum ministri Magistratus,
„ Legum interpretes judices; Legum denique idcirco
„ omnes servi sumus, ut liberi esse possimus.

Lib 1 de Inventione n. 70. monet Judices, Legum juratos custodes, ne a Legibus discedant. „ Judices,
„ qui ex Lege jurati judicatis, legibus obtempera-
„ re debetis. Obtemperare autem Legibus non pote-
„ stis, nisi id, quod scriptum est in Lege sequamini.
„ Quod enim certius Legis scriptor testimonium vo-
„ luntatis suæ relinquere potuit, quam quod ipse magna
„ cum cura atque diligentia scripsit. Quod si literæ
„ non exstarent; magnopere eas requireremus, ut ex
„ his scriptoris voluntas cognosceretur &c."

Quomodo refutatur Locus a Lege?

℞. 1. Si probetur, mutari posse Legem humanam hominis ad arbitrium. 2. Si ostendatur, causam Legis non esse amplius 3. Si retegatur aliquid iniquum in Lege. 4. Si Lex Legi opponatur. 5. Si necessitatem agendi contra Legem fuisse demonstretur.

Tullius pro Rabirio Perduelli n. 13. eludit Legem, ostendendo Legem non esse amplius in usu, nec superesse causam, propter quam lata fuisset. „ Tu mihi etiam
„ Legis Porciæ, tu C Gracchi, tu horum libertatis,
„ tu cujusquam denique hominis popularis mentionem
„ facis, qui non modo suppliciis inusitatis, sed etiam
„ verborum inaudita crudelitate violare libertatem
„ hujus populi, tentare mansuetudinem, commutare
„ disciplinam conatus es? Namque hæc tua, quæ te
„ hominem clementem popularemque delectant, *I,*
„ *Lictor, colliga manus*; quæ non modo hujus liber-
„ tatis, magnitudinisque non sunt, sed ne Romuli
„ quidem, aut Numæ Pompilii, sed Tarquinii super-
„ bissimi atque crudelissimi Regis. Ista sunt cruciatus
„ carmina, quæ tu homo lenis libentissime commemo-

 „ ras,

„ ras, *Caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Quæ
„ verba, Quirites, jam pridem non solum tenebris
„ vetustatis in hac Rep. verum etiam luce pubertatis
„ oppressa sunt.

Sic pro domo sua n. 53. Legem impugnat, quod per vim sit lata. „ Quid si per vim tulisti? tamenne Lex
„ est? aut quidquam jure gestum videri potest, quod
„ per vim gestum esse constet? an si in ipsa latione tua,
„ capta jam urbe lapides jacti, si manus collata non
„ est, idcirco tu ad illam labem, atque eluviem civi-
„ tatis sine summa vi pervenire potuisti?

Ibidem Legem Clodiam injuste latam ex causa efficiente, & ex partibus Legis demonstrat. n. 47. *At quid tulit Legum scriptor peritus, & callidus? Velitis, jubeatis, ut M. Tullio aqua, & igni interdicatur. Crudele, nefarium; ne in sceleratissimo quidem cive ferendum sine judicio? Non tulit, ut interdicatur. Quid ergo? ut interdictum sit. O cœnum! o portentum! o scelus! Hanc tibi Legem Clodius scripsit, spurciorem lingua sua, ut interdictum sit, cui non sit interdictum?*

Ibidem Legum oppositione domum suam sibi non juste ereptam demonstrat n. 43. „ Fueris sane Tribu-
„ nus plebis, tam jure, quam Lege, fuit hic ipse Rullus
„ vir omnibus rebus clarissimus, atque amplissimus;
„ quo jure, quo more, quo exemplo Legem nomina-
„ tim de capite civis indemnati tulisti? Vetant Leges
„ sacratæ; vetant duodecim Tabulæ, Leges privatis
„ hominibus irrogari, id est enim privilegium. Nemo
„ unquam tulit, nihil est crudelius; nihil perniciosius,
„ nihil quod hæc civitas minus ferre possit.

Et pro Milone n. 10. Legem scriptam per Legem naturalem destruit: „ Est enim, Judices, non scripta,
„ sed nata Lex, quam non didicimus, accepimus, le-
„ gimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus,
„ expressimus; ad quam non docti, sed facti, non
„ non instituti, sed imbuti sumus, ut si nostra vita in

„ aliquas

„ aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum,
„ aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset
„ expediendæ salutis. Silent enim Leges inter arma;
„ nec se expectari jubent, cum ei, qui expectare ve-
„ lit, ante injusta pœna luenda sit, quam justa repe-
„ tenda."

EXERCITATIO.

Accusatur apud Patrem, eundemque Consulem Manlius victor, quod contra datam sibi legem cum hoste conflixerit.

Locus a Legibus.

SYNOPSIS.

Exord. Ducet Accusator a commendatione Legum universim; quod tractabit per Prætermissionem, quia dicit apud virum Consulem eundemque magnum Imperatorem.

2. Deinde descendet ad commendandas præsertim Leges militares, quarum infractio multo majoris momenti est, propter audaciam vitæ militaris, quæ fræno indiget, & propter clades, quæ consequuntur.

3. Ostendet, Filium Manlii hac Lege obstrictum fuisse, debent enim viri Principes prælucere cæteris exemplo, & ut majores sunt eorum virtutes, sic & majora solent esse eorum vitia.

4. Ostendet, Manlium patrem teneri Legem infractam vindicare, eo magis, quod & a filio, & a victore infracta sit. Nam si filium non punierit, dicetur plus naturæ, quam æquitati concessisse; si victori parcat, hoc pessimum apud posteros exemplum violatæ Legis relinquet.

Concludet, infelicem appellando Manlium, cui plus vicisse noceat, quam si victus esset.

ORATIO.

Si mihi apud aliquem alium, quam apud virum Con-

Consulem, eundemque rerum bellicarum peritissimum Imperatorem habenda esset oratio, hodiernam, quam invitus, ac reluctans fortissimo Juveni inferre cogor, accusationem singulari Legum commendatione præmuniendam censuissem. Verum quid attinet commendare Leges apud eum, quem Legum ministrum, ac Custodem sanctissimum, eundemque sapientissimum interpretem reveremur? Scilicet in hoc apice dignitatis constitutus, unde domi, forisque cuncta moderaris, nosti unus omnium optime, Tite Manli, quantus honor, quanta haberi debeat Legibus reverentia, quæ vincula Reipublicæ, fundamenta Imperiorum, tranquillitatis, ac pacis procreatrices nuncupantur. Hinc illa Majorum nostrorum, vel ab ipsis conditi primum Imperii temporibus constans opinio, tam esse necessarias Leges ad tuendam Reipublicæ dignitatem, incolumitatemque conservandam, ut sine gravissimo ejusdem detrimento infringi illas posse non putarent.

Quod si cæterarum Legum infractio tantopere metuenda est, quanto præcavere diligentius oportet, ne qua militari disciplinæ labes inferatur. Ut enim confidentiores esse solent præter vulgus hominum, arma qui tractant; & ipsa militiæ dignitas quædam, ac gloria impunitatis fiduciam inspirat, nisi coërceatur fræno ejusmodi hominum temeritas, atque intra justos obsequii limites retineatur, nemo non videt tristissimam ab iis impendere Reipublicæ perniciem, qui ejusdem tutores, ac conservatores reputantur.

Qua igitur confidentia, Tite Manli, tuus ille filius, juvenis alioqui laudatissimus, consulare Imperium infregit? An quia excelsiore loco positus nemini latere poterat, quod contra Legem admisisset? an quia vicariam adeptus a te potestatem tanto impensius primariam in Imperatore, ac Consule revereri debuisset? an quia contempto per summum

ne-

nefas paterno, ac Consulari imperio perniciosum cæteris defectionis exemplum ostentaret?

Tu vero, qui tanti sceleris sedes arbiter, ac judex, vide, Tite Manli, vide quam severam tibi ipse legem dixeris. Præclusisti omnem tibi ad misericordiam aditum, qui de filio pater, de victore Consul, & Imperator judicium susceperis. Si paternæ charitatis studio victus indulgendum aliquid tuo sanguini censueris, quam tibi apud omnes concitabis famam, qui plus amori tenero pater, quam studio Reip. Consul tribuisse videare? Si victoris gloria placatus, & inflexus ignoscendum juvenili temeritati existimas, quantum detrectandi deinceps obsequii Juventuti Romanæ momentum sufficies Imperatorum jussa, quoties aut illecebra victoriæ, aut spes illustrandi nominis, aut virtutis ostentandæ locus se offeret! si polliceri sibi possit temeritas impunitatem, & rei gestæ feliciter obtentæ contumaciæ memoriam obliterare? Imo quis virtutum in numero docile mentis obsequium reponendum putet, quod contemni impune possit, & felicibus armorum eventis postponi intelligat?

Infelicem te, Juvenis fortissime; qui judicem eum offendas, a quo sine magno dedecore sperare quidquam non ausis. Miserum te, cui relatæ victoriæ decus plus nocuisse videatur, quam si victus in acie temeritatis tuæ pœnas dedisses. Facere acceptæ cladis opprobrium, ne quid tentare ejusmodi exemplo tuo cæteri præsumerent. Deterruisset omnes suscepti infeliciter operis calamitas, ne militaris imperii Leges violandas esse arbitrarentur, & junioris Manlii exitium salubre toti Juventuti obsequii documentum extitisset. Quid restat, nisi ut partam imprudentia tua offensionem repares, &, quod meruisti, capitis supplicio prætergrediendi deinceps militaris imperii metum incutias?

ALIA

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Junior Manlius.

Locus a Confutatione Legis.

SYNOPSIS.

Exord. Profitebitur Orator, se cum adversario de dignitate Legum, ac necessitate convenire, neque alia se ratione usurum ad defensionem Manlii, quam Legum auctoritate: quod ut faciat,

1. Legi humanæ, quam dicet mutari posse hominis ad arbitrium, Legem naturæ multo validiorem opponet, fatebiturque, si habeatur humanæ Legis ratio, puniendum esse Manlium. At Lex naturæ reclamat, prohibetque eum supplicio affici, qui victoria sua plus utilitatis Reip. attulit, quam mali infractione Legis.

2. Dicet, interpretatum esse juniorem Manlium consilium Legis, qua se teneri in ea occasione non putavit; quia, si servasset Legem, certissimæ victoriæ locum amisisset.

3. Excusabit illum, quod necessitate magis, quam voluntate Legem violaverit; nam quid aliud faceret juvenis natura fervidus, cum ab hoste provocaretur, & a suis proprie cogeretur, ut certaret?

Denique perorationis loco petet, ne Manlio noceat, quod patriæ profuerit; quod patrem habeat judicem, quod Remp, defenderit.

ORATIO.

Novimus enimvero, Judices, neque opus erat, ut in commendandis Legibus tam inutilem operam accusator poneret; novimus, inquam, quanta debeat esse Legum auctoritas, in hac præsertim Repu-

blica,

blica, quæ suum a bonis moribus, atque institutis momentum, atque ornamentum accepit. Imo adeo non velim vel in hac causa infirmare quidquam ex iis, quibus adversus Manlium abuti visus est, ut ad illum defendendum nullum aliud lubentius, quam Legum ipsarum patrocinium adhibendum putem. Habeant ergo Leges pondus illud apud nos, quod semper habuerunt; sint illæ fundamenta hujus imperii, Reip. vincula, & amicæ pacis, atque tranquillitatis fons, & origo censeantur. Nefas sit illas infringere, & earum contemptores meritis, ut par est, pœnis coërceantur.

(*Lex legi opposita.*) At quibus, amabo, Legibus primus debetur honos? quæ Leges tandem singularem a nobis cultum, atque Religionem vindicant? An illæ, quæ ut hominum consilio prodierunt in hanc lucem, ita eorumdem arbitrio refringi pariter, atque infirmari solent? an illæ potius, quæ non tam scriptæ, quam natæ nobiscum videri debent? quas non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa hausimus, arripuimus, expressimus; ad quas non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus? Esto videri nocens possit, & dignus morte junior Manlius, si latæ a parente, eodemque Consule Manlio Legis ratio habeatur; at si reclamat ipsa natura lex, si reum absolvit, si amplissimo præmio remunerandum dictitat; si secutus illius vocem fortissimus juvenis, gravissimum se Reipublicæ detrimentum, si Consulis edictum servaret, utilitatis plurimum, si idem prætermitteret, allaturum prævidit: rogo vos Judices, quo demum recidet Accusatoris Oratio? quam habere vim ad condemnandum victorem videbitur? Sensit enimvero junior Manlius, cum in iis rerum articulis deprehenderetur, cum certissima victoriæ spes affulgeret, cum affligendus, ac profligandus hostis objiceretur, non audiendum esse Consulis imperium, qui depugnare

pro-

prohibuiſſet; (*Interpretatio legis.*) vidit non fuiſſe illud patris conſilium, dum ferret legem, ut oblatam rei feliciter gerendæ occaſionem eriperet, non dubitavit, quin liceret ſibi imperantis voluntatem ſibi interpretari, ut latum imperium in Reip. gloriam, atque perniciem cederet. An licebat aliter ipſi de Patre, de Conſule, de Manlio exiſtimare.

(*Neceſſitas violandæ legis.*) Quanquam habuerit Manlius aliam de Conſulis voluntate opinionem: crediderit illum tam tenacem imperii ſui, ut vel cum Reip. detrimento ſervari vellet: an debuit propterea ſtudioſiſſimus rerum noſtrarum juvenis oblatum navandæ feliciter operæ locum negligere? Nempe inſtabat imprudens hoſtis numero, viribus, animo inferior? Manlius copiarum multitudine, robore, virtute ſuperior certamen non iniiſſet? Provocabat ille Romanos ad pugnam, & nobis tantum non inſultabat, Manlius juvenis natura fervidus, & gloriæ noſtræ ſtudio incenſus, lentus, ac ſegnis dedecus perſuliſſet? Commodam ille finiendi belli graviſſimi opportunitatem ſufficiebat; Manlius vel ipſo capitis periculo auferri ſibi de manibus tam amplam gloriam, triumphique ſegetem ſuſtinuiſſet? Næ vicem hodie noſtram doleremus, Judices, niſi in tam felici rei bene gerendæ occaſione prætergrediendum patris, ejusdemque Conſulis imperium junior Manlius judicaſſet! Videte ergo, Judices, ne fortiſſimo juveni ſuus in patriam amor, & ſingularis in unumquemque noſtrum charitas nocuiſſe videatur; facite, nemo ut exprobrare nobis poſſit, eum a nobis affectum fuiſſe ſupplicio, cui triumphi gloria ſuis in Remp. meritis debebatur; ſic temperate auſteram Conſulis ſeveritatem, ut amor parentis filium abſolvere, ac tueri non erubeſcat.

AR-

ARTICULUS II.

Locus à Jurejurando.

Quid est Jusjurandum?

℞. Est affirmatio, vel negatio alicujus rei religioso ritu facta.

Quomodo confirmatur hic Locus?

℞. 1. Si ostenderis, quam inviolabile debeat esse promissum, quo DEO quis obstringitur; idque a minori ad majus. Nefas est, pacta cum homine violare; quanto magis cum DEO, cui debemus id omne, quod sumus!

2. Si per enumerationem partium recensuimus pœnas, qui Jurisjurandi violatores consequuntur; experiuntur enim homines in se perfidos, qui DEO perfidi extiterunt, & sceleris conscientia cruciantur.

3. Si magnam in jurante vel auctoritatem, vel probitatem demonstraveris.

Cicero lib. 3. de Officiis n. 111. ita de Jurejurando loquitur: *Nullum vinculum ad astringendam fidem Jurejurando Majores arctius esse voluerunt. Id indicant Leges in* 12. *Tabulis; indicant Sacra, indicant fœdera, quibus etiam cum hoste devincitur fides; indicant notationes, animadversionesque Censorum, qui nulla de re diligentius, quam de Jurejurando judicabant.*

Eo loco pluribus agitat Cicero Quæstionem illam: utrum Regulus teneretur persolvere fidem, quam Carthaginensibus dederat; & probat, non potuisse ipsum frangere fidem datam vel hosti.

Hanc porro formulam Romani in Jurisjurandi formulis adhibebant: *Si sciens fallo, ita me Diespiter, salva urbe hac, arceque bonis me dejiciat, & ego hunc lapidem jacio.*

Quomodo refutatur hic Locus?

℞. Primo, si ostendatur Jurisjurandum opponi Legibus, vel juri scripto, vel naturali.

2 Neminem adstringi ad id, quod iniquum est, posse; id autem iniquum esse, quod dicitur sacramento fuisse confirmatum.

3. Si demonstretur, id, de quo agitur, non expresse contineri in Jurejurando, nec fuisse hanc jurantis mentem, ut in eo contineretur.

4. Si probetur missum Jusjurandum ex iracundia, vel ex imprudentia, vel extra locum.

Ita Cicero pro Rabirio Posthumo n. 36. probat eum, qui falsum semel dixerit, facere fidem non posse, vel si per Deos omnes juraverit: *Ubi semel quis pejeravit, ei credi postea, etiam si per plures Deos juret, non oportet.*

Idem omnino confirmat pro Comœdo n. 46. *Qui mentiri solet, pejerare consuevit; quem ego, ut pejeret, exorare facile potero. Nam qui semel a veritate deflexit, is non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci consuevit. Quis enim deprecatione Deorum, non conscientia fide commovetur? propterea quæ pœna a Diis immortalibus perjuro, hæc eadem mendaci constituta est. Non enim ex actione verborum, quibus Jusjurandum comprehenditur, sed ex perfidia & malitia, per quam insidiæ tenduntur alicui, Dii immortales hominibus irasci, & succensere consueverunt.*

Et lib. 3 de Officiis n. 108. docet, non pejerare eum, qui falsum juraverit, sed quod ex animi sententia juraverit: *Non enim falsum jurare, pejerare est, sed quod ex animi sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.*

Ibidem n. 107. postquam probavit, vel hosti Jurisjurandi fidem servandam esse, negat eandem esse rationem prædonum, quibus negari possit, quod Jurejurando promissum est: *Est autem etiam jus bellicum, fidesque Jurisjurandi sæpe hosti servanda.*

Quod enim ita juratum est, ut mens deferentis concideret, fieri oportere, id servandum est; quod aliter, id si non feceris, nullum perjurium est. Ut si prædonibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus est, ne si juratus quidem id non feceris. Nam pirata non est ex perduellium numero definitus, sed communis hostis omnium. Cum hoc nec fides debet, nec Jusjurandum commune.

EXERCITATIO.

Herodias ad Herodem, ut pro edito Jurejurando Joannis Baptistæ caput in disco dedat.

Locus a Jurejurando.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non petere se tantum, ut datam fidem, qua nihil est apud Reges sanctius, sed ut dictum sacramentum perficiat.

Propositio. Jubebit meminisse ipsum, quam solenniter vel tertiam regni partem promisisset. Hoc tamen non peto, sed unius hominis multis tibi nominibus invisi caput.

Confirmatio. Ostendet 1. quam perniciosum daturus sit toti populo exemplum, si inani subterfugio eludi a se posse sacramenti religionem arbitretur.

2. Dicet, non esse clam sacramentum, sed aulæ toti notum; & per Apostrophen ad testes illius sacramenti, rogabit ipsos, ne tantam injuriæ labem inuri Regis nomini patiantur.

Concludet, vehementer deprecando Herodem, ut datam tam solenni sacramento fidem statim exsolvat.

ORATIO.

Si postularem a te, datam mihi fidem ut exsolveres,

res, Princeps inviĉtissime, cum nihil esse debeat apud Reges illa sanĉtius, nihil inviolatum magis, non possem salva regiæ majestatis dignitate repulsam pati; nunc freta religione Jurisjurandi, quod emisisti tam solenniter, quo fieri paĉto dicam, ut te in perficiendo sacramento difficilem, ac tergiversantem experiar?

Tamen non peto pro jure meo partem Imperii tui tertiam, quam daturum te, si vellem, promisisti; nihil ejusmodi efflagito, quod annuere durum esse tibi debeat, aut molestum, quod improbare quisquam, si concesseris aut velit, aut sustineat; quod nemo, si negaveris, negatum non expostulet, ac reprehendat. Hominis peto tibi tam multis nominibus invisi caput: peto detentum in carcere violatæ majestatis reum debita pœna multari: peto de medio tolli Joannem illum Baptistam, cujus compescere effrænatam maledicendi, obtreĉtandique licentiam, nisi hac una via, non possis.

Quod si nullam habere vis tam justæ postulationis rationem; si nihil apud te jam possit Herodias, quam modo regni tui parte potiorem æstimasti; cogita, quæso, quam perniciosum toti populo exemplum daturus sis, si futili, inanique subterfugio eludere te posse sacramenti tui religionem arbitraris. Nam quo deinceps erit apud Judæos loco Jurisjurandi sanĉtitas, quam nullum apud Regem sapientissimum pondus habuisse cognoverint? quis religioni ducet non exequi, quod promiserit, cum violatam a te solennis sacramenti fidem intelliget? quis peccare postea verebitur, qui tam idoneum in te auĉtorem, aut saltem tam justam in Rege suo, legitimamque excusationem ostentare possit?

Utinam enimvero clam, atque in tenebris Jusjurandum illud emisisses? utinam Herodias una testis illius, ac conscia extitisset! utinam densissima oblivionis caligine posset etiamnum sepeliri ejusdem memoria! At tot habes illius testes, quot Aulicos, tot

tot futuros postmodum exempli illius pravi censores, quot domesticos, tot obtrectatores tui nominis, quot Judæos. Vos, o fidissimi comites Principis invictissimi, tantam Regis vestri inferendam nomini injuriam defendite; contendite pro virili parte, ne tam turpis Herodis memoriæ labes adhærescat; depellite metus illos, quos nimia ipsius humanitas, atque clementia injecit.

Quanquam nihil tibi hortatore opus est, Princeps invictissime; tua te fides tam solenniter obligata, & illa sacramenti, quod emisisti, religio satis adhortantur, ut perficias sedulo, quod tam expresse promisisti. Age ergo; mitte quam primum spiculatorem, qui hominis invisi caput auferat, qui te, aulamque tuam, totamque Judæam importuno publicæ quietis perturbatore liberet. Sic Herodiadem, quæ placere tibi meruit, compotem voti dabis; sic oppigneratæ fidei conscientiam exsolves, & novam dicto sacramento religionem, atque auctoritatem conciliabis.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio viri Judæi contra Herodiadem pro Joanne Baptista.

Locus a Jurejurando confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur, eam fuisse puellæ impudentiam, ut sanctissimo fidei nomine, ac sacramenti religione ad extorquendam rem iniquissimam abuti non dubitaverit.

Propositio. Petet ab Herode per Apostrophen, num revera se putet ulla sacramenti religione obstrictum, ad imperandam viri innocentis mortem.

Confirmatio. Ostendet, nullam vim emissum ab Herode Jusjurandum habere oportere Joannis in perniciem. 1. Quia non potuit quidquam promittere, multo minus jurare, quod esset iniquum; demonstrabitque, quam iniquus haberetur, si innocentem virum ad votum impudentis puellæ interficeret. 2. Quæret, an fuerit unquam mens Herodis, ut obligaret fidem, ad violandas sanctissimas æquitatis leges.

Concludet dicendo nihil esse, quod Rex pertimescendum habeat ab eorum testimonio, qui jurantem audierant. Laudaturos illos potius Regis humanitatem, atque clementiam, qui scelere non perfecisset, quod sine scelere jurare non potuerat.

ORATIO.

Et fucum faciet præstigiis etiamnum suis procax, atque impudens Puella, &, quod apud Reges sanctissimum est fidei, atque Jurisjurandi nomen, eo per summum nefas, ad extorquendam rem iniquissimam abutetur?

Itane vero, Princeps invictissime, pondus apud animum tuum aliquod habuisset insolens Herodiadis oratio? an persuasisset illa tibi tam indignum humanitate tua facinus? Tene futili, inanique jurisjurandi speciei obstrictum arbitrareris, ut Viri sanctissimi necem properares?

At enim promisisti Saltatrici impiæ, fore illam voti compotem sui; obligasti regiam spectantibus aulicis fidem, inviolabilem solennis sacramenti religionem adjecisti. Scilicet, ut iniquum quid admitteres? ut ignominiosam nomini tuo labem inureres? ut Regum majestatem turpi flagitio dedecorares? Hoc si postulat a te insipiens puella, tune id facturum te aut promisisti, aut promittere potuisti? Nam quod illud tandem est, quod petit? quo impia sceleratæ Herodiadis vota feruntur? quod sibi saltationis

tionis lascivæ præmium donari poscit? o singularem, inauditamque in ætate tam tenera impudentiam! Tu, ne puellam mœstam, ac dolentem abire patereris, verendum toti Judææ caput proscriberes? Tu virum innocentem, nulla in re male meritum de te perderes: Tu divinum illum veritatis æquitatisque præconem, quem miratus es ipse toties, quem dicentem æstimasti, quem bene monentem, & sana consulentem ultro, volensque sustinuisti, inani sacramenti religione perculsus interficeres?

An hic tibi, Princeps sapientissime, fuit animus, cum saltantis puellæ captus gratia, quodcunque postulasset illa, pollicereris; cum datam fidem interjecta sacramenti religione confirmares; cum vel tertiam regni tui partem non dubitares oppignorare; an hic, inquam tibi fuit animus, ut in rebus etiam iniquissimis repulsam non ferret? Ergo si leges refringi sanctissimas, si jura violari omnia, si quidquid in regno tuo sancitum sapienter, labefactari, ac pessumdari precaretur, tu puellæ impudentis ad votum miscere susdeque omnia, atque evertere cogitares?

Et hoc credis, fore aliquem e consultissimo Aulicorum cœtu, qui approbet? qui tam impium admitti a te facinus ultro, volensque patiatur? qui succenseat tibi, quod insipientis puellæ preces rejeceris? qui violatam jurisjurandi fidem expostulet? Imo, imo; ne dubita Princeps sapientissime, collaudabunt omnes sapientiam tuam, quam intercipi dolosis vafræ puellæ illecebris non permiseris; prædicabunt humanitatem tuam, qui afflictæ innocentiæ contra vim, atque audaciam adfueris. Extollent summam æquitatem tuam, qui perficere cum scelere nolueris, quod polliceri sine scelere non potueras. Vive ergo securus aulæ tuæ; rejice a te longius consultam male, & imprudentem nimis puellam; &, quæ tam iniqua donari sibi postulavit, eam debita etiam pœna multare non dubites.

ARTICULUS III.

De Præjudiciis, Fama, & Testibus.

Etsi præjudicia vulgo confundantur cum Legibus, quia nihil sunt aliud, quam Senatus consulta, seu Decreta jam ante facta, quibus Orator utitur ad similem causam simili modo definiendam; tamen usurpatur aliquando latius pro quacunque præjudicata opinione, quam aliquis afferat ad causam, sive illa decreto aliquo, aut exemplo nitatur, sive nulla certa oratione animos videatur imbuisse. Quare Oratoris est ire obviam ejusmodi Præjudiciis exemplo Ciceronis pro Cluentio n. 6.

Quamobrem a vobis Judices, antequam de ipsa causa dicere incipio, hoc postulo. Primum id quod æquissimum est, ut ne quid præjudicati afferatis: etenim non modo auctoritatem, sed etiam nomen Judicum amittemus, nisi hic ex ipsis causis judicabimus; ac si ad causas judicia jam facta domo deferremus. Deinde si quam opinionem jam vestris mentibus comprehendistis, si eam ratio convellet, si oratio labefactabit, si denique veritas extorquebit, ne repugnetis, eamque animis vestris aut libentibus, aut æquis remittatis.

Ratio vero confirmandi, vel infirmandi hunc Locum repetenda est ex iis, quæ dicta sunt in Articulo de confirmandis, vel infirmandis Legibus.

Quid est Fama, seu Rumor?

℞. Est sermo sine ullo certo Auctore dispersus.

Quomodo confirmatur hic Locus?

℞. Si ostendatur 1. magnam esse vim, & auctoritatem Famæ ab exemplis Virorum illustrium, qui bonæ Famæ tam impense studuerunt. 2. Si probetur, Famam vix unquam decipi, quia videtur esse vox publica; notum est autem illud: vox Populi, vox DEI. Præterea si testimonium unius, aut alterius ad hominem

nem puniendum sufficit: quanto magis fama, quæ velut omnium hominum testimonium est?

3. Etsi non est negandum, Famam sæpe mentiri; tamen non est retinendus in consessu nobili vir sinistri nominis; id enim toti Ordini perinde probrosum est, seu fera sit Fama, seu falsa.

4. Quærendæ sunt rationes, quæ causæ, de qua agitur, sint propriæ, per quas sparsi rumoris veritas confirmetur.

Ad confirmandam rumorum auctoritatem sit illud Plinii Junioris in Panegyrico Trajani: *Cæsar tales nos crede, qualis Fama cujusque est; huic aures, huic oculos intende; ne respicias clandestinas existimationes, nullisque magis, quam audientibus insidiantes susurros. Melius omnibus, quam singulis creditur; singuli enim decipere, & decipi possunt; nemo omnes, neminem omnes fefellerunt.*

Quomodo refutatur hic Locus?

℞. Ostendendo 1. quam sit inanis Fama, quæ apud solam plebem valere debet, non apud viros prudentes, & peritos Judices; quod amplificabitur ab exemplis virorum innocentium, quibus sæpe aspersit maculam.

2. Demonstrando, Rumores ejusmodi esse opus hominum otiosorum, qui amant falsa in vulgus spargere.

3. Juverit investigare, unde nata sit Fama, ut melius probetur ejusdem levitas.

4. Afferendæ erunt rationes, ex quibus Famæ falsitas demonstretur.

Ita Tullius contra Famam disputat pro Cœlio n. 38. *At fuit Fama. Quotus quisque istam effugere potest in tam maledica civitate? Vicinum hujus mulieris miraris male audisse, cujus frater germanus sermones iniquorum effugere non potuit.*

Et pro Plancio a n. 56. orat Judices, ne dissemina-

tis rumoribus fidem habeant: *Illud unum vos magnopere oro atque obsecro, cum hujus, quem defendo, tum communis periculi causa, ne fictis auditionibus, ne disseminato, dispersoque sermoni fortunas innocentium subjiciendas putetis. Multi amici Accusatoris, non nulli etiam nostri iniqui, multi communes obtrectatores, atque omnium invidi multa finxerunt. Nihil est autem tam volucre, quam maledictum, nihil facilius emittitur, nihil latius dissipatur. Neque ego, si fontem maledicti reperietis, ut negligatis, aut dissimuletis, unquam postulabo. Sed si quid sine capite manabit, aut si quid erit ejusmodi, ut non extet auctor, qui audierit, aut ita negligens vobis esse videbitur, ut, unde audierit, oblitus sit, aut ita levem habuit auctorem, ut memoria dignum non putarit: hujus illa vox vulgaris,* Audivi, *ne quid reo innocenti noceat, oramus.*

Quotuplex est Testimonium?

℞. Triplex. Divinum, Angelicum, & Humanum. Ad Testimonium divinum referebantur olim Oracula, Auspicia, Vaticinationes, Responsa. Oraculum est vox Dei vel per se, vel per alium loquentis. Auspicium, seu Augurium est testimonium captum ex cantu, volatu, & pastu avium. Vaticinatio est responsio alicujus Vatis. Denique Responsum dicebatur olim, vel quando Sacerdotes, & Aruspices res futuras ex inspectione extorum conjiciebant, vel quando Conjectores somnia exponebant.

Quomodo confirmandus est Locus a Testibus?

℞. Primo. Laudandi sunt Testes, vel a nobilitate, vel a probitate, vel ab alio quovis capite, quo major ipsis accedat auctoritas.

Ita Cicero Divinat. in Verrem n. 13. *Sunt testes viri clarissimi nostræ civitatis, quos a me omnes nominari non est necesse: eos, qui adsunt, appellabo, quos si mentirer, testes esse impudentia mea minime vellem. Scit is,*

is, qui est in consilio C. Marcellus, scit is, quem adesse video, Cn. Lentulus Marcellinus; quorum fide atque præsidio Siculi maxime nituntur; quod omnino Marcellorum nomini tota illa Provincia adjuncta est.

Item pro Comœdo commendat Testes n 44. *Manilio, & Luscio negas esse credendum? dic, aude. Est tua arrogantiæ, contumaciæ, vitaque universæ vox. Quid exspectas, quam mox ego Luscium & Manilium dicam, ordine esse Senatores, ætate grandes natu: natura sanctos & religiosos copiis, rei familiaris locupletes & pecuniosos? Non faciam, nihil mihi detraham; cum illis exactæ ætatis severissime fructum, quem metuerunt, retribuam. Magis mea adolescentia indiget illorum bona existimatione, quam illorum severissima senectus desiderat meam laudem* Vide etiam n. 42.

Secundo quærendi sunt Testes maxime oculati, qui rem non audierint tantum, neque per alios, sed per se viderint.

Exemplum habes pro Archia n 6. *Quid enim horum infirmari, Gracche, potest? Heracleane esse eum adscriptum negabis? Adest vir summa auctoritate, & religione & fide, qui se non opinari, sed scire, non audivisse, sed interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienses Legati nobilissimi homines, qui hujus judicii causa cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt: qui hunc adscriptum Heracliensem dicunt.*

Et 7. Verrina n 165. *Jam mei Testes veri sunt, quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cotti nobilissimi homines ex agro Tauronimitano? quid C. Luccejus, qui argentariam Rhegii maximam fecit, quid cæteri? adhuc enim Testes ex eo genere a me sunt dati, non qui novisse Gravium, sed qui vidisse dicerent; cum is, qui se Civem esse Romanum clamitaret, in crucem ageretur.*

Tertio. Dicet Orator nulla spe illos, nullis inimicitiis impulsos fuisse ad dicendum testimonium.

Quæ

Quarto. Dicet, rem totam esse Jurejurando confirmatam. Pro Comœdo n. 42. *Hoc ego loco soluto, & quieto sum animo, & quorsum recidat responsum tuum, non magnopere laboro; firmissimis enim, & sanctissimis testimoniis virorum optimorum causa Roscii munita est.*

Inter omnia Testimoniorum genera valet illud plurimum, quod Oratoris arte, atque industria ab adversario petitur.

Ita Cicero Verrina 7. n. 165. „ Hoc tu Verres idem „ dicis, hoc tu confiteris illum clamitasse, se Civem „ esse Rom. apud te nomen civitatis ne tantum quidem „ valuisse, ut dilationem aliquam crucis, ut crude„ lissimi teterrimique supplicii aliquam parvam moram „ saltem posset afferre. Hoc teneo: hic hæreo, Ju„ dices, hoc sum contentus uno, omitto, ac negli„ go cætera, sua confessione induatur, ac juguletur „ necesse est.

Quomodo infirmandus hic Locus?

℞. 1. Si pravi Testium mores ostendantur; si probentur Accusatorum testimonia non modo veritati, sed ne sibi quidem cohærentia.

Ita Cicero lata adversus Flaccum testimonia confutat ab iis ipsis, qui illa tulerant n. 6. *At a Testibus laetat ab iis ipsis, qui illa tulerant n. 6. At a Testibus laditur? antequam dico a quibus, qua spe, qua vi, qua re concitatis, qua levitate, qua egestate, qua audacia praditis, dicam de genere universo, & de conditione omnium nostrum.*

Et n. 9. „ At quot Testes? Primum dicam id, quod „ est commune apud Græcos. Non quo nationi huic „ ego unus maxime fidem derogem... Verum tamen „ hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis li„ teras; do multarum Artium disciplinam, non adimo „ sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi „ copiam: denique etiam, si qua sibi alia sumunt, „ non repugno: testimoniorum religionem, & fidem „ nunquam ista natio coluit: totiusque hujusce rei quæ „ sit vis, quæ auctoritas, quod pondus, ignorant.

Bona pars Orationis pro Fontejo occupatur in confutandis testimoniis a persona Testium, quibus omnem fidem, & jurisjurandi religionem adimit. A n. 13. lege & pro Rosc. Amerino n. 102.

Secundo Si Testes dicantur esse inimici, allatis odiorum causis.

Ut pro Rosc. Amer. n. 104. *Quid tu vir optime? ecquid habes, quod dicas? mihi ausculta: vide, ne tibi desis, tua quoque res per magna agitur. Multa scelerate, multa audacter, multa improbe fecisti. Unum stultissime, tua sponte, non de Erucii sententia. Nihil opus fuit te isthic sedere Neque enim accusatore mutuo, neque teste quisquam utitur eo, qui de Accusatoris subsellio surgit.*

Tertio. Si infames, & contempti probentur, ita Cicero pro Cœlio n. 63. elevat testium fidem, quia illi erant impudicæ fœminæ familiares.

Quarto. Si Testes auctoritate digni proferantur, quibus ignobilium Testium fidem infringas. Hoc præstat Cicero laudato loco pro Fontejo n. 13.

Denique ad elevandam vim Testium, qui nullam vel improbitatis, vel inimicitiarum suspicionem habere possint, geminam init Tullius rationem; alteram ut in amicorum periculis locum esse honesto mendacio putet; alteram, ut Judices obsecrentur, ne ulla dignitatis Testium habita ratione, tantum quid dicant illi intueantur.

Prioris exemplum habes pro Ligario n. 16. *Quod, si Cæsari probari possemus, in Africa Ligarium omnino non fuisse, si honesto & misericordi mendacio saluti civis calamitosi consultum esse vellemus; tamen hominis non esset, in tanto discrimine & periculo civis refellere, & coarguere nostrum mendacium, & si esset alicujus, ejus certe non esset, qui in eadem causa & fortuna fuisset.*

Posterioris exemplum erit, quod dicit pro Muræna ad elevandum Catonis testimonium n. 58. *Venio nunc*

nunc ad M. Catonem, quod est firmamentum ac robur totius accusationis, qui ita gravis est accusator, ac vehemens, ut multo magis auctoritatem, quam criminationem pertimescam; in quo ego accusatore, Judices, primum illud deprecabor, ne quid L. Murenæ dignitatis illius, ne quid exspectatio Tribunatus, ne quid totius vitæ splendor, & gravitas noceat; denique ne ea soli huic obsint bona M. Catonis, quæ ille adeptus est, ut multis prodesse posset.

Sequentes Exercitationes tria capita, de quibus dictum est in hoc Articulo, promiscue complectentur.

EXERCITATIO.

Melampus celebris Medicus accusatur, quod auditus sit in Templo orare Deos, ut redeuntem annum sibi fortunatum reddant.

Locus a Præjudiciis, Fama & Testibus.

SYNOPSIS.

Exord. Fatebitur Accusator, ægre se descendere ad accusandum Melampum, qui videri quibusdam possit de civitate bene meritus.

Propositio. Dicet, hodierni facti dedecus omnem præteriti beneficii, si quod est, gratiam abolevisse.

Narratio referet, uti Melampus medias inter populi preces auditus, Deos dum oraret, ut sibi annum fortunarent: quod factum probabit a Testibus, qui audierunt, eosque dicet viros graves, & probos, quorum valere testimonium debeat.

Confirmatio petetur 1. a Præjudiciis. Dicet, Populum universum exhorruisse ad preces hujusmodi, & invaluisse eam apud omnes opinionem, ut credant omne malorum genus in civitatem erupturum. Ostendet, quanta pernicies metuenda sit ab iis præjudiciis, nisi plectatur Melampus, aut Medicam artem exercere prohibeatur.

2. A

2. A Fama; dicet, Melampum audire apud multos avidum lucri, qui ad rem faciendam curare morbos malit, quam ad eosdem ſanandos.

Concluſio Male haberetur civis, qui civi alteri perniciem machinatus fuiſſet; quo haberi loco debet, qui toti civitati exitium meditatus eſt?

ORATIO.

Etſi, Judices integerrimi, videri quibusdam poſſim aut temerarius, aut invidus, qui hominem, quem putant de Repub. noſtra bene meritum, accuſare aggrediar: tamen vel ſi mihi tam iniqua ſuſpicio ſubeunda ſit, plus apud me publicæ utilitatis ratio valebit, quam vulgi opinio.

Equidem non ſum ego, Judices, tam iniquus rerum æſtimator, aut tam detrectator alienæ famæ, ut diffitear gratiſſimam huic civitati Melampi induſtriam, atque operam exſtitiſſe. Feciſſe viſus eſt ad hunc usque diem, quod ſtudioſi Medici, & rerum noſtrarum cupidi officium poſtulabat. At hodierni facti dedecus ſic omnem præteritæ gratiæ, quantacumque ſit, memoriam labefactavit, nihil ut deinceps præter ſeveram judiciorum veſtrorum æquitatem ferre mereatur.

Conveneramus in Templum, uti fert priſtina conſuetudo, felicem redeuntis anni curſum oraturi. Aderat magna populi frequentia, quem vel rerum ſuarum neceſſitas, vel communis boni ſtudium adduxerat. Interim, dum intenti omnes precibus Deorum immortalium opem efflagitant; erupit Melampi vox; &, quod tacito in corde perperam, atque impie conceperat, id efferre palam non erubuit. Adeſte Melampo, dixit, faventes Dii, & hunc mihi, rebusque meis præſentem annum fortunate.

(*A Teſt.*) Neque vero vel paucos, vel parum idoneos poſtulationis impiæ teſtes habemus. Auditus Melam-

pus

pus ab iis, qui circum aderant, probi omnes, & spe- ctata toti populo fide, quorum nec ipse reus testi- monium audiat inficiari. Continuo singulorum per ora tam iniqui voti rumor propagatur. Exhorruit ad hujusmodi voces universa civitas, nec fuit quisquam, qui nefariæ precationis consilium, vimque omnem statim non intelligeret. Sensit unusquisque provideri non posse Melampi commodis, nisi magno omnium detrimento, & quod in ipsius utilitatem verteret, id totius urbis in ruinam esse refundendum. Nam quid hominis Medici rem adjuvet, aut fortunare ipsam queat, Judices, nisi languentium multitudo, morbo- rum copia, & afflictæ civitatis infirmitas?

Hinc jam sibi metuere omnes graviter, & infeli- cem morborum catervam, quasi jam accidisset, for- midare; jam vexandos se febribus, cruciandos fa- me, pestilentia vastandos augurantur: ac, si Melam- pi vota audiantur, actum de civitate nostra, atque conclamatum putant. (*A Præjudiciis*) Non ignora- tis, Judices, quam sit sententiæ pertinax populus, ubi semel opinionem aliquam induit, & quam non refugiat moliri quidlibet, ubi communis avertenda pernicies incumbit. Ego certe tranquillitatem huic urbi, vobis ipsis securitatem præstare non ausim, nisi malo quamprimum eatur obviam, & vel tollatur de medio futurum postmodum turbarum, atque rixa- rum caput; vel certe, quod pœnarum genus levissi- mum est, Medicam deinde exercere Artem Melam- pus prohibeatur.

Hæc porro tam injusta Melampi precatio suscitavit quorumdam hominum curiositatem, ut in Medici vitam, moresque studiosius inquirerent. Atque utinam minus avidus lucri, minus rerum suarum cupidus audiisset. (*A Fama*) Equidem novi, Judi- ces, non ponendum esse plurimum in rumoribus, quibus plerumque malignitas initium dedit, incre-

men-

mentum crudelitas. Tamen mirum est, viro Medico quantum hæc noceat fama, ubi semel vulgi animo insedit. Tunc enim non tam creditur ad ægros accedere, ut depellat morbos; quam ut eosdem foveat, ac perpetuet. Atque hæc avaritiæ labes, quam Melampo imputant non pauci, vix credatis, Judices, quantam ad confirmandas sinistras hodierni facinoris opiniones vim habuerit. Non dubitant illi, quin sua illum avaritia impulerit, ut malorum omnium congeriem huic civitati precaretur.

Quare si inultam esse civis illius malignitatem non pateremini, qui alteri civi perniciem esset machinatus, videte, quo animo esse vos in eum oporteat, qui civitatis totius ruinam, atque exitium postulavit.

ALIA EXERCITATIO.

Melampus nobilis Medicus defenditur.

Locus a Præjudiciis, Testibus, & Fama confutatus.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Melampi defensor, novum esse criminis genus, quod Melampo imputatur.

Propositio. Fatebitur, quod objicitur ab adversario, orasse Melampum, ut Dii præsentem annum fortunarent; non inficiabitur testimonium petitum a Testibus, sed damnabit eorum malignitatem, qui pias Melampi preces pravum in sensum detorquent.

Confirmatio petetur 1. a Confutatione Præjudiciorum, dicetque, Melampum uno civitatis studio impulsum fuisse, ut tales preces funderet: hoc fuisse ipsi in animo, ut mederetur feliciter ægrotantium languoribus, & cognitis morborum causis, idonea remedia præpararet. Fieri posse, ut pro sua

sagacitate cognoverit ex varia aëris temperie imminere graves ægritudines, pro quibus sanandis præsentius Deorum auxilium postularit. Addet, optandum videri, ut Medici omnes preces ejusmodi funderent.

2. Confutabit argumentum petitum a Fama, ostendetque, quam inique ipsius famæ detrahatur; appellabit testes eos omnes, ad quos ægrotantes accessit, quos dicet nullum in Melampo avaritiæ vestigium deprehendisse.

Concludet, dignum illum potius mercede, quam pœna videri.

ORATIO.

Nisi mihi longa judiciorum vestrorum experientia notum esset penitus, atque perspectum, quanta sit vestrum omnium in cognoscendis caussis perspicacia, & in ferendis sententiis æquitas, Judices integerrimi; haberem sane in summa accusationis hodiernæ acerbitate, quod infelici Melampo non mediocriter pertimescerem. Novum enimvero criminis genus, & ante hunc diem inauditum adversarius meus vestrum ad tribunal detulit, propter quod, si quid accusatori creditur, nobilissimus Medicus, vir spectatæ jam diu probitatis, & de nostra civitate optime meritus, gravissimo supplicio plectendus esse videatur.

Scilicet auditus ille inter ardentissimas preces, quas pro vestra omnium salute, atque incolumitate funderet, obtestari Deos, ut sibi præsentem hunc annum fortunarunt. (*Confutatio Argumenti a Testibus petiti.*) Adducuntur Testes omnium judicio probatissimi, qui rem suffragio suo comprobent, qui suis se percepisse auribus tam impia, si Superis placet, vota profiteantur. Nihil inficiabor ego, Judices, clarissimorum virorum testimonia. Sit ita sane

iſſe, ut teſtantur illi; nam cur ampliſſimam laudis ſegetem Melampo invideam? (*Confutatio Præjudiciorum.*) At unde accuſatoris malignitas vertit in opprobrium, quod dari gloriæ debuiſſet? Non potuit ergo Melampus, conſcius ſibi, quam difficilem, & plenam periculi artem exerceat, ſingulare a Superis præſidium poſtulare, quin continuo morborum omne genus, & triſtiſſimam toti civitati perniciem precaretur? Non potuit veſtræ ſalutis aut tuendæ, aut etiam reparandæ cupidus videri, quin ejusdem infenſus hoſtis audiret? non potuit felicem in curandis veſtrum omnium ægritudinibus exitum ambire, quin fatalem civium capitibus Superum vindictam accerſeret?

Nam quid aliud eſt homini Medico orare Superos, annum ut fortunatum ſibi reddant, niſi ut ſua apud vos opera collocata feliciter ſuccedat? niſi ut in tractandis morbis ſua ſpes eum non fruſtretur, certamque omnibus afferat ſanitatem? niſi ut cognitis veris morborum cauſis remedia paret idonea, quæ medentem nunquam fallant, & ægros ſemper conſolentur? Atque utinam Judices, quantum eſt iſtorum hominum, qui lubricam Medicæ artem profitentur, ſalutiferis ejusmodi precibus ſæpe interpellarent Superos, & audiri ab iis mererentur. Non illuderetur quotidie noſtris corporibus tam miſerabiliter, neque Medicorum inſcitiam noſtris impenſis doleremus.

Quid ſi Melampus peculiari quodam Deorum immortalium afflatus ſpiritu, aut pro ſua perſpicacia cognoviſſet ex aëris intemperie, novum aliquod, & metuendum imprimis morborum genus noſtris cervicibus imminere? Non debuit in his rerum adjunctis ſtudioſius uniuscujusque noſtrum Medicus, ac publicæ incolumitatis cupidiſſimus, novam viciſſim ſibi apprecari ſolertiam, & opem a Superis non vulgarem poſtulare, quæ vim impendentium

 morbo-

morborum infringat, & tam gravibus incommodis medeatur?

(*Confutatio Argumenti a Fama petiti.*) Verum quis in accusatoribus Melampi tantam improbitatem ferat, ut de probatissimi viri moribus, ac famæ detraherent? Scilicet non censerunt illi persuadere facile se posse, quod confinxerant, nisi intactam hactenus optimi Medici vitam in invidiam adducerent. Audistis, Judices, nec sine tacita indignatione audistis, exprobratam Melampo fuisse avidam sordidi lucri cupiditatem, quasi non tam impertiendæ salutis, quam rei faciendæ studio ad nos accederet. Qua in re testor multorum, qui hic adsunt, fidem, qui Melampi solertiam, studium, sedulitatem, labores experti, nullum unquam in eo avaritiæ vestigium persensere. Surgant enimvero, si qui sunt in tam frequenti civium consessu; prodeant in medium; per me licet, qui Melampum aut avaritiæ, aut inertiæ, aut cupiditatis cujuspiam reum criminentur.

Vos, vero, Judices, qui viri de nobis tam bene meriti innocentiam perspicitis, videte, ne, quod verti in Melampi laudem debuit, illud in opprobrium cedat; ne pro gloria contumeliam, odium pro amore, pro mercede supplicium patiatur.

ALIA EXERCITATIO.

Aulicus Clusinus ad Porsennam Regem, ut de pace cum Romanis facienda cogitet, post interfectum a Scævola Regis Scribam.

Locus a Præjudiciis, & a Fama.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, gloriosum quidem esse Romanos aggredi, vincere: at bellum fere Clusinis, & Regi ipsi exitiosum.

Pro-

Propositio Dicet, maturandam esse cum Romanis pacem.

Confirmatio petetur a Præjudiciis, & 1. ab eo, quod Scævola dixerat, trecentos esse Romanos ita paratos, ut vel proprio capitis periculo Porsennam interficerent. Nihil ergo tibi metuendum putas ab iis, qui tuam unius in perniciem conjurarunt. 2. Ab ipso Scævolæ facto. Vide, quam parum abfuerit, ne a Scævola interficereris: eandem illi perniciem tibi machinantur. An continuo te vivere in periculo oportet?

Secunda pars Confirmationis petetur a Fama, quam sibi apud vicinas gentes Romani fecerunt. Nemo est, qui sibi ab eorum armis non metuat.

Conclusio. Vide ergo, si tuæ, si Clusinorum saluti consultum volueris, ut consilia pacis ineas, &c.

ORATIO.

Si, quam gloriosum tibi existimasti fore, acerrimo persequi Romanos bello; tam facilem de eisdem referre victoriam posses, Rex fortissime; nunquam vel dissuasor tanti operis, vel maturandæ cum gente ferocissima pacis auctor accessissem. Verum cum præviderim satis, intellexerimque penitus, bellum hoc, quod suscepisti tam acriter, non tua ipsius modo, sed totius etiam populi Clusini clade esse concludendum; non dubitavi, opponere me consiliis tuis, & generosum illum, avidumque imprimis gloriæ animum parumper retardare.

Nam quæ spes tandem tibi belli infelicis affulget, aut quid potius metuendum tibi non putes ab ea gente, quam in tuam unius perniciem conjurasse non ignoras? (*Argumentum a Præjudiciis.*) Audisti modo tuis ipse auribus, quam pertinaci odiorum acerbitate tuum in caput involare meditetur Juventutis Romanæ flos lectissimus: nullum proprii ca-

 pitis

pitis periculum pertimescunt hostes illi tui, si modo perficere possint, quod animo destinarunt; & levem vitæ suæ jacturam arbitrantur, quam pro acceleranda morte tua devoverint. Tu singulorum animos æstima ex uno perfidi Scævolæ facinore. Cogita, qua spe Romanorum præsidia deseruerit; qua audacia nostra in castra penetrarit; qua temeritate tuum ipsius in tentorium fuerit ingressus; quo furore sceleratas manus Scribam in tuum regio deceptus apparatu tulerit qua animi pertinacia, aut potius ferocitate & professus fuerit crimen, quod patrabat, & errorem suum, sui ipsius vindex, ac tortor deplorarit. Hoc eodem trecenti Juvenes incensi studio tentabunt idem facinus & feliciori forte exitu perficient. Proinde in hoc discrimen, si juvat, accinge te, ut in singulas horas de capite tuo dimices; habe paratos semper in vestibulo Regio ad vim repellendam milites, & indictum tibi uni a Juventute Romana bellum, si potes, sustine.

(*Argumentum a Fama.*) Jam vero reputasti tecum satis, Rex fortissime, quibus cum hostibus decertandum habeas; qualem illi apud vicinos late populos nominis sui terrorem injecerint; quantam sibi apud omnes fortitudinis, atque constantiæ famam concitaverint? Nam quid ego Vejentes, ac Fidenatos loquar funesta clade toties afflictos? quid Sabinos appellem, vel in ipso Romæ nascentis exordio Romanorum robur expertos, & ad ineundam cum ipsis pacem coactos? Quid Volscos multiplici prælio subactos? quid Latinos recenseam, qui nullum in bello præsidium contra pertinacem Romanorum constantiam nacti, ab infelici tandem Marte destiterunt?

Quamobrem vide, Rex fortissime, si tuæ, si Clusinorum saluti consultum velis, ut omnem statim inauspicati belli moram amputes; ut obsidionem, quam inchoasti, quamprimum solvas; ut querela-

rum

ſuum caput infelicem Tarquinium tuis de finibus exturbes; neque tibi ſocietatem nullam cum hoſtibus Populi Romani eſſe patiaris.

ALIA EXERCITATIO.

Aulicus Cluſinus ad Porſennam Regem, ut in ſua de obſidendis Romanis ſententia perſtet.

Locus a Præjudiciis, & a Fama confutatur.

SYNOPSIS.

Exord. Mirabitur, fuiſſe aliquem tam invidum Regis gloriæ, aut tam timidum, ut conſilium Porſennæ daret de ſolvenda obſidione.

Propoſitio. Hortabitur Porſennam, ut perſtet in conſilio ſuo.

Confirmatio. Refutabit primum Præjudicium petitum a trecentis Juvenibus, qui dicuntur Regis in caput conjuraſſe; ac dicet inventum illud a temerario Scævola, ad incutiendos metus. Sed eſto: an non adſumus, qui corpus Regis noſtro corpore tueamur, & vel inſidias, vel apertam vim repellamus?

Secundum Præjudicium petitum ab audacia Mutii Scævolæ ſic confutabit, ut dicat, plectendam eſſe juvenis temeritatem, cæterosque ejus ſupplicio deterritos nihil auſuros ejusmodi.

Quod pertinet ad Famam, qua Romani dicuntur invicti, dicet eos non fuiſſe victos, quia nemo illos aggreſſus eſt fortiter, experturos in Porſenna, & in Cluſinis eos hoſtes, a quibus vinci poſſint.

Concludet, hortando Regem, ne ſe vinci inani metu patiatur.

ORATIO.

Cum ea eſt apud omnes, & nos præſertim Cluſinos opinio Romani nominis, Rex fortiſſime, ut in iis aggrediendis, atque ſuperandis plurimum eſſe gloriæ nemo dubitet: tum certe nunquam induxiſſem animum futurum aliquem, aut tam invidum rerum tuarum, aut noſtris viribus tam parum confidentem, qui te a perſequendo, quod inchoaſti tam feliciter, cum Romanis bello revocare ſuſtineret.

Ego certe, ſi quid in præſentia adverſus futilem ignavi militis orationem dicturus ſum, ſi promovendam acrius Romanæ urbis obſidionem demonſtrabo, id dictum a me ne ſic exiſtimes, Rex fortiſſime, quaſi invictum animi tui robur haberem minus perſpectum, aut de tua in perficiendis conſiliis conſtantia dubitarem. Verum, ne quem forte Cluſinorum animis injecerit ſcrupulum Orator ille magnificus ne quod inſinuare viſus eſt, capitis tui periculum infelicis belli faſtidium attulerit, ſilendum mihi in re momenti hujus non putavi.

(*Confutatio Argumenti a Præjudiciis petiti.*) Quandoquidem trecenti Juvenes vitam in tuam conjurarunt; imminet præſens capiti tuo periculum, niſi conflatam in te tempeſtatem maturata pace depellas, ac diſturbes. Jam adſunt illi noſtris in caſtris, jam tribunal regium obſident. Et erit aliquis, qui rem illam ſibi tam facile perſuadeat, quam temere, quam audacter fuit a maligno Juvene pronuntiata? Scilicet hoc inveniat fidem apud cordatos viros, quod ab hoſte confictum ingenioſe fuit, vel ad incutiendo Cluſinis metus, vel ad declinandam, quam meruit, ſuppliciorum acerbitatem? Sed eſto; verum illud ſit, quod commentus hoſtis eſt; (nam vel in fictis periculis eſſe nos timidos oportet, cum de Regis optimi ſalute, atque incolumitate agitur) eſto inquam; hoc inierit in rebus perditis furioſum

Ro-

Romana Juventus consilium, ut per insidias, ac cuniculos perficiat, quod vi aperta tentare non audet. An ergo nos non adsumus, qui Regis latus nostro corpore tueamur? qui sustineamus impetum armata manu? qui temerariæ Juventutis audaciam reprimamus? Veniant illi, &, si quid audent aperto Marte, veniant, & nos oppugnent palam; vel si rem agere per malas artes meditentur, vigilantiam occupent, si possunt, & perpetuas Clusinorum excubias fallant.

(*Confutatio Argumenti a Fama petiti.*) Interim, Rex fortissime, plecte, ut meritus est, furiosi Juvenis temeritatem; debitas cruenta morte pœnas exsolvat; discat revereri Regum majestatem. Sapient, mihi crede, ipsius supplicio deterriti, si qui sunt ejusdem furoris æmulatores, neque tam gravi suo periculo inauditum ante hunc diem facinus pertentabunt.

Nos vero instabimus acrius cœptæ jam tam feliciter obsidioni. Dicent tandem aliquando Romani, non esse se tam invictos, ut vinci non possint. Noverint hodie, quibus cum hostibus decertandum habeant; experientur periculo suo, quam metuendi Clusini sint, qui Porsenna duce militant. Nihil moræ est, Princeps invictissime, patere, rem ut agamus viriliter, ac si modo securos esse de periculo tuo Clusinos jusseris, certam tibi promptamque de Romanis victoriam pollicemur.

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Hippolytus, apud Theseum Patrem a Phædra Noverca accusatus.

Locus a Testibus, & a Fama.

SYNOPSIS.

Exord. Ex abrupto. Ergo Filium abjicis, & spem domus unicam morti devoves? &c.

Propositio. Petet, an satis perpenderit pondus, ac momentum illatæ accusationis, monebitque Theseum brevem sumere ad deliberandum moram, antequam Hippolytum condemnet.

Confirmatio petetur 1. a Confutatione Testium, ostendetque, non esse legitimum illud testimonium, quod tulit noverca, quia frequentissima sunt novercarum in privignos odia; addet, nolle se penetrare altius odiorum causas, quæ forte Phædram nocentiorem faciunt, quam Hippolytum. Tum Phædræ accusationi opponet clarissimorum virorum testimonia, qui innocentem Hippolytum profitentur.

2. Illatum crimen destruet a bona fama, qua gaudet apud omnes Hippolytus. Dicet, raro falli Famam, quæ est veluti vox publica. Quod si unius, aut alterius testimonium valet ad aliquem absolvendum, quanto magis vox communis?

Conclusio per Deprecationem.

ORATIO.

Ergo ratum est, Rex fortissime? peribit infelix Hippolytus, & spem domus unicam, suavissimum patris solatium iratis precibus devoves? Equidem scio, quid asperet animum, & quam grave sit illud contumeliæ genus, quod illatum tibi quereris. Non te ullum fortissimi Juvenis odium, non præceps, atque impotens animi furor impulerunt. Amas, quem vis perdere: velles carere culpa, quem invitus, ac reluctans plectis; & feralis, quæ filium obruet, sententia eodem miserum patrem ictu percutiet. Ergo sustine tantisper funestas illas preces, quibus insontem forte e medio tollere meditaris; da brevem maturæ deliberationi moram, ac dum constet facinus, & gravi accusationi pondus, ac momentum accedat. Age, quid urget? quod instat peri-

culum, ſi ſupplicium diſtuleris? Hoc tibi ipſi, hoc amori in filium tuo permitte, nihil ut properaſſe nimis te pigeat. At enim Phædra nocentem profitetur! noverca privignum accuſat, conjux regia vindictam de Hippolyto repoſcit.

Utinam apud alium, quam apud Theſeum pro Hippolyto perorandum eſſet! Utinam liceret in hac cauſa infames novercarum dolos, & iniqua in privignos odia commemorare! utinam demonſtrare impune poſſim amaros parentum luctus, ac deſideria, dum uxoribus plus æquo creduli filios in ſuos ſævierunt? Non ego curioſius inquiram in acerbæ Phædræ odia, neque ſcrutabor, quæ poſſint eſſe tam ſubitæ, tam novæ, tam parum expectatæ odiorum cauſæ, quibus in Hippolytum exarſit. (*Confutatio Teſtium a teſtantium perſona.*) Dolori tui parcam, Rex ſapientiſſime; neque committere velim, ut crudius tibi, quam ſit illud, quod doles, vulnus inferam. At ſi meruit videri nocens Hippolytus, dum accuſatur a noverca; non videbitur idem innocens, dum innocentiæ ſuæ teſtes tot inveniet, quot habet clariſſimos cives Regia civitas? Una fidem obtinebit Phædra, dum privigno ſtupri crimen infert, reliqui omnes infidi cenſebuntur, dum integerrimi juvenis caſtimoniam extollunt?

(*Fama, vis, & auctoritas.*) Ah! ſi noſſes Rex fortiſſime, quam ſingulari pudicitiæ fama gaudeat apud omnes tuus Hippolytus! quam ſincerus cultor ſuaviſſimæ illius virtutis habeatur? quam apertus, juratusque audiat domi, foriſque omnium illecebrarum hoſtis, quæ probatis moribus inferre vitium, ac labem ſolent! Non imponitur facile multitudini; aut ſi quis eſt tam peritus ſimulationis artifex, ut fucum tantiſper faciat, ſerius ocyus fraus patet, & fallax dolus innoteſcit. Nempe tam potens ſui ſit amor, tam ſuis motibus imperet, ut latere diu poſſit ſimulationum involucris occultus? Sic exarſit intus

incendium, ut nulla unquam scintilla foras eruperit. Non est hæc amoris indoles, Rex sapientissime, vel invitus amor se prodit; aut si pectoris inter angustias contineri se patitur, amor non est. Neque porro mirum est, si amoris faces ille non senserit, qui tam alienam ab iis illecebris, quæ irritare amorem solent, vitam inierit. Qualis enim tibi filius fingitur? Venator a prima juventute assiduus, & cupidissimus idem Veneris sectator! sylvarum cultor, ac lustrorum malorum incola, mulierum ad unam omnium osor infensus, & amasius idem infamis! Quo quid dici, quid excogitari possit, quod aut cohæreat minus, aut ab ipsa sceleris suscipione fortius Hippolytum exsolvat?

Tuum est, Rex sapientissime, consulere apud temetipsum, quid faciendum tibi sit, & quam habere fidem illatæ filio accusationis crimen debeat.

ARTICULUS IV.

Locus a Tabulis.

Quid Tabellarum nomine intelligitur?

℞. Tabulæ sunt testimonia, quæ proferuntur ex scripto, quibus Pacta, Conventa, Contractus, & Codicilli, Stipulationes, aut Testamenta, vel quidvis aliud ejusdem generis continetur.

Quomodo confirmandus est hic Locus?

℞. 1. Per Negationem exaggerari potest vis illius ad exemplum Ciceronis pro Sextio n. 10 *Non recito vobis Decretum officio aliquo expressum vicinitatis aut clientelæ, aut hospitii publici, aut ambitionis, aut commendationis gratia. Sed recito memoriam perfuncti periculi, prædicationem amplissimi beneficii, vicem officii præsentis, testimonium præteriti temporis.*

2. Per Comparationem, conferendum erit testimonium scriptum cum fama, cæterisque testibus, & ra-

rationes quærendæ, quibus probetur plus habere auctoritatis teſtimonium ſcriptum, quam aliud quodlibet.

Ita Cicero pro Archia n. 9. commendat Tabulas, quibus conſtabat, Archiam domicilium Romæ habuiſſe. *At non eſt profeſſus. Imo vero in Tabulis profeſſus, quæ ſolæ ex illa profeſſione, collegioque Prætorum obtinent publicam Tabularum auctoritatem. Nam cum Appii Tabulæ negligentius aſſervatæ dicerentur, Gabinii quamdiu incolumis fuit levitas, poſt damnationem calamitas omnem Tabularum fidem reſignaſſet; Metellus homo ſanctiſſimus, modeſtiſſimusque omnium tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum Prætorem, & ad Judices venerit, & unius nominis litura ſe commotum eſſe dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis.*

3. Per frequentationem Conſequentium, oſtendendo, non poſſe violari teſtimonium ſcriptum, & relatum in Tabulis publicis, quin hæreat æterna labes ipſis impreſſa Tabulis publicis; adeoque nullum fore jus, quod non poſſit infringi.

4. Ab Adjunctis exaggerabitur commiſſum contra Tabulas ſcelus. Si reus eſt ignobilis, dicetur, neminem fore deinceps, qui id ſe impune facturum non ſperet, quandoquidem violatæ Tabulæ violatores capite non vindicantur. Si reus eſt nobilis, oſtendetur, peſſimum apud poſteros exemplum fore, ſi ſcelus impunitum relinquatur.

Quomodo refutandus hic Locus, aut infirmandus:

℞. 1. Quærendum eſt aliquod Teſtimonium ſcriptum, quod Tabulis opponatur, & ejus auctoritas amplificanda.

2. Si nullum ejusmodi Teſtimonium occurrit, declinanda vis eſt Tabularum, adhibita interpretatione, quæ niſi accedat, dicendum eſt, multa fore incommoda, quæ ex ſcriptis legibus naſcantur.

3. Si

3. Si nulla afferri poterit probabilis interpretatio, probandum erit, non esse majorem vim testimonii scripti, quam vocalis; cur enim tanta vis est calami, aut typographiæ, ut si accesserit, continuo ex Testimonio faciat oraculum?

4. Tam mutari possunt Tabulæ, quam cæteræ Leges, quia non majoris auctoritatis fuerunt, qui tulerunt, quam si sancitas, scriptas acceperunt.

5. Quo major est Tabularum antiquitas, eo videtur esse major nonnunquam mutationis in illas inducendæ ratio; quia pro varietate temporum ut sunt variæ consuetudines, variique mores, ita varia decreta.

6. Quærenda sunt exempla factæ alias in Tabulis mutationis.

Denique si non integræ, nec incorruptæ Tabulæ sunt, fides Tabulis derogari potest. Ita Tullius pro Cluentio n. 91. corruptas Tabulas esse contendit, propter quasdam lituras, quæ factæ fuerant, *Quod C. Verres Prætor urbanus, homo sanctus, ac diligens subsortitionem ejus in eo codice non haberet, qui tum inter lituras proferebatur.*

EXERCITATIO.

Oratio apud Moysen contra Israelitas, qui vitulum aureum in Idolum conflarant, contra illud Tabularum Decretum: **Non facies tibi sculptile, ut adores illud.**

Locus a Tabulis.

SYNOPSIS.

Exord. Jubebit Orator Moysen meminisse, in eo se dignitatis gradu positum, ut causam DEI auctoritate sua tueretur.

Propositio. Vide ergo, quo animo esse debeas in

tes, qui facrarum Tabularum auctoritatem fuo fcelere violaverunt.

Confirmatio. Præmittet id, quod eft fcriptum in Tabulis, & Tabularum auctoritatem amplificabit 1. Per Negationem ad exemplum Ciceronis: non recito vobis decretum humana voce fancitum, non fragili calamo exaratum, non legem, quæ mutari poffit hominum ad arbitrium, fed, &c.

2. Per frequentationem Confequentium dicet, nullum fore Jus tam fanctum, quod humana perverfitas non violet, fi divinæ leges impune infringantur. Quos habebis tibi obfequentes, fi impunitos relinquis, qui DEO obfequium negavere?

Denique Perorationis loco petet a Moyfe, ut vel populum plectat, vel Tabulas proterat, ac conculcet: Videat, utrum præftet.

ORATIO.

Cum intellixifti fatis ad hunc usque diem, vir fapientiffime, quo te confilio ad eum, quem tenes, dignitatis apicem omnipotentis DEI manus evexerit; tum certe hodiernæ caufæ gravitas, ac magnitudo poftulat, ut auctoritatis tuæ vim omnem, ac robur cæteri omnes intelligant, & eo, quo par eft, modo difcant revereri. Nam fi fuit unquam tempus ullum, cum tibi tradita poteftate ad tuendam DEI caufam uti oportuit, nunc profecto eft, cum incredibili totius pœne populi fuffragio, atque impietate, divinæ legis majeftas, atque reverentia contempta eft.

Sed quid ego infanientis multitudinis furores retractem, quos tuis ipfe oculis, non fine incredibili dolore confpexifti: Meminifti, ut oblitus fui, ac DEI conflatum ex auro vitulum invocavit? ut opes fuas, gazasque, & omnem pretiofam fupellectilem in fceleftum opus erogavit? Senfifti, ut ad increpa-

tio-

tiones tuas indocilis, ac durus vix, ac ne vix quidem ab immani scelere temperavit? Interim jacebit sacrarum Tabularum vis, & auctoritas; nullum ad coërcendam populi levitatem, atque audaciam habebis pondus inculcata toties cervicibus duris lex illa; *Non facies tibi sculptile, ut adores illud.* (*Auctoritas Tabularum per Negationem.*) Nihil hic obscurum, nihil ambiguum, nihil verborum caligine obvolutum; patent omnia. Lucem hanc non obscurabit populus infidelis, aut robur illud DEI ipsius auctoritate confirmatum infringet. Neque enim hic recito Decretum humana voce prolatum, sed sacratissimo ipsius DEI oraculo sancitum: non legem levi facilique calamo exaratam, sed omnipotentis DEI digito altissimis characteribus impressam; non regulam morum, quæ varietati temporum, ac mutabilitati obnoxia sit, sed quam mortalium animis natura ipsa, aut potius naturæ auctor DEUS perennibus notis inscripsit.

(*Per Frequentationem Consequentium.*) Quod si hanc divinæ legis infractionem siveris impunitam, quid erit deinceps, amabo, tam sanctum, quod humana perversitas non violet? quo non prorumpet populi infidelis audacia? quem flagitiis, & impietati suæ modum esse patietur? Credis, ullam fore populi hujus in servandis legibus cæteris reverentiam, qui nullam legis omnium sanctissimæ habuit rationem? Putas futurum, tibi ut pareant, si quid imperabis, quos contumaces, ac rebelles DEUS ipse expertus est? Hos tu frenabis, ac circumduces ad arbitrium, qui impositum sibi a præpotenti Numine jugum excussere?

Vide ergo, quid statuas, vir sapientissime, aut quid consilii capiendum putes. At cogita alterum e duobus superesse tibi, quod eligas; aut enim rebellis, detrectantisque imperium populi curam, atque sollicitudinem abjice; aut reprime furentem, & invi-

tum

tum, ac reluctantem ad obsequium revoca; aut iniustam divinæ legi labem, atque contumeliam meritis, ut par est, pœnis ulciscere; aut sacras pedibus Tabulas, quibus vis omnis, atque auctoritas adempta est, proculca.

Quanquam næ inconsultus ego, qui dubitare videar, num parere DEO malis, quam rebelli populo favere impensius. Sequere ergo tam laudabilem impetum, ductor sapientissime; exerce in perfidos dignam scelere severitatem, & emendata per te gens tota discet divinas leges revereri.

ALIA EXERCITATIO.

Oratio ad Moysen pro populo rebelli.

Locus a Tabulis infirmatus.

SYNOPSIS.

Exord. Jubebit Orator, Moysen meminisse, evectum ipsum fuisse ad tantam dignitatem non tam ut populi Judex, aut vindex, quam ut patronus, ac pater esset.

Propositio. Admonebit ipsum, ut pristinæ humanitatis memor populum benignius tractet, & pro eo deprecator apud DEUM accedat.

Confirmatio. Legem allatam interpretabitur, dicetque, prohibitum non esse, ne quid fieret sculptile, sed tantum, ne adoretur illud; & scelus populi in levitatem ipsius magis, quam in malitiam cadere profitebitur.

Deinde per frequentationem Consequentium ostendet consecutura mala, si populum durius plectat. Vertetur hæc pœna in dedecus divinæ Majestatis, quæ servare suos non potuerit, vel noluerit.

Conclusio. Moysen admonebit, non esse periculum in divinis legibus, quemadmodum in humanis;

quæ, si violentur, excidet legislator auctoritate sua. Denique hortabitur, ut utatur in populum ea benignitate, quam ipse in DEO expertus est.

ORATIO.

Nam quis ille est, Vir sapientissime, qui te in populum tuum incendit, & tristissimam ipsi perniciem meditatur? An oblitus est, qualem hic personam apud nos geras, aut cujus gratia supremus rerum omnium arbiter, ac moderator DEUS ad eum, quo defungeris, honoris apicem te evexerit? Nempe severus judex, & infensus ultor ad repetendam pœnam te accingas, qui studiosi patroni, & patris amantissimi partes tueris, ac sustines? Ah! potius pristinæ clementiæ memineris; te infelicis populi tangat calamitas, & quo deploraro magis rerum in statu versatur, & ab irati Numinis inclementia gravius quiddam metuendum habet, tanto acrius insiste, ut ab ejusdem cervicibus funestissimam cladem vehemens deprecator avertas.

Neque vero te sceleris ipsius gravitas, quam vehementius certe, quam par erat, extulit accusator, ab impetranda venia dehortetur. Peccavit quidem infelix populus (nam quid flagitium aut negare, aut dissimulare videar?) peccavit, inquam; at peccatum illud tamen non est ejusmodi, ut omnem indulgentiæ locum sustulerit. (*Interpretatio Legis.*) Nihil ego detractum velim legis illius auctoritati, quam recitavit modo studiosius accusator; scio, quanta debeatur ipsi reverentia, & quam graves mereatur pœnas experiri, qui sculptile quidpiam adorandum duxerit. Verum quam intulit ille populo nostro labem; ut violatam ab ipso legem illam arbitretur, nec probabit unquam, nec fecisse fucum etiam videbitur. Putas nimirum, hanc fuisse mentem populi, ut, quod manibus ipse suis conflaverat, in eo divi-

vinum inesse quiddam existimaret? aut quod non expers modo Numinis, sed ratione ipsa, sensuque crederet destitutum, huic tanquam Deo, cultum, ac religionem adhibendam esse censeret. Mihi crede, quantumvis nocens videri possit tuus ille populus, non cadit in eum pravitas tanta, ut sceleris hujus reus audiat. Illum non tam cordis malitia, quam animi levitas, & inconstantia ab officio suo miserum in modum abduxit. Tu nosti indolem gentis illius, quam regis tot abhinc annis, ac moderaris; expertus es non semel voluntatis imbecillæ mutabilitatem; at nulla vel pravitatis, vel impietatis vestigia deprehendisti.

Si tamen culpam illam, quam admisit imprudens, extremo castigandam supplicio æstimasti, si delere populum illum paras, cujus tutorem te ac defensorem, vel ipso capitis tui periculo, toties professus es; vide, amabo, qualem in DEUM ipsum calumniæ labem accersurus sis. (*Legis incommoda a Consequentibus.*) Non potes Israeliticum sanguinem fundere, nisi cædis auctorem DEUM facias, & odiosam ipsi crudelitatis famam imputes. Nam quid dicent Ægyptii? quid barbaræ Nationes loquentur, cum deletos ad internecionem Israëlitas audient? Crudelem nempe DEUM nostrum barbarum, humani sanguinis sitientem, qui populum in solitudinem, ut interficeret commodius, malas per artes ex Ægypto deduxerit, mentientur. Ne patere tantum inuri Religioni nostræ probrum. Utinam, utinam in Ægypto remansisset ille populus! Satius fuisset, ipsum inter gravissimas durissimæ servitutis molestias vitam agere miserabilem, quam eundem, post exantlatos frustra tot labores, indigna morte absumi.

At enim jacebunt divinæ leges in contemptu, nisi, qui illas violarunt, severe puniantur. Ipse legis auctor DEUS illudetur, nisi sumptum de nocentibus supplicium auctoritatem ejus fulciat. Scilicet: cre-

dis ergo, rem esse nobis cum eo Numine, cujus aucto-ritas ex hominum scelere detrimentum patiatur, cui dedecoris aliquid accedat, si populos minus obsequentes sibi senserit? Putas egere ipsum hominum judiciis, ut illatam sibi contumeliam vindicet? aut non posse eum, cum volet, castigare per se, quos plectendos esse censuerit? Noli ergo prævenire supremi Judicis severitatem; & quem forte conversus ad meliorem frugem populus placatum jam habet, rursus ad vindictam provocare. Utere potius tua apud ipsum DEUM gratia, ut si quid offensionis mitigandum supereft, id tu pro tua in commissum tibi populum charitate perficias; & quam toties expertus es, supremi Numinis in te benignitatem, eandem vicissim in tuos æmulari non dubites.

ARTICULUS V.

Locus a Tormentis, seu Quæstione.

Quid est Quæstio?

℞. Est cruciatus, quo reus ad confessionem sceleris adigitur.

Quomodo confirmandus est hic Locus?

℞. Primo. Dicet Orator, antiquissimam illam esse veritatis eliciendæ rationem, & a sapientissimis Majoribus usurpatam.

Secundo. Vix aliam esse in tanta nostrorum temporum dissimulatione veritatis extorquendæ viam.

Tertio. Fieri poterit argumentum a Minori ad Majus: Si metus Quæstionis sæpe veritatem exprimit, quanto magis Quæstio.

Tullius de Quæstione ita loquitur in Topicis n. 74. *Facit necessitas fidem, quæ cum a corporibus, tum ab animis nascitur. Nam & verberibus, tormentis, igne fatigati, quæ dicunt, ea videtur veritas ipsa dicere.*

Et

Et quæ a perturbatione animi sunt, dolore, cupiditate, iracundia, metu, quia necessitatis vim habent, afferunt auctoritatem, & fidem.

Quomodo infirmandus est hic Locus?

℞. Primo. Si timori, & dolori tribuatur extorta confessio, non veritati.

Ita Cicero pro Sylla n. 78. *Quæstiones nobis servorum ac tormenta accusator minitatur; in quibus quanquam nihil periculi suspicamur; tamen tua tormenta gubernat dolor, moderatur natura cujusque tum animi, tum corporis; regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rerum angustiis nihil veritati loci relinquatur. Vita P. Sylla torqueatur, ex ea quæratur, num qua occultetur libido, numqua audacia. Nihil erroris erit in causa; nec obscuritas, si a vobis, Judices, vita perpetua vox, ea, quæ gravissima debet esse, audietur.*

Auctor vero librorum ad Herennium lib. 2. n. 10. *Qui in equuleo est positus, scire, aut suspicari facile potest, quid audire quæsitor velit, quod cum dixerit, intelligat sibi doloris finem futurum.*

Secundo. Observandæ sunt Leges a Tullio præscriptæ lib. Partitionum. n 50. *Sæpe etiam Quæstionibus resistendum est, quod & dolorem fugientes multi in dolore ementiti persæpe sunt, morique maluerunt falsum fatendo, quam inficiando, dolere. Multi etiam suam vitam neglexerunt, ut eos, qui his chariores, quam ipsi sibi essent, liberarent. Alii autem aut natura corporis, aut consuetudine dolendi, aut metu supplicii, aut mortis vim tormentorum pertulerunt. Alii ementiti sunt in eos, quos oderant. Atque hæc exemplo confirmanda sunt.*

Tertio. Quærendæ sunt ab Adjunctis rationes, quæ sint rei, de qua agitur, propriæ, ex quibus inanitas Quæstionis arguatur. Et hic maxime insistendum. Quis contra reum deposuit? Contra

vel inimicus, vel despicatissimus, vel a natura timidus, & ignavus.

Quarto. Opponenda erunt testimonia clarissimorum virorum pro eo, contra testimonium per vim expressum ab homine ullius auctoritatis.

Ita Cicero vim Quæstionis infirmat pro Milone n. 59. quod Appius & apud se servos habuisset, & ab Accusatore producerentur, & ipsemet Quæstionem urgeret de servis, qui ejus gratia facile mentiri possent.

Sed Quæstiones urgent Milonem, quæ sunt habitæ nunc in atrio Libertatis. Quibusnam de servis? rogas? de P. Clodii. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio. Dii boni! quid potest agi severius? De servis nulla quæstio est in dominum, nisi de incestu, ut fuit in Clodium. Proxime ad Deos accessit Clodius, propius quam tum, cum ad ipsos penetrarat. Cujus de morte, tanquam de cæremoniis violatis quæritur: sed tamen Majores nostri in dominum de servo quæri voluerunt, non quia non posset verum inveniri; sed quia videbant indignum esse, & domini morte ipsa tristius. In reum de servis accusatoris cum quæritur, verum inveniri potest? Age vero; quæ erat, & qualis Quæstio? heus ubi Rufcio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata libertas. Quid hac Quæstione certius? Subito abrepti sunt in quæstionem, tamen separantur a cæteris, & in arcas conjiciuntur, ne quis cum iis colloqui possit. Hi centum dies penes accusatorem cum fuissent, ab eo ipso accusatore producti sunt. Quid hac Quæstione dici potest integrius? Quid incorruptius? Lege & numerum 57. ejusdem Orationis.

EXER-

EXERCITATIO.

Accusatur Maria Scotorum Regina apud Senatum Londinensem, quod in Elisabetham conjurarit.

Locus a Tormentis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet Accusator, antiquam illam esse, & a sapientissimis Majoribus usurpatam consuetudinem, ut per tormenta veritas eliceretur. Et rationem afferet; quia in tanta temporum nostrorum dissimulatione vix alia videtur esse via veritatis inveniendæ.

Propositio. Dicet, si unquam valuit testimonium per vim extortum, valere debere in causa Mariæ.

Confirmatio petetur a variis Adjunctis adhibitæ Quæstionis in causa Mariæ. 1. Quia non unus, sed multi Mariam accusarunt in tormentis. Non est autem credibile, tam multos deceptores fuisse, vel deceptos. Si Maria esset innocens, inventus fuisset saltem aliquis, qui &c. 2. Quia non hostes, non ignoti, quibus parum fidendum est, sed amici, sed domestici accusant, nulla proposita mercede, vel spe vitæ. 3. Quia vi Quæstionis extortæ sunt scriptæ a Maria literæ.

Conclusio. Quis ergo Mariam innocentem putet, quæ testimoniis hujuscemodi convincatur?

ORATIO.

Non est novus ille mos, sed vetus jam pridem consuetudo, quam non invenimus ipsi, sed a sapientissimis Majoribus traditam accepimus, amplissimi Senatores, ut a quibus latentem penitus, abstrusamque veritatem elicere oporteret, ii variis Quæstionibus, ac tormentis adhiberentur.

Jam vero in hac tanta, quanta laboramus hodie dissimulatione temporum, non potior modo, compendiosiorque videri debet isthæc veritatis indagandæ via, sed hanc unam superesse ad excitandas mendaciorum fallacias rationem cogimur magno omnium dolore profiteri.

(*Commendatio Testium in Quæstione confitentium.*) Quod siqua valuit unquam in causa extortum, vi Quæstionis, veritatis testimonium, quantum habere pondus debet in probata jam tot nominibus Mariæ conjuratione? Nam qui sunt illi, amabo vos, qui Mariam accusant, & læsæ in Elisabethæ majestatis ream criminantur? Accusant illam, qui? non unus aliquis, aut pauci tantum, sed numero plurimi, sed omnes quicunque cruciatibus appliciti, quod negarunt hactenus per fas, & nefas, idipsum modo coacti sunt confiteri. Nos interim arbitrabimur tam multos vel deceptores fuisse, vel deceptos? Non inventus saltem fuisset aliquis, qui stetisset pro Maria, vel inter suppliciorum acerbitates in ictus, hanc si vacare culpa, & scelere revera credidisset? Et cum a tuendo pertinaciter mendacio nullis tormentorum doloribus revocari complures possint, nemo in hac causa constans veritatis assertor ipso capitis periculo exstitisset? Accusant Mariam, qui? non hostes, quorum testimonium suspectum merito, ac mala plenum fide habendum esset; sed amici, ac familiares, quos sancta amicitiæ jura, si salva veritate licuisset, in defendenda Maria fortes, ac generosos præstitissent. Accusant Mariam, qui? non ignoti homines, qui per incertos rumores de Mariæ criminibus audierint; sed domestici, qui res ipsas suis usurparunt oculis, & sceleris ipsius magna pars exstiterunt. Accusant Mariam, qui? non corrupti beneficio, non proposita irrogandæ veniæ, aut evitandæ mortis exspectatione adducti, sed rebellionis participes, & fatali capitis sententia jam multati. Denique accu-

accuſant Mariam, qui? homines, quorum e ſcriniis exaratas ipſa Mariæ manu literas extorſimus, quæ ſcelus ipſum ſine dubitatione ulla, ſine erroris ullius metu teſtantur.

Quis igitur erit deinceps tam obſtinatus Mariæ fautor, ut, quam tam aperta, tam multa teſtimonia ream læſæ Majeſtatis revincunt, eam nihilominus aut innocentem, aut nulla puniendum pœna arbitretur?

ALIA EXERCITATIO.

Defenditur Maria Scotorum Regina apud eundem Senatum Londinenſem.

Locus a Tormentis infirmatus.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet defenſor Mariæ, neſcire eos, qui tantum ponunt in teſtimonio per vim Quæſtionis elicito, quanta ſit vis doloris ad extorquendum quidlibet: hinc accidiſſe plerumque, ut multi dolorem fugientes in tormentis mentiti ſint, maluerintque mori falſum teſtando, quam inficiando, dolere.

Confirmatio petetur a confutatione ſingulorum capitum, quæ contra Mariam allata ſunt. 1. Multos quidem tuliſſe teſtimonium, at ſervos omnes, quibus Veteres nullam fidem contra Dominos habuerunt; quia ſi hoc liceret, ſervi metum Dominis incuterent. 2. Nihil eſſe facilius, quam homines venales corrumpere propoſita immunitate a dolore, vel promiſſa etiam vita. Sed hæc ſunt promiſſa ſervis. 3. Mariæ vitam innocentem, ac pacatam refragari ejusmodi teſtimoniis. Quod ſpectat ad litteras, dicet illas ſpurias eſſe, & exaratas a librario Mariæ.

Concludet, excitando Judicum commiferationem, propofita Mariæ calamitate per annos 20. captivæ, & tumulo proximæ.

ORATIO.

Nefciunt illi profecto corporis humani imbecillitatem, aut infuperabilem certe doloris acutiffimi vim ignorare videntur, qui in teftimoniis per Quæftionis acerbitatem elicitis tantopere ponendum putant, ut quæcunque mediis in cruciatibus miferi homines effuterint, iis tanquam totidem oraculis habendam effe fidem arbitrentur. Tamen, quid eft, amabo vos, Judices, perpetua quadam exemplorum ferie fpectatum magis, atque confirmatum, quam vel utrumque, vel alterutrum fic valuiffe femper apud eos, qui torquerentur, ut dolorem fugientes multi in tormentis fæpe mentiti fint, moriquę maluerint falfum teftando, quam inficiando, dolere.

Quod fi unquam nullius effe ponderis, ac momenti vifa fint expreffa tormentorum afperitate adverfus innocentiam teftimonia, audeo dicere, Judices, hodiernæ caufæ naturam effe hujusmodi, ut extortæ in Mariam criminationis vim Quæftionis omnem infringant, atque debilitent.

Nam qui funt illi, quantumvis multi proferantur, qui fuppliciorum vel metu, vel dolore compulfi conflatæ in Elifabetham conjurationis Mariam accufarunt? Nullos hic ego tot inter teftes, & accufatores agnofco, præter Mariæ fervos ac domefticos; quorum teftimoniis quanta fides habenda fit, unanimis populorum pœne omnium confenfus fatis declarat. (*Confutatio Teftimonii per Quæftionem expreffi.*) Noluerunt plerique vel audire tantum, qui de-

dominum accusaturi descenderent; adeo non cruciandos illos esse existimabant, ut injuriosum quid, atque impium dominorum in perniciem extorquerent. Id porro quam sancitum prudenter, quam sapienter observatum, Judices! Nam cui tandem domino securum esse liceat, aut quem vacare unquam metu posse censebitis, si servorum calumniis, atque criminationibus locus patuerit? Quis deteriorem multo eorum, qui imperant, quam eorum, qui serviunt, conditionem non putet, si minitari dominis accusationes servi audeant? si trahere eos in judicium quacunque tandem de causa confidant?

Et illud adjicite, Judices, eam esse ejusmodi hominum naturam, atque indolem, ut tentari mercede, corrumpi beneficio, perterreri minis, superari mortis metu, obtinendæ salutis expectatione allici facile possint. Atque illa sunt, quæ causæ suæ firmamenta contra Mariæ innocentiam adhibuerunt homines malevoli, & instructæ in Reginam sanctissimam calumniæ artifices. Hinc enim promissa, inde graves minas, hinc mercedem amplissimam; inde cruciatus acerbissimos: hinc spem impertiendæ vitæ, inde mortis metum composuere; ut, quos non alliceret spes præmiorum, eosdem suppliciorum timor infringeret.

Valeant ergo, Judices, illa testimonia per cruciatus expressa; nullo habeantur in loco eorum accusationes, quos sic gubernat dolor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, nullus ut veritati locus relinquatur. Torqueatur Mariæ vita, & ex ea quæratur, num quod lateat facinus, num quæ insidiæ occultentur, num quæ in Elisabetham conjuratio se prodat? Nihil erit erroris in causa, nec obscuritatis; si a vobis vitæ integerrimæ perpetua vox, quæ gravissima debet esse, audiatur. Tunc patebit vobis, quam maligne literas illas a Maria scriptas accusa-

cusatores ostentent, quas vel accusatorum malitia suppofuit, vel librarii perfidia exaravit.

Quid restat, Judices, nisi ut per vestram fidem, per æquitatem vestram, per infortunatæ Reginæ calamitatem etiam atque etiam vos orem, atque obtester, ne serpere ulterius maledicentium invidiam patiamini. Si quam culpæ partem infelix Maria admisisset, an non illud, quodcunque est, videri potuit eluisse satis durissima viginti annorum captivitate? an non satiatus abunde est adversariorum furor, qui tales vel ab experte sceleris pœnas repetierunt? Quidam illius vitam inquirunt, quam brevi luctus, & dolor, totque ærumnis afflicta valetudo eripiet? Sinite illam latebris immori; neque committite, ut exprobrari vobis aliquando possit, vos innocentis Reginæ sanguine vestras manus polluisse.

LIBER QUINTUS.

De Argumentatione.

Postquam egimus de Locis Oratoriis tam insitis, quam assumptis, seu de Locis, cum intrinsecus, tum extrinsecus petitis, ex quibus eruuntur Argumenta ad faciendam fidem idonea; restat, ut, quo pacto tractari Argumenra illa, atque ornari possint, doceamus.

Quæres igitur: Quomodo tractantur, & ornantur Argumenta?

℞. Per Argumentationem.

Quid est Argumentatio?

℞. Est Dispositio quædam Propositionum, ac Sententiarum, ex quibus legitima conclusio elicitur.

AR-

ARTICULUS I.

De Argumentatione in genere.

Quotuplex eſt Argumentatio?

℞. Alia Philoſophorum, alia Oratorum eſt propria.

Quotuplex eſt Argumentatio Philoſophica?

℞. Duplex: alia perfecta, quam illi *Syllogiſmum* vocant, alia imperfecta, quam appellant *Enthymema*.

Quid eſt Syllogiſmus?

℞. Eſt Argumentatio conſtans tribus propoſitionibus, quarum prima dicitur a Philoſophis *Major*, ſecunda *Minor*, tertia *Conſequentia*; quæ ita diſponuntur inter ſe, ut conceſſis duabus prioribus, tertia neceſſario admitti debeat, v. g. omnis Virtus eſt laude digna; ſed Temperantia eſt virtus: igitur Temperantia eſt laude digna.

Quid eſt Enthymema?

℞. Eſt Argumentatio conſtans duabus propoſitionibus, quarum alteram *Antecedens*, alteram *Conſequens* nuncupant, v. g. Omne Vitium turpe eſt: ergo Ebrietas eſt turpis.

Quare iſthæc Argumentatio vocatur imperfecta?

℞. Quia in ea ſubauditur una e tribus propoſitionibus, ex quibus Syllogiſmus componitur; unde licet ſemper negare concluſionem, donec ad perfectam revocetur, v. g. Omne Vitium eſt turpe; ſed Ebrietas eſt vitium: igitur Ebrietas eſt turpis.

In quo differunt Argumentationes Rhetorum a Philoſophis?

℞. 1. In hoc, quia Rhetorum Argumentationes non continent ſemper rationes veras, ſed interdum, aut etiam ſæpe veriſimiles tantum. Philoſophicæ vero nihil habere debent, niſi verum.

℞. 2. Quia Philoſophus habet Argumentationes nudas, ac ſimplices, quas certo ſemper propoſitionum

num ordine, & sine artificio exquisito proponit; Rhetor e contrario suam in collocandis, amplificandis, ornandisque Propositionibus ita ponit industriam, ut tamen artem dissimulet. Cujus rei ratio ex eo repetenda, quod Philosophus probare tantum, Rhetor & probare, & probando placere etiam intendat. Hinc forte manavit tritum illud Zenonis Stoici dictum, qui Philosophiam adstrictæ manui, & in pugnum collectæ, Rhetoricam vero eidem expansæ, & explicitæ comparabat.

Quomodo utriusque specimen in exemplo revinceres?

℞. Sit illud demonstrandum Judicibus, Æmilium fuisse a Lepido propinquo suo interfectum, ut hæreditatem ejus occuparet. Si nulli sunt testes illius parricidii, sed meræ tantum conjecturæ, ita rem aggredietur Philosophus. Ille credendus est occidisse propinquum suum divitem, qui pauper erat, & hominis divitis hæres futurus; atqui talis erat Lepidus: ergo Lepidus credendus est occidisse propinquum suum.

Quomodo Rhetor eandem Propositionem probabit?

℞. Hoc pacto. Inhiabat Lepidus, *inquies*, amplissimæ hæreditati, homo alioqui vita profligatissima. Accedebat ad singularem nequitiam scelerum omnium inventrix egestas; urgebatur a creditoribus, jamque ostentabantur misero carcer, ac compedes. Quo se verteret demum tanto in discrimine? quid expectandum ab homine sic comparato, nisi ut carcerem, & alia omnia pericula redimeret facinore sibi facili? Quanquam, quid immoror in convincendo auctore sceleris? nam alia bene multa satis probant, quid in hac occasione potuerit? &c. Utra porro Argumentatio alteri præferenda, sentient, qui intelligunt.

AR-

ARTICULUS II.

De Argumentatione Rhetorica.

Quid est Argumentatio Rhetorica?

℞. Est apta, & exquisito cum artificio facta propositionum, ex quibus Argumentum constat, dispositio; unde legitima conclusio elicitur, & amplificata, ornataque effloreſcit Oratio.

Quotuplex est Argumentatio Rhetorica?

℞. Multiplex: quas inter hæc vulgo quatuor recensentur. Ratiocinatio, Sorites, Enthymema, Dilemma.

Quid est Ratiocinatio?

℞. Est Argumentatio omnium perfectissima, per quam tractatur, & amplificatur Argumentatio Philosophica, & quæ tunc adhibetur, cum majori amplificatione indiget Oratio.

Quot in partes distribuitur Ratiocinatio?

℞. In quinque partes, quas Tullius lib. 1 de Inventione n 67. ita recenset. *Quinque sunt igitur,* inquit, *partes ejus Argumentationis, quæ per Ratiocinationem tractatur. Propositio, per quam breviter locus is exponitur, ex quo vis omnis oportet emanet Ratiocinationis. Propositionis Approbatio, per quam id, quod breviter expositum est, rationibus affirmatum, probabilius, & apertius fit. Assumptio, per quam id, quod ex Propositione ad ostendendum pertinet, assumitur. Assumptionis Probatio, per quam id, quod assumptum, rationibus probatur. Complexio, per quam id, quod conficitur ex omni argumentatione, breviter exponitur.*

Hæc porro, quæ de Ratiocinatione retulimus ex Tullio, ut clariora fiant, & ipsum Ratiocinationis artificium apertius pateat, rem in exemplo statuemus, quo juvari deinde Exercitatio possit.

AR-

ARTICULUS III.

De Artificio tractandæ Ratiocinationis Oratoriæ.

Quodnam artificium tractandæ Ratiocinationis Oratoriæ?

℟. 1. Debet Orator attendere, quid sibi probandum incumbat. 2. Rationes quærere ad id probandum idoneas. 3. Rationes illas revocare ad Argumentum Philosophicum. 4. Argumentum tractare Oratorio modo.

Quisnam ille est modus Oratorius?

℟. Ut duabus prioribus Propositionibus Argumenti Philosophici, *Majori* nimirum ac *Minori*, quas vocant, sua probatio adjungatur; quæ duæ partes tribus argumenti Philosophici partibus additæ Ratiocinationem Oratoriam efficient quinque partitam. Prima pars vocatur Propositio. Secunda, Probatio Propositionis. Tertia, Assumptio. Quarta, Probatio Assumptionis. Quinta, Complexio. Unde patet, Ratiocinationem nihil aliud esse, quam Syllogismum probatum, & dilatatum; cui deinde amplificatio, & ornatus accedit.

Sit itaque illa sententia per Ratiocinationem Rhetoricam pertractanda. *Vitæ puritas imprimis colenda est, omnique studio retinenda.* Quærenda erit primum ratio, quæ persuadere illud possit ex Locis Oratoriis, v. g. hæc afferri potest ex Loco communi, quem appellavimus *ab Effectis*, quia vitæ puritas arctissimam cum DEO conciliat amicitiam. Unde eruetur hæc Argumentatio more Philosophico. Colendum illud est, omnique studio retinendum, quod arctissimum est cum DEO amicitiæ vinculum; sed vitæ puritas arctissimum est cum DEO amicitiæ vinculum: igi-

gitur ea est magnopere colenda, omnique studio retinenda.

Deinde Argumentationem illam ita poterit Orator dilatare, & in quinque Ratiocinationis partes sic distribuere. 1. Ut Propositio sit hæc: *Divina amicitia omni studio colenda, ac retinenda.* 2. Ut propositioni subjiciatur ista ratio, quæ ejus Probatio sit: *Quia a DEO omnia bonorum genera derivantur.* 3. Ut sequatur hæc Assumptio: *At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum est.* 4. Ut afferatur Probatio Assumptionis, ista nimirum: *Quia similitudo amicitiam parit, cumque DEUS sit ipsa puritas, non potest eos non diligere, qui hac virtute præstant.* Denique ut sequatur Complexio: *Colendam esse vitæ puritatem.*

Tum singulas illas quinque partitæ Ratiocinationis partes ita poteris amplificare, & ornare, & Oratiunculam conficere.

PROPOSITIO.

Divina Amicitia omni studio colenda, ac retinenda.

Si communis amicitiæ ratio illud in hominum animis pondus, ac momentum habet, ut nihil huic præponendum Mortales existiment, quis erit tam parum æquus rerum æstimator, qui sibi longe potiori jure, ardentiorique studio, quæ DEUM inter, & hominem intercedit, amicitiam colendam non reputet, atque retinendam?

PROBATIO PROPOSITIONIS.

Quia a DEO omnia bonorum genera derivantur.

Etenim cum utilitatis rationibus maxime ducantur homines, quid est in humana vita boni, quod, ut inde acceptum, ita etiam huc referre non debeat? S

Si enim vitam dices? & ipse DEUS hanc mortalibus omnibus impertiit. Si honores? ipse gloriæ omnis justissimus est & æstimator, & dispensator. Si voluptates? futiles sunt, & noxiæ, quæcunque ab eo non dimanant. Si divitias? & in eo tantæ sunt, ut cumulatissime hominis quantumvis avidi cupiditatem explere possint.

ASSUMPTIO.

At vitæ puritas divinæ amicitiæ vinculum est.

Atque inde, arbitror, satis intelligitis, quæ sit divinæ vis amicitiæ, quam qui negligat, næ ille non impius modo, sed etiam stupidus, & amens haberi possit. Quod si ita est, qua tandem ope, & cujus rei beneficio bonum illud infinitum consequemur? an superbia fortasse, & cæca mentis temeritate? vanissime. An vita molli, & deliciis, luxuque diffluente? stultissime id quidem. An divitiarum jactantia? nequaquam. Quid est igitur? qua tandem arte potissimum divinam illam amicitiam nobis conciliare possumus? Vitæ puritas, & morum innocentia hujus est felicitatis conciliatrix, hujus conjunctionis vinculum, & amicitiæ nexus. Atque utinam cæci mortales intelligerent, quantum in ea virtute momentum sit ad veram germanamque felicitatem! utinam omnia studia viresque eo conferrent, ut eam in se morum integritatem efformarent! Fugerent profecto molles voluptatum illecebras, & quanto cupidius laxioris, solutiorisque vitæ formam consectantur, tanto morum innocentiam ardentius concupiscerent.

PROBATIO ASSUMPTIONIS.

Quia similitudo amicitiam parit.

Neque enim fieri ullo modo potest, quin infinitè quæ-

quodam amore DEUS optimus maximus profequatur eum, quem fui fimillimum viderit. Et vero quæ major cum divina natura fingi fimilitudo poteft, quam fi quis ipfius fanctitatem morum innocentia æmuletur; & quantum mortali fas eft, in fe quafi repræfentet? Etenim divina mens incorrupta eft, & ab omni terrenæ concretionis, rerumque corporearum contagione, atque affinitate remotiffima; uti etiam ab omnibus corporeæ voluptatis fordibus vitæ puritas abftrahit. Divina mens immortalis eft, ut & fua eft morum innocentiæ, vitæque integritati immortalitas.

COMPLEXIO.

Colendam esse Vitæ Puritatem.

Quis ergo jam de falute fua fit parum adeo follicitus, & inimicus puritatis, fanctitatisque ut hanc non fummo quodam amore, ftudioque profequatur; quam noverit effe vinculum, quo humana natura divinæ conciliari poffit? fine qua omnis virtutis fplendor extinguatur neceffe eft, & intereat? quæ mundiffimum eft fpeculum, cujus beneficio divinæ in fe naturæ fimilitudinem efformet? quæ brevis eft, & compendiofa via, qua ad intimam cum divino Numine conjunctionem homo pervenire poffit.

ARTICULUS IV.

Exempla Ratiocinationis e Cicerone.

Quoniam Ciceronem fecuti fumus hactenus viæ ducem, non eft integrum, vel cum metas prope contigiffe nobis videmur, ab eodem declinare. Videamus

mus ergo, quomodo Ratiocinationem illam perfectam de qua agimus, ipse pertractet.

Exemplum dabit Oratio pro Lege Manilia n. 47. Ubi probat, committendum esse Pompejo exercitus Romani imperium propter Imperatoris ipsius felicitatem. Hoc ergo argumentum habebat in Ratiocinationem oratoriam dilatandam: In diligendo Imperatore non bellicarum tantum virtutum, sed felicitatis ipsius etiam ratio habenda est; sed Pompejus bellicas virtutes cum felicitate consociat: igitur Pompejus est Imperator diligendus. Rem ita conficit Ratiocinatione quinque partita, seu perfecta.

PROPOSITIO.

In diligendo Imperatore non tantum virtutis bellicæ, sed etiam felicitatis habenda ratio est.

Ego sic existimo, Maximo, Marcello, Scipioni, Mario, & cæteris magnis Imperatoribus non solum propter virtutem, sed etiam propter fortunam sæpius imperia mandata, atque exercitus fuisse commissos.

PROBATIO PROPOSITIONIS.

Quia summis viris ad magnas res bene agendas divinitus adjuncta est fortuna.

Fuit enim profecto quibusdam summis viris quædam ad amplitudinem, & gloriam, & ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna.

ASSUMPTIO.

Pompejus fuit semper felix.

De hujus autem hominis felicitate, qua de nunc agimus

mus hac utar moderatione dicendi, non ut in illius potestate fortunam positam esse, dicam, sed ut praterita meminisse, reliqua sperare videamur; ne aut invisa Diis immortalibus Oratio nostra, aut ingrata esse videatur.

PROBATIO ASSUMPTIONIS.

n. 48.

Magnas res domi, militiaque, terra, marique feliciter gessit.

Itaque non sum prædicaturus, Quirites, quantas res ille domi, militiaque, terra marique quantaque felicitate gesserit: ut ejus semper voluntatibus non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedierint, sed etiam venti, tempestatesque obsecundarint. Hoc brevissime dicam, neminem unquam tam impudentem fuisse, qui a Diis immortalibus tot & tantas res tacitus auderet optare, quot & quantas Dii immortales ad Cn. Pompejum detulerunt: quod ut illi proprium sit, ac perpetuum, Quirites, cum communis salutis, atque Imperii, tum hominis ipsius causa, sicut facitis, velle, & optare debetis.

COMPLEXIO.

Igitur Pompejus deligendus est Imperator.

Quare cum bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit, ita magnum, ut accuratissime sit administrandum, & cum ei Imperatorem præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima auctoritas, egregia fortuna: dubitatis, Quirites, quin hoc tantum boni, quod a Diis immortalibus oblatum & datum est, in Remp. conservandam, atque amplificandam conferatis?

Similiter in Miloniana hoc instituit argumentum, quod Ratiocinatione perfecta dilatat, atque exornat. Licet occidere insidiatorem; Clodius fuit insidiator: ergo licuit Clodium occidere.

Nam Propositionem, licet occidere Insidiatorem, primum exponit, eandemque probat multis exemplis a n. 7. ad 23.

Deinde dilabitur ad Assumptionem, nempe Clodius fuit insidiator, cujus probationem affert in tota cædis narratione, quam ita comparat, atque instruit, ut ex singulis rerum adjunctis appareat, Clodium fuisse insidiatorem a n. 24. ad n. 32.

Sequitur Complexio, qua concludit, jure Clodium occisum fuisse.

Exercitationem geminam more nostro adjungemus, quæ exactam ad traditas, supra leges Ratiocinationem perfectam referent.

EXERCITATIO.

Lucilius Cæcilius Metellus, Pontifex Maximus, dum Vestæ Templo deflagrante, Palladium Troja quondam advectum mediis e flammis eripit, oculos amisit. Agitur in illum, contenditurque, auferendam illi Pontificiam dignitatem.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

Quærenda I ratio est, quæ persuadere illud possit ex Locis Oratoriis. Ducetur illa a Consequentibus, quia non potest amplius eo munere defungi. Unde eruetur hæc Argumentatio Dialectico more. Non debet ille tolerari in munere præsertim sacro, qui non potest omnino eo defungi: sed Metellus non potest eo defungi; ergo non debet in eo retineri.

Deinde hæc Argumentatio in quinque partes distribuetur Oratorio modo. Quarum erit prima Pars Propositio; nempe, non debet ille tolerari in eo mu-

munere, quo defungi non poteſt. Quam ſententiam dilatabit in Periodum, dicetque, Reip. munera non eſſe vana, ad quæ aſpirare non debet, qui illis defungi non poſſit.

Secunda pars erit Probatio Propoſitionis. Quia non decet dignitatem geri ab eo, qui illam adminiſtrare non valeat. Amplificabit hoc per varias Interrogationes, & Antitheſes. Illud eſt enim nomine non re defungi: Magiſtratus frui emolumentis, & honore, quæ officio nullo promereri poſſit.

Tertia pars. Aſſumptio: Sed Metellus non poteſt defungi munere Pontificio; id tractabitur per Apoſtrophen ad Metellum, ſive per Communicationem cum auditoribus. Poterit præire Prolepſis, qua lugebit funeſtum & Metelli, & Reip. fatum, quod vir tantus inutilis Reip. factus fuerit.

Quarta Pars. Probatio Aſſumptionis, quæ gemina erit: prima fiet per Enumerationem, recenſendo ea omnia officia, quæ Pontificia dignitas complectitur, ut ſunt Auſpicia, Haruſpicia, Tripudium, victimarum inſpectatio, quæ homo cæcus præſtare non poteſt. Secunda, quia requiretur quotidie voluntas Deorum a Pontifice, qua in re ſatisfacere interrogantium votis non poterit; hinc Deorum indignatio.

Quinta pars. Complexio Non eſſe retinendum Metellum: tractabit illam hortando Judices, ut aliis muneribus compenſent jacturam, quam Metellus ſui muneris patietur.

ORATIO.

Propoſitio. (*Non debet ille retineri in ea dignitate, qua fungi non poteſt.*) Non eſt vacuum, & inane nomen, aut honorifica tantum appellatio Pontificis

Maximi dignitas, Judices; sed veris, necessariisque officiis ita continetur tota, ut qui defungi illis non possit, is ad eandem vel obtinendam, vel etiam retinendam non debeat aspirare.

Probatio Propositionis. (*Quia non decet.*) Quid enim est non modo ab institutis Reipublicæ alienum magis, sed ipsi etiam rationi minus consentaneum, quam ut decoretur quispiam amplissimo Reipub. totius Magistratu, qui ad obeundum illum ineptus ex omni parte videatur? Præfulgeat ille scilicet speciosis primariæ dignitatis insignibus, quam ad exercendam ineptus ex omni parte censeri debeat. Plenos honore titulos ambiat, quos nullo labore suo rependere, aut compensare teneatur? Eos percipiat fructus, & emolumenta sui muneris, quæ nullum obsequium, nullum officium valeat promerer? Hoccine putatis illustrari Magistrum, an potius eundem decorari? creditis hoc in honorem Reip. an non magis in contumeliam vertendum esse:

Assumptio. (*Non potest Metellus defungi officio Pontificis.*) Equidem fateor, Cæcili Metelle, hoc contigisse luctuoso Reip fato, quod privatus oculis fueris. Amisimus in te civem optimum, & de hac civitate, totoque adeo Imperio bene meritum: dolemus virum egregium, & ad omnia Reip. munera non tam factum, quam natum, ita repente concidisse, ut ad capessendam, gerendamque dignitatem, qua functus es tam egregie ad hunc usque diem, ineptus omnino evaseris. Habet sanctissimorum Numinum Religio, quod conqueratur ereptum sibi illum Pontificem, qui tanto pietatis studio, tam singulari diligentia res sacras hactenus obierat. Verum quid aliud possit deinceps tua causa hæc civitas, quam dolere? quam navare ipsi tibi operam possumus, ex quo oculos amisisti? an superest tibi facultas aliqua; unde supplere oculorum vicem liceat? Tune ipse cum

rem

retinere Magiſtratum ſuſtineas, cujus peragendis officiis imparem te ſatis experiris.

Probatio Aſſumptionis. (*Quia captus oculis non poteſt obſervare volatum, aut paſtum avium; neque inſpicere varios palpitantium extorum motus.*) Nam quo tandem pacto ſacris præpoſitus, & Sacrificiorum omnium ſupremus Moderator, atque arbiter aſpicere poſſis volatum avium, aut earundem paſtum obſervare? qua ratione ſolennes ritus, & ſacras adhibere ceremonias, ſine quibus ſtare Religio non valeat? Tune immolare victimas, & varios palpitantium adhuc extorum motus inſpicere, aut perſcrutari captus oculis aggrediare? Tamen hæc ſunt, quibus Pontificia dignitas continetur; his attendere ſummum Sacerdotem oportet, & iisdem totum occupari. Quod niſi exequatur diligenter, ac ſedulo peragat, jacebit interim Deorum Religio, ceremoniæ negligentur, & omnis Sacrorum ritus penitus exoleſcet. Erit nimirum ceſſante, atque otiante Pontifice, qui Deorum voluntatem dubiis in rebus exquirat? qui placare iratos Superos per Sacrificia ſatagat? qui Reip. detrimentis ire obviam piaculares offerendo victimas neceſſarium putet?

Complexio. (*Non eſt retinendus in Pontificia dignitate.*) Videtis ergo, Judices, quanti momenti ſit, præeſſe aliquem ſacris ſolennibus, qui defungi iſto munere cum dignitate poſſit. Quanquam ejicietur turpiter ſuo de loco civis optimus, & ſuis in Remp. meritis ſpectatiſſimus? Spoliabitur dignitatis ſuæ inſignibus verendus Pontifex, quam tot virtutum gloria ad hunc usque diem decoravit? Jacebit ſine honore, ſine virtutis præmio, qui proprio diſcrimine ſacrum Palladium, præſidium hujus Urbis mediis e flammis eripuit? Abſit hoc a nobis Judices: compenſetur, ut par eſt, tanti viri virtus, & perpetuis honorum monumentis cumuletur. At nunquid eſt nullum aliud in Rep. mu-

nus, quod exercere Metellus etiam privatus oculis possit? Non habetis dignum aliquod tanto viro præmium, quod impertiri liceat? Præficite illum consiliis vestris Remp. nostram sapientia sua regat, ac moderetur. Nihil, quod e re fuerit hujus Urbis, quod ad Imperii nostri dignitatem pertinebit, sine ipsius suffragio, atque oraculo peragatur. Decorate illum perennibus, debitisque tantæ virtuti insignibus, cumulate opibus domum ejus: familiam totam liberalitate, atque munificentia vestra exornate. Denique dum suus Religioni stet honos; dum sit aliquis summus Pontifex, qui varias dignitatis illius vices obeat, nulli rei parcite, ut aliquod in hac sua calamitate solatium Metellus consequatur.

ALIA EXERCITATIO.

Metellum in Pontificia dignitate esse retinendum.

Oratoria Ratiocinatio perfecta.

SYNOPSIS.

1. Ratio repetetur ab Effectis, & Consequentibus; quia nimirum Respub. eripiendo Pontificiam dignitatem Metello, sustineret labem ingrati animi, & ingentia ferret damna: unde eruetur hæc argumentatio: Non debet illud committere Resp. unde ingrati animi labem sustineret, & ingentia ferret damna; sed si auferatur Metello Pontificia dignitas, ferret damna: ergo, &c.

2. Tractabit hanc argumentationem, & distribuet in quinque partes, quarum pars prima erit Propositio; Nimirum tanto studio cavere debet Respublica,

ſa, ne ingrata videatur in cives, quanto, ne detrimentum ferat.

Secunda Pars erit. Probatio Propoſitionis; quia debet alere in civibus ſtudium Reip. compenſando accepta ab iis beneficia; hic eſt enim ſtimulus, quo provocantur ad magna quæque, quod niſi faciat, quis operam Reip. navare ſuſtineat? Tractabitur hic Locus per Interrogationem, & Subjectionem.

Tertia pars, Aſſumptio: ſed Resp. videbitur ingrata. Hoc tractabitur ſola expoſitione facti.

Quarta Pars. Probatio Aſſumptionis oſtendet, quam ſit ingrati animi non ſolum non compenſare hominem pro accepto beneficio, ſed eundem privare dignitate ſua. Deſcribet hic per Hypotyposim; quemadmodum deflagrante Templo, ſe medios in ignes Metellus miſerit, ut ſervaret Palladium, unde pendet Urbis incolumitas. Extollet etiam damna, quæ Resp. patietur, ſi mercedis loco plectetur Metellus.

Confutabit, quod objectum eſt ab Adverſario, non eſſe idoneum Metellum ad officia ſui muneris: oſtendetque, poſſe ipſum præſtare per Miniſtros, quod facere per ſe non poſſet; exemplo Conſulum, & Imperatorum, qui in orbe toto multa præſtant per alios; præfuturum Metellum conſilio, & ſapientia in rebus divinis.

Quinta Pars. Complexio. Inſectabitur adverſarium, qui perſuadere Reip. voluerit, ut eſſet ingrata, & deinceps careat bonis civibus, qui navare operam velint.

ORATIO.

Propoſitio. (*Nihil tam vereri Resp. debet, quam ne ingrata videatur*) Cum ad ſingularem Reip. noſtræ providentiam pertinere dicendum eſt. Judices, ne quid committat unquam, unde capere detrimentum poſ-

possit, tum certe majore studio præcavere illam opor-
tet, ne beneficiorum immemor, & in bonos cives in-
grata videatur.

Probatio Propositionis. (*Quia debet alere in civi-
bus æmulationis studium.*) Etenim cum nihil sit tam
potens, tam efficax ad excitandos civium animos ad
magna quæque, quam si dignam rei bene gestæ mer-
cedem expectare cum certa fiducia possint; hic au-
tem stimulus ubi semel defuerit, languescere soleant
animi, nec pares ad ferendum rerum pondus expe-
riantur; necesse est profecto, vel ut bene merito-
rum de se civium operam, ac labores Respublica
compenset; vel ut suæ sæpius oblita gloriæ, rerum
suarum curam omnem, ac solicitudinem extingui pe-
nitus, atque emori sustineat.

Nam quid aliud, amabo vos, suscitavit in unoquo-
que nostrum robur illud, quod ad tuendam Remp.
eandemque amplificandam, & ornandam sensimus no-
bis toties afflari: Quid Majores nostros ad tantam re-
rum gestarum gloriam accendit, nisi quod persuaserant
illi sibi, uti & nos ipsi facimus, rem habere se cum ea
Rep. quæ pro navata quemque opera beneficiis affice-
ret, & nullius officii memoriam obliterari pateretur?

Assumptio. (*Esset ingrata Resp. si Metellum remo-
veret a Pontificia dignitate.*) Quod si bene meritis
civibus gratiam non modo Resp. non rependat, sed eos
etiam multandos arbitretur, quis eo partam animo
non abjiciat? quis ab ea deficiendum non putet? quis
ingrati animi vitio illam non arguat? Et tamen au-
ctores erimus eidem Reip. ut Metello Pontificiam di-
gnitatem eripiat? non videbitur illa vobis ingrata,
dum hominis de se tam bene meriti labores asperna-
bitur, & amissum ipsius causa lucis hujus beneficium
æterno opprobrio cumulabit?

Probatio Assumptionis. (*Quia plecteret eum, cujus
egregia merita tenetur remunerari.*) Revocate animis,

Judices, gloriofum Cæcilii Metelli, & dignum perenni memoria facinus. Cogitate, quam proximum ruinæ fuæ difcrimen hæc civitas adiiffet! quantis hodie, quotquot fumus omnes, in anguftiis verfaremur, nifi viri optimi prudentia, magnanimitas, atque conftantia præveniffet malum, & imminentem toti Imperio procellam avertiffet. Nihil dicam, Judices, quod oculis ipfi veftris ufurpare non potueritis; nihil exaggerabo magnificentius; nihil ad hominis fortiffimi commendationem jactantius prædicabo. Ardebat fatalibus flammis ab omni parte Veftæ templum; jam fuperaverant ignes facrarum ædium faftigia; nulla fpes reftinguendi incendii affulgebat: præfens periculum, non evitandæ mortis metus, ipfa temerarii confilii inutilitas ab admovenda operi manu cunctos deterrebat. Interim deflagrabant ipfa facratiffimæ Sedis penetralia, ubi Palladium affervabatur: Palladium illud dico, Judices, præfidium hujus urbis, Reip. columen, totius Imperii decus, & ornamentum; cujus Numen fortunatiffimum tantam Populo Rom. gloriam peperit; quo pereunte, interituram fimul Romæ fortunam Oracula toties declararunt. In communi totius civitatis trepidatione pariter, ac luctu, inter gemitus, & comploratìonem civium, in fumma populorum defolatione, unus Metellus adfuit, qui jacentes erigeret, recrearet perditos, afflictos confolaretur. Vidiftis ipfi, ut oblitus fui, periculi fecurus, falutis immemor, medios per flammarum globos, ac vortices irruerit, & crepitantibus circumquaque ignibus, certo veftigio in eum perrexerit locum, ubi furebat incendii vis major; ut fuis ipfe manibus jam contactam flammis facram Palladis imaginem eripuerit, & illæfam ad nos reduxerit. Vidiftis, inquam, obftupuiftis, collaudaftis hominis fortitudinem, triumphanti applaufiftis. At ingemuiftis multo magis, cum redemptam tanta Me-

Metelli calamitate salutem vestram animadvertistis. Nullus fuit e vobis, qui servatum optimo Pontifici oculorum usum suo ipsius periculo non voluisset. Et erit jam aliquis, qui multandum eum dignitatis suæ jactura arbitretur? Ecquis erit deinceps, qui positæ paribus in angustiis Reip. opitulari sustineat? qui capitis discrimine præstare vos incolumes velit?

Confutatio. (*Metellus vel orbatus oculis, est idoneus ad exercenda Pontificatus munera.*) At enim non est idoneus Metellus, ut muneris sui partes per se ipse obeat. Hoc enim unum est, quod tam maligne, quam magnifice adversarius noster jactavit; hoc fuit unum causæ ipsius, & prolixæ Orationis firmamentum. Sed esto: multa sint, quæ deinceps præstare Metellus non valeat; at nunquid eadem præstare non potest per alios? An ergo Imperatores nostri, an Consules, an cæteri, quos moderandæ Reip. præfecistis, suis ipsi oculis usurpant omnia, aut omnia per se exequuntur? Quid ergo prohibet? Judices, quo minus, quemadmodum illis, ita & Metello digni ministri seligantur; qui de omnibus ad eum referant, dum ipse consilio, & prudentia pro more statuet, quidquid ad Religionis, Sacrorumque curam pertinebit.

Complexio. (*Est Metellus retinendus in sua dignitate.*) Valeant ergo adversarii nostri præstigia, quibus scrupulum injicere Religione vestræ aggressus est: occludite aures perniciosissimis consiliis, quæ tantam nomini vestro labem inferrent; neque in has angustias sinite adduci Rempublicam, ut, dum in bonos cives ingrata videbitur, neminem deinceps habeat, qui laboranti succurrere, & egregiam periculo suo navare operam velit.

Hic autem notabis, non servandum esse semper eundem in tractanda Ratiocinatione Propositionum ordinem; sed immutandum plerumque, cum ad dissimulandum Ratiocinationis artificium, tum ad

vitan-

vitandum tædium, atque satietatem. Quod ipsum monet Tullius lib. 2. de Oratore n. 177. *Tractatio*, inquit, *varia esse debet, ne aut cognoscat artem, qui audiat, aut defatigetur similitudinis satietate. Proponi oportet, quid afferas, & id quare ita sit, ostendere. Et ex iisdem illis locis interdum concludere, relinquere alias, alioque transire. Sæpe non proponere, ac ratione ipsa afferenda, quid proponendum fuerit, declarare, si cui quid simile dicas, prius ut simile confirmes; deinde, quod agitur, adjungas: puncta argumentorum plerumque ut occultas, ne quis ea numerare possit; ut re distinguantur, verbis confusa esse videantur.*

Habes exemplum istius varietatis in Oratione pro Cœlio n. 45. ubi hoc argumentum instituit, quod Ratiocinatione tractat. Quisquis liberalibus disciplinis, ac studiis deditus est, non potest servire voluptatibus; sed Cœlius liberalibus artibus perdiscendis semper deditus fuit: ergo Cœlius non potuit servire voluptatibus.

Nam ad dissimulandum artificium Ratiocinationis incipit a Probatione Assumptionis, seu a quarta Propositione Ratiocinationis, & probat Cœlium deditum fuisse semper liberalibus studiis hoc pacto: *Audistis cum pro se diceret, audistis antea, cum accusaret (defendendi hæc causa, non gloriandi loquor) genus orationis, facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, qua vestra est prudentia, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere ejus videbatis, quod sæpe etiamsi industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus; sed inerat, nisi me propter benevolentiam forte fallebat, oratio, & bonis artibus instituta, & cura, & vigiliis elaborata.*

Deinde exposita, & probata Assumptione egreditur ad Propositionem ipsam Ratiocinationis, & demonstrat, non posse eundem hominem & studiis

affe

esse deditum, & servire voluptatibus, eodem numero 45. *Atqui scitote, Judices, eas cupiditates, quæ objiciuntur Cæcilio, atque hæc studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse.*

Mox ejusdem Propositionis affert Probationem, quam fuse amplificat, & exornat... *Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate sæpe nimia, copia, inopia etiam nonnunquam impeditus, hoc, quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando possit sustinere. An vos etiam causam esse ullam putatis, cur in tantis præmiis Eloquentiæ, tanta voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore, tam pauci sint, semperque fuerint, qui in hoc labore versentur? Omittenda sunt omnes voluptates, relinquenda studia delectationis, ludus, jocus, convivium, sermo etiam pæne omnium familiarium deserendus. Quæ res in hoc genere homines a labore, studioque dicendi deterret, non quo aut ingenia deficiant, aut doctrina puerilis. An hic, si se isti vitæ dedisset, Consularem hominem admodum adolescens in judicium vocavisset? hic si laborem fugeret, si obstrictus voluptatibus teneretur, in hac acie quotidie versaretur? appeteret inimicitias? in Judicium vocaret? subiret periculum capitis? ipso inspectante Populo Rom. tot menses aut de salute, aut de gloria dimicaret?*

Denique subjicit Complexionem ac velut reportata victoria triumphat, n. 47. *Nihil igitur illa vicinitas redolet? nihil hominum fama? nihil Baiæ denique ipsæ loquuntur &c.*

Hujus Ratiocinationis hoc prope modo tractatæ sequens Exercitatio exemplum dabit.

EXER-

EXERCITATIO.

Alexandri Magni ad trecentos Milites Oratio, ut Petram in rupe inaccessa positam invadant.

SYNOPSIS.

Hac utetur Ratiocinatione. Petra non debet eos retardare, quos nullæ hactenus difficultates retardarunt; sed nullæ hactenus difficultates vos retardarunt: ergo Petra non debet vos retardare. Ratio, quæ vim argumento sufficit, petitur ab Antecedentibus: Nihil vos hactenus retardavit.

Exordium ducetur a Complexione, nimirum ab ea sententia: Petra non debet vos retardare, quæ sententia ducetur in Periodum; v. g. si rem haberem cum iis militibus, quorum spectata minus virtus esset &c. sed. &c.

Deinde veniet ad Assumptionem: nullæ ad hunc usque diem difficultates vos retardarunt; quod tractabitur per Interrogationes, & Antitheses: quid enim tam invium, quod &c.

Descendet ad Probationem Assumptionis, quæ tractabitur enumeratione Expeditionum illarum, quas Alexandro Duce perfecerant. Narrabit disjecta munimenta, occupatos inaccessos aditus, juga montium superata, debellatos hostes fortissimos, &c.

Concludet per Propositionem; Petra non debet retardare, quos nihil hactenus retardavit. Nunc igitur tot expugnatores urbium, tot victores hostium urbs una moraretur? &c. Probationem afferet, quia parum honorificum ipsis foret, hic invenire metam victoriarum, &c.

ORATIO.

Complexio (*Petra non debet retardare Alexandri milites ab eadem oppugnanda.*) Si rem haberem hodie cum Militibus, quorum virtus spectata mihi foret minus, quam vestra est, Commilitones fortissimi, vererer ego plurimum, ne vel ad unum Petræ aspectum, quam natura ipsa adversus mortalium impetus videtur munisse, arma pariter cum animis abjicerent. Nunc vero dum eos alloquor, qui suam in adeundis periculis constantiam toties approbarunt, non dubito, quin, quantum ad infringendos animos vestros offert urbs illa difficultatis; atque pertinaciæ, tantum ad eam expugnandam roboris, atque audaciæ afferatis.

Assumptio. (*Nihil fuit tam difficile, quod illi non perfecerint.*) Quid enim est tam invium, per quod sibi viam fortitudo vestra non fecerit? quid tam arduum, quo non alacritas eruperit? quid tam invictum, & insuperabile, quod insitus animo vincendi ardor non fregerit, atque expugnarit?

Probatio Assumptionis (*Rerum ab Alexandri militibus fortiter, & feliciter gestarum enumeratio.*) Nam quid hic ego memoria repetam, quæcunque mihi dedistis ad hanc usque diem virtutis vestræ monimenta? Urbium invictarum propugnacula disjecistis; montium juga perenni nive obruta emensi estis; inaccessos aditus occupastis; rapidissimos amnes trajecistis; angustias Ciliciæ intravistis; vim frigoris in India sine lassitudine perpessi tolerastis; experiendo, quæ cæteri desperaverunt, Asiam tenemus in potestate.

Propositio. (*Petra non debet eos retardare, quos nihil hactenus retardavit.*) Nunc ergo tot expugnatores urbium, tot domitores hostium, tot populorum victores Urbs una moraretur? Triumphis nostris Petra metam imponeret? hunc ad scopulum

allisa vis, atque acies armorum frangeretur, aut hebesceret? hic præceptarum animo palmarum, ac laurearum spes, expectatioque rescinderetur, atque evanesceret?

Probatio Propositionis. (*Quia esset hoc Alexandri militibus minus honorificum.*) Videte fortissimi Commilitones, videte, ne cum gloriosissimum vobis fuerit, nihil hactenus fortitudini vestræ restitisse; ita foret jam turpissimum, si vos iniquior urbis moles retardaret. Cogitate, quæso, intentos esse in unumquemque vestrum universi orbis oculos, qui facinorum vestrorum splendore perstrictus toties obstupuit, & novum in hodierna expugnatione roboris, atque constantiæ prodigium a vobis expectat. Ite igitur alacres, Alexandro duce atque auspice, & quem tanti facinoris habetis jam hortatorem, eundem fortitudinis vestris muneratorem amplissimum speratote.

ARTICULUS V.

De Ratiocinatione imperfecta, seu quæ Quinque partita minor est.

Hactenus actum est a nobis de Ratiocinatione quinque partita, cujus partes omnino quinque in Oratione tractantur, & quæ libro 2. ad Herennium n. 27. vocatur Ratiocinatio absolutissima, & perfectissima. Quibus vero deest pars aliqua, aut etiam plures ex illis quinque, Ratiocinationes imperfectæ dicuntur, non quod careant aliqua perfectione, quam habere debeant, sed quod quibusdam partibus destituuntur, quæ prætermittuntur consulto, & quas supervacaneum esset operosius pertractare.

Sunt enim Propositiones quædam tam claræ, tam evidentes, ut probari non egeant; adeoque vel non est illis conquirenda probatio, vel ipsæ etiam in-

indictæ relinquuntur, v. g. initio Orationis Milonianæ hoc instituere argumentum videtur Tullius: Si licet aliquando hominem occidere, maxime insidiatorem; sed licet aliquando occidere hominem: ergo licet occidere insidiatorem.

Operam lusisset Cicero, si Propositionem primam probare voluisset, quæ quoniam revocari non potest in dubium, dilabitur statim ad Assumptionem, quæ facessere sola difficultatem poterat. Et probat multis, ac variis argumentis, licere aliquando hominem occidere; unde concludat postea, posse jure interfici insidiatorem.

Sic & 7. Philippica n 9. pacem nullam esse posse cum Antonio contendit, hac Ratiocinatione. Pax Populo Romano cum ullo mortalium turpis esse nulla debet; cui Propositioni per se notæ nullam rationem subjicit. At cum Antonio nisi turpis pax esse nulla potest; hanc vero partem pluribus probat. Denique concludit, alienos a pace animos esse oportere.

Quin & unica nonnunquam Propositione constare potest Ratiocinatio. Ita pro Plancio n. 49. *Sed cur ego sic ago? Quasi non comitiis jam superioribus sit Plancius designatus Ædilis?* Istæ enim voces continent solam Assumptionem hujus argumenti. Non est reddenda ratio, cur Plancius fuerit Ædilis renunciatus posterioribus Comitiis, qui superioribus jam fuerat designatus; sed superioribus jam fuerat designatus, ergo &c.

EXER-

EXERCITATIO.

Abigailis ad Davidem Oratio, cum is ad perdendum Nabali domum pergeret.

Ratiocinatio imperfecta, in qua Propositio cum ejus Probatione, & Conclusio tractantur, relicta Assumptione.

SYNOPSIS.

Utatur hoc Argumento a Notatione Nominis petito. Nihil tam regium est, quam hostibus parcere; tu Rex es: ergo debes hostibus parcere.

Exord Ducetur a Prolepsi, dicetque, non venire se, ut factum conjugis excuset, aut de nimia Davidis severitate conqueratur; dignum esse Nabalum, qui pœnas luat; quandoquidem tanti Regis jussa despexit. At eo se venisse consilio, ut ad ejus clementiam recurreret. Tum tractabit Propositionem, ostendetque, quam sit dignum magnanimitate regia hostibus parcere.

Probationem afferet petitam a Comparatione; conferetque res a Davide præclare gestas cum eo facinore, quo vindictæ desiderium reprimens Nabalo parcet.

Alteram Probationem afferet petitam ab ipsius Davidis facto, qui Saul hosti pepercit, cum potuisset ipsum perdere. Unde eliciet argumentum a Majori ad Minus. Tu cum versareris in continuo vitæ periculo, noluisti eum occidere, a quo uno timendum habebas; quanto facilius; debes homini parcere, a quo nihil tibi timendum sit.

Tum relicta Assumptione, quæ clara est, per varios motus tractabit Complexionem: ergo debes Nabalo parcere.

ORATIO.

Supplicem vides, tuisque advolutam genibus Abi-

gailem, Rex fortissime, non eo paratam animo, ut infelicis Nabali factum excuset, aut de tua in eum severitate conqueratur. Scio, quam grave scelus sponsus imprudens admiserit; quascunque in eum statueris pœnas, etiam meritis leviores feret, qui regiæ contemptor Majestatis imperia tua neglexerit. Hoc unum mihi miseris in rebus perfugium est, hæc spes afflictæ salutis una, clementiam ut implorem tuam. Caruissem hodie conspectu tuo, Rex fortissime; suis se in latebris una cum infelici marito continuisset Abigail, fatalem capitis sententiam expectans, nisi tu, quem unum vereri debuimus, spem injecisses aliquam; nisi benignitatis tuæ fiducia jacentes, ac perditos excitasset. Propositio. (*Nihil tam regium est, quam hostibus parcere.*) Novimus enimvero, novimus, & tota, quam late patet, Judæa spectatum habet, quam regium ad hunc usque diem duxeris hosti, vel infenso parcere; hæc tibi semper placuit inter cæteras victoria, quam de te ipso, quam de iracundia retulisses; neque visus tibi est unquam triumphorum tuorum fructus dulcior, quam si ex hoste capitali fecisses quempiam amicissimum.

Probatio Propositionis. (*A comparatione rerum a Davide gestarum.*) Equidem scio, Rex fortissime, prædicabunt posteri res a te bello, & pace præclare gestas, neque de laudibus tuis ulla unquam ætas conticescet. Te Gigantis immanis victorem gloriosissimum, te Philistæorum triumphatorem, te domestici tumultus pacatorem extollent. Tuam in capiendis consiliis prudentiam, in agendis rebus fortitudinem, in perficiendis constantiam celebrabunt. At quæ par inveniri poterit Oratio, cum animi tui mansuetudinem, cum temperantiam, atque moderationem exornare aggredientur. Credent illi, qui rerum tuarum historiam olim excipient, extitisse quempiam in victoria tam sui compotem, ut servare maluerit, quos vicerat, quam vincendo eosdem perdidis-

ſe. Huic tu gloriæ, cujus ſocium habes neminem, patere, Princeps inviĉtiſſime, ut infelix Nabalus cumulum adjiciat. Hoc habeat ſaltem in ſua calamitate conjux meus ſolatium, ut per hunc tot patratis a te tanta cum laude facinoribus aliquod incrementum accedat. Is unus poteſt aliquid addere ad vulgatam jam de te apud gentes exteras bonitatis famam.

Altera Probatio. (*A comparatione Saulis, cui David pepercerat, cum Nabalo.*) Imo . imo indulta per te Nabalo venia ſuſcitabit apud omnium animos gratiſſimam facti illius memoriam, quando inimico Sauli, & perſequenti te acrius, cum interficere eum poſſes peperciſti. Hic ille David eſt, inquient, tam bonus, tam facilis, tam manſuetus! ut conſtans ſibi, ut ſui ſemper ſimilis, ut in parcendo tam imis, quam ſummis ſemper magnificus! Hanc tu opinionem manſuetudinis non tuleris modo, ſi Nabalo parces, ſed augebis. Jam haberi contemptor injuriarum nullo tuo periculo potes, qui capitales iras tanto vitæ tuæ diſcrimine olim condonaſti. Nihil tibi jam metuendum habes a Nabalo, cui nihil non erat a Saule pertimeſcendum. Quanto ſtabit tibi illa victoria, quæ tantum tibi laudis accerſet.

Complexio. (*Debet David Nabalo parcere.*) Miſereſce igitur, Rex fortiſſime: vivat beneficio tuo Nabalus; & quod ipſi, mihique lucis exigendum ſupereſt, hoc Regis benigniſſimi clementiæ, ac bonitati debeamus.

ALIA EXERCITATIO.

Septimii apud Ptolomæum Ægypti Regem Oratio, qua victum in acie Pharſalica Pompejum, & in Ægyptum confugientem ſervandum eſſe demonſtrat.

SYNOPSIS.

Gemino illo Argumento utetur. 1. Quidem Magnanimi-

nimitatis est opem ferre miseris; Pompejus est miser, ergo magnanimitatis est opem ferre Pompejo. 2. Turpe est adversa fortuna laborantem deserere; sed Pompejus est amicus tuus: ergo turpe est, Pompejum deserere.

Tractabitur 1. Assumptio. 2. Propositio prioris argumenti. Deinde sola Assumptio posterioris argumenti.

Ordietur ergo ab Assumptione prioris argumenti, nempe Pompejus est miser, repræsentabitque miserum ipsius statum per comparationem cum priori fortuna, & per Antitheses. Ecce venit ad te Pompejus accisis ac perditis rebus, qui, &c. victus, qui, &c. tuam implorat opem, qui, &c.

2. Gradum faciet ad Propositionem, ostendetque magnanimitatis esse, miseris opitulari. Ne te illa species supplicantis deterreat, memineris, nunquam fuisse tibi oblatam illustriorem occasionem, &c. nam cur in eo positus es dignitatis gradu; nisi ut &c. tum relicta probatione Propositionis.

3. Veniet ad Assumptionem alterius argumenti, jubebitque ipsum meminisse, quid Pompejo debeat, qui parentem ipsius de solio deturbatum restituit. Amplificabit beneficium per Narrationem, & Hypotyposim. Dejectus pater tuus suorum malevolentia propitium Pompejum expertus est, &c.

4. Veniet ad Complexionem omissa Propositione. Tune ergo dubites referre parem Pompejo vicem! hunc tu abjicias, per quem regnas, & sine quo non viveres?

ORATIO.

Assumptio prioris argumenti. (*Pompejus est miser.*) Ecce venit ad te Pompejus, Rex fortissime, non in ea quidem majestate, ac pompa, qua totius Orbis victor ac triumphator incessit; sed accisis rebus, ac perditis, sed victus, & amisso exercitu tristissimos incon-

ftantis fati casus repræsentans ad vivum. Ecce supplicantis in morem alienam opem implorat, qui opitulari cæteris, & afferre subsidium laborantibus noverat. Ecce tuam in fidem, ac clientelam se recipit, cujus in patrocinio, ac defensione tam certum adversus rebelles, & contumaces Ægyptios tuus parens, tuque adeo paterni hæres Imperii præsidium habuisti.

Propositio prioris Argumenti. (*Magnanimitatis est, miseris opitulari.*) Neque te vero funestissimus ille supplicis Principis apparatus ab impertienda, quam enixe petit, fiducia deterreat. Imo, imo cogita, Rex fortissime, nunquam illustriorem oblatam tibi fuisse probandæ virtutis, & magnanimitatis Regiæ commendandæ occasionem, quam quæ infortunati Imperatoris calamitas attulit. Quorsum enim putas ad tantum dignitatis apicem, atque fastigium fuisse Reges evectos, nisi ut in altiore loco positi ad sublevandam miserorum inopiam ultro descenderent, & lætioris, quo fruuntur, fati commoda cum afflictis, & iniquam sortem patientibus partirentur. Hoc enimvero Reges habent supra cæteros mortalium, suas ut opes effundere possint uberius, & liberalitatis suæ magnificentiam illustrius declarare.

Assumptio posterioris argumenti. (*Multum debes Pompejo.*) Sed quid ego te accendere istis meditor, aut nihil indigentem stimulis aggredior incitare, quasi Pompejum ignorares, aut quid tanti viri benevolentiæ debeas, non meminisses? Nam cur tibi revocem in memoriam, ut pulsus e solio per summum nefas populorum malevolentia Ptolomæus parens tuus, in sola Pompeji Magni liberalitate, atque fortitudine præsidium invenerit? Frustra vicinorum Principum fidem, ac clientelam imploraverat; frustra diverterat in varias plagas aliquam afflictis rebus fiduciam rogaturus; frustra digressus Romam tanquam in asylum, & communem gentium omnium portum. Senatus auctori-

 tatem,

tatem, Magnatum potentiam, veluti ostiatim emendicaverat. Inveniebatur nemo, qui jacentem erigeret, recrearet perditum, afflictum consolaretur. Unus repertus Pompejus est, qui amicas misero Regi tetenderat manus, & lentos nimis in ferendis suppetiis inflammarat. Nosti, quo demum exitu excitarit unumquemque ad impertiendam, quam parens tuus opem, atque benevolentiam postulabat; qua auctoritate sua, ac gratia partem Senatus longe potissimam, ipsosque adeo Consules suam in sententiam ire compulerit; quo studio rerum vestrarum hanc sibi ipse sumpserit provinciam, tuum ut solio parentem redderet; quanto denique robore, quanta prudentia rem totam promoverit, ac feliciter consummarit.

Complexio. (*Debet Pompejum adjuvare.*) Et tu interim parem referre Pompejo gratiam dubitabis? hunc tu jacere afflictum patiare, qui parentem tuum erexit: hunc tu destitutum omni ope abjicies, sine cujus praesidio nunquam ereptum tibi Regnum recuperasses? Vide ergo, ne, cum olim Pompejo gloriosissimum fuerit, nulla affectum beneficentia pulso regno Ptolomaeo tam impense studuisse, ita turpissimum tibi sit tam singulari provocatum beneficio, nullam supplicanti jam Pompejo benevolentiae partem impertiisse.

ARTICULUS VI.

De Sorite.

De hac altera Rhetoricae Argumentationis specie, quae *Sorites* vocatur, dicemus pauca; tum quia non est illa tam frequens apud Oratores, tum quia non est difficilioris aut operae, aut artificii.

Quid est Sorites?

℟. Est Series, & veluti Catena multarum Propositionum, ex quibus gradatim, & acervatim collectis sequitur aliqua Conclusio. Ita Cicero per Soritem

pro-

probat omne bonum esse honestum lib. 5. Quæstionum Tusculanarum n. 45. *Etenim quidquid est, quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum id certe approbandum: quod vero approbaris, id gratum acceptumque habendum, ergo etiam dignitas ei tribuenda est; quod si ita est, laudabile sit necesse est. Bonum igitur omne laudabile; ex quo efficitur, ut quod sit honestum, id sit solum bonum.*

Et in Oratione pro Flacco n. 44. Soritem adhibet Tullius. *Si Prætor dedit, ut scriptum est, a Quæstore numeravit; Quæstor a mensa publica, mensa, aut ex vectigali, aut ex tributo. Nunquam erit istud simile criminis, nisi mihi totam rationem omni & personarum genere, & literarum explicaris.*

Ita pariter si quis rationis præstantiam velit ostendere, ita poterit instituere Argumentationem. Age, quidnam est in toto Orbe præcipuum, quid optimum? homo. In homine vero quid? animus, mens. Quid in mente? ratio. Quid autem in ipsa ratione? Ipsamet ratio, quæ naturæ suæ prærogativa divinam in se similitudinem exhibet.

Observabis autem, lubricum esse Soritem Argumentationis genus; adeoque cavendum esse diligenter, ne in illa serie Propositionum ullam admittas vel falsam, vel ambiguam. Alioqui tota rueret Argumentatio, ut exemplo sequenti patebit. Certum est, Bibliopolam multos libros evolvere frequenter: qui multos libros evolvit sæpe, multum studet; qui multum studet, procul dubio fit doctissimus; qui autem factus est doctissimus, potest cum laude omnes scientias profiteri: igitur Bibliopola potest in celebri Academia omnes Artes profiteri. Falsa est isthæc Conclusio, ut facile quivis intelliget; quare vero? nisi quia vox illa *evolvere* ambiguam patitur significationem, hoc est, vel attente legere, vel solis manibus versare, quod ultimum proprium est Bibliopolæ, neque ad doctrinam multum confert.

Hoc

Hoc etiam animadvertendum diligenter, tunc valere plurimum Soritem ad amplificationem Conclusionum, cum rebus antea probatis in unam veluti catenam multæ Argumentationes coacervantur. Sit Sorites ille in Exemplum.

Quis dubitet, viros Principes in sua Regia tanquam in altissima specula collocatos esse, ut inde oculis quasi peragrantes Imperii sui magnitudinem solerti diligentia, curaque pervigili provideant, ne quid Resp. detrimenti capiat? Quale vero detrimentum acciperet, si pateret hostium incursionibus, si in Provinciis, atque Urbibus, in penatibus, ac focis domesticis Barbarorum arma grassarentur! Jam ad exitialem illam calamitatem evitandam, bella itentidem cum irrumpentibus hostium copiis sustinenda sunt. Bellum ut geri possit, conscribendæ sunt cohortes, omnibus præsidiis legiones instruendæ. Quis autem cogere milites, conflare exercitum, instruere aciem possit, nisi stipendio, muneribusque propositis, quibus milites, incendi consueverunt, atque ad difficillima subeunda pericula stimulari? Porro ad numerandam infinitæ prope multitudini pecuniam opus est ærario locupletissimo. Quapropter ex omnibus Regni partibus, atque clientum fortunis necesse est, in ærarium regium vectigalia deportari.

ARTICULUS VII.

De Enthymemate.

Quid est Enthymema?

℞. Est Ratiocinatio imperfecta, cui deest alterutra ex Propositionibus prioribus Syllogismi, seu Argumenti Philosophici, v. g. Fortitudine, atque prudentia singulari Pompejus præditus est: ergo dignus est, cui administrandi belli provincia committatur,

Omit-

Omittitur nimirum prima Propositio? ille dignus est, cui provincia administrandi belli committatur, qui fortitudine, & prudentia singulari præditus est; sed Pompejus fortitudine, & prudentia singulari præditus est: ergo, &c. Vel si quis ita concludat: Qui fortitudine, & prudentia singulari præstat, Imperio dignus est: ergo Pompejus Imperio dignus est. Tunc secunda Propositio, seu Assumptio omittitur, nimirum: sed Pompejus fortitudine, & prudentia præstat: ergo, &c.

Hinc alterutram ex Propositionibus, quæ deest, si restitueris, ex imperfecta Ratiocinatione perfectam efficies?

Porro hoc Argumentationis genus, quod Enthymema vocatur, frequentiori in usu est apud Oratores, quam Syllogismus. Nam quoties Thesis omittitur, & Hypothesis una explicatur, toties pæne Syllogismus exulat, & regnat Enthymema.

Cicero pro Muræna n. 3. probat Enthymemate, a nemine æquius defendi Murænam, quam a se. *A quo tandem, Marce Cato, est æquius Consulem defendi, quam a Consule? Quis mihi in Rep. potest, aut debet esse conjunctior? quam is, cui Resp. a me una traditur sustinenda, magnis meis laboribus sustentata?*

Ibid. n. 6. reddit rationem suæ lenitatis, ac misericordiæ hoc Enthymemate. Vincenda mihi fuit olim indoles mea, ut severus essem; ergo nunc, cum me omnia ad mansuetudinem excitent, naturæ servire debeo. *Quod si tum, cum Resp. vim, & severitatem desiderabat, vici naturam, & tam vehemens fui, quam cogebar, non quam volebam, nunc, cum me omnes causæ ad misericordiam, atque humanitatem vocent, quanto tandem studio debeo naturæ meæ, consuetudinique servire?*

Quænam est ratio tractandi Oratorii Enthymematis?

℞. Duplex. Prima, si contrahantur duæ partes in

unam;

unam; secunda si utraque pars fusius explicetur. Habes prioris rationis exemplum Philipp. 5. n. 3. *Pacem vult Antonius? Arma ponat, roget, deprecetur: neminem æquiorem me reperiet: cui quidem, dum se civibus impiis commendat, inimicus esse, quam amicus maluit. Nihil est profecto, quod dari possit bellum gerenti; erit fortasse aliquid, quod concedi possit roganti.*

Aliud exemplum habes pro Milone n. 41. ubi Cicero probat, Milonem non cogitasse de occidendo Clodio tunc, cum revera occidit, hoc Enthymemate: Milo non occidere voluit Clodium, cum potuit id impune facere; igitur non est credendus id voluisse, cum exequi non potuit sine summo suo periculo. *Quem igitur cum omnium gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela? quem jure, quem loco, quem tempore, quem impune non est ausus, hunc injuria, iniquo loco, alieno tempore, periculo capitis non dubitavit occidere?*

Fusius vero tractat Enthymematis partes pro Mil. n. 79. *Quonam modo vos ille vivus afficeret, qui mortuus inani cogitatione percussit? quid si ipse Cn. Pompejus, qui ea virtute, ac sapientia est, ut ea potuerit semper, quæ nemo præter illum, si is, inquam, potuisset, ut de P. Clodii morte quæstionem ferre, sic eum ab inferis excitare, utrum putatis facturum fuisse? etiam si propter amicitiam vellet illum ab inferis revocare, propter Remp. non fecisset. Ejus igitur mortis sedetis ultores, cujus vitam, si putetis per vos restitui posse, nolletis? & de ejus nece lata quæstio est, qui si eadem lege reviviscere posset, lata lex nunquam esset..* Hæc autem omnia hoc uno concluduntur Enthymemate. Nolletis Clodium vivere: ergo non debetis eum afficere pœna, qui Clodium occidit.

Est aliud pæne simile Enthymematis Exemplum Philipp. 2. n. 94. *Igitur a quo vivo, nec præsens, nec absens quidquam æqui boni impetravit, apud mortuum factus est gratiosus &c.*

EXER-

EXERCITATIO.

Cnei Domitii ad Jul. Cæsarem post Pharsalicam pugnam Oratio, ut iis, qui contra ipsum arma tulerant, parcat.

Per Enthymema.

SYNOPSIS.

Hoc utetur Enthymemate. Debes providere, ne quis susceptum a te bellum civile putet non Reip. gratia, sed ut privatas inimicitias ulcisceretis: ergo debes iis parcere, qui contra te arma tulerunt.

Exordium sumet a Propositione, dicetque, hunc semper visum fuisse animum Cæsaris, ut solus Reip. causa dimicaret.

Rationem afferet Propositionis. Quia id Cæsar revera præ se tulerat, cum neminem perire voluisset præter eos, qui in acie perierant; revocabitque ipsi in memoriam, quemadmodum suis militibus præceperat, ut civium corporibus parcerent.

Mox veniet ad Complexionem, Cæsarem hortando, ut eos servatos velit, quibus belli furor pepercerat; ut Deos imitetur illis condonando, qui Deorum beneficio viverent.

ORATIO.

Propositio. (*Debes providere, omnes ut putent, bellum civile unius Reip. gratia a te fuisse susceptum.*) Etsi nemo tibi, Cai Cæsar, succensere jure potest, si jam armorum tuorum gloria factus rerum omnium dominus justam in tuos, atque Reip. hostes severitatem exerceas, tamen cum susceptum a te civile bellum tuendæ Reipublicæ, non vindicandi proprias inimicitias gratia omnibus semper approbaveris,

ris, non dubitavi, quin hosti profligato parcere, quam eundem perdere præstabilius æstimares.

Probatio Propositionis. (*Quia neminem perire voluisti præter eos, qui in acie perierant*) Enimvero liceat tibi revocare in memoriam tempus illud, quod amarissimis lacrymis sæpe deflevisti. Meministi, Cai Cæsar, nisi forte, qui nihil oblivisci soles præter laudes tuas, excidit diei illius recordatio, cum in acie Pharsalica victor, lectissimum Romanæ militiæ florem cerneres miserabilem ultro in interitum ruere. Meministi, inquam, in illo armorum æstu, qui inimicus ut plurimum consilii est, & omnis expers humanitatis, quis fuerit animi tui sensus? ut pereuntium vicem doleres unus omnium maxime? ut civium nostrorum corporibus parcitum velles? ut salutis publicæ solicitus magis, quam propriarum injuriarum memor, Romanum quoquo modo sanguinem redemptum optares? Audivimus illam, quotquot sumus, plenam clementiæ vocem, cum victoriam ipse tuam, quæ tanta cruoris copia constitisset, detestareris; &, cum jam non esset integrum revocare ad vitam, qui inter arma ceciderant, palam ediceres parta jam victoria, ne quis in superstites belli reliquias peccaret.

Nunc ergo compositis tam fortiter, quam feliciter, civicis motibus, vide pro tua sapientia, Cai Cæsar, qualem te medio pacis in sinu præstare debeas. An gloriæ tuæ sit, quisquam ut suspicetur, plus te privatis odiis, quam publicæ utilitati serviisse; neque tam ad arma convolasse, ut laboranti patriæ pacem, ac tranquillitatem redderes, quam ut aut ambitionem, aut iracundiam expleres. Intentos habet in te universus Orbis oculos, & suspensus inter admirationem, ac metum expectat, qualem Pompejanis partibus animum allaturus bonis omnibus arma destinaris. Tuum est me-

moderari hominum judicia, & quid de consilio tuo sentire illos velis, decernere. Non est tibi mora libera, ut in eos, quos armorum aestus, aut civilis discordia contrarias in factiones abduxit, statuas quidquam durius; si humanitatis, si clementiae, si aequitatis ipsius famam affectas. Quidquid in te peccatum est, erroris vitium fuit, non voluntatis. Quare senserint hactenus Pompejani armatum Caesarem, quamdiu armatum animum retinuere; nunc victoris benignitatem implorantibus, nefas sit veniam abnuere, quam precantur. Habes in ipsis Diis exemplum, quod sequaris. Quibus illi parcendum voluerunt, eosne tu misericordia indignos arbitrare? &, quos tot ereptos periculis conservarunt, iisne tu calamitatem novam ac perniciem rursum accersas (Complexio, *Debes parcere.*) Ah! potius cumula Deorum beneficium tuo; fruantur hostes tui benevolentia illa, quam per te impertiendam Superi censuere; nec nullum ipsis fore perfugium certius, quam si tibi dederentur. Age, Cai Caesar, absolve, quod incepisti: reportatam tot victoriis gloriam hodierna dies cumulet. Domuisti Pompejanos duces fortitudine insignes, numero prope infinitos: quid restat, nisi ut deinceps vincas clementia, quos armis hactenus superasti?

ALIA EXERCITATIO.

Romani cujusdam ad Neronem Oratio, ut a persequendis deinceps Christianis abstineat.

SYNOPSIS.

Hoc Enthymemate utetur ad faciendam fidem: inutile est Christianos ulterius persequi; ergo debes ab iis persequendis deinceps abstinere.

Exordium. Dicet, nullo se Christianam in gentem amore adduci ad dicendum, imo sibi illam odio esse & execrationi.

Deinde veniet ad Propositionem, ostendetque per varias Interrogationes, quam sit inutile Christianos persequi, qui nulla pœnarum acerbitate, nullo mortis metu a proposito deterreantur. Id probabit ab Antecedentibus, jubebitque Neronem meminisse, quam frustra fuderit hactenus Christianorum sanguinem, crescere illos suis cædibus, non modo illos non extingui.

Idem probabit a Consequentibus. Nihil magis deinde proficies; tibi, Imperio nostro, Diis ipsis timendum, si gens illa pergat crescere.

Complexio. Sine ergo illos suis in tenebris ingloriös immori; parce hujusmodi meditari in eos bella, quæ nullum felicem exitum habere possunt.

ORATIO.

Quamvis gentem in illam, quam tam acriter persequeris, gravissimo memet odio sentiam extimulari, nullique rei parcitum velim, ut vel ipsa, si fieri possit, Christiani nominis recordatio penitus extinguatur: tamen longa doctus rerum experientia operæ pretium esse existimo, Princeps sapientissime, ut a cruenta Christianorum cæde tandem aliquando abstineas.

Propositio. (Inutile est Christianos persequi.) Nam quid agimus? quid molimur? quid promovemus, dum nova quotidie suppliciorum genera ad extirpandam Nationem illam pessimam excogitamus? Hoc tibi persuaseras, & nemo erat, qui tibi non assentiret, genus istud hominum non esse tam invictum, ut alii pœnarum metu deterriti ad meliorem se frugem non reciperent, alii variis cruciatibus, ac suppliciis perditi tristissimas secum gentis nefandæ reliquias non sepelirent. Instituimus acriter, perficimus quod erat imperatum; nullum vel sexus, vel ætatis, vel conditionis vel etiam sanguinis rationem habuimus. Sævitum est in amicos, non est parcitum

tum affinibus, aut consanguineis. Fratres ipsi fratres in suos, parentes in liberos, in conjuges mariti crudeles extiterunt. (*Probatio Propositionis*) At quo successu tandem, quo exitu? Revoca Princeps sapientissime, revoca in memoriam, quam multos tot abhinc annis, ex quo funestum cum illis hominibus bellum exercemus, vario tormentorum genere perdideris. Numera, si potes, quot aquis submersi, quot enecti suspendio, quot exusti flammis, quot ferro, quot equuleis, quot rotis absumpti? Vidimus vicos, ac plateas natantes eorum sanguine; timuimus non semel huic urbi, ne cadaverum moles immensa luctuosam pestem, ac contagem inferret. Exhausimus ipsam tortorum industriam in inveniendis pœnarum monstris, quæ Christianos percellerent. Verum quid promovimus ad hunc usque diem, quid perfecimus, aut quæ spes nobis deinde relicta est? Non modo non est imminutus illorum numerus, sed crevit: non infractus animus, sed erectus; non accisæ vires, sed confirmatæ furoribus nostris illudunt. Diceres fatalem hydram, quæ suis e vulneribus quotidie crescit, ac pullulat; sanguis eorum fatalis instar seminis est, unde nova singulas in horas monstra passim exsurgunt.

Quod si tam frustra gentem in illam certatum est, Princeps sapientissime, qua spe deinceps in eandem sævire parabimus? si crescere ulterius pergat, si fors illa suppliciorum est, quibus illam exercemus, ut novum robur sufficiant, nihilne metuendum putas, ne, cum invaluerit tandem aliquando, tristissimam tibi perniciem, cladem Imperio, ipsi Deorum religioni ruinam moliatur?

Complexio. (*Ergo abstine a persequendis Christianis.*) Patere igitur, Princeps sapientissime, ut illa deinceps cesset carnificina, quam in Christianum genus tam nullo fructu exercuimus. Suis illi addicti erro

ribus inanes recentis, ac novæ religionis larvas consectentur. Emoriantur illi natalibus in tenebris, & quando nullis tanti Imperatoris vel blanditiis, vel precibus, vel minis, vel terroribus revocari ad meliorem frugem potuerunt, permitte illos infelici genio, neque tuam posthac aut quietem turbent, aut plenam bonitatis clementiam experiantur.

Hanc vero argumentationem, quæ Enthymema dicitur, facile est, uti jam monuimus, ad perfectam Ratiocinationem revocare, si nimirum, vel Propositio, vel Assumptio, quæ subticetur in Enthymemate, restituatur. v. g. ex illo Enthymemate, quod tractavimus, scilicet: inutile est ulterius Christianos persequi; ergo ab eorum cæde abstinendum, faceres Ratiocinationem, si Propositionem substitueres, quæ subauditur. Nempe, desistendum est a consilio inutili; sed inutile est persequi Christianos: ergo, &c.

Et illud pariter Enthymema, quod primo loco pertractatum est, nimirum: debes præcavere, ne quis susceptum a te civile bellum non Reip. gratia, sed ad vindicandas privatas injurias existimet; ergo debes parcere iis, qui contra te arma tulerunt; facile mutabis in Ratiocinationem, si Assumptionem, quæ subticetur, restitueris hoc pacto: Præcavere debes, ne quis susceptum a te bellum existimet non Reip. gratia, sed ad vindicandas privatas injurias; sed nisi peperceris iis, qui contra te tulerunt arma, multi existimabunt, te privatis injuriis, non Reip. utilitate ad suscipiendum civile bellum fuisse adductum; ergo debes parcere, &c.

ARTICULUS VIII.

De Dilemmate.

Quid est Dilemma?

R. Est Argumentatio constans duabus Propositionibus

nibus oppofitis, quæ nihil medium patiuntur; adeo ut alteram concedi neceffe fit. Tale eft illud latronis ftricto pugione peregrinum inermem alloquentis: aut crumenam dabis, aut vitam.

Frequentiffima funt apud Tullium hujus Argumentationis exempla. Philipp. fecunda n. 100 probat Cæfaris acta, quæ vulgaverat Antonius, fuiffe adulterata. *Sed ad Chirographa redeamus. Quæ fuit tua cognitio? Acta enim Cæfaris pacis caufa confirmata funt a Senatu. Quæ quidem Cæfar egiffet, non ea, quæ Cæfarem egiffe dixiffet Antonius. Unde ifta erumpunt? quo auctore proferuntur? fi funt falfa, cur probantur? fi vera? cur veneunt?*

Et pro Cœlio n. 50. Clodiam perftringit, & purgat Cœlium hoc Dilemmate: *Si qua mulier fit hujusmodi, qualem ego paulo ante defcripfi, tui diffimilis vita, inftitutoque meretricio, cum hac aliquid adolefcentem hominem habuiffe rationis, num tibi perturpe, aut perflagitiofum effe videatur? Ea fi tu non es, ficut ego malo, quid eft, quod objiciant Cœlio? Sin eam te volunt effe; quid eft, cur non crimen hoc, fi contemnis, pertimefcamus?*

Duplex eft ratio tractandi Dilemmatis: prima confiftit in Propofitione fimplici Dilemmatis, cujus utraque pars nuda affertur, quia veritas clara eft. Tale eft illud, quod proponit Cicero Philip. quinta n. 15. *Legatos decernitis? fi ut deprecentur, contemnet, fi ut imperetis, non audiet.*

Et pro Quintio n. 41. ubi, poftquam probavit, Quintium nihil debere Nævio, quod is debitum non poftulaffet fibi perfolvi, in magna ejusdem petendi facultate, hoc Dilemmate concludit: *Reftat, ut fumma tibi negligentia obftiterit, aut unica liberalitas; fi negligentiam dices, mirabimur; fi bonitatem, ridebimus.*

Habes ibidem aliud exemplum dilemmatis n. 18.

pro Rosc. Amer. n. 74. pro Plancio n. 6. ibid. 85. Philip. 3. n. 22. Phil. 13. n. 17.

Alius modus est tractandi Dilemmatis, cum amplificatione figurata pars utraque Dilemmatis exornatur. Tale est illud, quod habetur Phil. secunda n. 31. *Nunquamne intelliges statuendum tibi esse, utrum illi, qui istam rem gesserunt, homicidii rei sint, an vindices libertatis? Attende enim paulisper, cogitationemque sobrii hominis, & punctum temporis suspice. Ego enim ego, qui sum illorum, ut ipse fateor, familiaris, ut a te arguor socius; nego quidquam esse medium; confiteor eos, nisi liberatores populi Rom. conservatoresque Reip. sint, plus quam sicarios, plus quam homicidas, plus etiam, quam parricidas esse: siquidem est atrocius patriæ parentem, quam suum occidere. Tu, homo sapiens, & consideratus quid dicis? si parricidæ, cur honoris causa a te sunt, & in hoc ordine, & apud populum Rom. semper appellati? cur M. Brutus, te referente, legibus est solutus, si ab urbe plusquam decem dies abfuisset? cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore sunt celebrati? cur Provincia Cassio, & Bruto datæ? cur Quæstores additi? cur Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta per te: non igitur homicidæ. Sequitur, ut liberatores tuo judicio sint, quandoquidem tertium nihil potest esse. Quid est? num conturbo te; non enim fortasse satis, quæ distinctius dicuntur, intelligis. Sed tamen hæc est summa conclusionis meæ, quoniam scelere a te liberati sunt, ab eodem te amplissimis præmiis dignissimi judicati sunt.*

Et prima Verrina hoc utitur adversus Cæcilium Dilemmate, probatque, non esse illum idoneum Verris accusatorem. n. 31. *Tu Cæcili, quid facies? Utrum hoc tantum crimen prætermittes? an objicies? si objicies, idne alteri crimini dabis, quod eodem tempore, in eadem Provincia tu ipse fecisti? Audebis ita accusare alterum, ut quo minus tute condemnere, recusare non possis? sin prætermittes, qualis erit ista tua accusa-*

accusatio, qua domestici periculi metu, certissimi, & maximi criminis non modo suspicionem, verum etiam mentionem pertimescat.

Et Verrina quarta n. 155. „ Utrum tibi Siculos pu„ blice privatimque amicos, an inimicos existimare vis? „ si inimicos, quid de te futurum est? quo confugies? „ ubi nitêre? modo Aratorum honestissimorum homi„ num, & locupletissimorum maximum numerum abs „ te alienasti; nunc de civitatibus Siculis quid ages? „ Dices, tibi Siculos esse amicos? qui poteris? qui, „ quod in nullo homine antea fecerunt, ut in „ eum publice testimonium dicerent, cum præsertim „ ex ea Provincia condemnati sint complures, qui ibi „ Prætores fuerunt, duo soli absoluti, huc conveniunt „ cum literis, veniunt cum mandatis, veniunt cum „ testimoniis publicis. "

Similiter probat adversus Pisonem Dilemmate, eum oportuisse esse cupidum prædæ, qui se cupidum fuisse triumphi negaverat. Orat. in Pis. n. 56.

Item & pro Cornelio Balbo probat insigni Dilemmate, non fecisse quidquam Pompejum contra fœdera n. 13. In his omnibus locis utramque Dilemmatis partem tractat magnifice, & diligenter exornat.

Duplex est autem Dilemmatis diluendi ratio. Prima, cum Dilemma totum invertitur. Scitum est illud Antigoni Regis, a quo frater cum peteret, ut causa, quam habebat, non in foro palam, sed domi privatim cognosceretur; respondit Antigonus hoc Dilemmate: Si causam injustam habes, cur litigas? si justam, cur conspectum hominum fugis? Cui frater respondere potuisset, utraque parte inversa: Si justa causa est, melius, & facilius domi cognoscetur; si injusta, minorem infamiam privatim subibo, quam publice.

Altera ratio diluendi Dilemmatis, cum una duntaxat pars Dilemmatis infirmatur. Sic Herus ille fer-

servum percutiens, roganti servo, cur ipsius operâ uteretur, si esset improbus; cur percuteret, si probus esset? respondit: non percutio te, quia probus es, sed quia improbus, ut probo uti possim.

EXERCITATIO.

In eos, qui de eventuris sibi calamitatibus Divinos, & Hariolos consulunt.

Exemplum Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, quosdam esse in torquendis se ipsis ingeniosos, quasi non satis multa invenirent contra voluntatem ferenda.

Propositionem efferet per Apostrophen ad eos, qui de futuris calamitatibus Divinos consulunt; dicetque illos esse miserrimos.

Confirmatio petetur ab hoc Dilemmate, quod ita proponet: Vel illi quod enunciant eventurum est, vel non eventurum; statuite ergo, quod vultis: versate vos in omnem partem, nam alterutrum necesse est, ut admittatis.

Tum tractabit prius Dilemmatis membrum; ostendetque, insipientes eos esse, si calamitates, de quibus Hariolos consulunt, eveniant; quia stultum est, ante tempus se macerare, bis miseri, &c.

Deinde posterius membrum tractabit, probabitque, non minus eos infelices esse, si nihil eorum eveniat, quod Divini mentiuntur, quia nihilominus torquebuntur perpetuo, inanique metu.

Concludet deterrendo ab ejusmodi curiositate.

ORATIO.

Cum tam multa sint in hac, quam vivimus, vita homines miseri, quæ contra spem, ac voluntatem nobis

nobis ab adversis rebus ferenda passim occurrunt; tum certe mirum est, inveniri quosdam in torquendis semetipsis, macerandisque tam ingeniosos, ut novum quemdam malorum cumulum ultro, ac volentes sibi accersere non dubitent.

Nam quid aliud, amabo vos, facere dicendi sunt, qui insanabili quadam curiositate correpti eventuras sibi olim calamitates ex Hariolis, Divinisque sciscitari gestiunt, &c. quod prudens rerum omnium moderator, atque arbiter DEUS, non sine amabili providentiæ suæ ordine occultandum censuit, id per fas, ac nefas magno sui ipsorum damno ambiunt pervidere?

Age enim, quisquis es hujusmodi tam inimicus felicitatis tuæ, ut si quid credis tibi metuendum gravius, id conjicere ex Hariolorum responsis, & malas per artes augurari gestias. Quis hanc misero mentem injecit, ut torquere te multo ante, quam oporteat, atque etiam macerare frustra, ut plurimum, mediteris? Unum te volo imprudentiæ tuæ testem, ac Judicem; non ad aliud, quam ad tuum ipsius tribunal appello. (*Dilemma.*) Dic mihi, quæso: vel illa evenient aliquando, quæ inanes illi Augures enunciant mala, vel ab illis eventura falso prædicantur. Quid tibi videtur? ede responsum; quid siles? an facere tibi fucum velle videor? an captiosis argumentis credulitati tuæ insidias paro? Nullæ hic ambages, nullus latet hic dolus; clara sunt omnia & aperta, nisi quod velis intervenire medium, ubi esse non potest. Fateris ergo, quod nemo sanus revera negaverit, aut eventura illa, quæ nosse curiosius ambigis, aut certe non eventura? Bene est, utor responso tuo, & rem ulterius prosequor. (*Pars prior Dilemmatis.*) Si quod illi malum tibi perscrutanti cupidius præcinunt, eventurum revera est, uti dictitant, næ tu hominum inconsultissimus, qui tantopere te maceres, ac torqueas ad eas evitandas calamitates, quas declinare non possis, cur

non quieto potius, ac tranquillo exſpectas animo, quidquid Superi de te ſtatuerint? Num quid illa, quæ reformidas, mala cruciabunt te ſatis, cum evenerint, niſi te ipſe ante tempus ultro vexaveris? bis miſer, & infelix, quem impendentis fati metus multo gravius jam cruciet, quam ipſo forte malo, cum inciderit, cruciandus ſis. (*Pars Poſterior.*) At ſi nunquam evenient illa, quæ tibi jam tum ſolicitudinem tantam pariunt, quantæ ſtultitiæ eſt, inanibus perturbari malorum umbris puerorum more, &, dum in portu navigas, adverſas tempeſtates formidare?

(*Complexio*) Videte ergo vos, quotquot mala iſthæc prurigo inceſſit hactenus, ne vos ullo fructu, atque emolumento, ſed magno, atque incredibili veſtro ſupplicio torqueatis; abſtinete, ea velle percunctari, quæ ſibi uni ſupremus fatorum omnium arbiter, ac moderator DEUS cognoſcenda reſervavit; hoc agite multo diligentius, ut æquam rebus omnibus, non adverſis minus, quam proſperis mentem præparetis; & quidquid vobis demum contigerit, facite, ne vos aut elatius extolli, aut deprimi humilius patiamini.

ALIA EXERCITATIO.

In degeneres Chriſtianos.

SYNOPSIS.

Degeneres Chriſtianos urgebit hoc Dilemmate! Vel eſtis Chriſtiani, vel non eſtis: ſi Chriſtiani eſtis, cur Chriſti legibus non paretis? ſi non eſtis, cur glorioſum illud nomen uſurpatis?

Exord. Dicet Orator defeciſſe Chriſtianos a majorum ſuorum virtute, & pleroſque nihil retinere præter inanem Religionis umbram.

Deinde proponet laudatum jam Dilemma, idque urgebit variis interrogatiunculis, & quaſi punctis.

Ter-

Tertio. Priorem partem Dilemmatis per ſubjectionem exponet: ſi Chriſtiani eſtis, cur igitur Chriſti legibus morem non geritis?

Quarto. Secundam partem tractabit, petetque, cur Chriſtiani nomen uſurpent, qui nihil hominis Chriſtiani habeant, præter inane nomen? jubebit illos glorioſam iſtam appellationem deponere, qua temere ſuperbiunt.

Denique concludet per Ironiam, hortando illos, ut aliam Religionem amplectantur, niſi malint ad meliorem frugem ſe recipere.

ORATIO.

Quonam deplorando temporum noſtrorum fato fieri dicam, ut cum Majores noſtri Chriſtianæ Religionis inſtitutum tam ſedulo, tam ſevere coluerint, ſic ab eorum virtute, & ſacra velut hæreditate nepotes defeciſſe videantur, nihil ut præter vacuum, & inane duntaxat Chriſtiani nomen, mendacemque religionis larvam retineant?

Nam quo, degeneres animæ, quo priſtina pietas abiit? quo priſcus receſſit ardor? ubi prioris illius fortitudinis extant veſtigia, quæ mediis vel in ſupplicii parentes veſtri invicti perſtitere? Quo ego vos nomine jam appellem, in quibus nulla avitæ pietatis exempla video? ſtatuite tandem ipſi, quales velitis eſſe, quales appellari (*Dilemma.*) Chriſtiani eſtis, an non? reſponſum date. Nolite facere fucum hominibus, aut ementitam virtutis faciem prætendere. Nunc opus eſt, omnes ut intelligant, quo nomine vobis placeat unumquemque veſtrum deſignari.

Atenim audio communem omnium vocem. Chriſtiani ſumus, exclamatis. (*Pars prior Dilemmatis.*) Id ipſum piacularibus ſacri Lavacri fontibus abluti profeſſi ſumus; hoc præclaro gloriamur nomine,

Christianorum Sacramenta usurpamus, Christianis institutis, ac Religionibus utimur. Cur igitur nomen tam sanctum flagitiis vestris polluitis? cur alienam a vita Christi vitam vivitis? cur præceptis ipsius, ac legibus rebelles usque, ac contumaces, hanc ipsam, quam videmini profiteri, doctrinam abjicitis? Christus voluptates damnavit, vos consectamini? Christus opibus maledixit, vos inhiatis? Christus honores contempsit, vos omni studio, ac labore per fas ac nefas aucupamini.

(*Pars posterior.*) Facessite mendacissimi hominum, larvati Christiani facessite; parcite speciosum illud nomen jactare ambitiosius; non est Christianum nomen positum in verbis, sed in factis: integritate vitæ, morum innocentia, virtutum exercitatione, gloriosa isthæc appellatio continetur. Non capiunt sordes vestræ, fœditas animi, morum corruptela tantum nomen, tam cæleste, tam divinum.

Ite, ite ad Mahumedanos, turpissimos illos fœdissimarum voluptatum cultores: Religionem eorum amplectimini, quorum mores imitari vos non piget. Hic licebit omni vitiorum genere inquinare vos; hic spurcissimis deliciis indulgebitis impune; non erit quisquam, qui depravatam morum vestrorum turpitudinem arguat. Sed quid ego hæc? Ah! potius, si qua vos salutis vestræ remordet cura, si quis Christianæ Religionis amor tangit, recipite vos ad meliorem frugem, & Christiani nomen, quod usurpare placet, omnibus Christianæ virtutis officiis decorate.

ARTICULUS IX.

De Dilemmate captioso.

Quid est Dilemma captiosum?

℞. Est Argumentatio, ita concludens ab utraque parte, ut adversarium simplicem, & imperitum illudat,

dat, nisi illius eludendæ artem noverit. Talis est ista Argumentatio, qua Sacerdos quædam utebatur, ad suadendum filio, ne apud populum diceret. Nam si injusta dixeris, inquiebat illa, Deos habebis iratos, si justa, homines. Quam Argumentationem sic invertit Adolescens ingeniosus, & in matrem retorsit: Imo expedit apud populum dicere, nam si justa dixero, Deos amicos, si injusta, homines inveniam.

Huc referendæ sunt mentientes Propositiones, quæ se ipsas negant, vel se includunt, & falsum affirmant. Sic Poëta Cretensis, cum dixisset omnes Cretenses esse mendaces, Propositionem certe mendacem attulit. Nam si Cretenses omnes sunt mendaces; ergo & ipse mendax, cum Cretensis ipse omnes mendaces Cretenses dixerit. Si neget se mendacem, falso dixerit, Cretenses omnes esse mendaces; erit itaque & simul mendax, & simul verax.

Denique eo etiam revocantur Crocodili, quos vocant, seu callidæ interrogationes, quæ fucum faciunt rudibus, & imperitis. Dicuntur autem Crocodili propterea, quod commenti sint Poëtæ, Crocodilum rapto mulieris viduæ filio, sic cum ea fuisse collocutum: Reddam tibi filium, si verum dixeris. Responde igitur, utrum sim tibi redditurus, an non? Negavit illa fore, ut redderet, & ob eam causam reddi debere, quod verum dixisset. Cui Crocodilus: Atqui non reddam, inquit, si enim reddidero, verum non eris locuta: sin me redditurum dixeris, falsum dices; non enim certo reddam.

Similis est ludicra, & captiosa Adolescentis illius Argumentatio, qui, cum se cuidam Rhetori instituendum tradidisset, grandi mercede pactus, si primam causam apud Judices evinceret, belle tandem eruditus mercedem negavit. Cui diem Magister cum dixisset, nihil debeo tibi, retulit Discipulus. Nam si vicero, ex Judicum sententia solutus, ac liberatus sum;

ſum; ſi vincor, ex pactis nihil tibi debeo, ea tibi lege tantum obſtrictus, ſi prima in cauſa palmam referrem.

At Diſcipulo perito Magiſter ipſe peritior. Imo, mercedem debes, ſubjecit; ſi viceris, ut pactus es; ſi non viceris: ut condemnatus. Cauſam illam utrinque oratorie tractabimus ad Rhetoricarum Exercitationum complementum.

EXERCITATIO.

Thiſias Adoleſcens Syracuſanus adverſus Coracem Rhetorem Magiſtrum ſuum.

Dilemma captioſum.

SYNOPSIS.

Exord. Sumet a Prolepſi. Significabit dolorem ſuum, quod adverſus Magiſtrum adhibere cogatur artem illam, quam ab eo didicerat.

Deinde allata Propoſitione narrabit breviter, qua lege cum Corace pactus fuerit.

3. Per Interrogationem quæret a Magiſtro, quam tandem in re poſitam artem putet, quam ab ipſo didicerat? tum per Subjectionem reſpondebit in perſuadendo.

4. Proponet hoc Dilemma: vel perſuaſero, Judicibus nihil me tibi debere, vel non perſuaſero Si perſuaſero, dicta cauſa eſt; ipſo Judicum calculo ſolutus, ac liberatus ſum. Si non perſuaſero, nihil eſt, quod mercedem petas, quam ex pacto nullam debeo, niſi cauſa vincerem. Hoc argumentum urgebit variis interrogatiunculis.

Peroratio. Judices obteſtabitur, ut jus ſuum ſententiis confirment.

ORATIO.

Etſi injuſtus ego quibusdam, aut ſaltem accepti be-

beneficii parum memor videri poſſum, qui poſt exactam ſub eruditiſſimi Magiſtri diſciplina adoleſcentiam, hac ipſa, quam ſum edoctus ab eo, dicendi facultate adverſus eundem abuti mediter; tamen cum res mihi ſit hodie apud Judices æquiſſimos, & maxime perſpicaces, ita dicturum me ſpero, ut non iniqui tantum, ſed ingrati animi ſuſpicionem penitus amoliar.

Poſtulor ego negatæ mercedis reus, quam ſibi debitam Corax eruditus Rhetor vindicat. Næ injurius revera ſim, Judices & dignus criminatione, quæ mihi clariſſimos apud viros infertur, ſi defraudare hominem velim re ſua, & quam pro jure ſuo repetat, abnuam perſolvere. Verum hoc agitur inter nos, judices, hoc contentionis hodiernæ caput, an debita ſit merces illa, quam Corax pertinaciter exigit. Affirmat ille quidem confidenter, vocat me veſtrum ad tribunal; infractæ fidei, & immemoris animi crimen objicit. Ego vero, Judices, non confidenter minus, quam vere debitam nego mercedem, ille quam petit? adſum paratus diluere calumniam, qua me provocat, & inuſtam nomini meo labem accuſatoris pœna mulctari poſtulo. Utri noſtrum ratio militet, & æquitas, per voſmet ipſi judicate.

Permotus ergo Adoleſcens Coracis eruditi Rhetoris fama, veni ad eum Eloquentiæ perdiſcendæ cupidiſſimus. Ille, ut me aſpexit, atque etiam interrogatiunculis quibusdam ingenii mei, ſi quod eſt, fecit periculum, non dubitavit affirmare, eſſe in me, non ita contemnendam ad capeſſendam Eloquentiam facultatem; quæ ſi diligenti ſtudio, & perito inprimis Magiſtro excoleretur, fructus habere aliquando poſſet minime pœnitendos. Exarſi continuo magis ac magis nova divinæ illius artis cupiditate, & ad Coracem converſus: age ſis ergo, dixi, hominum peritiſſime; ecce trado me tibi præceptis tuis in-

inſtituendum; hoc in me perfice, quod polliceris, nec levem impenſi laboris mercedem exſpecta. Accepit ille conditionem; pacta merces eſt, veni ad eum aſſidue; excepi diligenter doctas periti Magiſtri lectiones, uno verbo artem didici, perdidici; imo æque homini fidei eſt, novi, ut quiſquam optime. Mihi non ita videtur, Judices. Uter noſtrum opinione fallatur ſua, veſtrum eſt facere conjecturam.

Age vero, Rhetor facundiſſime, qua demum in re artem illam, quam edoctum eſſe me a te venditas, poſitam arbitraris? opinor in perſuadendo: hoc enim decantaſtis nobis centies; hoc ipſo, medius fidius, Scholæ noſtræ parietes ſinguli prope diebus perſonuerunt. Nunc igitur attendite, Judices in ea facultate quid poſſim; quantum ſub Coracis diſciplina profecerim, pro veſtra cum æquitate, tum perſpicacia judicate.

Vel enim perſuaſurus ſum vobis, Judices, tibique adeo ipſi, Rhetor eruditiſſime, debere me tibi omnino nihil, vel non ſum perſuaſurus. Nam alterutrum neceſſe eſt, ut eveniat, niſi forte quid medium putes intereſſe, ubi eſſe non poteſt. Si perſuaſero, cur tu mercedem exigas, homo diſertiſſime, quam non Judicum modo ſuffragiis, ſed tuo ipſius calculo non debitam fateare? an viciſſe cauſam poſſum, ſimul & perdere? Quod ſi non perſuaſero? o fruſtra tot exantlatos labores! o collocatam male induſtriam! o te hominum, ne quid dicam pejus, minime providum! qui mercedem eo nomine repetas, quod nihil artis illius, quam profitere, quidquam in me contuleris. Vide, quæſo, Rhetor facundiſſime, ne, cum ad eam, qua polles, doctrinam minus bene vertat, quod in inſtituendo adoleſcente, quem ingenioſum eſſe jactitabas, tam parum profecerit; multo ſit turpius eam mercedem poſtulare, quam ea tantum conditione promiſſam non diſfiteris, ut me in arte tua peritiſſimum efficeres.

Quam

Quamobrem peto a vobis, Judices integerrimi, ut quam inflixit mihi Corax, imprudens quidem (quod ego lubentius crediderim) ingrati animi labem, pro vestra æquitate eximatis, statuatisque, vel ut me suis præceptis diligentius erudiat, vel ut ab efflagitando præmio, quod non est meritus, deinceps absistat.

ALIA EXERCITATIO.

Corax Rhetor adversus Thisiam Discipulum suum.

Ratio diluendi captiosi Dilemmatis.

SYNOPSIS.

Exord. Dicet, non existimare se locutum serio fuisse Thisiam, cum oratione publica pactam negavit solvere pecuniam. Probabit hoc ab opinione, quam habet de Adolescentis optimi moribus. Sed voluisse eum ostentare ingenium, & artis, quam didicerat, facere periculum.

2. Rem gestam eo modo, quo narravit Thisias fatebitur, nec alio se velle uti argumento ab eo, quod Thisias adhibuit.

3. Eodem utetur Dilemmate, quod sic invertet: Vel persuasit vobis Adolescens eruditus, vel non persuasit; si persuasit, dicta causa est; hanc enim sibi dixit ipse legem, ut cum persuadendi didicisset artem, pactam numeraret pecuniam; insistet maxime in ea tractanda Propositione. Si non persuasit: ergo, vobis Judicibus, mihi debet pecuniam.

Conclusio. Hortabitur Judices, ut causam ludicram seria sententia finiant.

ORATIO.

Et fucum faciet eruditione sua Discipulus ille noster?

ſter? Artem in eum, a quo didicit, impune convertet?
Nudam, ac ſimplicem Eloquentiæ ſinceritatem com-
poſitis ad fallendum verborum phaleris perperam ad-
hibebit? Fallor, Judices; alius eſt ille prorſus ab eo,
quem forte exiſtimatis. Novi adoleſcentem, novi mo-
res, novi ingenium. Scio, qua mente, quo conſilio
rem illam, quam ſuſpicari falſi nemini veniat in men-
tem, quam inficiari ipſe ſerio non audeat, revocare
in dubium tentaverit. Voluit ſcilicet Adoleſcens mi-
nime malus publica quadam exercitatione, & frequen-
ti clariſſimorum virorum conſeſſu probare omnibus,
quid poſſet dicendo, & quantos apud me progreſſus
feciſſet. Gratulare tibi, Adoleſcens ingenioſe, id evi-
ciſti, quod volebas; habes laborum tuorum fructum
ampliſſimum; hoc tu conſecutus es omnium judicio,
ut diſertus, ut terſus, ut politus Orator haberere. Ne-
mo non ſuſpexit ingenii tui ſolertiam, concinnitatem
in ſcribendo, in agendo gratiam omnes laudavere.
Quid ambis ultra? quid moliris? quid petis? Addam
& illud, ſi voles, ad commendationem tui nominis
ſingularem, quod ſapiens ante pilos, quod præter
ætatem eruditus, quod ſupra hominum conditionem
ac naturam, in ipſe adoleſcentia, quæ ut plurimum fu-
gitans eſt laboris, ſtrenuus, ac diligens videare. Eſtne
aliquid amplius, quod ab amantiſſimo Magiſtro tuo
deſideres? ſuſpicor ego, quid velit, Judices; noluit
haberi ſe a me durius in hac cauſa, vel dum ſe mihi
adverſarium profitetur.

Eſto: dabimus hoc etiam illi perlubenter, Judi-
ces, minime illum vexabo; conſulam indoli ipſius,
parcam ingenuæ morum ſuavitati; non inficiabor
quidquam ex iis, quæ diſſeruit tam eleganter in hac
cauſa: fatebor rem ita geſtam eſſe, uti ipſe narravit;
in quo maxime Diſcipulum agnovi, non adverſa-
rium. Ludam ergo juveniliter in verbis, quod ille
fecit tam ſubtiliter: nec aliud armorum genus ſtrin-
gere

gere in eum velim, quam id ipsum, quo me aggressus est.

Age, Adolescens erudite, ingredere ipse campum illum, quem a peruisti tu mihi, eandem permitto tibi, quam permittebas modo, exspatiandi liberius facultatem. Verte te ergo partes in omnes; statue, quod volueris; quære etiamnum, quod præstitisti jam tam mirifice, unde ingenium, & artem ostentes. At alterutrum fateare necesse est; aut persuasisse te, quod volebas, aut non persuasisse. Si persuasisti, habes, quod tantopere petebas, cum venisti ad me. Te unum testem volo, nitor enim maxime ingenua Adolescentis sinceritate; unum te, inquam, testem appello: quid postulasti aliud, cum divertisti Ludum in nostrum, nisi ut persuadendi artem disceres? Hoc si consequereris, nihil esse abjebas, quod Magistro tuo donandum non censeres, promittebas montes aureos; composuimus: pacta merces est; quid igitur hodie renuis pactam numerare pecuniam? quid ambages quæris? quid negas? quid affirmas?

Quanquam, Judices, laudo Adolescentem, qui in eo, non me ut illuderet, sed ut daret aliquod ingenii sui specimen, inprimis elaboravit. Suspexistis enimvero, & mirati estis, ut rem clarissimam prope obscuraret Oratoriis artibus, & causam, quam pro sua perspicacia noverat ipse desperatissimam, dicendo faceret probabilem, tantum non veram. Optandum fuisset Adolescenti ingenioso, ut in deligendo argumento cautior, ac solertior extitisset!

At enim, inquiet aliquis, non persuasit; patuit futilis, & captiosæ Argumentationis artificium. Nunquam evincet ille, ut debitam quis non putet, quam repeto pro jure meo mercedem. Audio; restat hoc unum Adolescenti perfugium; non persuasi, reclamat ille. Bene est; non persuasisti? igitur dijudicata res est; causa victa est, quin pactam solvis pecu-

 niam,

niam, quam mihi non deberi persuadere nemini po-tuisti? Quid adhuc dubitas, quid tergiversaris? Qua-si vero esset quid medium, in quo ludere etiamnum juveniliter posses? Sed jam omisso Ludo ad seria ve-niamus.

Videte ergo, Judices, ut de re tota pro vestra per-spicacia, & æquitate statuatis, ut causam illam ludi-cram seria sententia terminetis; ut Thisias, cui pro vestra humanitate indulsistis, ut gravissimum hunc confessum jocando, nugandoque recrearet, non jam inanes Figurarum phaleras, sed solidos, & bene probatos nummos expediat.

Ultima huic Exercitationi aliquam Forensis Causa formam dabimus, constituendo super ea controversia Ju-dicem, qui litem dirimat.

JUDEX.

Novum prorsus causæ genus, Judices, & ante hunc diem inauditum vestris dirimendum sententiis ho-dierna die dilatum est. Ecce Adolescens ingeniosus cum nobili Rhetore, Discipulus cum Magistro, Thi-sias cum Corace componitur. Ecce non tam de mer-cede fragili, quam de ingenii gloria, non tam de pecunia, quam de eruditionis laurea certatur. At-que hæc certaminis ratio, Judices, est ejusmodi, ut alteri sit gloriosius vinci, quam vincere: alteri sine dedecore contingere non possit ab altero superari. Nam quid sit honorificum magis Adolescenti ingenio-so, quam si vestris omnium judiciis eam adeptus in dicendo facultatem videri possit, ut pactam ea con-ditione pecuniam peritissimo Magistro solvere debeat? Quid vero sapientissimo Rhetori eveniat funestum ma-gis, quam si ad susceptos nullo emolumento labores accedat ignominiæ cumulus, ut nihil boni Thisiam docuisse judicetur.

Verum,

Verum, quoniam non cadit in hodiernam contentionem, quid utrumque deceat magis, aut minus, aut quid ad eorum utilitatem, detrimentumve pertineat, nisi conjunctum idem cum æquitate censeri possit; video nostrarum esse partium, excutere diligenter litigantium jura, & quibus ad causam adjumentis accedant, sedulo demonstrare. Quod ut assequamur facilius, operæ pretium est videre, quid dederit hodiernæ controversiæ causam. Ac licet Coracem inter, & Thisiam satis super ea re conveniat, hoc ipsum tamen, uti gestum est, perstringere breviter non pigebit.

Non potuit ignorare Thisias, vel in hac ætate tam tenera, quanta Corax apud nos Eloquentiæ fama floreret: atque ut is fuit etiam ab infantia bonarum artium percupidus, nihil antiquius habuit, quam ut se totum doctissimo Rhetori ad eam, quam ille profitebatur, artem informandum permitteret. Venit ergo Thisias ad Coracem, consilium aperit suum, & montes aureos pollicitus, si tanti Magistri sub disciplina peritum in Rhetorem olim evaderet; facile persuasit homini, suam ut Candidato navaret operam, neque ad eundem instituendum labores ullos detrectaret.

Quippe sensit Corax in Thisia, postquam pertentavit Adolescentis ingenium, quosdam fortunatæ indolis igniculos, qui si foverentur assiduis institutionis bonæ laboribus, uberrimos fructus aliquando promitterent.

Verum hæc fuit pacta Discipulum inter ac Magistrum mercedis conditio, ut Coraci Thisias nihil rependeret, nisi cum persuadendi artem, qua tota constat Rhetorica, assecutus videretur.

Ita profecit brevi Coracis in schola Thisias, ut jam peritus Magistri sui judicio Rhetor haberi possit, & pactam solvere pecuniam teneatur. Id porro ne-

gat Diſcipulus, Judices, atque, ut aliquod facultatis illius, quam adeptus dicitur, faceret veſtro in conſpectu periculum, voluit perſuadere vobis, nihil eſſe, quod ſuus ille Inſtitutor mercedem exigat, aut eamdem ipſe erogare cogeretur.

At quam ſolerter id aggreſſus eſt, Judices, quam proceſſit ingenioſe, quam ſubtiliter peroravit! Rem pœne adduxit eo, ut ſuam nos in ſententiam pertraheret; tam probabili in ſpeciem, tam idoneo ad faciendam fidem argumento uſus eſt. Etenim niſi revera perſuaderet vobis, nullis ſe pactæ cum Corace pecuniæ nominibus obligari, veſtraque omnium eo confluerent Judicia, ut ab omni exſolvendæ mercedis lege Adoleſcens ſolveretur, quid erit ultra, quod a Diſcipulo ſuo Corax expoſceret, cui promiſſa merces ea tantum conditione fuiſſet, cum perſuadendi artem Thiſias videri poſſet attigiſſe?

Hic enimvero triumphavit Adoleſcens; hoc argumento fretus veterano Rhetori, ac pugili jam dudum exercitato Novitius, ac Candidatus joculariter illuſit. Actum erat de Adverſario, niſi rem cum peritiore, quam eſſet ipſe, Magiſtro ingenioſus Diſcipulus habuiſſet.

Suſpexiſtis enimvero Coracis induſtriam, quem non ille artificioſæ orationis fucus perſtrinxit, non dejecit triumphantis Adoleſcentis cavillatio, non ipſe datus conſeſſu in celeberrimo plauſus perturbavit. Diceres verſutum quemdam, & longa experientia contritum Ducem, qui comparatas ab hoſte ſpeculatus inſidias, non irruit ſtatim, illas ut dejiciat, ac labefactet: ſed conſcius ipſe ſibi, quid ſit acturus, & quem ex paratis ſibi laqueis poſſit fructum percipere, operitur tantiſper hoſtem, eundem etiam patitur propius accedere, donec ſuis ipſum in retibus implicet, tantoque illuſtriorem habeat ab eo victoriam, quanto certiorem ad triumphum ille proſpers'

perabat. Neque enim disertissimus ille vir locuplete de penu, aut de armamentario suo varia depromsit arma, quibus insultantem hostem conficeret: non recurrit ad amplam communium, quos vocant, Locorum segetem, unde validissimis argumentationibus adversarium obrueret; non adhibuit illa Orationis lumina, multiplices Tropos ac Figuras, quibus in tractandis exercitatus jam pridem vestram omnium admirationem raperet, & de Judicibus suis totidem faceret causæ suæ patronos, ac defensores; sed habuit satis, hostem si suum propriis armis confoderet, si, quam instruxerat ille fallaciam, eadem in ipsum abuteretur; si præstigias, quibus ille fucum fecerat, easdem ad retegendam maligniori Discipuli versutiam converteret. Nam Judices, reposuit Corax, si meus ille Discipulus persuasit vobis, quod volebat, videtis, quanto meo jure postulem, quam oppigneravit mihi ea lege mercedem, si persuadendi peritus evaderet. Sin minus oratione perfecit sua, ut, quam repeto mihi pecuniam, hanc non deberi persuaderet, qua tandem æquitate illius persolvendæ necessitatem eludat?

Ex iis potestis intelligere, Judices, quam parum afferat captiosa utriusque Oratio præsidii ad præsentem contentionem dirimendam, nisi rem totam magis serio, quam sit hactenus pertractata, excutiamus. Quare ut certi quidpiam statuatur in causa ejusmodi, hanc ineundam esse rationem putavi, quæ, uti spero, neque meritissimo Rhetori displiceat, neque Adolescenti ingenioso accepta esse non possit. Nolite existimare, Judices, hoc fuisse unquam Thisiæ consilium, ut susceptos institutionis suæ gratia labores debita mercede defraudaret. Novimus liberalem optimi adolescentis indolem, & plenam animi gratissimi memoriam; sentit unus omnium maxime, quantum Magistro suo debeat, cujus bene-

ficio ad eam, quam suspexistis, eruditionis ac facundiæ laudem pervenit. Imo non censuit compensandum satis pro rei dignitate, quam accepisset a Corace educationem fortunatam, nisi hanc ipsam omnium in oculis, & in consessu tam honorifico demonstraret. Voluit notum vobis omnibus facere, quantum sub ipsius disciplina profecisset, & ex sua ipsius in dicendo facultate de Præceptoris peritia fieri conjecturam. Hinc susceptum ab eo illud causæ genus, in quo tanto majus ederet cum ingenii, tum eloquentiæ specimen, quanto difficiliorem ingressus aleam videretur. Quid fecisset ille in causa bona, ac seria, qui malam, & ludicram non probabilem modo, sed vero proximam effecit?

Gratulare tibi, Rhetor peritissime, Discipulum tam solertem, tam benevolum, tam amabilem. Plus ille tua laboravit gratia, dum mercedem pactam negare visus est, quam si eandem statim habens, ac volens condonasset. Quis erit in hac civitate cupidus bonarum artium Adolescens, qui se tibi erudiendum ultro non tradat, cum tales e tua schola prodire discipulos intellexerit? Concurret Ludum ad tuum, mihi crede, Nobilitas tota, neque præter te deinceps quemquam ambiet Rhetoricæ Artis institutorem.

Igitur, Judices, sic adjudicemus Coraci, quam promeruit, mercedem, ut Thisiæ Adolescentis optimi ingenium, ac solertiam admiremur; qui subtili Oratiuncula sua ingentem sibi ipsi eruditionis laudem, Magistro suo singularem gloriam, nobis omnibus honestam peperit delectationem.

Parcimus dicere de aliis Argumentationum generibus, vel quia non egent longiori explicatione, vel quia de illis jam diximus in alio Libro.

Tale est Epicherema, quod est Argumentatio quædam quasi ad manum, & quæ unica propositione totam vim Argumenti continet. v. g. Impie vivat Christianus? his enim paucis verbis tota hæc Argumentatio continetur. Christianus vivere impie non debet: tu Christianus es; ergo vivere impie non debes.

Numeratur etiam Inductio, & Exemplum, de quibus abunde egimus in Libro de Locis communibus.

ARTICULUS ULTIMUS.

Quomodo Argumentationes illæ omnes sint in Oratione variandæ.

In hoc totum hujusce rei momentum vertitur, qua ratione variari debeant istæ Argumentationes, cum in Oratione usurpantur, cum ad levandum tædium, tum ad prolixitatem fugiendam.

Quæres ergo: quibus variari modis debeant Argumentationes?

℞. Variam esse rationem, ac multiplicem.

Prima, cum rationes multæ, quæ tractandæ occurrunt, non eodem, sed vario Argumentationum genere pertractantur, v. g. Si ad primam rationem amplificandam, & ornandam adhibita sit Ratiocinatio, secundæ Enthymema deserviat, tertiæ varia Epicheremata, aliis vel Dilemmata, vel Inductiones, vel Exempla.

Exemplum dabit Tullius prima Catilinaria, in qua rationes quatuor, quibus probat Catilinæ in

exilium esse abeundum, varietate Argumentationum illuminat. Prima est, quia ejus conjuratio patet, quam rationem quadripartita Ratiocinatione tractat n. 6. *Etenim quid est jam amplius, Catilina, quod exspectes, si neque nox tenebris obscurare cœtus nefarios, nec privata domus continere parietibus vocem conjurationis tuæ potest. Si illustrantur, si erumpunt omnia. Muta jam istam mentem, mihi crede; obliviscere cædis, atque incendiorum; teneris undique; luce sunt clariora nobis tua consilia omnia, quæ etiam mecum licet recognoscas.*

Rationem affert Assumptionis a n. 7. ad 10. *Meministine, me ante diem 12. Calendas Novembris dicere in Senatu, certo die fore in armis Cajum Manlium audaciæ satellitem, atque administrum tuæ, &c.*

Secunda ratio est, quia nihil eum in urbe delectare potest, quam per Enthymema amplificat, cujus hæc est prima Propositio: Tibi nihil in urbe jucundum est a n. 13. *Quid enim est, Catilina, quod te in hac urbe delectare possit, in qua nemo est extra istam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat, nemo, qui te non oderit? Quæ nota domesticæ turpitudinis non inusta vitæ tuæ est? quod privatarum rerum dedecus non hæret infamiæ? quæ libido ab oculis, facinus a manibus unquam tuis, quod flagitium a toto corpore abfuit? Cui tu adolescentulo, quem corruptelarum illecebris irretisses, non aut ad audaciam ferrum, aut ad libidinem facem prætulisti?*

Concludit n. 20. *Egredere ex urbe Catilina, libera Remp. metu: in exilium, si hanc vocem exspectas, proficiscere, &c.*

Ter-

Tertia ratio est; quia omnes boni cupiunt vehementer illum egredi; quam rationem tractat a n. 20. Optat Senatus, Equester ordo, Populus, &c. *De te autem, Catilina, cum quiescunt, probant, cum patiuntur, decernunt; cum tacent, clamant. Neque hi solum, quorum tibi auctoritas videlicet est chara, vita vilissima, sed etiam illi Equites Romani honestissimi, atque viri, cæterique fortissimi cives, qui circumstant Senatum, quorum tu & frequentiam videre, & studia perspicere, & voces paulo ante exaudire potuisti, quorum ego vix abs te jam diu manus, ac tela contineo, &c.*

Conclusio n. 23. *Quamobrem, ut sæpe jam dixi, proficiscere, sin autem servire laudi meæ mavis, egredere cum importuna sceleratorum manus; confer te ad Manlium; concita perditos cives; secerne te a bonis; infer patriæ bellum; exulta impio latrocinio, ut a me non ejectus ad alienos, sed invitatus ad istos esse videare.*

Quarta ratio, quia ipse cupit ad Manlium proficisci, quam tractat Enthymemate n. 24. *Quanquam quid ego te invitem, a quo jam sciam esse præmissos, qui tibi ad forum Aurelium præstolarentur armati? sciam pactam, & constitutam esse cum Manlio diem? &c.*

Secundus modus variandæ Argumentationis. Cum Propositiones ipsæ immutantur, aut imminuntur, uti jam diximus, ita ut si primo loco ponatur Assumptio, & ejus Probatio, secundo loco ponatur Propositio, & ejus Probatio, & vicissim: vel omittantur etiam Propositiones, maxime cum claræ sunt, & non egent Probatione.

Tertius denique modus. Cum variantur Figuræ, quæ ad amplificandas, & exornandas Argumentationes adhibentur. Hæc enim exornationis diverſitas facit, ut eadem Argumentationis forma quaſi altera appareat. Multum etiam conferunt ad eandem varietatem Tranſitiones, quibus ab una ratione gradus fit ad aliam. Sed hæc omnia melius deprehendi, atque obſervari non poſſunt, quam ex attenta, aſſiduaque Ciceronis lectione, & ſingulari in ſcribendo diligentia.

FINIS RHETORICAE.

INDEX
RERUM, ET VERBORUM.

A.

Amic

Beati-

D.

E.

F.

G.

Gen-

H.

I.

L.

M.

N.

O.

P.

Pifo,

Q.

R.

S.

T.

Exercitationes Rhetoricæ ad genus Deliberativum pertinentes.

Exercitationes Rhetoricæ, quæ ad genus Exornativum referri possunt.

Macha-

O. A. M. D. G.

Machab
phe